INSCRIPȚIĬ

DIN

BISERICILE ROMÂNIEĬ

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I

N-rele 1-764

BUCUREȘTĬ

—

Institutul de Arte Grafice şi Editură „MINERVA“

Strada Regală, No. 6

1905

www.dacoromanica.ro

INSCRIPȚIĬ DIN BISERICILE ROMĂNIEĬ

www.dacoromanica.ro

INSCRIPȚIĬ

DIN

BISERICILE ROMÂNIEĬ

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I
N-rele 1-764

BUCUREȘTI
—
Institutul de Arte Grafice şi Editură „MINERVA“
Strada Regală, No. 6
1905

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ

Biserică și mănăstiri, unele drese, și foarte rău drese, altele în toată măreția vechimii lor, acopăr tot pămîntul țerii, cu sutele. De cînd s'a încheiat cu evlavia părinților noștri, nimeni nu li-a avut grija, dacă nu s'a întîmplat să nemerească la ele vre-un preot gospodar, vre-un egumen cu tragere de inimă, cari aŭ fost de tot rari și cari și-aŭ închinat viața clădirii ce li se încredințase. S'a ruinat tot ce ajunsese a se dărîma, și cine a vrut să strice și să mîzgălească o clădire îndoit de sfîntă, fiindcă e și a lui Dumnezeŭ și a strămoșilor, a fost lăsat să pîngărească în voie. Odoare scumpe s'aŭ sfărîmat, s'aŭ păcătoșit, s'aŭ azvîrlit prin poduri, ca la biserica Colții din București, — după însăși mărturia parohului, teolog și profesor de religie, — s'aŭ înstrăinat, s'aŭ strămutat în casa preoților fără conștiință și fără cinste, s'aŭ furat de hoți și s'aŭ mistuit de focuri care puteaŭ fi prevăzute și împiedecate. Cutare argintar rus a cumpărat lucruri cu inscripții, a ras inscripția și le-a vîndut la alte biserici, cum se vede dintr'o cruce de la Cuibu-cu-barză din București. S'aŭ strîns cu hapca tot felul de lucruri scumpe care, între blesteme, ce se aud și pănă acuma, aŭ luat drumul Museului din București, unde nici pănă astăzi nu li s'a dat o orînduire, unde nici pănă astăzi nu li s'a făcut un catalog științific și artistic. Cine a vrut, a fost lăsat să preschimbe, să pre-

www.dacoromanica.ro

facă și să schilodească. Rare orĭ s'a văzut la un popor ce pretinde să înfățișeze cultura, o astfel de păcătoșenie.

În biserică și mănăstirĭ se păstrează însă prin slovele săpate în aur și în argint, prin lespezile scrise ce acopăr morminte, prin pomelnice săpate în piatră la altare, prin piatra cu slove așezată de-asupra ușilor, — amintirea trecutuluĭ nostru, care ni este scump, orĭ de-a fost bun, orĭ de-a fost răŭ, orĭ de cuprinde în el marĭ nenorocirĭ, orĭ de vădește și cîte o clipă de fericire. Aceste pisanĭĭ, această scriere pe piatră s'aŭ făcut totdeauna cu o evlavie, cu o iubire, cu o înțelegere deosebită. În Moldova s'a dezvoltat o întreagă caligrafie lapidară cirilică înrîurită de literele gotice ale Sașilor din Ardeal și Germanilor din Galiția. În Țara-Românească frumusețea neîntrecută a maiusculelor Renașterĭĭ, înnalte, rotunde, măiestru împodobite, a fost împrumutată din Veneția, pe calea tipăriturilor ce s'aŭ făcut puțin timp după 1500 cu meșterĭ de acolo saŭ pe calea unor săpătorĭ de piatră sîrbĭ, ragusanĭ, cari știaŭ cum se lucrează în acea Italie înnoitoare a arteĭ. Și un scris și cellalt s'aŭ desfășurat firește în curs de maĭ multe veacurĭ, și pănă după anul 1830 datinele trecutuluĭ rămăseseră în această privință neatinse. Anumite inscripțiĭ din Botoșanĭ saŭ cea de la mănăstirea Icoaneĭ, de la Sf. Vinerĭ din Bucureștĭ, s'ar putea așeza, dacă n'ar fi data, *leatul*, în timpurile cele maĭ bune.

Asemenea pisanĭĭ aŭ o înnaltă însemnătate pentru istorie, căcĭ ele lămuresc asupra tuturor oamenilor ce aŭ îndeplinit în trecutul nostru o sarcină însemnată, asupra înrudirĭĭ lor, asupra dregătoriilor ce aŭ dobîndit, asupra ceasuluĭ morțiĭ lor și asupra atîtor întîmplărĭ din viața lor. Chipurile ctitorilor, zugrăvite pe părețĭ, arată înfățișarea și îmbrăcămintea acestor oamenĭ.

www.dacoromanica.ro

În sfîrșit limba în care sînt scrise aceste inscripții, din vremea cînd se obișnuește întrebuințarea și la prilejurĭ solemne, și pentru scopurĭ socotite ca veșnice, în margenile veșnicieĭ omenești, a graiuluĭ nostru, — această limbă, bogată, vie, cumpătată, e un îndreptar nestrămutat pentru toate timpurile. În ea apoĭ cercetătorul dialectelor, al schimbărilor îucete ale limbiĭ poate găsi lămuriri din cele maĭ prețuite.

*

În vara anuluĭ 1904 am pornit pentru a vedea locurĭ și clădirĭ. În gînd n'aveam să fac știință, să culeg inscripțiĭ. Cu atîta mai mult cu cît eram încredințat că tot ce e maĭ bun a fost strîns, și strîns bine, de episcopul Melhisedec [1] și de d. Gr. G. Tocilescu [2]. Ispita însă era prea mare ca să pot scăpa de dînsa, Icĭ și colo mi-am luat în treacăt însemnărĭ și, verificîndu-le acasă, am văzut că ele nu eraŭ cunoscute saŭ că era greșită cunoștința lor. Atuncĭ am adaus la scopurile călătorieĭ mele și acela de a strînge inscripțiĭ. Și pe urmă am făcut călătoriĭ saŭ cercetărĭ nouĭ pentru a-mĭ întregi colecția.

N'am crezut că pot lipsi publicul de cunoașterea eĭ. Fără îndoială că, avînd alte mijloace și împrejurărĭ de lucru, răgaz, lumină potrivită, primire bună, fotografiĭ, decalcurĭ, aș fi cetit de atîtea orĭ maĭ bine. Așa, a trebuit însă să mă mulțămesc cu ce puteam. Decĭ m'am hotărît a tipări inscripțiile. Pe începutul din acest plan s'a ivit acela de a da o colecție cît se poate maĭ complectă a inscripțiilor din toată Romănia, din Romînimea toată. Acest plan

[1] *Notițe istorice și archeologice adunate de pe la 48 mănăstirĭ și biserică antice din Moldova*, Bucureștĭ, 1885.

[2] *Rapoturĭ asupra cîtorva schiturĭ și biserică din țară, presentate Ministeriuluĭ*, etc.; extras din «Analele Academieĭ Romîne», VIII; Bucureștĭ, 1887. Trebuie a se aminti și Musceleanu, *Monumentele strabunilor*, Bucureștĭ, 1873; o fascicula.

www.dacoromanica.ro

îl urmăresc, și, dacă voiŭ avea măcar o parte din norocul cel mare pe care-l aŭ atîția leneșĭ, ticăloșĭ și exploatatorĭ. voiŭ duce la capăt și această sarcină.

Voiŭ da decĭ și maĭ departe, cu ajutorul vre unuĭ administrator cu rîvnă ca d. P. Gîrboviceanu, vre unuĭ consiliu comunal priceput ca acel din Bucureștĭ în anul 1904, vre unuĭ prieten care știe bine că nu cer nicĭ-odată pentru mine, pentru huzurul saŭ pentru păcatele mele, precum știe d. Barbu Știrbeĭ, — și alte inscripțiĭ. După mia pe care o daŭ astăzĭ, va veni mîne altă mie. Și așa până la capăt.

Apoĭ într'o zi va veni un așezămînt de cultură, va veni un învățat demn, solemn, impunător, vor veni lucrătorĭ preciș̆ĭ, cari vor pune la cale, cu ce am dat eŭ, ceva maĭ întins, maĭ strălucitor decît pot de astăzĭ. Se vor arăta atuncĭ toate greșelile și toate scăderile mele, uitîndu-se numaĭ două lucrurĭ: munca mea necruțătoare și inima din care a pornit totdeauna. Dumnezeŭ îĭ va ierta poate, eŭ îĭ iert d'inainte.

N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

I.

MOLDOVA ȘEASĂ.

www.dacoromanica.ro

I.

Biserica din Burdujenĭ (Mănăstirea Todirenĭ).

V. asupra eĭ S. Fl. Marian, în *An. Ac. Rom.*, XXII. 1.

Aicĭ observ numai că, la chipurile ctitorilor, se văd urme din vechile inscripţiĭ, şi din ele resultă că avem zugrăviţĭ numaĭ pe bătrînul Teodor Movilă şi pe tînărul Ion Movilă. De-asupra capuluĭ luĭ Teodor Grecii aŭ scris «Miron Costin» fiindcă ştiaŭ că acesta a închinat mănăstirea la Locurile Sfinte. Aşa încît n'avem aicĭ, cum s'a crezut, un chip al luĭ Miron.

II.

Mănăstirea Păpăuţĭ (lîngă Botoşanĭ).

De-asupra uşiĭ de intrare (după un decalc al luĭ Al. Papadopol-Ca- 2.
limah, la Ac. Rom.):

Іѡ Стефан Воєвода бжіею мастію гдрь земли молдавскои ‘снь Богдана Воєводи създа сьи храмь вь имѧ иже вь стыхъ ѡца нашего архіерарха и чюдотворци николы в лто ⁎зд, а гсва его лѣто четыре десѣто текыщее, мца септевриа л.

Adecă:

«Io Ştefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţerii Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, am zidit acest hram întru numele Sfîntuluĭ părinteluĭ nostru arhierarhul şi făcătorul de minunĭ Nicolae, în anul 7004 [1496], iar al Domnieĭ luĭ al patruzecelea curgător, luna Septembre 30.»

Inscripţia e publicată de Papadopol-Calimah, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 125.

www.dacoromanica.ro

III.

Plopenĭ (jud. Botoşanĭ).

3. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfântă bisearică, care iaste hramulŭ Adormirea Sfinteĭ Născătoareĭ de Dumnezăŭ, care s'aŭ săvîrşitŭ în zilele luminatuluĭ Domnŭ Io Costandin Racoviță Voivod de dumnealuĭ Lupul Balș Marele-Vornic de Țara-de-ğos și s'aŭ sfințit de arhiepiscopul și Mitropolitul Iacov, v leato 7262 [1753], Noem. 26.

4. 2. Pe un mormînt înnăuntru:

[Stema Cantacuzinilor.]

Supt ačastă piatră să odihnește roaba luĭ D[u]mnezăŭ Safta, soție Lupuluĭ Balș, Marile-Logofăt, care aŭ fost fică fericiților întru pomenire Iordachi Cantacozinò Marile-Spatarĭ și soție sa Catrina. S'aŭ săvîrșit și s'aŭ mutat întru večnica viețuire la aniĭ de la Măn[tui]torul Hristos 1778.

Safta era fiica Spătaruluĭ Iordachi Cantacuzino, fiul altuĭ Iordachi (al II-lea) și nepotul de fiŭ al celuĭ d'intîiŭ Iordachi Cantacuzino, din vremea luĭ Vasile Lupu. El făcea parte din ramura Pașcanilor. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 47. Soția luĭ, Catrina, e dese orĭ pomenită în hîrtiile mănăstiriĭ Sf. Spiridon din Iaşĭ *(Studiĭ şi doc.*, V, p. 54 și urm.). La 1741, Iordachi nu maĭ trăia *(ibid.*, p. 57, No. 259). V. și *ibid.*, p. 411. Cf. şi *Documentele Callimachi*, II, p. 674. Lupu Balș trecu de la Vornicie la Logofeție în Domnia Callimachilor, de lîngă cari fugise totuşĭ la început *(ibid.*, I, pp. CIII-IV, CXLVI). Mitropolitul e Iacov I-iŭ. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 532.

IV.

Hîrlăŭ.

I. Biserica luĭ Ștefan-cel-Mare.

5. 1. De-asupra uşiĭ de intrare, după un decalc de N. Beldiceanu (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 287):

www.dacoromanica.ro

благочестивїи и хрстwлюбивїи Iw Gтефань Воєвода бжїею
мастю гпдрь земли мwлдавскои снь Бwгдана Воєводи създа
сьи храм вь имѣ стго и славнаго велико мчника и побѣ-
дwносца гєwргїѧ, иже и създати начѧс[ѧ] в лтw ≠з, мсца
маиа. и съвръшис[ѧ] вь тог[о]жде лѣто, мсца wкт. ки, а
гсдтва своего в лтw л. и шесто текыцее.

În lectura luĭ Melchisedec, făcută după un decalc al d-luĭ T. Burada, am introdus cîteva schimbărĭ, care resultă, de altfel, și din comparația cu inscripția, maĭ veche, a clădirilor și caselor, care a și slujit de model.

Traducerea e aceasta:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut acest hram pe numele Sfîntuluĭ și slăvituluĭ mareluĭ-mucenic și purtătoruluĭ-de-biruință Gheorghe; care a început a se zidi la anul 7000 [1502], luna luĭ Maiŭ, și s'a săvîrșit în acelașĭ an, luna luĭ Octombre 28, iar, al Domnieĭ luĭ, în anul al treĭzecĭ și șeselea curgător.»

2. Inscripția de-asupra Curților domnești, în *Revista p. istorie, archeologie și filologie*, I, pp. 178-80, cu facsimile; după acesta, ea are urmă- 6.
torul cuprins (piatra se află la Muzeŭ):

благчстивїи и хстwлюбивїи Iw Gтефань Воєвода, бжю
мастю гспдрь земли молдавскои снь Богдана Воєводы съ-
вори си домове иχъже създати начѧсѧ в лѣт ≠зцчд, [мсца...]
к, и съвръшисѧ вь тогожде лѣто, сеп. її.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut aceste case; care început-aŭ a se zidi la anul 6994, [luna luĭ . . . în] 20, și s'aŭ săvîrșit în acelașĭ an, Septembre 15.»

Hîrlăul mi se pare a fi locul unde s'a luptat Ștefan-Vodă cel de de la sfîrșitul veaculuĭ al XIV-lea cu Sigismund regele Ungarieĭ (v.

www.dacoromanica.ro

Studiĭ și doc., VI, p. 624). Pe atuncĭ încă acest tîrgușor de pe malul Bahluiuluĭ era reședință domneasca și în el stătea un pîrcălab. Decĭ va fi fost și o biserică de lemn. Despre șederea luĭ Ștefan-cel-Mare în Hîrlăŭ lipsesc știrĭ până în ceĭ din urmă anĭ aĭ Domnieĭ luĭ, cînd acum ființà biserica și eraŭ clădite Curțile. Ce spune Simion Dascălul în adausele sale la Ureche (*Letopisițe*, I, p. 169, nota 1), e luat după inscripțiile de față: el a schimbat numaĭ data de 6994 pentru cladirea Curților în 6995, căcĭ pe vremea luĭ anul începea la 1-iŭ Septembre, și nu la 1-iŭ Ianuar, ca în zilele luĭ Ștefan. După mîntuirea acestor cladirĭ, Ștefan stătu maĭ mult timp în Hîrlăŭ; aicĭ dadu el praznicul ostașilor biruitorĭ la Dumbrava-Roșie (Cronica țerii), și tot aicĭ încheiè pacea cu Poloniĭ învinșĭ. De acum înnainte, Domniĭ îndrăgiră Hîrlăul, unde statu Bogdan, fiul și Ștefaniță, nepotul de fiŭ aĭ luĭ Ștefan. O reparație la Hîrlăŭ se facu supt Radu Mihnea, care muri aicĭ (Miron Costin, pp. 288-9; *Socotelile Brașovuluĭ*, p. 62; *Studiĭ și doc.*, V, pp. 16-7; *Cuv. den bătrănĭ*, II, p. 243). Cf. a mea *Geschichte des rumänischen Volkes*, I, p. 177. Antioh Cantemir, în a doua Domnie, la 1706, merse la Hîrlău și voi să faca o mănăstire, închinînd-o la Atos, din biserica din «6995 (N. Costin, p. 52). Ziditura caselor domnești» era încă în ființă la 1729, cînd le-a cercetat Grigore Ghica (Amiras, *Letopisițe*, III, p. 172).

7. 3. Mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

сьи гробь ѥст рабь бжиꙗ пан сто[лні]ка (?) гєѡргіи и зѡ-графа, пришєлствова ѡт страни трикал[с]кие, и пр҃стависє кь вєчнєм...

(Secolul al XV-lea, cel mult al XVI-lea.)

Adecă:

«Această groapă este a robuluĭ luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Sto[l-ni]cul (?) Gheorghe și zugrav; a venit din părțile Tricaleĭ și s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ....»

8. 4. În curtea bisericiĭ, piatră ruptă, din 1771, cu această inscripție:

Aicia suptu această cruce... se odihnești răposatul robu luĭ Dumnezăŭ Costantin Mere-Acre, cu uniĭ din... și... și surorĭ....

5. Grafite pe zidul d'innăuntru al bisericiĭ (v. dr. Istrati, *Biserica și podul din Borzești*, în *An. Ac. Rom.*, XXVI, p. 17, nota 1):

9. ѕмєр (= ѕміре) попадиа поп Тоадєр, в лт. зрмѕ, ф҃в. кд.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«A murit preuteasa luĭ popa Toader, la 7146 [1638], 24 Februar.»

Nasturielus, Nasturel, 1625 (litere latine și cifre arabice). 10.

E un Muntean din Curtea luĭ Radu Mihnea, venit din Țara-Românească.

вь лѣт ≠зркг, вь днь рождєсво Хво погрєво Хомна *(sic)*. 11.

Adecă:

În anul 7123 [1615] s'a îngropat Homna(?).»

Dragan Ian, 1634 (litere latine și cifre arabice). 12

Μηρών, 'Οκτουρίου ; вь ≠лѣт зркг. 13.

Adecă:

«Miron, Octombre 6; în anul 7123 [1614].»

≠ sч...s (69...6). 14.

Ѕмєр *(sic)* Mihail Talpaș. 15.

лто ≠зрк, маи в, ѕмєр *(sic)* тѳр... корноє. 16.

Adecă:

«A murit în 7120 [1612] Tur... Cornoaia.

[În altar:]

1691, 21 Sept. Kasimir Wadlewski. 17.

Anno 1691 rex Poloniae Ian (?) cum exercitu fuit. 18.

Boguszenski, anno 1691. Posanowski. Domini Ruskiewski. 19.
George Repert, anno 1691.

Ereĭ Pavel Gafenco amŭ slujit în dzilele lu Mateiŭ-Vod[ă] [Ghica]; vt. 7263 [1754], Sep. 10. 20.

Pentru familia Gafencu, v. tabla la ale mele *Doc. Callimachi*. Se știe ca în 1691 Ioan Sobieski, regele Poloniei, făcu a doua expediție a sa în Moldova; ostașiĭ săĭ zgîriară atuncĭ biserica schismatică» cu iscăliturile lor. Eĭ veniaŭ din Ștefănești Botoșanilor și mergeaŭ la Zaga-

www.dacoromanica.ro

rancea (*Vita Const. Cantemyrii* — D. Cantemir, *Opere,* VII, — p. 53). La 8 Octombre, Brîncoveanu scrie că Sobieski e pe la Cotnaĭ (Hurmuzaki, V[1], p. 394). În alte grafite aflăm pe Poloni până în Octombre.

II. Biserica Sf. Dimitrie, din vremea luĭ Petru Rareș (după stil).

21. De-asupra ușiĭ:

Într'această sfântă biserică să cinsteaște și să prăznuește sfântulu mare mucenicŭ Dimitrie; dară, de cine iaste zidită dintru'nceput, nu se știe, fără numaĭ veletu să arată că era atunce 7000, iară acum, cu ağutorul luĭ Dumnezeŭ, ca dintru'ntăĭ s'aŭ zidit și s'aŭ podobit cu sălința, osteniala și cheltuiala dumisale Iordachi Cantacozino Marele-Spătarŭ și cu ağutoriul de la alțiĭ creștinĭ: se arată la condică cine cătŭ aŭ datŭ; 1779, Avgust 15.

I D (=Deleanu)
K Stema Cantacuzinilor T
Vel Spat.

Acest Iordachi Cantacuzino nu e Păscanul, de la Plopeni, ci contemporanul și omonimul săŭ, asemenea și în ce privește dregătoria, Iordachi Deleanul, fiul unuĭ întăiŭ Iordachi Deleanul, nepotul de fiŭ al luĭ Ioan, strănepotul luĭ Toderașco Iordachi și răstrănepotul luĭ Iordachi Vistierul de supt Vasile Lupu (v. *Studiĭ și doc.*, VII, p. 225 și urm.). Grigore Mateĭ Ghica visitâ la Delenĭ în 1729 pe întăiul Iordachi Deleanu și logodi cu o copilă a luĭ (Zoița) pe fiul săŭ Scarlat-Vodă (Amiras, în *Letopisițe*, III, pp. 171-2). Zoița muri însă nemăritată (*Studiĭ și doc.*, VII, p. 227).

V.

Delenĭ.

I. Sf. Nicolae din Lacurĭ; mănăstire părăsită.

22. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:
[Stema Cantacuzinilor, între soare și lună.]

Ačastă sfântă besearică aŭ făcutu și aŭ înfrămșețatu Ior-

www.dacoromanica.ro

dachie Cantacozinò Vel Vist. întru slava și numele svăntuluĭ de minunĭ făcător Necolae, la an 7232 [1724], Iul. 29.

E Iordachi, fiul luĭ Ioan și al Marieĭ. În tinerețĕ era Comis; cariera și-o mîntui însă ca Mare-Logofăt. V. *Studiĭ și doc.*, VII, p. 188 și urm. Era cumnatul luĭ Mihaĭ-Vodă Racoviță, ca unul ce ținea pe o soră a acestuĭ Domn (Neculce, p. 350; *Gen. Cant.*, p. 45): Mihaĭ îl facu Comis, la venirea sa în Domnie a treia oară, în 1716. Grigore Ghica îl înnaintă Ban, la 1727 (Neculce, p. 364). De la 1733, Vel Vornic (*ibid.*, p. 376). Această dregătorie o avea și în razboiul ce urmâ între Ruși și Turcĭ: Grigore-Vodă Ghica fugar se adăposti la el în Delenĭ, stînd acolo pînă la 1-iŭ Decembre 1737 (*ibid.*, p. 405). Apoĭ el stătu mazil. Nepotul săŭ Constantin, fiul luĭ Mihaĭ Racoviță, venind ca Domn, ĭĭ dădu Logofeția-cea-Mare (Ienachi Cogălniceanu, p. 219). Dar titlul de «Vel Vistier» pentru anul 1724 nu i se atribuie din greșală, printr'o confusie cu vechiul și vestitul Iordachi Cantacuzino, Vistierul luĭ Vasile Lupu, caci îl vom găsi ca Vistier și într'o inscripție din 1722. E constatat documentar ca Vistier și la 1724 (*Studiĭ și doc.*, V, p. 409). Mihaĭ Racoviță îl înnaintase la această dregătorie în locul luĭ Constantin Costachi, trecut pentru aceasta la Spătărie (Neculce, pp. 361, 363). Scrisorĭ de-ale luĭ, în *Doc. Call.*, II, pp. 13—4. El nu maĭ era în viață la 1761 (*ibid.*, I, pp. 443-4, No. 66). Domnia a doua a nepotuluĭ săŭ nu-l maĭ găsi: el murise poate înnainte de înlocuirea acestuia cu Mateĭ Ghica, la 1753.

2. Iată epitaful săŭ, în biserica din Lacurĭ. 23.

[Stema familieĭ, cu literele: I. D. K. T.]

Robul luĭ D[u]m[ne]zăŭ Iordachi Cantacozino Vel Logofăt: primească-mă, Doamne, ca pe cel de al unsprezeacelea čas ce [aĭ] priimi[t] în vie ta.

3. O a doua piatră de mormînt are această inscripție: 24.

Ἐνθάδε κεῖται Γεώργιος Μέγας-Βόρνικος Καντακουζηνός, ὁ διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Γενάδιος, ἐν ἔτει ᾳψιη (*sic*), Δεκεμβρίου ιβ'.

Suptu ačastă piiatră odihnește robul luĭ Dumnezăŭ Gheorghie Cantacuzino Marele-Vornic, carele întru chipul călugăresc s'aŭ numit Ghenadie, la aniĭ 1798, Dechemv. 12.

[Stema Cantacuzinilor, între două oale cu florĭ.]

www.dacoromanica.ro

Acesta e Iordachi Spătarul, fiul Logofătuluĭ, calugărit întăiŭ supt numele de Gherasim, apoĭ schivnic supt acela de Ghenadie (v. *Studiĭ și doc.*, VII, pp. 80-1). Gheorghe acesta saŭ Iordachi apare însă ca Vornic la 1783-5 (*ibid.*, p. 81, no. 27; p. 237, no. 109 și p. 251, no. 156). Alta explicație decît aceia a unuĭ îndoit nume calugăresc nu se poate da. Încă la 1793, Iordachi era călugărul Gherasim. Măriuța, fata luĭ Iordachi, se maritâ în a doua casatorie cu Hatmanul Costachi Ghica, aducînd astfel Deleniĭ în stăpînirea Ghiculeștilor.

25. 4. Pomelnic în triptih:
[La mijloc:

[Stema.]	I.	D.	[Stema.]
	K.	T	
	V.	Sp.	

Pomenește, D[o]mne, pre tot niamul Cantacozinilor: Roxandra Dom[n]ița [a luĭ Vasile Lupu], Iordachie Vel Vist. și fii lor, Toderașco Vel Vist., Safta, și fii lor; monah Varlaam [=Vasile] Vl. Spat[a]r [1], Ștefan, Iordachie, Coste, Cantacozinie, Catrina, Ioan, Mariia și fii lor, Iordachie Vel Logo., Catrina și fii lor, Ilie, Marie, Ioanu, Plucherie *(sic)*, Costantinŭ, Ioanŭ Vel Vist., Zoița și fii lor, Matheĭ [de aicĭ, e scris maĭ mare], Iordachii Vel Spat., Casandra și fii lor, Șărbanŭ, Tudorachi, Costantin, Panaite, Iordachii, Nicolaĭ, Iordachii, Toma, Mateĭ, Balașa, Catrina, Safta, Cost[andi]n, Marie, Zoița, Aristarh Vel Vist., Balașa și fii lor, Grigoraș, Iordachie, Zmaranda, Costantin Vel Ban, Safta și fii lor, Enachii Vel Stol., Marie, Zmaranda, Iliana.

[1] Fiul luĭ Toderașco și nepotul de fiŭ al întăiuluĭ Vistier Iordachi Ștefan e fiul luĭ Toma (*Studiĭ și doc.*, V, p. 583). Iordachi, fiul întaiului Iordachi. Nu știu însa cine e Coste Cantacuzino. Catrina e întaia soție a luĭ Iordachi I. Ioan și Maria sînt începătoriĭ ramuriĭ Delenilor. Urmeaza Iordachi Deleanu, soția luĭ și copiiĭ amîndurora, dintre cari unii pană acum necunoscuțĭ (morțĭ înnainte de vreme). Vin fiiĭ luĭ Iordachi Deleanu I-iŭ: Ioan Vist., căsătorit cu Zoița, Iordachi Spat. cu Casandra, fetele: Safta, cu soțul Constantin, Balașa cu soțul Aristarh. Nu lipsesc, la urmă, niciĭ fiiĭ Safteĭ: un băiat și treĭ fete.

www.dacoromanica.ro

[Pe aripa stîngă:]

Pomenește, Doamne, pre toți pravoslavnicii împărați care bine aŭ primitu cuvăntulŭ adevăruluĭ tăŭ, șă aĭ păzătŭ tu pe norodulŭ teŭ de cătră vrajmașiĭ luĭ ereticŭ.

Pomenește, D[o]mne, pre toți Domniĭ Moldoviĭ, și odihnește sufletele lor.

[Pe aripa dreaptă:]

Alte neamurĭ a Cantacozinești lor: Pătrașco Vel Log. [Bașotă] și fii lor, Coste Bučoc Vel Vor., Candachie [socrul și soacra d'intăiŭ aĭ luĭ Iordachi Cantacuzino I; v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 570] și fii lor: Ilii, Iliana.

II. Biserica Satului.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ: 26.

Ačastă sfăntă besearec[ă] a prea-curateĭ Ficioară, Adormir[e]a, a făcut-o Toderașco Cantacuzin Vel Vist. la an. 7177 [1668-9], iar de iznovă tote podobele aŭ făcut Iordache Cantacuzin Vel Vist. la an. 7230 [1721—2].

Toderașcu e fiul luĭ Iordachi I-iŭ. El n'a fost nicĭ-odata singurul stapînitor al Delenilor. Dar în April 7181 (1673) moșia s'a împărțit între dînsul și Ruxanda fata luĭ Vasile-Vodă, care fagadui la 24 Novembre 7185 (1676) că va lăsa după moartea eĭ tot cuprinsul moșieĭ acestuĭ var primar al eĭ (V. A. Urechiă în *An. Ac. Rom.*, XI, p. 138 și urm.; Condica Delenilor, păstrată de d. Costachi Ghica: extrase din ea voiŭ tipări în *An. Ac. Rom.*).

2. În curte, pe un mormînt se află următoarea inscripție, pe care-o dau pentru că încearcă a fi poetică: 27.

Pulherie Sardareasa zace într'acest mormănt:
Aŭ lăsat aice casa și pe al eĭ soț scărbit
Și s'aŭ dus la večnicie,
Unde cu toți vom merge.

www.dacoromanica.ro

În več pomenită fie:
Numele nu se va șterge.
Cine stihul va ceti,
Să zică în gândul său,
Măcar de nu o va ști:
Odihneasc'o Dumnezeŭ.

841, Iul. 8.

Fie-sa Ecaterina odat' cu maică-sa năștè și perè cu veselie, la Domnul večnicieĭ.

28. 3. În curtea palatuluĭ din Delenĭ, piatră cu o inscripție: în rîndul întăiŭ ρ∾ε, iar în cele din urmă se înțelege:

... снь Михнѣ Воевод, в лто ⁂зр..., мсца wк. а, и съврьшис[ѣ] ноѥ. л.

Adecă:

«[Radu Voevod] fiul luĭ Mihnea Voevod, în anul 71—, Oct. 1, și s'a săvîrșit la 30 Novembre.»

E, de sigur, piatra de la vre-o clădire a luĭ Radu Mihnea în Hîrlau.

VI.

Cotnarĭ.

Biserica Ortodoxă.

29. 1. Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestă petră aŭ făcut și aŭ înfrîmșatu Iacobŭ părcîlabul de Cotnariŭ, fiĭoru luĭ Dumenică, căndu aŭ fostu viŭ, și aŭ făcut, deacă va muri, să o pue prea gropniță a dumisale, să să știe; și cursul aniloru aŭ fostu v lto 7155 [1646-7] de aĭ, mșța—.

Iacob pare a fi cel pomenit într'un zapis la 1631 (*Studiĭ și doc.*, VII, p. 371, no. 3). Dorința luĭ n'a fost împlinită, căcĭ la cealaltă biserică, catolică, se cetește pe o piatră:

30. Dns. Iacobus filius Domnici [1]....

[1] Decalcurile Beldiceanu cuprind maĭ multe asemenea inscripțiĭ latine fragmentare și șterse, fără interes istoric, din aniĭ 1631 și 1647.

www.dacoromanica.ro

2. Piatră de mormînt a unuĭ Gheorghe și Anghelina din sec. al XVI-lea (aceiași observație). 31.

VII.

Mănăstirea Cetățuia (lîngă Iașĭ).

1. Pe un mormînt în naos: 32.

Ἐνθάδε κεῖτε Δόμνα Μαρία ἡ θυγάτερ Ἰῶν Δοῦκα Βόδ, ἔτος Χριστοῦ 1672ψ; Σεπτεμβρίου ιζ′τῳ.

Adecă:

«Aicĭ zace Doamna Maria, fata luĭ Io Duca-Vodă, anul de la Hristos 1672, Septembre 17.»

Această inscripție a fost tipărită cu greșelĭ și lăsîndu-se la o parte data de lună în N. G. Dossios, *Studiĭ greco-romîne*, fasc. II și III, Iașĭ, Goldner, 1902, p. 79. Și maĭ greșit ea fusese dată de Melchisedec, *Notițe istorice*, p. 274. Melchisedec a dat și inscripția de pe un orar, dăruit de Duca-Vodă și Doamna sa Nastasia la 7177 (1668-9). Această dată nu se potrivește cu acea de «7180, iară de la Hristos 1672», pe care o dă Nicolae Costin pentru zidirea mănăstiriĭ. Lucrul trebuie să se înțeleagă astfel: Duca se sui în Scaun a doua oară în Novembre 1668 (Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 255, nº CCCLXXVII). El se gîndi îndată să facă o mănăstire, urmînd într'aceasta pe Vasile Lupu. Lucrarea se începu încă în 1669, cînd se făcu și dărui «aurarul». Ea se lucrâ în 1670 și fu gata în 1671, toamna. În 1672 Duca părăsi Domnia (*Doc Bistrițeĭ*, II, p. XXV). Inscripția de la turn, pe care n'o cetise nicĭ Melchisedec, rămîne să fie publicată în altă parte.

Fetița luĭ Duca muri puține săptămînĭ înnainte de a doua mazilie a tatăluĭ eĭ. Maria figurează între ctitorĭ, ca cea din urmă, după surorile eĭ: Ecaterina, Elena (care luă pe Nicolae Costin) și Ruxanda.

2. În biserică maĭ e un mormînt, cu inscripția tot în grecește, din care n'am putut ceti decît (în decalc): Ἐνθάδε [κεῖται] ὁ δοῦλος τοῦ. Θεοῦ... ἀδελφὸς Ἰω Δοῦκα Βόδ... τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ [1], și un nume care mi s'a părut a fi Ioan Zaky...; mormîntul e firește tot din veacul al XVII-lea. 33.

3. Clopote (după decalcurĭ de N. Beldiceanu): 34.

Τὸ παρὸν καμπάνα ἀφιερῶται εἰς τὴν σεβάσμιον καὶ ἁγίαν μονὴν τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφήμων καὶ πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ

[1] Adecă: «Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ... fratele luĭ Io Duca Vodă... a fiuluĭ săŭ». Cf. *Studiĭ și doc.*, III, p. 41.

www.dacoromanica.ro

Παύλου παρὰ τοῦ θεοσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας καὶ κτήτορος κὺρ κυρίου Ἰωάννου Δοῦκα Βοεβόδ., εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Adecă:

«Acest clopot se dă la venerata și sfînta mănăstire a sfinților vestiților, pretutindenĭ-lăudaților și în frunte-mergătorilor Apostolĭ Petru și Pavel, de prea-cucernicul și prea-strălucitul Domn a toată Moldova și ctitor, domnul Domn Ioan Duca Voevod, spre veșnica pomenire.»

Anno Domini 1669: omnis spiritus laudet Dominum. Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

Acest turnător din Danzig a dat și un clopot bisericii Curții din Tîrgoviște.

35. 4. Și alt clopot cu o inscripție analogă.

VIII.

Mănăstirea Frumoasa (lîngă Iașĭ).

36. 1. Inscripția, în versurĭ eroice, a Ruxandeĭ Ghica, moartă în Februar 1780. Nu e o fată a luĭ Grigore Alexandru Vodă, decapitatul, rămasă în Moldova după catastrofa din 1777 a părinteluĭ eĭ. În adevăr, socotelile domnești pe acest an cuprind treĭ Domnițe: Elenco, Ruxanda și Mărioara *(Documente și cercetărĭ*, București, 1900, p. 164). Una din ele a fost soția luĭ Lupu Balș, alta a fiuluĭ luĭ Filip Catargiu; pe lîngă ele s'ar crede că va fi rămas Ruxanda, care pare să fi murit nemăritată (v. *Gen. Cant.*, p. 404). E însă Ruxanda fiica luĭ Grigore Mateĭ Ghica, precum se vede din nl. 2. Ea fusese numită după mama luĭ Grigore-Vodă.

37. 2. Chipurile ctitorilor, foarte bine zugrăvite, ar merita copiate. Grigore Mateĭ Ghica se înfățișează lîngă Doamna sa, Zoița (a doua) și *Domnița Ruxanda,* la care se adaoge Mitropolitul (cred: Nichifor). Domnul poartă haine roșiĭ cu brandenburgurĭ de aur și blănĭ. Doamna are o rochie verde, cu chiotorĭ și bete de aur și mărgele; mantia e rosă, cu blană; amîndoĭ poartă cuca. Beizadelele aŭ un veșmînt ca al părinteluĭ lor. Scarlat e cu ochiĭ verzĭ, Mateĭ cu ochiĭ negri.

38. 3. O icoană mare, îmbrăcată cu argint, poartă această inscripție:

www.dacoromanica.ro

Εὐλαβείᾳ τῆς Θεομήτορος Αἰκατερίνα κατηργύρωκεν εἰκόνα ἐξ ἰδίων: Κωνσταντίνου μὲν θυγατὴρ τοῦ Ῥωσαίτοιο, Δόμνα δ᾽ἡγεμόνος, φερτάτου ἀνέρος, Μαυροκορδάτου, φημὶ τοῦ Κωνσταντίνου, πάρθενος οὖς᾽ συναγιᾳ τε... (rupt) νοις σώζ[εται].

Αι κτρ.
Δ. Κ.
Μ. ρ.

Adecă:

«Din evlavie pentru Maica Domnului, Ecaterina a îmbrăcat cu argint această icoană cu banii ei: era fata lui Constantin Roset, iar Doamnă a unuĭ stăpînitor, om foarte bun, Mavrocordat, adecă: Constantin; fiind fată, şi cu ajutorul... se păstrează.

Ecaterina,
Doamna luĭ Constantin
Mavrocordat.»

Căsătoria luĭ Constantin Mavrocordat cu Ecaterina, fiica Mareluĭ-Logofăt Constantin Roset, se făcu în 1732 *(Gen. Cant.,* p. 390). Pe atunci Domnul stăpînia în Ţara-Românească, şi numaĭ în 1733el trecu în Moldova. Deci inscripţia s'a scris după 1733.

Mănăstirea fusese făcută în 1729 de predecesorul luĭ Constantin, Grigore Ghica, pe locul bisericuţiĭ stricate a luĭ Balica, «Hatman a lui Gheorghie Ghica-Vodă». I se zicea întăiŭ «mănăstirea luĭ Grigorie-Vodă» saŭ Sf. Arhanghel, iar *Frumoasa* se numia grădina ce încunjura casele domneştĭ, «formă de Ţarigrad» (Amiras, în *Letopisiţe,* III, p. 169).

4. Clopot turnat în 1817, cu cheltuiala arhimandrituluĭ egumen Ioasaf, de Andreşovschi. 39.

5. Alt clopot turnat în 1830, cu cheltuiala aceluiaşĭ (toate după decalcurĭ de N. Beldiceanu). 40.

IX.

Mănăstirea Galata.

Din altă călătorie a mea mi-a rămas un decalc neutilisabil şi o copie defectuoasă din inscripţia ce se află pe o piatră aşezată în pragul bisericiĭ; am complectat şi îndreptat-o însă, după un decalc al luĭ N. Beldiceanu, astfel:

www.dacoromanica.ro

41. † сьи грwбь сътвори и ѳкраси Iw Петрь Воевода дьщери своеи Деспини, еже и прѣстависѧ кь вѣчни обительи [в лто ѯз...,] мсца маа еі днь: и родиласѧ бѣше в лто ѯзцѕ, мсца....

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o Io Petru Voevod fiiceĭ sale Despineĭ, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în [anul 70—], luna luĭ Maiŭ 15. Și s'a născut în anul 7096 [1588], luna luĭ....»

Atribuisem odată această inscripție, din care dezlegasem numai anul, Marieĭ Amirali din Rodos, soția luĭ Petru Șchiopul (Hurmuzaki, XI, p. LXX, nota 2). Acum se vede că supt ea doarme o Domniță a eĭ, care poartă același nume cu strașnica femeie ce a fost Chiajna, mama slăbănoguluĭ și nenorocituluĭ Voevod. Și Chiajna fusese numită după ruda sa, Doamna luĭ Neagoe-Vodă, și se chema astfel și Despina (după grecește) și Cneajna, Chiajna (după slavonește). Ultima oară o vedem amestecată în uneltirĭ pentru Domnie în 1580: atuncĭ, învinsă, ea intră la Cele-Șepte-Turnurĭ cu nepotul eĭ Vlad. Petru Șchiopul se afla pe atuncĭ în mazilie; numit iarăși ca Domn al Moldoveĭ în 1582, fără îndoială cu ajutorul aceleiași pricepute femeĭ, el o luă cu dînsul. Încă în 1587 se pomenește cu prilejul unor intrigĭ ce țintiaŭ tronul polon «uxor quondam Palatini Transalpinensis Mirce», sprijinitoare a unuĭ candidat crescut de dînsa. Prin anul următor, 1588, ea moare însă. Cf. *Contribuțiunĭ la istoria Muntenieĭ* (în *Analele Academieĭ Române,* XVIII), p. 32; Hurmuzaki, XI, pp. 32, 646-7, no. CLXXXIII; p. 697, no. CLIV

42. 1. Pe clopotul vechiŭ, după un decalc de N. Beldiceanu:

сьи кимьвалъ сътвори Iw Петерь Воевода и даде его вь монастирь идеже есть храмь стое вьзнесеніе, в лто ѯзпз, мца марть кѳ.

Adecă:

«Acest chimval l-a făcut Io Petru Voevod și l-a dat mănăstirĭi unde e hramul Înnălțărĭi, în anul 7087 [1579], luna luĭ Mart 25.»

Decĭ clopotul e din vechea Galată din șes, care s'a dărîmat. V. Ureche, pp. 233, 236.

43. 2. Piatra de mormînt a Safteĭ, fiica luĭ Ioan (decalc de același).

www.dacoromanica.ro

X.

Mănăstirea Socola.

1. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 44.

Acest clopot s'aŭ lucrat de mine, Andreĭ fon Andrașovschi din Brașov, ce am vărsat și clopotul cel mare; care maĭ nainte aŭ fost vărsat de un Jidov în patru rînduriĭ și aŭ eșit prost, iar acum, întru cea d'intîĭ turnare, de mine vărsîndu-să, amîndoaă aŭ eșit așa precum să văd: anul 1816, Aprilie.

2. Altul *(idem)*: 45.

Acest clopot [s'a făcut de iz]noavă cu toată chieltuiala și oserdiia preaosfințituluĭ Mitropolit chirio chirio Veniamin Costache, întru cinstea mareluĭ mucenic Gheorghie și spre podoaba Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ, la anul 1816, Aprilie 23.

3. Altul *(ibid.)*: 46.

Acest clopot s'aŭ făcut de iznoavă întru cinstea și podoaba Sf[ă]ntuluĭ mareluĭ [mucenic] Gheorghie.

XI.

Podul de la Cănţălăreşti (jud. Vasluiŭ).

După un desemn la Ac. Rom.: 47.

сѣи мост сътвори пан Гавриа хетман и кнѣгинѣ ег[о] Лилїкина вь дни брат ег[о] Іѡ Василїе Воевод; в л. ѯзрмд.

Adecă:

«Acest pod l-a făcut dumnealuĭ Gavril Hatmanul și doamna luĭ Liliana, în zilele fratelui său Io Vasilie Voevod; în anul 7144 [1635-6].»

Și în Melchisedec, *Notițe*, p. 135.

www.dacoromanica.ro

XII.

Biserica din Vălenĭ (jud. Roman).

48. 1. Inscripția de-asupra ușiĭ (după un decalc de N. Beldiceanu):

† изволенїемь и помощїа г҃а б҃а рабь бжїи панк Козма Шарпе постелникь създа сьи храмь въ свои дворь wт Шкан въ имѧ стым м. м. минь wт Севастїа при благовѣрнѣмь гдрь Iw Стефана Воеводи, и начат здат в ато ҂зкз, мсца март л, и съвръши сѧ тождє лѣта, мсца юн. кв.

Adecă:

«Cu vrerea și cu ajutorul Domnuluĭ Dumnezeŭ, eŭ, robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Cozma Șarpe Postelnic, a zidit acest hram la Curtea sa din Șchiaĭ, întru numele sfinților patruzecĭ de mucenicĭ din Sevastia, pe vremea bine-credinciosuluĭ Domn Io Ștefan Voevod, și s'a început a se zidi la anul 7027 [1519], luna luĭ Mart 30, și s'a săvîrșit în acelașĭ an, luna luĭ Iunie 22.»

Tipărit și în Melchisedec, *Notițe*, p. 130.

Cozma Șarpe începe a fi Postelnic la 1502, supt Ștefan-cel-Mare (v. *Uricariul*, XVIII, p. 508). El ținu această dregătorie pînă la fuga sa în Polonia, dupa descoperirea uneltirilor ce țesuse în potriva luĭ Voda Ștefăniță (*Doc. Bistriței*, I, p. XIII), în 1523. El stătu multa vreme acolo (v. articolul mieŭ despre razboaiele luĭ Petru Rareș, în «Convorbirĭ literare pe 1901), unde muri.

49. 2. Mormînt (dupa o copie de acelașĭ):

сьи гробь сътвори и wкраси Дѧмитра книгинѣ Пьтрашко [своего...] Ифросини бывь. кнѣгини Юрашко Башот[ь] бывь хатман, в ато ҂зрии, мсца wктв. л дн.

Adecă:

«Această groapă a facut-o și a împodobit-o Dumitra soția luĭ Pătrașco [...sale] Efrosineĭ, care a fost doamna luĭ Iurașco Bașotă ce a fost Hatman, în anul 7158 [1649], Octombre 30 de zile.»

www.dacoromanica.ro

Iurașco Bașotă era Hatman în 1632 încă, decĭ înnainte de Domnia luĭ Vasile Lupu *(Studiĭ și doc.*, VI, p. 19, no. 29; cf. p. 535). Pătrașco Bașotă e Mare-Logofăt de la începutul acesteĭ Domniĭ *(ibid.*, p. 20, no. 33 și *Studiĭ asupra istorieĭ Romînilor,* I, pp. 50-2). Gheorghe Bașotă, trimes în Ardeal pe la începutul veaculuĭ, e Iurașco *(Studiĭ și doc.*, IV, pp. LXXVI, CXXIV). Să nu fie o piatră pusă de soția luĭ Pătrașco soțieĭ luĭ Iurașco? Cf. cu lămuririle date în *Studiĭ și doc.,* V, p. 591.

3. Melchisedec maĭ dă și această inscripție de mormînt: 50.

сьи надгробьнын камен сьтвори и ѡкраси панъ Пьтрашко [сь кнѣгина] его Дѧлм[итра] сна своего Николаи; и прѣстави сѧ в лто ҂зрлз, сѣпт.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o dumnealuĭ Pătrașco, [cu doamna] luĭ Dum[itra], fiuluĭ săŭ Nicolae, și a răposat la anul 7137 [1628], Sept.»

www.dacoromanica.ro

II.

MOLDOVA MUNTOASĂ.

www.dacoromanica.ro

XIII.

Mănăstirea Miera.

1. Zugrăveala e cea veche. Reproduc unele din legendele, foarte multe la număr, care aŭ o însemnătate de limbă: Munca iubitorilor de argint şi cămătarilor, munca vrăjătorilor şi a discăntătorilor, munca hulitorilor de Hs., munca celuĭ ci sudue de cruce, munca pîrătorilor şi a otravitorilor, munca tălharilor şi a ucigaşilor, munca curvarilor şi a sodom[iţilor]». Citaţie din Scriptură: «Ca şi eŭ Ioanŭ am văzut cetatea cea sf[ă]ntă Ierusalimu cel noŭ, cînd aŭ pus Adam nume dobitoacelor; cap. 14; şi am văzut şi iată mieaua stînd pre muntele Sionuluĭ».

2. Inscripţia de de-asupra uşiĭ de intrare (cf. Melchisedec, *Notiţe*, p. 111):

Ačastă sf[ă]ntă şi dumnezăiască bisearică întru numele 51.
sf[ă]ntuluĭ Împărat şi întocma cu Apostoliĭ Constantin şi Elena, iaste zidită de Măriia Sa răposatul Ion Antioh Constantin Cantimir Voevod la leat 7214 [1706], şi, nesăvărşindu-o, s'aŭ înnoit precum să veade de întru tot cuviosul Sf[i]nţiia Sa arhimandritul chirio chir Mitrofan Calerghi, fiindu egumen acestuĭ sf[ă]ntŭ lăcaş, cu cheltuiala şi osteneala Sf[i]nţii Sale, pentru măntuirea suf[le]tuluĭ luĭ, lt. 7243 [1734], msţa Sep.

[În faţă:]

Οὗτος θεῖος καὶ ἱερὸς νάος ἰς ὀνόματη τῶν ἁγίων Βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, κτήσμα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἐν μακαρίᾳ μνήμῃ Ἰωάνου Ἀντιώχου Κωνσταντίνου Καντημήρη Βοεβόδ ἐπὴ

www.dacoromanica.ro

ἔτους 1706, καί, μὴν τεληόντος τοῦ, ἀνακενήσθη καθὸς φένετε παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου ἀρχημανδρίτου κῶ κὺρ Μητροφάνου Καλέργη καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς ἁγίας καὶ αὐθεντικῆς μονῆς, δηὰ ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῦ αὐτοῦ πανοσιωτάτου ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας, ἐπὶ ἔτους 1735.

Inscripția grecească e traducerea celeĭlalte.

Constantin Cantemir a făcut la Miera numaĭ o biserică de lemn (N. Costin, p. 52: «mănăstirea de lemn făcută de tată-său, de Cantemir-Vodă»). Antioh nu se apucâ de mănăstirea de piatră, din temelie, ... cu zid de piatră pen pregiur» decît în a doua Domnie, începută la 1705 (*ibid.*), supt isprăvnicia lui Crîstea Vornicul. El adusese aicĭ, încă din Domnia întâiu, și oasele, așezate vremelnic la Sf. Nicolae cel domnesc din Iașĭ, ale părinteluĭ său (*ibid.*, p. 39). Dar, mazilit peste puțin, el nu putu să facă zugrăveala și, în orĭce cas, inscripțiile de pe mormînt și acea de pe fronton, pe care o puse egumenul grec Calerghi. V. și Neculce, p. 244. Acesta atribuie luĭ Antioh numaĭ «zidiul împregiurul mănăstiriĭ... și clopotnița de piatră» (p. 288). Cf. și Mustea, *Letopisițe*, III, p. 25.

3. Ctitorĭ: Constantin Cantemir, bătrîn cu barba albă, haină roșie blănită, dedesupt mînecĭ de postav albastru cu cacom, apoĭ altele verzĭ, vrîstate, ca rochia de desupt; Antioh, tînăr cu barbă mică neagră și mustațĭ micĭ, haină verde cu cacom, dedesupt roșă cu galben, brîŭ albastru; boierul Moțoc: căciulă și haină neagră, guler verde; Ursa, soția luĭ, cu părul adus în cozĭ și legat la frunte; roche roșie cu cacom, pe fond albastru; în partea stîngă, un arhiereŭ bătrîn (Calerghi) și un călugăr.

52. 4. Inscripție grecească a uneĭ fîntînĭ, depusă în pridvor. E de la archimandritul Arsenie, din 1800. Tipărită în Melchisedec, *Notițe*, p. 114.

XIV.

Mănăstirea Soveja.

53. De-asupra ușiĭ de intrare vechĭ, dincolo de pridvorul maĭ noŭ (v. Melchisedec, *Notițe*, pp. 94-5):

ѣжїю помощїю, повелѣнїем же и нждевенїем наю гр҃шнꙋю ѣжїю рабъ Іѡ Матеи Басарабъ гпдъ и воевода вьсеи земли ѕгровлахїескоѧ, сѯпрѯжници нашеѧ кнегина Елена вьздвиже сѧ сеи ѣжствни храм рождества г҃а б҃а и спса нашего

www.dacoromanica.ro

Іс. Хл вьнѣже предѣль землѧ нашеѧ, и вь врлнческом молдавском мѣстѣ; сьзда сѧ блговоленїем и хотенїю нашемѹ сь нимь хожденїемь превьзлюбленаго брата нашего госдра молдавскаго Іѡ Василіа Воеводы, вь лѣто битиѧ мира ⁄ЗРНГ

Adecă:

«Cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, cu porunca și cheltuiala preapăcătosuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ Io Mateiŭ Basaraba Domn și Voevod a toată Țara-Românească [și a] soției noastre, Doamna Elena, s'a ridicat acest dumnezeiesc hram al Nașterii Domnuluĭ Dumnezeul și Mîntuitorul nostru Isus Hristos, peste hotarul țerii noastre, și pe un loc vrîncean al Moldoveĭ; ziditu-s'a cu bunăvoia și cu aplecarea spre vrerea noastră a prea-iubituluĭ frate al nostru Domnul Moldoveĭ Io Vasilie Voevod, în anul de la Facerea Lumiĭ 7153 [1645].»

Acesta e unul din semnele împăcăriĭ dintre ceĭ doĭ Domnĭ vrăjmașĭ. V. *Studiĭ și doc.*, IV, p. CCXI. — Știrĭ despre Soveja, în *Studiĭ și doc.*, VII, p. 315, nota 1.

XV.

Mănăstirea Caşinul.

1. Pe zidul de împrejmuire: 54.

Acest zid din temelie s'aŭ făcut de Isaia Țarigradeanu și igumenul aceștiĭ sfinte mănăstirĭ, și s'aŭ început la 1820, și, din întămplarea zaveri ce aŭ fost la 1821, aŭ rămas păn la 1828, și s'aŭ săvărșit la 1830; care s'aŭ făcutŭ cu însăș osteneala și cheltuiala str. *(sic;* sa?), Iulie 21.

2. De-asupra ușiĭ ce duce din pridvor în pronaos, bourul coronat, de marmură, și inscripția: 55.

Ačastă dumnezeiască beserica a Sf[i]nților Voevozĭ Mihail și Gavril s'aŭ făcut de Ierotheĭ egumenul Țarigradeanul, împreună cu toate sfintele vase, precum să vede, cu însuș osteneala și cheltuiala sa; 1806, Avg. 10. Al doile prefacere acesteĭ sf. monastirĭ s'aŭ făcut de Prea-

www.dacoromanica.ro

cuviosia Sa egumenu Isaia Țarigradeanu, începutul la 1836 și s'aŭ sfârșit la 1839, Avg., cu cheltuiala fericiț]lor ctitorĭ și a sa osteneală.

Caşinul a fost zidit încă de Gheorghe Ştefan-Vodă şi oasele luĭ s'aŭ adus din străinătate aicĭ. V. Neculce, p. 188; Papiu, *Tesaur*, III, pp. 99—101. Dar rîvna de reparaţie a egumenilor grecĭ a făcut să dispară orice urme scrise despre întâiul ctitor.

XVI.

Borzeştĭ (jud. Bacăŭ).

Biserica Satuluĭ.

56. 1. De-asupra uşiĭ de intrare (după fotografie, în dr. Istrati, *Biserica şi podul din Borzeştĭ*, Bucureştĭ, 1904, st. III, şi o cartă postală ilustrată, fot. Adèle, Bacăŭ):

Іѡ Стефан Воєвода вжіею мастю гспрь земли молдавскои и съ пр҃вкьзлюбленнимъ своимъ сномъ Алеѯандрѡмъ създаша сьи храмъ еже ест Борзеіци на Тотрѣши, ѡспению прс҃тѣи бци въ [молв҃ѣ себ҃ѣ] и въ памать сточившихъ предкѡв и родителеи ихъ; и иже и създати нача с҃ѣ в лтѡ [ѧзл], міца іюл. д, и съвръши с҃ѣ в лто ѧзв, а гсва его л҃то л и ѡсмое тебъіее, міса ѡкт ві.

Adecă:

«Io Ştefan Voevod. cu mila lui Dumnezeu Domn al ţerii Moldoveĭ, şi cu prea-iubitul fiŭ al său Alexandru, a zidit acest hram, care este în Borzeştĭ, pe Totruş, Adormirea Precisteĭ de Dumnezeŭ Născătoare, pentru rugăciunile sale şi pentru pomenirea sfînt-răposaţilor moşilor săĭ şi părinţilor săĭ; şi care a început a se zidi în anul [7001] [1493], Iulie 9, şi s'a săvîrşit în anul 7002 [1494], iar al Domnieĭ luĭ anul al treizecĭ şi optulea curgător, luna luĭ Octombre 12.»

Ediţie şi în Melchisedec, *Notiţe*, p. 125.

Pentru Alexandru fiul luĭ Ştefan-cel-Mare v. cartea mea *Ist. luĭ Ste-*

www.dacoromanica.ro

fan-cel-Mare și mai jos, cap. Bistrița (Moldova). El singur a înnălțat mănăstirea Precista din Bacău, la 1491 (Melchisedec, *o. c.*, p. 128).

2. Piatră zidită în contrafort, cu această inscripție: 57.

le[t] 7 — să s[ă] știe de când aŭ murit popa Ioanŭ, let 7258 [1749-50].

3. Tot acolo: 58.

сьсозн ж... Костантинь... сеп. (?)

Adecă:

«.... (?) dumnealuĭ (?) Costantin ....Septembre (?).»

4. Tot acolo: 59.

Ačastî piatrî o aŭ făcut și o aŭ (?) împrîmșețat Antonie (?) cu fratele săŭ Vasilie părinteluĭ lor Du[mitru] ...ște biv părcîlab, carele s'aŭ preastîvit și s'aŭ astrucat aicia вь днь Io Dumitrașco Cantacozino Voevod, leato 71 — dni.

5. Afară: 60.

1716 [cifre arabe.]

Φεβρουαρίου 7 [Februar 7].

Aice să odihnească șarba luĭ Dumn[e]zăŭ Irina Rusetina, ğupăniasa dumisale luĭ Manolachi Rusăt Vel Vornic, fica luĭ Neculaĭ Buhuș Vel Logofăt, vă leat 7224 [1716] Fe. 7.

Nicolae Buhuș, fiul luĭ Dumitru Buhuș, îșĭ măritâ fata cu Manolachi, unul dintre Cupărești. Acesta fusese și staroste de Putna, lîngă moșiile sale (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 309) și Sulger (*ibid.*, p. 336, nota 3), apoĭ Mare-Postelnic (*ibid.*, p. 337). În cea d'intăiŭ Domnie a luĭ Nicolae Mavrocordat, Manolachi pribegi (*ibid.*, p. 398). S'ar putea crede că no. 3 să fie piatra de pe mormîntul luĭ Dumitrie Buhuș chiar; dar numele celor ce aŭ pus-o nu se potrivesc cu ale fiilor luĭ Dumitru. Pomelnicul de la Bisericani (*Uricariul*, XXIII, p. 319) înseamnă pe Buhușești astfel: «Miron Buhuș Maria, Niculae Logofăt, Ana și copiiĭ lor». Apoĭ: «Dumitru Buhuș, Ileana și copiiĭ lor» la p. 364.

Lectura acestor pietre și facsimile în dr. Istrati, *o. c.*

www.dacoromanica.ro

XVII.

Tîrgu-Ocneĭ.

I. Bisericile Răducanu și Precista.

61. 1. Inscripțiile de la biserica Răducanu se află în Melchisedec, *Notițe*, p. 127. Lămuririle ce se dădeaŭ acolo asupra ctitoruluĭ Răducanu Racoviță eraŭ false. Tipărind din noŭ inscripțiile *(Rev. p. ist., arch. și fil.*, III, pp. 170-3), d. T. Burada a dat știrĭ bune asupra acestuĭ boier, nepot de frate al luĭ Mihaĭ-Vodă și fiŭ al Hatmanuluĭ Dumitrașcu Racoviță, care luase pe Ilinca, fata luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino din Țara-Românească. În biserică figurează în rîndul ctitorilor și soția luĭ Radu, Maria, o Buhușoaie, probabil fata luĭ Ioan Logofătul *(Studiĭ și doc.*, V, p. 574), fata luĭ Răducanu, numită Elena, Ilinca, după mamă-sa, și soțul Eleneĭ, Păharnicul Petrachi (Burada, *l. c.)*. Cf. *Gen. Cant.*, pp. 346-7 și *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VI, pp. 341-2.

62. 2. Biserica Precista, reînnoită cu totul, poartă aceste nume în pomelnic:

Ursachi [tatăl Mareluĭ-Vistier din vremea luĭ Duca-Vodă], Gheorghie [fiul luĭ Ursachi și Marele-Vistier], Alecsandra [a doua soție a luĭ Gheorghe], Ecaterina, Maria, Ursachi, Dimitrie, Maria, Ioan, Safta, Costandin, Iordache, Vasile, Mane, Parascheva Ecaterina, Ioan, Safta, Șerban, Grigorie, Lupu.

Pentru neamul Ursachilor, v. *Studiĭ și doc.*, V, pp. 582-3. Pentru Precista din Tîrgu-Ocna, *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VI, pp. 342-3.

II. Biserica Domnească (de lemn).

63. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

† Ačastă sfăntă biserică s'aŭ prifăcut în zilele Mării Sal[e] Io Mihaiŭ Răcoviț[ă] Voivod, gsă [гспждь, Doamna] Ana, în Domni 3, cu chieltuial[a] dumisal[e] Dediuluĭ Vl. Sp[at.] și gupănes[i] dumisale Rucsanda, părinții Do[m]ni Anni, și prin osteniala dumisal[e]... ii vtori Log., nepot dumisal[e] Dediuluĭ Sp[at.], și cu gupănes'a] dumisal[e] Catrina, în Cămărășii 3 [= a treia ocupare a loculuĭ de Cămăraș al Ocneĭ].

Pentru Dediul, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 589 (la no. 223), și p. 620 (la no. 83). El era biv Vel Spătar la 1693 încă. E curios însă că Dediul se înfățișează la 1692 cu soția sa *Trofana (ibid.*, p. 94, no. 83). Pe de

www.dacoromanica.ro

altă parte, Mihaï Racoviță era soțul Aneï încă de la întăia suire în Scaun, la 1703. A treia Domnie a luï începu însă în 1716. Aș crede — inscripția va fi fiind greșit stilisată — că Ruxanda, mama Aneï, născută pe la 1680, fusese a doua soție a Dediuluï, maștiha Aneï.

2. În clădire jos se cuprinde o piatră cu următoarea inscripție:

[сїа каме]не сътвори и ѡкраси на дємєліє на гро[б]ноємѹ Гаврилъ, в лет ҂зрк҃в, мц. сєптє́врие є̀ днь. 64.

Adecă:

[Această piatră] a făcut și împrumusețat în temelie *(sic)* la mormîntul luï, Gavril; anul 7162 [1653], luna luï Septembre 5 zile.

Piatra vine din vechea biserică înlocuită de Spătarul Dediul.

XVIII.

Agapia din deal.

Pe poarta de intrare a ziduluï de împrejmuire: 65.

Aceste bečurï cu casî li-aŭ fîcut Domna Ducîï-Vodî, Nastasiia, v^{lt} 7180 i mța Avgust 1 d[n]i; стрѕр *(sic!)*.

[maï mic:]

влашка гпрж ним.

Duca-Vodă era pe atuncï, în August 1672, încă Domn al Moldoveï. S'ar putea ceti și ҂зрпн, мсца августъ; și în 7188 (1680) Domn moldovean era Duca. Ce înseamnă cele treï cuvinte slavone de la sfîrșit, nu pot hotărî.

XIX.

Mănăstirea Secul.

1. De-asupra ușiï de intrare: 66.

† изволенем wца и съ поспѣшенем сна и съврьшенем сто дха млитвами прѣчстїа вгомтре и сты Iw Прчча и вѣсѣх стыхъ, съ благоволенъемъ православнаго гсна наш Iw Єремїа Могила Воєвод мастїж бжїеж гспдрь зем. молдавскои и wт вга

www.dacoromanica.ro

даровaньїм чѧд его Іѡ Костандин, Алеѯандръ Воєводї и со д[р]ѕг брат его Іѡ Симеѡн Могила Воєвод и чѧд его, и съ бласвенїем брата своиχ и прѣѡсщенаго кгр Геѡргїа митрополит сѹчавскаг[о] раченїем благостным и истинным своем ѡт бга дана стѫжанїа сѫзд. сьи бжстнїи χрам вь имѧ стго славнаго пророка прдтчѣ и крстлѣ Χрста Іѡ[н] и чстна его ѕѣѣкновенїа смѣренїи и много грѣшныи и недостоинныи ра[б] владчѣ Χѵ̃ Нестор Ѳрѣке вель дворник долнеи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и чѧд иχ Василїе и Григорїе и иниχ . . . . . иχ : чст. сты Іѡн прдтич, взлюбѫ и памѧт благочства гна наш и вьс... раб... иχ (?) Нистор Оу̑реке вел дворник долнѣи земли . . . . . род иχ, и вь ѡтѫщенїе грѣχом и вь. . . . . ; и ѡсновас в лто ѧзрі, юнїа з и сѫвршис тогос лѣта, октовріа є.

Adecă:

«Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh, cu rugăciunea Precisteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ și a Sfîntuluĭ Înnainte-Mergător Ioan și ale tuturor sfinților, cu bunăvoința drept-credinciosului Domn al nostru Io Ieremia Movilă Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țerii Moldoveĭ și celor de Dumnezeŭ dăruiți fiĭ ai săĭ: Io Costandin și Alexandru Voevoziĭ, și a celuĭlalt frate al săŭ Io Simion Movilă Voevod și a copiilor luĭ, și cu binecuvîntarea frateluĭ lor și prea-sfințitul chir Gheorghie Mitropolit al Suceveĭ, cu bună rîvnă și cu adevărată a luĭ de la Dumnezeŭ dăruită agonisită a făcut acest hram dumnezeiesc întru numele Sfîntuluĭ slăvituluĭ prooroc Înnainte-Mergător și Botezător al luĭ Hristos Ioan și al cinstiteĭ luĭ tăieri a capuluĭ, smeritul și mult-greșitul și nevredniculrobul stăpînuluĭ Hristos Nestor Ureache Mare-Vornic al Țeriĭ-de-jos și doamna luĭ Mitrofana și copiiĭ luĭ Vasilie și Grigorie și alțiĭ... aĭ lor. «Cinstite sfinte Înnainte-Mergătorule, pleacă-ți pomenirea blagocestivuluĭ Domnuluĭ nostru și a robuluĭ luĭ [Hristos?] Nistor Ureche Mare-Vornic de Țara-de-jos, ...și neamul luĭ, și pentru iertarea păcatelor luĭ și pentru... Și s'a început în anul 7110 [1602], Iunie 7, și s'a mîntuit în același an, Octombre 5.

Inscripția, altfel foarte artistică, se află de-asupra vechiĭ intrări, astăzi astupate, prin păretele din dreapta (ca la Slatina, Pobrata, Bistrița).

www.dacoromanica.ro

Întinderea cuprinsuluĭ și micimea pietreĭ aŭ silit pe meșter să gramădească maĭ multe slove pe acelașĭ cotor, ceia ce face cetirea foarte grea. Melchisedec *(Notițe*, pp. 12-3) a cetit-o cu multe greșelĭ, schimbînd apoĭ cu totul invocația catre Sf. Ioan. Am copiat-o, desemnînd grupele ce-mĭ eraŭ neînțelese; ele n'aŭ putut fi descifrate nicĭ de d. I. Bogdan, căruia i-am arătat desemnul mieŭ. Data e hotărît falșă la Melchisedec, care a încurcat astfel cu totul cronologia zidirĭĭ însemnateĭ manăstirĭ a Seculuĭ. Cetirea predecesoruluĭ luĭ Melchisedec, călugărul Chiriac, e, din potrivă, cea adevarată. V. Orășanu, *Cronicarĭĭ moldovenĭ din sec. al XVII-lea*, Bucureștĭ, 1899, pp. 50-4, care a văzut foarte bine greșelile luĭ Melchisedec în acest punct și în altele privitoare la Secul. Cf. și a mea *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 119-21.

2. Lîngă zidul bisericiĭ, în dreapta, la absidă, pe o piatră albă, sfărî- 67.
micioasă și sfărîmată în parte, supt o ocniță:

[с]ы надгробныи [к]амен сътвори [с]ебѣ архіепископ Варлаам митропо[лит]... неше ... десѣтое лѣ[та] архіерества своє[го] в лто ѯзрн.
есѫ

Dedesupt, o floare. În jur, un chenar săpat.

Adecă:

«Această piatră pe mormînt și-a făcut-o șie archiepiscopul Varlaam Mitropolit... (?) ..., în al zecelea an al archierieĭ luĭ, în anul 7150.»

«7150» înseamnă 1642, fiindcă Varlaam ajunse Mitropolit la 1632 (*Ist. lit. religioase*, p. 127). Pentru moartea luĭ Varlaam, în 1657-8, v. *ibid.*, p. 165. — Inscripția și la Melchisedec, *Notițe*, p. 20.

3. Lîngă zidul bisericiĭ, supt altar, pe un mormînt: 68.

сьи камен, надгробныи каме[н], сътвори сѫ вь ei лѣто по сьмрти своемь, ест покоенаг рабъ бжїо кгр Глава архіепископь и митрополит сѵчавскы; прѣставис вь дны Iѡ Евстратіе Давиже Воевод, в лѣто ѯзров, мес. грнь. є днь.

Adecă:

«Această piatră, piatră pe mormînt, făcută la al 15-lea an după moartea lui, e a răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ chir Sava,

www.dacoromanica.ro

archiepiscop și Mitropolit al Suceveĭ; a încetat din viață în zilele luĭ Io Evstratie Dabije Voevod, în anul 7172 [1664], anul Ianuarie 5 zile.»

La mijloc, soarele, luna și crucea.
Necomplectă, și la Melchisedec, *Notițe*, p. 22.

69. 4. Tot lîngă zidul bisericiĭ, la stînga, piatra de mormînt a luĭ Mitrofan de Roman (sec. al XVII-lea) e cu totul ștearsă.

70. 5. Lîngă acelașĭ zid, supt absidă, pe un mormînt:

сьи на[д]гробнı [камен] ест покwена[г] [прѣо]сщенагwщ[а] ѓкг[ра] Iwан епископь ро[манскиı]; сътвор]їтѫ є сам себѣ ї ѯкрасїитѫ; ѧр[стависѧ кь] вѣчнıѣ wвїтѣли.

Adecă:

«Această piatră de mormînt e a răposatuluĭ prea-sfîntuluĭ părinte chir Ioan episcop de Roman: și-a făcut-o și înfrumusețat-o el însușĭ șie; s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ.»

Piatra a fost ruptă în două în lung și se păstrează numaĭ frîntura de la început. — Ioan a fost episcop de Roman de la 1674 la 1685 (Melchisedec, *Chron. Romanuluĭ*, I, pp. 303-310; acolo se dă și inscripția de față, necomplectă însă). El venise de la Huși (v. și *Studiĭ și doc.*, VII, p. 367, no. 11), de la 1667 (v. Melchisedec, *Chron. Hușilor*, p. 131 și urm.).

71. 6. Piatră fără inscripție, maĭ departe către ușă. De-asupra eĭ, în scrisoare nouă: «Ghedeon Mitr. 1655». Anul morțiĭ luĭ Ghedeon e greșit. Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 164.

72. 7. Pietre fără inscripțiĭ, *ibid.* De-asupra, în aceiașĭ scrisoare nouă: «Zosima, Dosofteĭ, 1602». Sînt poate ceĭ d'intăiŭ egumenĭ, ale căror nume, cu data morțiĭ, se vor fi luat după pomelnic.

73. 8. Cruce, descrisă de Melchisedec, *Notițe*, p. 15. Ea poartă această inscripție:

сиı крсть сътвори Нисторь Ѳрѣке великы дворникь долнѣи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и снве иχ Василие и Грїгорїе и Настасїа и Марїа и дадє и вь новое създанїе ониχ монасти[р] Гиропотам, да вѫдет им памѧт на вѣки вѣчніе, в лто ѯзрєї, сеп. а.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

Această cruce a făcut-o Nistor Ureache Mare-Vornic de Ţara-de-jos şi doamna luĭ Mitrofana şi fiii luĭ Vasilie şi Grigorie şi Nastasia şi Maria, şi a dat-o la din-noŭ-zidita lor mănăstire Xeropotamul, ca să li fie în veciĭ vecilor; în anul 7115 [1606], Sept. 1.»

Dintre fetele luĭ Ureche, Nastasia luă pe Isaia Balica, şi de aceia i se şi zicea în Polonia «Balyczyna». V. Barwinski, în *Prinosul Sturdza*, pp. 202, 208 şi *Studiĭ şi doc.*, V, p. 378. Maria luă pe Constantin Batiştе Vevelli şi avu cu dînsul un fiŭ numit Nestor («Nestor Batiştе »), dupa bunicul săŭ. Dintr'un act din 7175 (1667), se vede că Grigorie Ureche a avut pe Alexandra, casătorită cu Chiriac Medelnicerul şi pe Vasile (documentele d-reĭ Codrescu din Botoşanĭ; voiŭ tipari acest act în *An. Ac. Rom.*). Vasile, fratele luĭ Grigore, avu un fiu, Nicolae, şi acesta numaĭ o fată, care luă pe Alexandru Buhuş *(Studiĭ şi doc.*, V, p. 574). Cf. şi *Studiĭ şi doc.*, VII, pp. 367, 368-9, no. 6; *Ist. lit. religioase*, p. 165.

9. Altă cruce, descrisa în Melchisedec, *Notiţe,* pp. 15-6. Ea poartă 74.
această inscripţie:

сиі крст сътвори многогрѣшнїи рабъ вжїи Нистор Ѹрѣкѣ вел дворникъ и кнѣгинѣ его Митрофана и дадѣ а въ новосъздаѣи своеї монастир Сѣкѹл ѥдеж ѥст храм стго чснаг и славнаг прорѣка и прдтча крстителѣ Іѡана, в лт. ѯзрвї, wк. л.

Adecă:

«Această cruce a făcut-o mult-greşitul robul luĭ Dumnezeŭ Nistor Ureache Mare-Vornic şi soţia luĭ Mitrofana şi a dat-o la din-noŭ-zidita lor mănăstire Săcul, unde este hramul sfîntuluĭ cinstituluĭ şi slăvituluĭ prooroc şi Înnainte-mergător Botezatorul Ioan, în anul 7112 [1603], Octombre 1.»

Datele de la n-le 8, 9, sînt bine cetite în Bianu, *Columna luĭ Traian* pe 1882, p. 111.

10. Altă cruce, descrisă în Melchisedec, *ibid.*, p. 16. Ea poartă această 75.
inscripţie:

сѣи крѣстъ сътвори Гора мам(к)ака Рошки вистїарь и кѣлѣги.

Şi o-ŭ dat la mănăstire la Săculŭ, в лто ѯзрмг.

Partea slavonă a inscripţieĭ înseamnă:

www.dacoromanica.ro

Această cruce a făcut-o Sora, mamaca (?) luĭ Roșca Vistierul și calugăriță..., în anul 7143 [1633-4].»

Ca mamaca nu înseamna, precum credea Melchisedec, *mama*, se vede din actul de la 24 Iulie 1634 (Bibl. Ac. Rom., doc. 80 v) privitor la Gheorghe Roșca Vistierul, la fratele sau Vornicul Vasile și la sora lor Maria, cari toțĭ sînt arătațĭ ca fiiĭ *Măguțeĭ* și «nepoțiĭ» Chirineĭ Zbieroaia Vorniceasa. V. și *Studiĭ asupra ist. Rom. în secolul al XVII-lea*, Bucureștĭ, 1900, p. 50. Numele de Sora l-am găsit și aiurea; cf. și *Studiĭ și doc.*, V, p. 27.

76. 11. Altă cruce, descrisă *ibid.*, p. 16. Ea poartă această inscripție:

сѣи крсть сътвори и wкосвa ермонаχ Паисiи и wста а мнстирь Сѣкѣл, в лто ѯзрд, мца мартъ.

Adecă:

«Această cruce a făcut-o și ferecat-o ieromonachul Paisie și a lăsat-o mănăstiriĭ Săcul, în anul 7109 [1601], luna Mart.»

77. 12. Patrahirul Mitropolituluĭ Varlaam, descris *ibid.*, pp. 18-9. El poarta această inscripție, cusută cu aur:

сѣи епитрaχнл сътвори Варлаам митрополит сѣчавскiи в лто ѯзрн.

Adecă:

«Acest patrahir l-a făcut Varlaam Mitropolitul Sucevei în anul 7150 [1641-2].

Probabil că anul e 1642, ca și la piatra de pe mormînt.

78. 13. Sacosul aceluiași, descris *ibid.*, pp. 19—20. El poartă următoarea inscripție, cusută cu litere de aur:

сѣи сакось сътвори Варлаамъ архiепскпъ и митрополит вл. ѯзрмѕ.

Adecă:

«Acest sacos l-a făcut Varlaam archiepiscop și Mitropolit în anul 7146 [1637-8].»

79. 14. Evanghelia luĭ Ghedeon Mitropolitul, în care mărturisește că e din Săcul; descrisă *ibid.*, pp. 24-5. Scriitorul, Dan, ar putea fi tatăl

www.dacoromanica.ro

lui Patrașco Danoloviciĭ, compilatorul de cronograf asupra căruia v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla.

15. Panaghiar. În interior, cadru de filigrană de aur; în fund, brunat pe argint: Maica Domnuluĭ și ceĭ treĭ arhanghelĭ. Amîndouă discurile aŭ însemnarea: 80.

ст. мр. сѣкѕ. (=«sfînta mănăstire Secu›).

Pe discurĭ:

a) † сiи панагѧ[р] есть Ѧлиѯандрѕ Воєводь гдрь земл. молда.

b) 1621. A svintiĭ mănăstirĭ Seculuĭ.

Traducerea inscripției *a)* este: «Acest panaghiar e al luĭ Alixandru Voevod, Domnul țeriĭ Moldovei», — adecă Alexandru Iliaș.

Inscripțiile sînt în filigrana de aur. Literele fiind de formă latina, se vede că panaghiarul a fost lucrat la Veneția.

Pe din afara, de-asupra, filigrană cu două margenĭ și opt raze cu diamante (cîte șese); în mijloc, un mare smarald oval. Pe dos, numaĭ filigrana.

16. Alt panaghiar de aur săpat, cu un foarte frumos chip al Sf. Ioan Botezătorul în mijloc. Inscripția: 81.

сѣї панагіарь сѣтворї и wкова пана Нистор Ѹрѣке велікі дворникь долнѣї земли ї дадє ѧ вь своиχ минстир глаголнм Сѣкѕа, идеже єст χрам Ѕѧкновєєнѧ чстинна главни стг. Iwана крьстїтєлѧ.

Adecă:

«Acest panaghiar l-a făcut și ferecat dumnealuĭ Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și l-a dat la a sa mănăstire, anume Săcul, unde este hramul Tăierea cinstituluĭ cap al Sf. Ioan Botezătorul.»

Înnăuntru sînt săpate în aur chipurile Maiciĭ Domnuluĭ și ale celor treĭ arhanghelĭ.

17. Aier, cu această inscripție: 82.

сьи двєрь вротѣлєсное погрєбєніє гда вга и спас нашєго Ї̃ѕ Х̃а сътвори рабь вжи пань Нисторь Ѹрѣке велики дворникь

www.dacoromanica.ro

доанѣи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и дашѣ его дарь ствн въ новосъзданаа шныχ монастира своемь, гл[агол]емаа Бъкоуль, ідеже есть χрамь Ѕъкновеніе главы стои славнаго прока и прч. и крстлѣ гсѣ Іωанна, ради спсенїа своиχ дшь и родітелемь иχ и чдомь иχ, въ дны благочстываго и χрстолюбиваго гспна наш[е]го Іѡ Симеѡна Могилы Коеводы, гспрѣ земли молдавскаго, в лтѡ ≠зρѕі, маи.

Adecă:

«Această dveră, anume îngroparea cu dumnezeiescul trup a Domnuluĭ Dumnezeŭ și Mîntuitoruluĭ nostru Isus Hristos, a făcut-o robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Nistor Ureache Mare-Vornic al Țeriĭ-de-jos și doamna luĭ Mitrofana și aŭ dat-o ca dar blagocestiv la mănăstirea lor cea din noŭ zidită, Săcul, unde e hram tăierea capuluĭ sfîntuluĭ slăvituluĭ prooroc Ioan și Înnainte-mergător și Botezător, pentru mîntuirea sufletelor lor și ale părinților lor și ale fiilor lor, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domnul nostru Io Simion Moghilă Voevod, Domnul țerii Moldoveĭ, în anul 7116 [1608], Maiŭ.»

Data de an nu e greșită, pentru motivul că Simion-Vodă a murit în 24 Septembre 1607. De sigur că lucrătoareĭ aieruluĭ i s'a dat, la Constantinopol, inscripția, cuprinzînd și numele Domnuluĭ, dar că lucrul s'a mîntuit abia în 1608.

Acelașĭ aier poarta și o inscripție grecească:

Ὁ παρὼν ἅγιος καὶ ἱερὸς ἐπιτάφιος ἐτελείοθεν διὰ τὴν ἠπομὴν (*sic*) τοῦ τιμιωτάτου ἄρχοντος κὺρ Νέστορος Οὐρέκι Μεγάλου-Βορνίκου πάσης Μολδοβλαχίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μητροφάνας, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναστήριον ἅγιον τὸ καλούμενον Σέκουλ, σπουδῇ κ'ἐπιμελείᾳ, διὰ χεῖρας Φιλοθέης μοναχ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτ[ει] Χοῦ ᾳχη, ἰνδ. α. Κωστο... ρωμη κυρίτζῃ Ἰωννάκη.

Adecă:

«Acest sfînt epitaf s'a făcut cu cheltuiala prea-cinstituluĭ boier dumnealuĭ Nestor Ureche, Marele-Vornic a toată Moldova, și a soției luĭ, Mitrofana, și s'a închinat la sfînta mănăstire ce

www.dacoromanica.ro

se zice Secul, cu sîrguință și îngrijire, prin mînile Filofteii monahieĭ, la Constantinopol, în anul de la Hristos 1608, indicția întăiŭ: Costo... romi chirigì Ianachi.»

Indicția e greșită.

XX.

Mănăstirea Bistrița (din Moldova).

1. Inscripția de de-asupra ușiĭ de intrare, strămutată acum puțin maĭ sus: 83.

ИЗВОЛЕНІЕМ ѠТЦА И ПОСПѢШЕНІЇЕМ СНА И СѢВРѢШЕНІЇЕМ СТО ДХА СѢЗДА СѪ СЬИ ЦРКОВЬ ѠТ БИСТРИЧЬСКОН МОНАСТИРЬ, ИДЕЖЕ ЕСТ ХРАМ ѺСПЕНІЇЕ ПРѢСТѢИ И ПРѢБЛГВЕНѢИ ВЛДЧИЦИ НАШЕН БЦИ И ПРСНОДВѢИ МАРІИ ВЬ ДНИ БЛГОЧЬСТИВАГО И ХРСТОЛЮБИВАГО ГДНА НАШЕГО ІѠ ѦЛЕѮАНДРА ВОЕВОДИ БЖІЕЮ МЛСТИЮ ГНДРЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН, СНА БОГДАН ВОЕВОДИ, ВЬ ЛѢТО СЕМЬТИСѪЩНОЕ И Ѯ̈В ТЕКЖІЕЕ ЛѢТО, МСЦА МАЇА КѮ ДНИ.

Și în Melchisedec, *Notițe*, pp. 60-1.

Adecă:

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh s'a zidit această biserică din mănăstirea Bistriței, unde este hramul Adormiriĭ precisteĭ și prea-binecuvîntateĭ stăpîne a noastră Maica Domnuluĭ și pururea-Fecioara Maria, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Alexandru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, în anul șepte miĭ 62 [1554] curgător, în luna luĭ Maiŭ 26 de zile.»

2. În camera ctitorilor, la dreapta, mormînt înnalt, cu laturea de către mijlocul bisericiĭ minunat săpată gotic. Aicĭ s'a îngropat de sigur și Alexandru-cel-Bun, ctitorul, și Alexandru fiul, numit după acest strămoș, al luĭ Ștefan-cel-Mare. Acest noŭ Alexandru muri în 1496 (Bogdan, *Cronice inedite*, p. 58). Pe părete se vede chipul Doamneĭ Maria (a luĭ Ștefan) și al luĭ «Alexandru-Vodă, fĭcoru lu Stefan Vvd, care aŭ murit în oaste» (scrisoare maĭ nouă). 84.

www.dacoromanica.ro

85. 3. De-asupra mormîntuluĭ s'a așezat însă piatra celuĭ din urmă ce a fost cuprins în el, cu următoarea inscripție:

сьи ѥст грwбь раба бжїа Кнѣжна госпожда Стефанѡ Воєвода, гпдрь земли молдавьскои, и прѣстави сѧ ѥѧ в лтw ѯзн, мсца иѳ̀їа д днь, вь нед.

Adecă:

«Aceasta e groapa roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Cneajna Doamna luĭ Ștefan Voevod, Domn al țerii Moldoveĭ, și a murit ea în anul 7050 [1542], luna luĭ Iulie 31, într'o Duminecă.»

În 1542 1-iŭ Iulie a căzut însă într'o Sîmbătă; poate decĭ ca ar trebui să se iea: 1543.

Cneajna, moartă în 1542-3, nu poate fi soția luĭ Ștefăniță-Voda, care a ținut pe Stana fiica luĭ Neagoe Basarab, călugărită ca Sofronia și îngropata în mănăstirea Argeșuluĭ, la 8 Februar 1531 încă ([Tocilescu,] *Curtea-de-Argeș*, p. 47). Ștefan al luĭ Petru Rareș era pe atunci un copil. Decĭ rămîne că această Cneajnă a fost Doamna nenorocituluĭ Ștefan Lăcustă, ucis de boieri. Ea avuse doĭ fiĭ, Alexandru și Ștefan (*Studiĭ și doc.*, VI, p. 615, nota 1). Cneajna se chemase și fata, moarta în 1479, a luĭ Alexandru-cel-Bun (v. a mea *Istoria luĭ Ștefan-cel-Mare*, pp. 181, 201). Petru Rareș avu marinimia de a îngropa în mănastirea domnească a Bistrițeĭ pe văduva omuluĭ care-l înlocuise în 1538. Poate iarăși — ba încă e foarte probabil — că această Cneajnă sa fi fost îngropată în mormîntul soțuluĭ eĭ, căcĭ acesta, de și-și zicea fiul luĭ Ștefan-cel-Mare», era fiul luĭ Alexandru cel mort în 1496 și îngropat în acest mormînt. Dispariția pietreĭ luĭ Alexandru I-iŭ și a lui Alexandru fiul luĭ Ștefan (puse amîndouă de Ștefan-cel-Mare) se va fi întîmplat la înmormîntarea pripită a luĭ Lăcusta, asasinat. Petru Rareș nu va fi avut grijă să puie o piatră *acestuia*.

Un călugar, mort în 1831, s'a oploșit supt mormîntul acesta mare și tragic. Inscripția de pe piatra luĭ nu merită să fie reprodusă.

86. 4. În aceiași cameră, în stînga, e mormîntul, aproape plan, al Doamneĭ Ana, Doamna luĭ Alexandru-cel-Bun. Piatra poarta această inscripție:

Iwн Стефан Воєвода, бжію мастію гпдр земли молдавскои, снь Богдана Воєвѡды, ѡкраси сьи гробь гджы Аны гджа Алеѯандра Воєводы матеры Нлїа Воєводѣ, иже и прѣстависѣ wна къ вѣчнымъ wбитѣлем в лѣт ѯѕцкѕ, мсца ном. в.

www.dacoromanica.ro

[Pe lungul pietreĭ, jos:]

при игѹменѣ попа Григорїа.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, înfrumuseță această groapă Doamneĭ Ana, Doamna luĭ Alexandru Voevod, mama luĭ Ilie Voevod; care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 6926 [1418], luna Novembre 2.

[S'a pus piatra,] fiind egumen popa Grigorie.»

Pe piatră sînt săpăturĭ la mijloc și rosete la colțurĭ.

Cf. *Studiĭ și doc.*, VI, p. 626 și *Ist. lit. rom. în sec. al XVII-lea*, II, p. 533 nota 4.

Astăzĭ sînt încredințat că în vremea luĭ Alexandru-cel-Bun se începea anul la 1-iŭ Ianuar, decĭ Ana-Neacșa a murit în 1418. Cf. însă Wickenhauser, *Moldawitza*, p. 59, unde într'un act din 1415 al luĭ Alexandru se zice că Ana era moartă. Cetitorul va fi înlăturat greșala de tipar «1427» în loc de 1417 din *Studiĭ și doc.*, trecută și în *Ist. luĭ Ștefan-cel-Mare*, p. 28.

5. În pronaos, la mîna dreaptă: 87.

сьи гроб Ивашко великыи дворник wт влашкои земли: приключис прибѣгнѹл к ѹнгѹрско земли и пронти на богданско земли; егда быс срѣд планин, паде нань сьмрьт брьзо, и достиже до сел Бькльтеици, и тамо прѣставис, и Петрѹ Воевод, вьзѧл тѣло его и погребен быс вь монастир Быстриц, еже ест храм прѣстѣи ѹспенїе бци; и при игѹмен кгр Ѧнастасїе, мсц. декемврїе к дньь, лѣто ѯзчг; вѣчна емѹ памѧть.

Adecă:

«Aceasta este groapa luĭ Ivașco Marele-Vornic din Țara-Românească. I s'a întîmplat să pribegească în Țara Ungurească și să treacă în țara Moldoveĭ. Cînd a fost dincoace de munțĭ, a căzut moarte năprasnică asupra luĭ, la satul Bălățeștĭ, și acolo a murit. Și Petru Voevod a ridicat trupul luĭ și l-a îngropat în mănăstirea Bistrițeĭ, unde e hramul Adormireĭ Maicĭĭ Domnuluĭ.

www.dacoromanica.ro

Și fiind egumen chir Anastasie, în luna luĭ Decembre 20 de zile, în anul 7093 [1584]; veșnica luĭ pomenire.»

Ivașcu Golescu e un foarte cunoscut boier muntean, mîna dreaptă a Domnilor din familia Mirceștilor, Alexandru și Mihnea, căruia i-a fost ca un epitrop. El ajunsese firește la cele maĭ înnalte trepte de boierie, fiind Mare-Logofăt și Mare-Vornic. Venirea ca Domn, în 1583, a luĭ Petru Cercel, dintr'un neam dușman stăpînilor săĭ, îl sili să fugă. Fără să maĭ aștepte pe Cercel, Ivașco trecu în Ardeal. La 2 Iulie averea luĭ era dusă prin Țara Bîrseĭ. Pe la sfîrșitul anuluĭ el se afla în satul săsesc Hölzdorf (Heltia) și Brașovenĭĭ îĭ trimeteaŭ acolo 150 de lămĭĭ pentru postul Crăciunuluĭ, vin de Malvasia, jimble, portocale, strafide și smochine (Socotelile Brașovuluĭ, în Hurmuzaki, XI, p. 825-6). În Ianuar 1584, el intra în Brașov și era cinstit cu jimble, carne, pește proaspăt și sărat, ciupercĭ, mazăre și vin, stînd la Diess Maurer. El avea cu dînsul nu maĭ puțin de 62 de oamenĭ și se ducea și venia, uneltind poate ceva. Apoĭ el plecă, și în Februar trimete la Brașov întîiŭ un credincios al luĭ, cu cincĭ oamenĭ; la 12 ale lunĭĭ însă, iată-l iarăși în cetate, cu Ștefan și Gabriel Báthory, într'un mare alaiŭ de 140 de oamenĭ care umplu de durere pe strîngătorĭĭ Sașĭ, silițĭ să-ĭ ție cu locuință și tain. Chemat de Petru Șchiopul, unchiul luĭ Mihnea-Vodă, Ivașco părăsi în sfîrșit Ardealul spre sfîrșitul anuluĭ 1584, apucînd drumul prin Secuime. Satul Bălotești, unde-l prinse moartea, e în județul Putna, la ieșirea din munte. Petru, care nu-l putu găzdui și răsplăti pentru desăvîrșita luĭ credință, îĭ dădu măcar îngroparea de cinste în mănăstirea domnească a Bistrițeĭ.

88. 6. În pronaos la stînga, piatră cu acest început de inscripție:

сьи гроб ѕстроен и сътворен повелѣнїем пана ѳрѣкѣ Нестор велика дворника долнѣи земли.

Adecă:

Această groapă s'a gătit și făcut din porunca dumisale luĭ Ureache Nestor, Marele-Vornic al Țerĭĭ-de-jos.»

Nu știŭ decĭ pentru cine a fost gătit mormîntul. Data o putem fixà însă. Nestor ajunse Vornic de Țara-de-jos în 1595 (Orășanu *l. c.*, p. 44). În 1601 mănăstirea sa, Săcul, era gata și el avea unde să-și îngroape morțiĭ. Între aceste două date trebuie să se așeze săparea inscripțieĭ din Bistrița.

89. 7. În stînga pridvoruluĭ, piatră cu această inscripție:

www.dacoromanica.ro

сѣи камен сѣтвори и ѕкраси прѣѡсщенаго ѡтца нашег кѵр Ѳданасїе архіепскпа и митрополит Ѳ҃чавскїи на свои гроб, иж прѣставис вѣ дни благочстиваго гспдрѣ Іѡ Ѳлеѯандрѣ҃ Коевѡд в лѣт ҂зрм, мсца юл. гї днь.

Adecă:

«Această piatră aŭ făcut-o și înfrumusețat-o Preasfîntuluĭ părinteluĭ nostru Atanasie, Archiepiscop și Mitropolit al Suceveĭ, pe groapa luĭ, care a răposat în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Alexandru Voevod, în anul 7140 [1632], luna luĭ Iulie în 13 zile.»

Pentru Mitropolitul Atanasie, v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. 127.

8. N'am maĭ găsit piatra episcopuluĭ Metodie mort în 1504, tipărită, ca 90.
și celelalte, de Melchisedec, *Notițe*, — p. 65. Mă îndoiam chiar dacă cetirea luĭ Melchisedec e exactă în ceia ce pomenește numele și data morții.
Un decalc păstrat la Academia Romînă m'a făcut să pot da următoarea lectură:

по [răsătură a treĭ litere; la Melchisedec: покои] сѣ правє[д]-нымн рабѣ своего епскпа Ѳѵмєѡнд, и сего вѣсели вѣ дом своѧ іако прц.; прѣзрѧ елѵ҃ вѣсѣ сѣгрешенна, волна и неволна, и вѣсѣ... іж; ҂зов, мсца март кѣ дни.

Adecă:

«Pomenește cu drepțiĭ pe robul tăŭ episcopul Simion și sălășluiește-l în casa ta, ca un prea-îndurat (?), trecîndu-ĭ cu vederea toate păcatele, și cele de voie și cele fără de voie, și toate...; 7072 [1564], luna luĭ Mart, 25 de zile.»

Simion, poate episcop de Roman, nu e cunoscut altfel. Monogramele, și rugăciunea de la mijlocul pietreĭ arată că el a murit în schimnicie.

9. Inscripția de pe clopotnița luĭ Ștefan-cel-Mare: 91.

благочестивїи и ѯлюбивїи Іѡанъ Ѳтефан Коевода бжїею мастїю гпдрь земли молдавскои, снъ Богдана Коевод, сѣзда сїа кло-потница и црквь вѣ нен сѣтвори вѣ имѣ стго миника Іѡана новаго вѣлоградскаго вѣ молбѯ себе и гджи своеи Маріи и чадѡм иѵ҃, в лѣт ҂зѕ, вѣ тоже лѣто и сѣврьше, мсца сен. гї днь.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Ion Ștefan Voevod cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țerii Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a zidit această clopotniță și biserică așeză într'însa întru numele Sfîntuluĭ mucenic Ioan cel Noŭ din Cetatea-Albă, pentru rugăciunea sa și a Doamneĭ sale, Maria, și a copiilor lor, în anul 7006 [1498], și tot în anul acela le-a și săvîrșit, în luna luĭ Septembre 13 zile.»

92. 10. Inscripția de pe clopotul de aicĭ; după Melchisedec, p. 66:

Іѡ Стефан Воєвода бжїею мастїю гдр земли молдавскои, снъ Богдана Воєводи, сътвори сьи камбань в лто ҂зв, юлїа кѕ, гдва своего в лто л и ѡсмо тєкыцее.

Adecă:

«Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țerii Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut acest clopot [=campana; obișnuit e кимвалъ, ca la Galata] în anul 7002 [1494], Iunie 25, în anul al treĭzecĭ și optulea curgător din Domnia sa.»

Decĭ clopotul a fost dăruit Bistrițeĭ înnainte de a se face clopotnița. Poate că Ștefan s'a gîndit la clădirea acesteia pentru că turnul bisericiĭ nu putea primi o astfel de povară.

93. 11. Pe acest turn de clopotniță sînt zugrăviți: Petru Rareș, în haine roșiĭ cu aurării: «Petru Rareș VV.» și Ștefan în haine verzĭ cu biserica pe palme: «Ștefan VVod cel Mare, tictor» *(sic)*. Apoĭ Elena Doamna [Rareș] în verde și Maria Doamna [luĭ Ștefan] în roșu. Reînnoirea zugrăveleĭ s'a făcut însă abia în 1849.

XXI.

Mănăstirea Bisericanĭ.

94. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfă[n]tă biserică ce se prăznuește Buna Vestire, fiindu întăiŭ zidită de Ștefan-Vodă sin Bogdanu-Voda, di[n] leatŭ 7020 [1512; decĭ Ștefăniță], și fiindu învechită și pornită spre răsipire, s'aŭ prefăcutŭ din timilie de iznoavă cu agutoriul și mila luĭ Dumnezăŭ prin osirdia și cheltuela ctitorilor, în zililea luminatul[uĭ] D[o]mnul nostru Cos-

www.dacoromanica.ro

tantin Dimitrie Moruzu Voevoda, prin silința și ostenala erămonahuluĭ Ioil egumen de Bisericanĭ; let 1786, Iun. 20.»

Pomelnicul cel noŭ al Bisericanilor îl voiŭ tipări în *An. Ac. Rom.* Cel vechiŭ a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, în *Uricariul*, XXIII, p. 309 și urm.

XXII.

Biserica din Brusturĭ (T.-Neamț).

Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu, la Ac. Rom.): 95.

Ačastă piiatră aŭ înfrumsețat-o dumneaeĭ cucoana Mariia pentru pomenirea Capitanuluĭ Toma Moțoc, soțul dumisale, care s'aŭ mutat către veačnicile lăcașurĭ și s'aŭ îngropat aič, 7299 [1791], Maĭ 3.

Moțocești din Neamț sînt deosebiți de ceĭ din Ț. Botoșanĭ, pentru cari v. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXIII.

Biserica din Războienĭ.

De-asupra ușiĭ de intrare (după un decalc la Ac. Rom.): 96.

вь дни благочстиваго и хстолюбиваго гсднь Iw Стефана Воевод вжіею мластїю гспдрѣ земли молдавскон сна Богдана Воеводи, в лто ѯѕчпд, а гсдва его .к. лѣто текыщее въздвижест силни Махмет црь тѳрскїи съ вьсѣми своими вьсточними сїлами, ещеже и Басараб Воевода названи Лаїота приде съ ними, съ вьсѣм своѣм басарабскоѣ землѣѣ, и прїндоша плѣнити и прѣати землю молдавскою, и доидоша до зде на лѣсто нарицаемое Бѣли Ноток. И мы Стефан Воевода и съ сном нашим Алеѯандром изидохом прѣд ними, зде и сътворихом съ ними велик разбон, мсца юл. кѕ, и, допѯщенем вжїем, побѣждени быша хрстїане wт поган, и падоша тѯ

www.dacoromanica.ro

многое множество wт молдавскиχ воеχ. Тогоже и Татаре ѕдариша землю молдавскою wт тоѧ страни. Того ради благопроизволи Iω Ѳтефан Воевода благим своим произволенїем и създа сьи χрам вь имѣ архистратига Михаила и вь молвѣ себѣ и гсжди своеи Марїи и сном своим Ѧлеѯандрь и Богданѕ, и вь памет и вь задшіе вьсѣχ православниχ χрстїан иже потрѣбившиχа, в лто ⁂ѕд, а гства его лѣто .м. текьщее, мца ное. и.

Inscripția s'a tipărit, cu un lung studiŭ lămuritor, de Melchisedec, în *An. Ac. Rom.*, VII, p. 171 și urm.

Traducerea e aceasta:

«În zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, în anul 6984 [1476], iar al Domnieĭ luĭ al douăzecelea curgător, ridicatu-s'a puternicul Mahmet Împăratul turcesc cu toată puterea sa răsăriteană, încă și Basarab Voevod, căruia i se zicea Laiot, a venit cu dînsul, cu toată țara luĭ băsărăbească, și aŭ venit să prade și să iea țara Moldoveĭ, și aŭ ajuns până aicĭ, la locul ce se zice Părîul Alb. Și eŭ Ștefan Voevod și cu fiul mieŭ Alexandru ieșit-am înnaintea lor: unde am și făcut mare războiŭ cu dînșiĭ, în luna luĭ Iulie 26, și cu voia luĭ Dumnezeŭ, aŭ fost biruiți creștiniĭ de către păgînĭ, și aŭ căzut acolo mulțime mare dintre ostașiĭ Moldoveĭ. Tot atuncĭ și Tatariĭ aŭ lovit țara Moldoveĭ din ceia parte. Drept aceia, a binevoit Io Ștefan Voevod cu buna sa vrere și a făcut acest hram întru numele arhistratiguluĭ Mihail, și pentru rugăciunea sa și a Doamneĭ sale Maria și a fiilor săĭ Alexandru și Bogdan și pentru pomenirea și de sufletul tuturor binecredincioșilor creștini cari aŭ perit aice; în anul 7004 [1496], iar al Domnieĭ sale al patruzecelea curgător, luna luĭ Novembre 8.»

Biserica e din același an cu cea de la Păpăuți, ceva maĭ nouă decît cele de la Hîrlăŭ și din Vasluiŭ, în ultima perioadă, bogată în fundații, a vieții luĭ Ștefan. Ea, împreună cu cea din Bădăuți, represintă tipul bisericilor făcute pentru pomenirea uneĭ lupte, celelalte multe ctitoriĭ ale luĭ avînd numaĭ scopul de a pune la îndămîna Domnuluĭ, ce-și schimba necontenit reședința, o biserică unde să asculte slujba (Vasile

www.dacoromanica.ro

Lupu, fugar în codriĭ de la Şcheia din Vasluiŭ, a făcut îndată acolo o biserică de lemn, care se păstrează şi până acum). Împreună cu cea din Baia, ea se află chiar pe locul unde aŭ murit ostaşiĭ moldoveni, luptîndu-se. Ca şi în inscripţia de la Bădăuţĭ, se dă şi porecla saŭ numele înnainte de Domnie al răuluĭ vecin din Ţara-Românească. — Din inscripţia de faţă se vede că în «Valea-Albă», numele obişnuit al cîmpuluĭ de luptă din 1476, *vale* are înţelesul, păstrat şi astăzĭ la munte, de *rîŭ*.

XXIV.

Mănăstirea Slatina.

1. La uşa de la casele domneştĭ (şi după un decalc de N. Beldiceanu): 97.

сьи изьвwрь и сь фwн... ь сьтв[ори]... Ѧлеѯандрь Воєвода, снь Богдана Воєвода, вжію матію господарь земли молдавскои; в лѣт ѯзѯд піс.

Adecă:

«Acest izvor şi cu fîntîna (?) le-a făcut Alexandru Voevod, fiul luĭ Bogdan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţerĭĭ Moldoveĭ; la anul 7069 [1561] s'a scris.

Decĭ casele domneştĭ sînt din acelaşĭ timp aproape cu mănăstirea, începută la 1553, urmată la 1557 şi sfinţită la 1559 (*Doc. Bistriţeĭ*, I, pp. LIII, LVII).

2. Inscripţia de de-asupra intrărĭĭ laterale, în faţă cu aceste case, a 98.
bisericĭĭ (după un decalc de N. Beldiceanu):

[изволенїемь wца и сь поспѣшенїемь сна и съврьшенїе]мь стго дѫха се аз рабь гньскыи покwнныи вѣрни Ѧлеѯандрь Воевод сь госждеѧ своѧ Роѯань и сь вгодарованими ег wдрасль: Бwгдан, Iwн, Петро и Костаньтино, нача създати храмь вь имѧ прѣображенїе гдне в лтw ѯзѯд.

[La mijloc]:

сїи камен състжви при игѫменѣ ермонах Нил, в лто ѯзч, мсца ап. и.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«[Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ] Duh, adecă eŭ robul luĭ Dumnezeŭ răposatul întru credință Alexandru Voevod, cu Doamna sa Ruxanda și cu de Dumnezeŭ dăruitele luĭ odrasle: Bogdan, Ioan, Petru și Costantin, a început a zidi hram întru numele Schimbăriĭ la față a Domnuluĭ, în anul 706[9] [=1561].

Această piatră s'a pus în zilele egumenuluĭ Nil, în anul 7090 [1582], luna April [8].»

Ar fi ciudat ca Lăpușneanu, ctitorul Slatineĭ, să nu-șĭ fi încununat lucrarea puind de-asupra ușiĭ de intrare inscripția amintitoare. Felul în care e redactată însă inscripția luĭ Nil, citarea fiilor Domnuluĭ în altă ordine decît cea cuvenită ar dovedi că înnainte de piatra de astazĭ n'a fost alta care să se fi pierdut. Piatra de mormînt pe care acest Nil și-o gătise sieșĭ se păstrează încă (v. maĭ departe). — Din inscripție se maĭ vede că, dintre fiiĭ luĭ Lăpușneanu, amintiți într'un act publicat în Hurmuzaki II [1], p. 532, numaĭ Bogdan, Ioan, Petru și Constantin eraŭ legitimĭ, și nu și Ilie și Ștefan. Actul citat trebuie să fi fost adus (saŭ plăzmuit) de Ilie, care a rătăcit prin Imperiu. Din hrisoavele luĭ Alexandru se vede că Petru era maĭ mare decît Ioan. Ioan (Ionașco) trece însă une orĭ înnaintea celorlalțĭ copiĭ. Nil a uitat pe Mihail, care a trăit și supt Bogdan Lăpușneanu, fratele săŭ. V. *Pretendenți domnești*, p. 9, nota 1.

3. Chipurile ctitorilor:

Alexandru, Constandin [fiŭ mort; de vrîstă fragedă], Anastasia [mama luĭ Alexandru ?], Roxanda [Doamna], Theofana [fiică], Bogdan [fiŭ; înfățișat mare de vîrstă], Petru [fiŭ maĭ mic], Theodora [fiică], Ionașcu [fiŭ], Mărica [fiică; toate fetele sînt micĭ de vrîstă].

Acești copiĭ și alte fete, Cneajna, Anghelina și Trofana (nu Tofana), se întîlnesc și în pomelnicul de la 1793 al Pîngăraților, cea de-a doua ctitorie a Lăpușneanuluĭ, începută a se clădi la 1560; *Doc. Bistrițeĭ*, I, p. LX (Tocilescu, *Raport*, p. 75).

Toțĭ ctitoriĭ sînt îmbrăcațĭ în haine de brocard de aur. Lăpușneanu apare bătrîn, cu barbă albă. Chipul săŭ măcar ar trebui neapărat să fie copiat.

---

[1] Această parte lipsește în decalcul luĭ Beldiceanu. Pentru a-l completa, am recurs la *Dicț. jud. Neamțu* de Serafim Ionescu. Neavînd scară la îndemînă, n'am putut vedea singur inscripția.

www.dacoromanica.ro

4. Pe un mormînt boltit, în dreapta pronaosului, de marmura roşie albă, cu două frumoase capitele corintice şi doua rînduri de flori de acant, se ceteşte: 99.

сьи гробь Ѡкраси Іѡ Ѧлеѯандрь Воєвода дѣцїери своєи Ѳєѡфании, єже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи ѡбитѣли, в лѣт ⁘зѯѳ.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o Io Alexandru Voevoda fiiceĭ sale Teofănei, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ, în anul 7069 [1560-1].»

Decĭ Tofana e deosebită de Trofana.

De maritarea Trofaneĭ se vorbia în Polonia la 1583 (Hurmuzaki, XI. p. 151). Ea iscăleşte aşa: Trofana («Trophanna», în polonește) lînga Marica în 1598 (Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 474). Pentru Trofana în 1592, v. *Relaţiile cu Lembergul*, p. 92 şi urm. În actele citate i se zice Trofana Despothowna, magnifici Petri dispote Allexandrowic, Palatini Moldaviae, soror germana . În acest mormînt s'ar fi pus apoĭ — se zice — şi Alexandru-Voda (Ureche, p. 222), maĭ apoĭ şi Mitropolitul Veniamin, dezgropat daunăzĭ.

5. Pe piatră de mormînt în păretele din dreapta, la contrafort: 100.

ѕдѣ ѥсть гробь идєже лежит робь бжи єрмонахъ Нил игѹмєн, иже прѣстави сѧ къ вѣчнымь ѡбителєм, в лѣт ⁘з—, мсц.

Adecă:

«Aicĭ este groapa unde zace robul luĭ Dumnezeŭ iermonahul Nil igumenul, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul — 700 —, luna --.»

Această inscripţie nu dovedeşte că luĭ Lăpuşneanu i se datoreşte numaĭ zidăria de astăzĭ a Slatineĭ, şi, că pe acest loc era şi maĭ înnainte o mănăstioară saŭ un schit. Eftimie, cronicarul luĭ Lapuşneanu, arată că mănăstirea s'a făcut din noŭ în Valea-Sacă, între satele Corlăteştĭ şi Todireştĭ, unde s'a împiedecat calul Domnuluĭ şi l-a trîntit în apa Moldoveĭ. Întăiul egumen al Slatineĭ a fost Iacob Molodeţ. Cf. Bogdan, *Cron. moldoveneştĭ înnainte de Urechiă*, pp. 170-1.

Nil îşĭ gătise de înnainte piatra, lăsînd în alb data morţiĭ.

6. Pe o piatră de mormînt, după un decalc incomplect, de N. Beldiceanu (eŭ n'am maĭ găsit acea piatră): 101.

www.dacoromanica.ro

сьи гроб сътвори и ѡкраси гспжда Роѯанда дъщери своею... [еже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи wбитѣли] въ лѣт ѧзог.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o Doamna Ruxanda fiiceĭ eĭ — [care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ] în anul 7073 [1565-6]».

N'aș crede că moarta (al căreĭ nume nu se află în decalc) era o fată a Ruxandeĭ singure, cu întîiul eĭ bărbat (Ioan-Vodă Joldea). Dintre fetele Lăpușneanuluĭ, ale căror chipurĭ se văd la Slatina, Teofana e în mormîntul de supt no. 4; pe Mărica o găsim și pe vremea luĭ Aron-Vodă. Rămîne decĭ că avem mormîntul Domniței Teodora, născută îndată după Petru (v. *Pretendenții Domnești*, pp. 46-7).

102. 7. Pe o piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 5):

[сьи гробь ест монаχ] Паχомїе, иже и прѣставис wт здѣшѣго живот къ вѣчнѣи wбитѣлї и погребен быст зде въ новѣмь своемь създанїи в лто ѧзоѕ, мсца маі є.

Adecă:

«[Această groapă este a monahuluĭ] Pahomie, care s'a strămutat din viața de aicĭ la veșnicele lăcașurĭ și a fost îngropat aicĭ în ctitoria luĭ cea nouă, în anul 7076 [1568], luna Maiŭ 5.»

Călugărul Pahomie — călugăr de frica Iaduluĭ — e însușĭ Alexandru Lăpușneanu, cruntul ctitor al frumoaseĭ mănăstirĭ. Din această piatră — pe care eŭ n'am maĭ văzut-o — se cîștigă și data precisă a morții luĭ. Ea concordă foarte bine cu arătările documentelor: în adevăr, la 23 Maiŭ, Bogdan, fiul și urmașul săŭ, scrie cea d'intăiŭ a luĭ scrisoare către Bistrițenĭ (*Doc. Bistriței*, I, p. LXX).

103. 8. Piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 5):

сьи гроб сътвори и ѡкраси пань Ѧпостолакїе комис великиї и кнѣгинѣ его Кнѣжна прѣвьзлюбленwмѫ своемѫ иχ сн҃ѫ Дмитрашко, иже прѣставис къ вѣчнымь wбителемь в лтw ѧзрі, мсца сен. к҃ѕ.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o dumnealuĭ Apostolachie Comisul cel Mare și doamna luĭ Cneajna prea-iubituluĭ lor fiŭ Dumitrașco, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 7110 [1601], în luna luĭ Septembre 26.»

Aceștĭ boierĭ fac și darurĭ Slatineĭ (v. Serafim Ionescu, *l. c.*, p. 312), la 23 April 1597 (Apostolachi fiind și atuncĭ fost Comis). El e de sigur acel boier care luă în căsătorie la 31 Ianuar 1569 pe Domnița Cneajna, fata luĭ Alexandru Lăpușneanu *(Pretendenții domnești,* pp. 46-7). Cneajna nu era poate fiica Ruxandeĭ (căsătorită în 1552), pentru că n'o găsim între ctitoriĭ Slatineĭ.

9. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 8): 104.

сьи гробъ сътвори панъ Николае Могълдѧ вел чашникъ сн҃ъ своемѹ Василїе бив фтори постелникъ въ дни Ꙗ҃ Гюргіе Ѡ҃Ще-фан Воевод, и прѣставис и погребен быст зде, в лѣт ҂зр҃ѯз, мсца сеп. кд.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o dumnealuĭ Nicolae Mogăldĭa Mare-Păharnic fiuluĭ săŭ Vasilie, care a fost al doilea Postelnic, în zilele luĭ Io Gheorghe Ștefan Voevod, și a răposat și s'a îngropat aicĭ, în anul 7167 [1658], luna luĭ Septembre 24.»

Acest Nicolae Mogîldea e arătat ca văr cu Vasile Hatmanul fratele luĭ Gheorghe Ștefan și decĭ cu acesta însușĭ. Fiul săŭ Vasile purta numele Hatmanuluĭ. Despre tatăl săŭ Mogîldea, care luă parte la conspirația din 1653 contra luĭ Vasile Lupu, se spune că era unchiŭ al luĭ Gheorghe Ștefan. V. *Studiĭ și doc.,* V, pp. 580-1.

10. Pe o piatră de mormînt (aceiași observație ca la no. 5): 105.

сьи гробъ сътвори и ѡкраси панъ Іѡан Соломон великїи вистерник дѣцери своеи Ирин҃ѣ, иже прѣставис къ вѣчнымъ ѡбителемъ в лтѡ ҂зс, мсц. авст. зї.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o dumnealuĭ Ioan Solomon Marele-Vistier feteĭ luĭ Irina, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ, în anul 7200 [1692], luna luĭ August 17.»

www.dacoromanica.ro

Ioan Solomon era fiul lui Solomon Bîrladeanul (iar acesta fiul lui Bîrladeanul din sec. al XVI-lea) și al Aniței Logofeteasa. V. *Studiĭ și doc.*, V, pp. 92, 95. Solomon nu mai traia în 1677 *(ibid.*, pp. 90-1, no. 66), dar îl găsim încă la 1672 *(ibid.*, p. 89, no. 61). În 1668 era încă Vornic-Mare *(ibid.*, p. 88, no. 55), apoi a fost și Mare-Logofăt. Solomon se ținuse totdeauna de casa lui Gheorghe Ștefan, cu care va fi fost înrudit prin Mogîlde, care și el arată a fi fost ruda, prin femeĭ, cu Lăpușneni. V. *Studiĭ și doc.*, IV, pp. 274-5, no. CVIII. Un Gavril Bîrladeanu era biv Armaș la 1667 (*ibid.*, III, p. 20).

106. 11. Din inscripția pe o zaveasa (aier) vremea m'a îngăduit sa ieau numaĭ ce urmează:

сїа великаа завѣса сътвори благочстив и хстолюбив Іѡ Ꙗлеѯандръ Воєвоⷣь, бжію мастю гръ земли молдавскы..., лт. ⁂зѯⷭ [1].

Adecă:

«Această mare zaveasă a făcut-o blagocestivul și de Hristos iubitorul Alexandru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țerii Moldoveĭ..., la anul 7069 [1560-1].

Pe zaveasă sînt facute chipurile luĭ Alexandru și al Doamneĭ lui, Ruxanda, cu mătasă. În jurul lor e scris:

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Ἀλεξάνδρου Βουβόδα.
Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Δόμνας Ῥοξάνας ξάντρας *(sic)*.

Adeca:

Rugăciunea robului lui Dumnezeŭ Alexandru Voevod.
Rugăciunea roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Doamneĭ Ruxandra.

Se pomenesc și copiiĭ domnești: Ionașco, Bogdan, Petru, Teodora, Maria, Teofana.

107. 12. A doua zăveasă înfațișeaza Schimbarea la față. Pe ea se vad ctitoriĭ: Alexandru-Vodă (Ꙗлеѯандръ Воєвоⷣ) cu coroana în cap, mustațĭ supțiriĭ, date în jos, barbă scurtă, supt bărbie; haina de desupt e roșie cu guler de aur; cea de-asupra are brandenburguri și șireturi încrușate pe piept, brîŭ, mînecĭ de brocard de aur. Doamna Ruxanda (гпжа роѯаны) are coroană, val pe spate, rochie pe de desupt roșie, guler

[1] Traducerea întregiĭ inscripții se dă de Serafim Ionescu, *l. c.*

www.dacoromanica.ro

de aur; de desupt guler de blană; lungă rochie roșă cu trei cusături; mînecĭ albastre și mînecare roșiĭ tivite cu aur.

Eĭ țin în mînă o biserică, cu totul deosebita de cea de astăzĭ: avînd cupolă și treĭ turnurĭ. Data e 7... (adecă 7000 fară zecĭ și unități). Deci zaveasa a fost comandată și executată într'un timp cînd Lăpușneanu nu avea lămurit nicĭ planul bisericiĭ sale.

13. Două săpaturĭ pe lemn cu inițialele: I. S. S. V. D. M., adecă Ioan Sandu Sturdza Voevod, Domnul Moldoveĭ . 108.

14. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 109.

Mîntuește, Doamne, norodul tău și blagoslovește moștenirea ta, biruință pravoslavia asupra protivnicilor dărueste și cu crucea ta păzăște pre norodul tău. Întru slava a prea-sfinteĭ și de o ființă Treimĭ, și s'aŭ vărsat aceste clopote la anul 1830, în zilele duhovniceștiĭ ocărmuirĭ preaosfințituluĭ Metropolit Moldavii și Sucevĭ chirio chirio Veniamin Costachi, prin osărdie și cheltuiala smerituluĭ întrearhiereĭ chir Filaret Beldeman arhiepiscop Apamii, protestosul *(sic)* aceștiĭ monastirĭ a Slatinĭ, ucenicul acestueș maĭ sus pomenit Mitropolit, întru a doa a sa igumenie, spre a luĭ večnică pom[en]ire.

Pentru acest frate al poetuluĭ Beldiman v. revista *Cuv. Adevărului* pe a. 1903 și inscripțiile de le Cîmpulung, maĭ departe.

15. Clopot cu inscripție analogă *(idem)*. 110.

16. Clopot mic (după un decalc de N. Beldiceanu): 111.

Acest clo: s'aŭ vărsat pen: mănăstirea Slatina, în igumenie Sfinții Sale chir Ghenadie Roset ierochirix și arhimandrit, 1825.

XXV.

Rîșca.

1. Între ctitorĭ, Petru-Vodă, cu mustățile în jos, blană la mantie, lanț de aur la gît (v. în *Relațiile cu Lembergul*, I, p. 37, mărturia uneĭ slugĭ a luĭ Rareș că acesta purta la gît un astfel de lanț: «catena

www.dacoromanica.ro

aurea eiusdem Woievode, quam more suo valachico solebat imponere super habitum ad instar crucis»), mantie galbenă peste o haină de desupt albastră. Lîngă el nu e Ilie, fiul său (atuncĭ la Constantinopol), ci numaĭ Ștefan și Constantin (acesta, mic; cf. *Pretendenții domnești*, p. 20), Elena (Doamna luĭ) și Ruxanda, una din fete. Femeile aŭ pe cap un fel de ișlic.

112. 2. Piatră la pridvor (după un decalc de N. Beldiceanu):

† изволеніем wца и сь поспѣшенем сна и съвръшéннем стго дха начѣ сѧ сѣн и *(sic)* сы [и]ритвор вь имѣ стго архіерарха и чюд[о]творца Николаѧ накладом и повелѣннем пан҃ Костѣ Бычок великаго дворника долнѣи земли и сь кнѣгинѣ его Кандакіѫ и нача са здати вь дни благочьстиваг гсдина Iw Костантинь Могила Воєвода, в лт. ѯзрді, ıюн. ѕ дни, и бжіѫ волеѫ съврьшис вь дни благочьстиваг гспдна Iw Радꙋл Михнѣ Воє-[в]ода, в лт. ѯзркѕ, мсца сен. л дни.

Adecă:

Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh s'a început acest pridvor întru numele Sfîntului Archierarch și făcător de minuni Nicolae, cu cheltuiala și bunăvoința dumisale Costea Băcĭoc Marele-Vornic al Țeriĭ-de-jos și cu doamna luĭ Candachia, și a început a se zidi în zilele blagocestivului Domn Io Constantin Moghilă Voevod, în anul 7119 [1611], Iunie 6 zile, și cu voia luĭ Dumnezeŭ s'a săvîrșit în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Radu Mihnea, în anul 7126 [1617], luna lui Septembre 30 de zile.»

Candachia era fata luĭ Petrașcu Șoldan (Tanoviceanu, în *Arch. soc. și. și lit. din Iași*, III, p. 27). Soțul eĭ peri tras în țeapă de Turcĭ, pentru trădare, în 1620, după ce fusese învins Domnul său, Gaşpar Gratiani, pe care-l ajutase în răscoală (*Studiĭ și doc.*, V, p. 570). Fiul său, Miron, numit așa după Miron Barnovschi, cred, a luat pe Tudosca, fata luĭ Dumitrașco și sora luĭ Nicolae Buhuș (*ibid.*, p. 95, no. 87). O fată a luĭ Bucioc, dar nu cu Candachia, Tudosca, a fost întăia Doamnă a luĭ Vasiie Lupu (Tanoviceanu, *l. c.*).

113. 3. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

сьи надгрwбны камен ѕкрашен ест wт своиҳ ем ѕчєник

www.dacoromanica.ro

ерομонαχ Кенїамин і ерομонαχ Іларїѡн и монαχ Дѡсѡдеи ѡтецѫ своемѫ Гедеѡнь бывшы епископь радовскыи, иже и прѣстави сѧ и погребен быст зде при стѣ дстѣнѣ цркви рыстѣ, в лѣто ⁎зре и мсца ное. кд.

Adecă:

«Această piatră de mormînt aŭ împodobit-o din banii lor ucenicii săi ieromonachul Veniamin și ieromonachul Ilarion și monachul Dosofteĭ părinteluĭ lor Ghedeon, fost episcop de Rădăuți, care a răposat și s'a îngropat aicĭ lîngă zidul sfinteĭ bisericĭ de la Rîșca, în anul 7105 [1596] și luna Novembre 21.»

Ghedeon nu maĭ era de mult episcop. Îl găsim în Scaun la 20 Decembre 1587 (Hurmuzaki, XI, p. LIII) și chiar în 1591 *(ibid.,* p. 218, no. CCCLI). Wickenhauser îl pomenește la 1589 *(Radautz,* p. 19). El intră în locul luĭ Gheorghe Movilă, trecut ca Mitropolit. Aron-Vodă-l sili să se retragă și puse la Rădăuți pe un Gheorghe. V. *Studiĭ și doc.,* III, pp. 609-10.

4. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu): 114.

сьи надгробныи камен сътвори и ѡкраси монαχ Гермαн братѫ своем монαχ Гервасіе, иже прѣставис и погребень ест зде в лто ⁎зрд, юл. к.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și înfrumusețat-o monachul Gherman fratelui său monachul Ghervasie, care a răposat și s'a îngropat aicĭ în anul 7109 [1601], Iulie 20.»

5. Pe o piatră de mormînt fragmentară (după un decalc de N. Beldi- 115.
ceanu):

... шѫ гробь его... кь вѣчнѣи ѡбитѣли и погребень быст зде, и ѡкраси ... ⁎зиз, мсца ноем. а, крг. лѫн. дı.

Adecă:

«[Această piatră de mormînt a făcut-o și împodobit-o] pe mormîntul luĭ. . [care s'a strămutat] la veșnicele lăcașurĭ și s'a îngropat aicĭ, 7087 [1578], luna Novembre 1, crugul lunii 19».

www.dacoromanica.ro

116. 6. Piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

† прьвоначалньи старец монаχ Силѵань скімонагоχ Синодїе, прѣстави сѧ къ вѣчнѣи [жбителн в лто...; сътвори и ѵкраси] сіж гробь его Гервасіе и Германь иночнн ѵченичи его, и ест радѡіл *(sic)* дшж свож въ ржцѣ бжїи въ всі лѣто.

Adecă:

«Cel d'intăiŭ nacealnic și stareț monachul Silvan, în schimnicie Sinodie; s'a strămutat la veșnicele [lăcașurĭ la anul 70—; aŭ făcut și împodobit] groapa aceasta Ghervasie și Gherman, ucenicĭ aĭ luĭ, și se veselește sufletul său în mînile luĭ Dumnezeŭ în toată vremea.»

117. 7. Inscripție într'o ocniță din stînga (după o comunicare a d-luĭ Lăpădatu; eŭ crezusem — văzînd-o noaptea și prinsă cu cărămizĭ — că e inscripția de pe mormîntul Mitropolituluĭ Macarie (v. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea,* II, p. 540 și urm.). care a fost îngropat la Rîșca (Ureche, p. 210), pe care el o făcu. Piatra luĭ nu e decĭ păstrată.

благочстивыи и χсѡлюбивыи Іѡан Ѧлеѯандрь Воевода гспдрь земли молдавскои ѵкраси сьи гроб своеи мтри Ѧнастасіи гспжда, еже прѣстави сѧ въ вѣчнѣи жбителн и погребена быс[т] зде в лтѡ ѯѯѯѕ, индиктиѡн .а., кржг ·І· ☾ .з., сѡл. (?) .аі., мсца маи .в.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Io Alexandru Voevod, Domn al țerĭĭ Moldoveĭ, a înfrumusețat acest mormînt maicĭĭ sale Doamneĭ Anastasia, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ și a fost îngropată aicĭ în anul 7066 [1558], indicția 1, crugul lunĭĭ 17, al soareluĭ (?) 11, luna Maiŭ în 2.»

Decĭ femeia din Lăpușna care a dat viața tiranului Alexandru se chema Anastasia. Titlul de «Doamnă» pe care i-l dă fiul ei, e, fără îndoială, o podoabă ce nu i se cuvine.

118. 8. Inscripție de părete (după un decalc de N. Beldiceanu):

Întru cinstea și mărirea sf[ă]ntuluĭ ierarh Nicolae, patronul aceștiĭ monastirĭ, la anul 1827, în zilile preasf[i]nțituluĭ Mitropolit Veniamin Costache, prin sărguința și

www.dacoromanica.ro

cheltuiala prè-cuviosuluĭ arhimandrit chir Ioanŭ egumenul acestuĭ sf[ă]nt lăcaș, care s'aŭ prefăcut după modelul običnuit acum în Moldova, s'aŭ lărgit în lăuntru prin dărmarea unuĭ părete din mijloc, s'aŭ mărit și s'aŭ întărit ferestile cu gratiĭ, s'aŭ adaos proscomidiia, s'aŭ informat fostul pridvor în trupul bisericiĭ, adăogîndu-i-să altul, de noŭ s'aŭ acoperit, s'aŭ zugrăvit pe din lăuntru și pe din afară, și s'aŭ înpodobit cu multe odoară, înturnîndu-se multe drituri și moșiĭ împresurate.

9. Inscripția de cișmea, supt arhimandritul Neonil, 23 Iulie 1849 119.
(decalc de N. Beldiceanu).

10. Pe un clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestŭ clopotŭ s'aŭ făcutŭ la Huși, în zilile luĭ [Alexandru] Costandinŭ Mavrocordatŭ-Vodă, care clopotŭ l-aŭ făcutŭ monahiĭ Callinicŭ și Dumitru, cu toată cheltuiala sa și l-aŭ datŭ pentru a lorŭ folosŭ sufletescŭ, la care este închinatŭ sfinteĭ mănăstirĭ Rășca (ca), care este hramŭ sfăntuluĭ ierarhŭ Nicolaĭ, letŭ 1784. Pavelŭ clopotarŭ.

11. Pe alt clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 120.

Acest clopot s'aŭ vărsat în sf. mn. Rîșca, hramul Sf. Nicolaĭ, în zilele Sfinți Sale părinteluĭ chir Iosaf igumen, cu cheltuiala sf[in]t. mn. și cu ajutorul Sfinți Sale părinteluĭ chir Calistru Ene, proin igumen, și cu a Dediuluĭ Țintea Bărsan, an 7288 [1779-80]; iară acum la an Domnuluĭ 1834, în zilile prea-înnălțatuluĭ Domn patriot Mihail Grigoriu Sturza Vvod, ocărmuind arhipăstoria bisăričască înnalt-preasfințitul Mitropolit Veniamin Costache, cu osărdia și cheltuiala prea-cuviosuluĭ arhimandrit proestos al monastiriĭ chir Isaiia s'aŭ de iznoŭ vărsat, cu adaos de 920 ocă piste 580; večnica lor pomenire.

www.dacoromanica.ro

XXVI.

Pobrata.

121. 1. Inscripție de de-asupra ușii de intrare (decalc de N. Beldiceanu; publicată în Melchisedec, *Notițe*, p. 152 și Bianu, *Col. l. Iraian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

† изволенїем wца и сь поспѣшенїемь сна и съвръшенїемь стго дха се аз рабь вадчѣ моемь Іс̑ Хс Іw Петрь Воевода бжїею мастїю гспдрь земли молдавскои, снь Стефана Воеводы стараго, благопроизволихъ гсва мы нашимь благым произволенїемь въ на четвртом лѣтѣ дръжавном црствѣ създати сьи храм въ имѧ архіерарха и чюдтворца Николаа, прї игс̑менѣ кїр Григорїа, в лто ѯзли, wкт. [1].

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiului și cu savîrșirea Sfîntului Duh, iată eŭ robul stăpînuluĭ mieŭ Isus Hristos Io Petru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țerii Moldoveĭ, fiul lui Ștefan Voevod cel bătrîn, a binevoit Domnia Mea cu buna mea voie, în al patrulea an al stăpînirii [mele] împărătești (*sic*), a zidi acest hram întru numele arhierarhuluĭ și făcătoruluĭ de minuni Nicolae, fiind egumen chir Grigore, în anul 7038, Oct.»

Domnia luĭ Petru Rareș a început *(Doc. Bistriței*, I, p. XIV) în Ianuar 1527. Deci al patrulea an cădea în 1530, nu 1529. Avem astfel dovada că, măcar în inscripții, se întrebuința pe vremea luĭ cronologia de 1-iŭ Ianuar, nu cea de 1-iŭ Septembre.

122. 2. Inscripția de pe mormîntul de marmoră al luĭ Petru Rareș, ctitorul, așezat în camera de îngropare, la dreapta. Capatul e tăiat pentru ca piatra să fie de o potrivă cu aceia de la mormîntul Doamneĭ.

[сьи гробь есть] Хтwлюбывааго рабъ бжіо... [Iwан]а Петрл Воевода, снь стараго Стефана Воевода, иж[е прѣстави сѧ къ сѣ]и wбитѣли и къ вѣчнїмь wбитѣли; вѣчна ем паметь.

[1] Între decalcurile luĭ N. Beldiceanu e unul care cuprinde această inscripție, scrisă în cerc și pe laturi: сьи монастир създа Петро Воевода атw гжда его Елена и чад им Iw Костантинь, в лѣт ѯзнн. Nu-ĭ pot înțelege rostul.

www.dacoromanica.ro

Adecă :

«[Această groapă e a] iubitoruluĭ de Hristos robul luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod, fiul bătrînuluĭ Ştefan Voevod, care [s'a strămutat la aceste] lăcaşurĭ şi la veşnicele lăcaşurĭ; veşnica luĭ pomenire.»

Piatra era pregătită de Petru-Vodă însuşĭ; fiiĭ săĭ n'aŭ adaus ce lipsia. Asupra morţiĭ luĭ, Septembre-Octombre 1546, v. *Doc. Bistriţeĭ*, I, p. XLIII.

3. Piatra Doamneĭ Elena e tot aşa. Inscripţia e următoarea : 123.

сьи гробь есть раба бжа Елина гспожда Петра Воевода дьцерї Деспотьва царѣ, иже прѣстави сѧ вь сеи wбытѣли и къ вѣчнимь wбытѣлии ; вѣчнаа еи п[амѧть] сьи и...ь ⁂....

Adecă:

«Această groapă e a roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Elina, Doamna luĭ Petru Voevod, fiica luĭ Despot Ţarul, care s'a strămutat la aceste lăcaşurĭ şi la veşnicele lăcaşurĭ; veşnica eĭ pomenire... , 70—»

Sfîrşitul nu se înţelege. Asupra morţiĭ, în Septembre 1552, a Eleneĭ Rareş, fiica luĭ Ioan Despot, prin porunca ginereluĭ eĭ Alexandru Lăpuşneanu, v. Cronica Moldo-Polonă, în Bogdan, *Cronice inedite*, pp. 131-2. Cf. *Studiĭ şi doc.*, V, pp. 651-2.

4. La jertfelnic, în altar : 124.

помѣни гси дшѫ раб своиѫ Iѡ Стефан Воевод и сна ег Iѡ Петрь Воевода и мтри ег Мріѫ и гспждѫ его Мріѫ и чѧд иѫ и гспждѫ ег Елена и чѧд иѫ и Маріѧ и Анна; помѣни ги дша раба своег ермонаѫ кїр Григорїе егѹмена.

Adecă :

«Pomeneşte, Doamne, sufletele robilor tăĭ Io Ştefan Voevod şi fiul luĭ, Petru Voevod, şi mama luĭ, Maria, şi Doamna luĭ, Maria, şi fiiĭ lor, şi Doamna luĭ Elena, şi fiiĭ lor, şi Maria şi Ana. Pomeneşte, Doamne, sufletul robuluĭ tăŭ, iermonahul chir Grigore egumenul.»

Maria şi Ana par să fie surorile luĭ Rareş. Grigore egumenul ajunse apoĭ Mitropolit. V. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 44-5.

www.dacoromanica.ro

125. 5. În camera de îngropare, la stînga:

гспджа Роѯанда дъща Їѡ Петра Воєводы гжда же Їѡ Алеѯандра Воєводі оукраси гробь сьи братъ своємъ Стефанъ Воєводѣ, иже пр҃ѣстави сѧ къ вѣчнем wбитѣлем, в лто ҂зѯ, сеп. а.

Adecă:

«Doamna Roxanda, fiica luĭ Io Petru Voevod, iar Doamnă luĭ Io Alexandru Voevod, înfrumuseță groapa aceasta fratelui eĭ Ștefan Voevod, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 7060 [1552], Sept. 1.»

Pentru data morții, prin omor, a luĭ Ștefan Rareș, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 651, nota 4. Melchisedec, care dă n-le 1-4 pe p. 150 și urm. din *Notițe*, a strămutat din greșală pe aceasta între inscripțiile de la Secu — care la 1552 nicĭ nu era zidit, așa încît Melchisedec a trebuit să propuie că piatra a fost adusă de aiurea (v. p. 27 din *Notițe*; cf. Bianu în *Col. luĭ Traian*, noua serie, III, 1882, p. 111).

126. 6. În pridvor, pe un mormînt:

[сьи гробь] сътвори и ѯкраси Сїмїон Строич велики вїстѣрнік вяв. кнѣгини своеи Идїмїа [иже пр҃ѣстави сѧ къ вѣчнем wбитѣлем в лто] ҂зр...

Adecă:

«[Acestă groapă] a făcut-o și a înfrumusețat-o Simion Stroicĭ Marele-Vistier celeĭ ce a fost doamna sa, Iftimia, [care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul] 71... [= 159-—16-]».

Simion Stroicĭ era fratele Logofătuluĭ Luca Stroicĭ. V. tabla vol. XI din Hurmuzaki.

127. 7. Apoĭ, pe altul *(ibid.)*:

.... Симѡн Стро[ич]... сътвори и ѯкраси....

Adecă:

«Simion Stroicĭ... a făcut și a înfrumusețat....»

Trebuie să fie piatra de mormînt a vre-unuĭ copil al luĭ Simion.

www.dacoromanica.ro

8. Tot în pridvor, pe alt mormînt: 128.

прѣстави сѧ рабъ бжю панъ Фржцинъ прькалабь немецкогw; вечна емь памѣть; в л[ѣ]тw ѯзнв.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Frăţian, pîrcălabul de Neamţ; veşnica luĭ pomenire; în anul 7052 [1543-4].»

Şi în Melchisedec (cu greşelĭ), p. 156.

9. Tot acolo, pe un mormînt: 129.

сь гробь есть пана Хьра прькалаба хотиньскогw, иже прѣстави сѧ кь вѣчнь wбитѣли в лтw ѯзнг.

Adecă:

«Aceasta este groapa luĭ Hîra pîrcălabul de Hotin, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul 7053 [1544-5].»

Pentru Hîra Cămăraşul, v. *Studiĭ şi doc.*, VI, p. 649.

10. Tot acolo, pe un mormînt: 130.

сьи гробь ест *[un rînd ilegibil]* чѧдї своен (?) Василка, иже вь... Побратѣ; в лто ѯзоз, мр. ии.

Adecă:

«Această groapă este... copileĭ sale Vasilca, care la... Pobrata, în anul 7077 [1569], Mart 18.»

11. Tot acolo, pe un mormînt: 131.

прѣстави са рабъ вжїи Гомирадь....

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Somiradŭ.»

12. Tot acolo, pe un mormînt adus din vechea mănăstire a Sf. Nicolae din Poiană. 132.

... фи [ри (?) сіи камен сьтвори = Гтефань Воевода?] Петра Воевод, сн8 стараго Гтефана Воевода; вѣ[чна его памѧть].

www.dacoromanica.ro

Ar fi:

«Această piatră a făcut-o Ștefan Voevod [cel Mare] luĭ Petru Voevod, fiul bătrînuluĭ Ștefan Voevod; veșnica luĭ pomenire.»

Calificativul de «cel Bătrîn» s'ar potrivi maĭ bine cu Ștefan-Vodă biruitorul de la Hîrlău decît cu Ștefan fiul luĭ Alexandru-cel-Bun, despre care Ștefan nimenĭ nu vorbia bucuros, ca unul ce orbise pe fratele său și usurpase tronul; apoĭ Ștefan-cel-Mare ar fi știut data morțiĭ uneĭ rude așa de apropiate de el. În sfîrșit, din actele luĭ Ștefan, fiul luĭ Alexandru nu iese să fi avut copiĭ.

133. 13. Tot acolo, pe un mormînt:

сьи гробь вкрасн Митрофань вівшн єпскп радовскы; прѣставн сѧ... єго кь вѣчны швитѣлн; вѣчна емѹ памѧть; въ лѣт... ѯз... *[zecile și sutele sînt lăsate în alb].*

Adecă:

«Această groapă [și]-o înfrumuseță Mitrofan, fost episcop de Rădăuțĭ; s'a strămutat [Sfinția] Sa la veșnicele lăcașurĭ; veșnica luĭ pomenire; la anul 70—.»

Mitrofan se întîmpină ca episcop de Rădăuțĭ la 5 Iunie 1551 (*Arch. istorică*, I, p. 125, no. 180). Dar la 4 April 1552 era episcop Eftimie, urmașul său (*ibid.*, no. 181). El își gătise singur piatra, iar ceĭ ce i-aŭ rămas pe urmă aŭ uitat să însemne data morțiĭ.

134. 14. Spre părete, piatră de mormînt a cuiva din familia Stroicĭ.

135. 15. Afară, lîngă părețele din dreapta, pe un mormînt:

сы гробь сѣтвори... прѣставн сѧ кь вѣчнни швитѣлн, в лто ѯѕцое, сеп. д дни (?).

Adecă:

«Această groapă a făcut...: s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 6975 [1467], Sept. 4 zile.»

În acest an a murit întăia Doamnă a luĭ Ștefan, Evdochia de la Chiev (Bogdan, *Cron. mold.*, p. 145). Dar Ureche pune data de 25 Novembre (p. 155).

136. 16. Tot acolo, pe un mormînt:

www.dacoromanica.ro

сь[и] есть гробь рабы бжіѧ Ѡлтѣ мтре гна Iѡ Стеф[ана Воєводы; иже и прѣставы с]е в лѣто ѯѕцог, ноємвры д.

Adecă:

«Aceasta este groapa roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Oltea, mama Domnuluĭ Io Ştef[an Voevod; care a murit] în anul 6973 [1465], Novembre 4.»

Piatra e o bucată mică de marmură albă, frumos săpată. Cf. *Istoria luĭ Ştefan-cel-Mare,* pp. 44-5; *Conv. literare* pe Iunie 1904; *Sămănătorul* din Iulie 1904. Ea e însemnată şi la capătul pomelniculuĭ Domnesc al Pobrateĭ, tot ca Oltea (Melchisedec, *Notiţe,* p. 153: «Olteanca»).

17. Tot acolo, pe un mormînt: 137.

сии гробь сътвори и ѯкраси кнѣгинѣ Мѧраска пан҃ѣ своємѹ Лѯпѯл дворник, еже прєстави [сѣ] къ вѣчньи wбитѣ[ли] в лто ѯзрдї, м. фѣ. и.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o şi a înfrumuseţat-o doamna Mărasca domnuluĭ eĭ Lupul Vornic, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul 7114 [1606], luna Februar 8.»

18. La casele de la clopotniţă, alcătuind acum uşoriĭ uneĭ uşĭ, — 138.
piatră mare, foarte bine săpată:

[сьи гро]бь є[ст] раба бжіѧ пань... ньини постельника, снь Горинь, сє[стр]єи Стефана Воєводи, иже и прѣставы сє [в лѣто] ѯзи, ген.

Adecă:

«Această groapă este a robuluĭ luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ.., năpiĭ Postelnic, fiul Soriĭ, suroreĭ luĭ Ştefan Voevod, care a murit [la anul] 7008 [1500], Ianuar.»

Oltea avea cu soţul eĭ (Bogdan îĭ fusese numaĭ iubit), treĭ fiĭ: Ioachim, Ioan şi Cristea, şi două fete, Maria şi Sorea (Melchisedec, în *An. Ac. Rom.* VII, p. 192). Una din fete luă pe Şendrea (*Col. l. Traian,* VII, pp. 376-80; Ureche, p. 161: «cumnatul luĭ Stefan-Vodă»).

www.dacoromanica.ro

Fiul celeĭlalte e boierul mort în 1500 și al căruĭ nume din nenorocire nu se poate descifra, nicĭ gîci. El era numaĭ Postelnic, nu Mare-Postelnic. Nicĭ fraţiĭ după mamă aĭ luĭ Ștefan n'aŭ fost boierĭ marĭ. Postelnic era Dumșa până tocmaĭ pe acest timp, dar cred să fi cetit bine literele de la sfîrșitul numeluĭ acestuĭ nepot al luĭ Ștefan-cel-Mare. Cf. *Uricariul,* XVIII, tablele boierilor.

139. 19. Inscripţia de pe zidul de împrejmuire (după Melchisedec, *Notiţe*, p. 156 și Bianu, *Col. luĭ Traian,* noua serie, III, 1882, p. 114):

[из]волєнїєм wца и съ поспѣшєнїєм сна и съврьшєнїєм стго дха Iw Василіе Воєвода бжіе мати гдрь земли молдавскои видѣвши древно дѣломь манастра, цркв огради, в лто ѯзрнд.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh Io Vasilie Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţerii Moldoveĭ, văzînd învechite lucrurile mănăstiriĭ, a îngrădit biserica, în anul 7154 [1645-6].»

XXVII.

Biserica din Dolhasca.

140. Lîngă părețele din dreapta, supt un baldachin:

Suptŭ ačastă piiatră odihnește trupul răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezăŭ Iordachi Cananăŭ, biv Vel Banŭ; și s'aŭ săvărșit la anul 1803, Maĭ 11.

Acest Iordachi se întîlnește ca Medelnicer prin aniĭ 1760-70, apoĭ ca ispravnic de Suceava, unde vedem că-șĭ avea și moșia. V. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXVIII.

Biserica din Dolheștĭ.

141. 1. Două pietre din veacul al XV-lea care nu se pot ceti. Una e a tataluĭ luĭ Șendrea Hatmanul, cumnatul luĭ Ștefan-cel-Mare, căcĭ cronica spune că acest boier a fost îngropat la «Doljeștĭ (*sic*), lîngă părintele săŭ» (Bogdan, *Cron. inedite*, p. 42).

www.dacoromanica.ro

2. În stînga, pe un piedestal: 142.

сiи гроб ѥст рабѣ в[о]жи Мари[и], кнѣгинѣ пана Шандри пwртарѣ, иже и прѣстави сѧ къ вѣчнѣи wбитѣли и погребена з[д]ѥ в лѣт ⁎ѕчцд, мца марта кз, в пнє[д]. попасцѣ.

Adecă:

«Această groapă este a roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Maria, doamna dumisale Şandrea Portar [de Suceava, adecă Hatman], care a încetat din viaţă şi s'a îngropat în anul 6994 [1486], luna luĭ Mart în 27, Lunĭ după Paştĭ.»

Mormîntul surorei luĭ Ştefan-cel-Mare e foarte frumos lucrat, cu treĭ brîie, dintre care cel din mijloc e împletit, şi cu trefle.

În dreapta e mormîntul, tot ridicat de la pămînt, al luĭ Şendrea însuşĭ, dar nu i-am putut desluşi inscripţia: un bun cunoscător de slavoneşte ar putea fi însă maĭ fericit decît mine. El a murit în 1481, în lupta de la Rîmnicu-Sărat.

3. A cincea piatră are o inscripţie, din care se înţelege: 143.

.... вистѣрникъ погр....

Adecă:

«... Vistiernic: s'a îngropat....»

XXIX.

B a i a.

Biserica lui Petru Rareș.

De-asupra intrăriĭ: 144.

изволенїем wца и поспѣшенїем сна и съкршенїемь стго дха благочстивїи и хⷭлюбивїи Iw Петрь Воевода вжїею мластїю гспдр земли молдавскои снь старого Стефана Воеводи създа и съвршихⷯ сьи храм въ имѣ ⷭпенїю прчстѣи владчци нашеи бци и прснодвѣ Марїи в лто ⁎зм, мсца сеп. кі, а гсва его лѣт петое и на шесто тежїее.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh bine-credinciosul și de Hristos iubitorul Io Petru Voevod cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul botrînuluĭ Ștefan Voevod, a zidit și săvîrșit acest hram întru numele Adormiriĭ Precisteĭ și stăpîneĭ noastre Născătoare de Dumnezeŭ Maria în anul 7040 [1532], luna Septembre 12, iar al Domnieĭ luĭ anuĭ al cincilea și pe al șeselea curgător».

Anul e început decĭ cu 1-iŭ lanuar și aicĭ[1].

XXX.

Biserica din Horodnicenĭ.

145. Inscripția de-asupra ușiĭ (dupa un decalc de N. Beldiceanu):

ИЗВОЛЕНЇЕМ ѠЦА И СЪ ПОСПѢШЕНЇЕМ СНА И СЪВРЪ[ШІЄ]НЇЕМ СТО ДХА ПРОМИСЛА И ПРОИЗВОЛИ ПАНЬ Матїашь ВЕЛ[И]КИ ВИСТЄРНИК СЪЗДА ЦРКОВ ВЪ ІМѧ ИДЕЖЕ ЄСТ ХРАМ СЪШЕСТВЇЄ СТГО ДХА НА СТА ЬЧЕНИКИ... ЮД [Beldiceanu citește: ВЬСВИДОЛ], ВЬ ДНЇ БЛГОЧСТИВАГО ГДРѦ Іѡан Ѳтефан Воевод И ВЬ ДНИ КГР Ѳеѡфана МИТРОПОЛИТ СѮЧАВСКАГО, И СЪВРЬШИС ВЬ ЛТО ѧЗМЗ, МСЦА ПОЕМ. И Д.

Adeca:

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh s'a gîndit și a binevoit dumnealuĭ Matiaș Marele-Vistier de a zidit biserică, anume unde este hramul Pogorîrea Sfîntuluĭ Duh asupra sfinților ucenicĭ..., în zilele blagocestivuluĭ Domn Ioan Ștefan Voevod și în zilele luĭ chir Teofan Mitropolitul Suceveĭ, și o a săvîrșit în anul 7047 [1538], luna Novembre 8 zile.

Publicata, cu un studiu amănunțit, de N. Beldiceanu, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, II, p. 513 și urm. Aicĭ adaug că Matiaș era Marele-Vistier al luĭ Rareș încă din 1530, decĭ chiar de la începutul Domnieĭ luĭ (v. și *Doc. Bistrițeĭ*, I, p. XXVII; *Transilvania* pe 1874, p. 151). Cf. *Doc. Bistr.*, pp. XXIX, XXXI, XL. O scrisoare de la el am analisat-o *ibid.*, p. 111, no. VI. Pentru Mitropolitul Teofan, v. *Ist. lit religioase*, p. 44.

[1] În decalcurile luĭ Beldiceanu sînt și inscripțiĭ de mormînt latine, din 1487 (?) și 1497, dar neînțelese.

www.dacoromanica.ro

III.

ŢARA-ROMĂNEASCĂ.

www.dacoromanica.ro

XXXI.

Schitul Barbu (jud. Buzău).

De-asupra vechiĭ intrărĭ: 146.

Această sfântă și dumnezeiască mănăstire înfrumsețatu-se-aŭ șă se-aŭ zidit den tem[e]liia eĭ de bunulŭ șă creștinul jupan Barbul Vel Cp. [= Căpitan], înpreun[ă] cu jup[ă]neasa dumnealuĭ Rada, sni ego Hriza, Radul, Jăpa, Andronachi, Neagoe, Badea, întru slava și lauda Dumnezăul[uĭ] Măntuitoriul nostru Isus Hs. și întru hramul șă fala a sf[ăn]tul[uĭ] arhanghel Mihail, pentru sufletul moșălor ș[i] a părinților și ale nostre, să fĭ pomean[ă]; și se-aŭ isprăvit dinŭ a bunuluĭ și creștinul Io Antonie-Vodă Vistŭ. [=Vistierie]; egumen monah Petronie, leat 7177 [1668-9].

Barbu era un căpitan de Roșiĭ din părțile Buzăuluĭ.

XXXII.

Mănăstirea Ciolanul.

Biserica cea Mare.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 147.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvîrșirea Sf[ă]ntuluĭ Duh s'aŭ zidit și înfrumusețat într'acest chip ačastă sf[ă]ntă și dumnezăiască biserică întru cinstia și

www.dacoromanica.ro

slava sf[i]nților slăviților apostolĭ Petru și Pavel, rădicându-să din temelie prin osirdiia și cheltuiala iubitoriuluĭ de D[u]m[ne]zeŭ episcop al Buzăuluĭ chir Chesarie, multă silință și osteneală și ajutor puind și părinți schituluĭ, și cu ajutor de la mulțĭ pravoslavnicĭ creștinĭ ale cărora numele D[u]m[ne]zeŭ le-aŭ scris în cartea vieții. Și s'aŭ început adecă zidirea în zilele Domnuluĭ Grigorie Ghica VV., dar s'a isprăvit cu toate după ce a întrat într'acest pământ armiia prea-puternicĭĭ Împărății a toată Rosiia și cînd cîrmele pravoslavii le ținea preasf[in]țitul Mitr[opolit] chir Grigorie al 2; leat 1828, Apr. 25.

Peste puțin Mitropolitul Grigore fu silit de Rușĭ a părăsi țara.

148. 2. La fîntîna din curte:

Să se veselească pustiia cea însetată,
Că i s'aŭ vărsat apă prea-înfrumsețat[ă]:
Alerge ceĭ dogoriți de soare,
Răcorească-se foarte cu îndestulare,
Bînd, mulțumească luĭ D[umne]zeŭ cu umilință,
Că este făcută cu mare sîrguință:
Roage pre D[umne]zeŭ cu umilință
Pentru toțĭ ceĭ ce aŭ pus silință,
Că nevo... și pie (?) monahĭ aŭ pus cheltuială
Și părinți schituluĭ multă osteneală.

[Criptogram.]
1811.

3. Din vechea biserică mică a Doamneĭ Neaga s'a făcut prin reparație o biserică nouă.

www.dacoromanica.ro

XXXIII.

Schitul Răteștĭ.

N'are inscripție veche. Din acte aŭ maĭ rămas:

a) Al luĭ Mihaĭ-Vodă Suțu, 4 Iunie 1784 Întărește maicelor din schitul cel noŭ, de lemn, de la Răteștĭ șese scutelnicĭ și scutire de vinăriciŭ și dijmărit. Apoĭ li maĭ dă 78 de taleră la Sf. Gheorghe: «însă tl. 45 pentru 15 bucăți abà neagră, dă îmbrăcămintea maicelor, tl. 9 pentru 12 perechĭ papucĭ cu meșĭ, tl. 15 pentru doażecĭ ocă untu dă lemn și tl. 9 pentru șase ocă tămăe». Marturĭ: beizadelele Ioan, Grigorie, Alexandru, și boieriĭ: Dimitrache Ghica Vel Ban, Ștefan Prăș-coveanul Vel Vornic de Țara-de-sus, Ianache Muruz Vel Vornic de Țara-de-jos, Manolache Brăncoveanul Vel Logofăt de Țara-de-sus, Grigorie Băleanul Vel Logofăt de Țara-de-jos, Grigorașco Balasache Vel Spătar, Ianache Văcărescul Vel Vistier, Alexandru Vel Postelnic, Costandin Filipescul Vel Clucer, Dumitrașco Vel Păharnic, Gheorghie Bengescu Vel Stolnic, — Mano Vel Comis, Barbul Văcărescul Vel Sluger, Panaiotu Vel Pitar. — Întărit de acelașĭ Domn la 1-iŭ Mart 1792.

b) Al luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni, Iulie 1786. Întărirea precedentuluĭ. Marturĭ: fiiĭ, Costandin și Petru, boieriĭ: Dumitrache Ghica Vel Ban, Nicolae Brancoveanu Vel Vistier, Ștefan Prășcoveanu Vel Vornic de Țara-de-sus, Ienache Văcărescul Vel Vornic de Țara-de-jos, Grigorie Băleanu Vel Logofăt de Țara-de-sus, Nicolae Filipescul Vel Logofăt de Țara-de-jos, Costandin Suțul Vel Spătar, Costandin Filipescu Vel Postelnic, Ioniță — Vel Clucer, Costache Mavrogheni Vel Păharnic, — Vel Stolnic, Costache Racoviț[ă] Vel Comis, — Vel Sluger, — Vel Pitar.

c) Al luĭ Alexandru Constantin Moruz-Vodă, 11 Iunie 1793. Întărire. Marturĭ: fiiĭ: Costandin, Dumitrache, Nicolae, și boieriĭ: Nicolae Brăncoveanu Vel Vistier, Dumitrașco Racoviță Vel Ban, Ianache Văcărescu Vel Spătar, Ianache Moruz Vel Vornic de Țara-de-sus, Manolache Brăncoveanu Vel Vornic de Țara-de jos, Manolache Crețulescu Vel Vornic, Nicolae Filipescul Vel Vornic, Costache Ghica Vel Logofăt de Țara-de-sus, Scarlat Ghica Vel Logofăt de Țara-de-jos, Nicolae Hangearlă Vel Hatman, Alexandru Manu Vel Postelnic, Isac Ralet Vel Clucer, Dimitrie Schinah Vel Comis, Nicolae Racoviță Vel Păharnic, Iordachi Palada Vel Stolnic.

d) 1-iŭ Septembre 1819. Maica stariță Eufrosina se plînge că celor șeizecĭ de maice din schit li se încalcă pădurea ce aŭ de la boierul Hrisoscoleŭ.

www.dacoromanica.ro

XXXIV.

Mănăstirea Pantelimon.

149. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

În slava şi lauda unuia în Tr[oi]ță slăvit D[u]mnezăŭ şi întru cinstea sfăntuluĭ mareluĭ m[u]č[e]nicŭ şi tămăduitoriŭ fără de argint Pandeleimon rădicatu-s'aŭ acestŭ d[u]mn[e]zăescŭ lăcaş de prea-luminatul şi prea-înnălțatul D[o]mnŭ a toată Țara-Rumănească Io Grigorie Ghica Vvd, întru a doaoa Domnie a Mărieĭ Sale, unde şi spital pentru bolnavĭ aŭ aşăzat a fi, cu toate împrejurerile căte să cade, înfrumusețăndu-le pecum să vede, cu toată cheltuiala Mărieĭ Sale, ca să fie pentru večnică pomenirea Mărieĭ Sale şi a tot neamul Mărieĭ Sale, ispravnic fiind Sandul Bucşănescul Vel Clucer za Arie, la leatul de la Zidirea Lumiĭ 7258, iar de la Hs. 1750.

[Stemă cu literele: Io G. G. VV. şi mărcile amînduror ţerilor.] V. *Studiĭ şi doc.*, V, p. 494 şi urm.

150. 2. Pe mormîntul ctitoruluĭ, aşezat în naos, la dreapta:

Datoriia cea obştească
De pre firea omenească
Împlinind prea-fericitul,
De-a pururea pomenitul
Grigore cel prea-înnalt
Ghica-Vodă încoronat,
Domn în Țara-Rumănească
Şi în cea moldovenească,
Care cu minte naltă domnind
Şi cu dreptate cărmuind
De pre vrema ce-aceste ţăr[ĭ]
Cu înțeleapte îndreptăr[ĭ],
La a doaolea Domnie,

www.dacoromanica.ro

Dată de la 'mpărăție,
Din Scaunul cel strămoșăsc
La lăcașul cel ceresc
S'aŭ mutat făr de prihană,
Cu pace și cu pohvală,
Iar trupul săŭ cel de om
Cu cinste ca de un Domn
Aicea s'aŭ astrucat
Și îngropării s'aŭ dat
La a sa domnească zidire
Spre veačnică pomenire:

Avgust 26 d., leat 7260 [1752].

[Pe margene:]

† 1759, Mart 14, pristăvindu-să întru fericire și Măriia Sa Doamnă Zoița [v. maĭ sus, p. 14, no. 37], s'aŭ pus oasele tot într'ačastŭ mormănt al răposatuluĭ întru fericire Domnu Grigorie Ghica Voivod, iubitu soțu Mării Sale, întru al șaptelea an după răposarea Mării Sale, viindu de la țara Moldoviĭ cu prea-iubitul fiiu Mării Sale Io Scarlat Ghica Voivod cu Domniia Țăriĭ-Rumănești, și, însușĭ Măriia Sa, viindu cu alaiŭ și cu toată boerimea și cu toată orănduiala Domnii și cu Sfinția Sa Mitrop[olitul] țăriĭ chir Filaret și cu amăndoĭ episcopiĭ și cu alțĭ zeace arhiereĭ străinĭ, aducându-să din Bucureștĭ pănă aič, s'aŭ așăzat într'acest mormănt cu mare cinste și cu multă jale dă norodu, păcum Măria Sa aŭ pohtitu, pentru veačnica pomenire.

Cf. Gălețescu, *Eforia spitalelor civile*, Bucureștĭ, 1900, pp. 629-33. Pentru strămutarea luĭ Scarlat Ghica-Vodă din Moldova în Țara-Românească, v. *Doc. Callimachi*, I, pp. LXXXIX—XC.

www.dacoromanica.ro

151. 3. Potir de argint. Pe buza de sus, această inscripție:

† Acestŭ potirŭ l-aŭ fă[cu]tŭ Doamna Maria, Doamna prea-luminatuluĭ Domnu Io Grigorie Voevoda, a. D. 1673.

El vine decĭ de la Maria Sturdza, soția luĭ Grigore I-iŭ Ghica. La 1673 ea era Doamnă a Țerii-Românești.

152. 4. Pe moaște:

Anbo' *(sic)*.

Aceasta poală cusută cu fir greŭ am afierisit-o la sf[i]ntele moaște ale Sf[ă]ntuluĭ Pandeleimon eŭ, robul luĭ D[u]mnezeŭ Mihaiŭ Mardagiu biv Vel Medelnicer, și eŭ roaba luĭ D[u]mnezeŭ Elenca sin răposatu Șătraru Costandin Livezeanu, cum și o gevrea de sangulie cusută cu beteală și altă gevrea cusută cu mătăsurĭ, și le-am pus în lădița de argint unde iaste sf[i]ntele moaște, și am făcut și perinița înlăuntru, de plisă ghiuvezie, umplută cu bumbac, fiindcă ceale vechĭ, din pricina molivmi [=ciumiĭ], s'aŭ ars în foc; 1830, Septemvr. 1.

153. 5. Pe fîntînă (românește și grecește):

S'aŭ făcut și fuișor, cu toate cele ce trebuiesc, dupe cum să vede, pentru odihna celor însetoșațĭ și ostenițĭ și veĉnică pomenirea Mării Sale, fiind ispravnec dum. Sandul Bucșănescul; 1751.

154. 6. Cruce în gradina vechiĭ manăstirĭ:

Întru slava mareluĭ Dumnezeŭ care în Troiță să proslăvești, și întru lauda sfăntuluĭ mareluĭ M[u]č[e]nic Panteleimon rădicatu-s'aŭ ačastă cinstită cruce în zilele preaînnălțatuluĭ nostru D[om]nŭ Io Grigorie Ghica VV., întru a doaoa Domnie, lăngă ačastă făntănă, de dum. Sandu Bucșănescul Vel Cluč. za arie, fiind ispravnec la toată zidirea acești sfinte mănăstirĭ cu toată împrejmuirea eĭ,

www.dacoromanica.ro

precum să vede, și aŭ făcut și fuișor[ul] de-asupra crucií, pentru adăpostirea și odihna călătorilor, și întru pomenirea dumisale, la anul de la Hs. 1751.

XXXV.

Mănăstirea Paserea.

Inscripție de-asupra ușiĭ: 155.

Cu ajutorul prea-puterniculuĭ Dumnezeŭ cel în Treime slăvit s'aŭ clădit din temelie acest sv[ă]nt schit de călugărițe numit Pasărea, în a. 1813 de Cuviosiia Sa părintele Timofteĭ arh[i]m[andritul] Cernichi în numele sf[i]nteĭ și de viiața făcătoareĭ Treimeĭ, iar, la an 1838, Ianuarie 11, zdrobindu-să biserica de cutremurul ce s'aŭ întîmplat, iar în a. 1846 s'aŭ dărămat aceia și s'aŭ rîdicat ačasta din temelie prin Cuviosiia Sa păr[in]t[ele] Calinic arh[i]-m[andritul] Cernichi, cu ajutor de la binecredinčioși creștinĭ și prin osărdiia Cuvioaseĭ Dionisii, stareța acestuĭ schit, iar îngrijitor fiind la tot lucrul cuviosul Iachint eromonahul din Cernica, în zilele binecredinčosuluĭ Domn Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod, iar arhiepiscop fiind Preasfinția Sa dd. Neofit Mitropolit; 1847, Noemvrie 2.

XXXVI.

Mănăstirea Văcărești.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ: 156.

Ačastă sf[ăn]tă și dumnezeiască mănăstire întru carea să proslăvește prea-sf[ăn]ta de viață făcătoare și de o ființa Troiță, ziditu-s'aŭ din temelia eĭ de prea-luminatul, prea-înnălțatul și blagocestivul Domn Io Nicolaĭ Alexandru VV.,

www.dacoromanica.ro

carele, după darul cel dumnezeesc, mutându-se din Domniia țărăĭ Moldoveĭ în Scaunul Domnieĭ Țărăĭ-Rumânești, dentru năstavul sf[i]nteĭ Troițe aŭ început-o, fiind leat 7224 [1716], puind temeliile și zidind până la un loc. Iar apoĭ, de pe judecățile luĭ Dumnezeŭ ceale nepricepute la oamenĭ, fiind pe ceale vremĭ războe între Înpărățiĭ și răzmirițe în țară, s'aŭ întâmplat de l-aŭ luat oștile Înpărățieĭ Neamților, cu toată luminata Casa Mării Sale, și l-aŭ dus de l-aŭ ținut în Ardeal până ce s'aŭ înpăcat Înpărățiile, iar dup'acè, cu ajutoriul Sf[i]nteĭ Troițe, l-aŭ trimis de acolo cu multă cinste și, pre aicea, prin țară, trecând, aŭ sosit cu pace și cu cinste de către Înpărăție la luminată casa Mării Sale, și, neadestindu-se multă vreame, din pronie dumnezeiască l-aŭ cinstit Înpărățiia iarășu cu Scaunu Domnieĭ Țărăĭ-Rumânești, și, ajungând aicĭ cu pace, la leatul 7227 [1719], îndată iar s'aŭ apucat de lucrul mănăstiriĭ, dupe răvna Mărieĭ Sale cea dumnezeiască, înfrumusețând-o cu toate podoabele bisericești pre den lăuntru și pre afară, precum să și veade, întru mărirea și lauda Sfinteĭ Troițe, pentru vecnica pomenirea Mărieĭ Sale și a răposaților părinților Mărieĭ Sale, ispravnic mare fiindu dm. Manolache V[e]l Clucearŭ i Mateĭ Mog. b[i]v V[e]l Ag[ă], is[pravnic] pan Iane V[e]l Cup[a]r. Și s'aŭ isprăvit de tot lucrul în luna luĭ S[e]p[temvrie], fiind leatul de la Zidirea Lumiĭ 7231, ai de la Nașterea luĭ Hs. 1722.

Această povestire — o adevărată pagină de cronică — e întărită și de alte izvoare. După prinderea luĭ Nicolae-Vodă (14 Novembre st. v. 1716) Scaunul Țeriĭ-Românești a fost dat fratelui său, luĭ Ioan Mavrocordat (2 Decembre 1716), care l-a ținut pînă la moarte (23 Februar 1719; mormîntul său la Sf. Gheorghe Vechiŭ din București). Nicolae trecuse prin țară în Septembre precedent; el căpătă Domnia fără zăbavă, ca un lucru ce i se cuvenia (el n'a recunoscut, cum se vede și din inscripție, Domnia luĭ Ioan-Vodă). Cf. Radu Popescu, în *Magazinul istoric*, IV, și *Studiĭ și Doc.*, III, pp. 26-7; *Doc. Callimachi*, I, p. XLIII, nota 1; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1900, p. 14. Nicolae-

www.dacoromanica.ro

Vodă, fiind numit la 2 Mart (Legrand, *o. c.*, p. 13), plecă din Constantinopol abia în April, precum arată raportul olandes din Smirna de la 19 ale luniĭ: «Den nieuw angestelden Hospodar ofte prins van Wallachien, de Heer Nicolaas Mavrocordati, stond op den 13 deser van Constantinopolen naar dat prinsdom te vertrecken» (Domnul cel numit din noŭ al Țerii-Românești, Nicolae Mavrocordat, era gata să plece spre această țară la 13 ale luniĭ»). Radu Popescu scrie cele ce urmează despre sfințirea bisericiĭ, la 1722: «Întru al cincilea dar an al Domnieĭ Mărieĭ Sale luĭ Nicolae-Vodă, săvărșindu-se mănăstirea Mărieĭ Sale de la Văcărești și înfrumusețîndu-se cu toate podoabele, și pre din lăuntru și pre din afară, praznic mare aŭ făcut Domnul în ziua de Sfînta Troiță, ce este hramul mănăstiriĭ, și, mergînd cu toțĭ arhiereiĭ, boiariĭ și neguțătoriĭ și cu altfel de oamenĭ, din toată rînduiala, pre toțĭ i-aŭ ospătat, precum să cade» (p. 119). După liturghie, grămăticul Panaiot ceti din amvon actul de fundație, alcătuit cu multe învățăturĭ filosofice de însușĭ domnescul ctitor, care orînduia ca din venitурĭ «streiniĭ să-ĭ priimească, pre golĭ să-ĭ îmbrace, flămînziĭ să-ĭ sature, bolnaviĭ să-ĭ caute, pre ceĭ din temnițe să-ĭ cerceteze cu milă» *(ibid.)*. Zidul împrejmuitor se isprăvi maĭ tărziŭ, cînd se dădu mănăstiriĭ și a treia parte din venitul domnesc al vamiĭ tîrguluĭ Bucureștilor (p. 126). În acest loc (pp. 138-9), acelașĭ cronicar povestește serbarea de sfințire solemnă din 13 Septembre 1724: de față eraŭ Mitropolitul Daniil, Ștefan episcopul de Buzăŭ, «arhiereĭ streiniĭ», mulțĭ egumenĭ și preuțĭ. Clerul primi pe Domn la poartă, Mitropolitul avînd pe cap moaștele. Nicolae-Vodă descălecă și încunjură de treĭ orĭ frumoasa biserică, împreună cu strălucitul săŭ alaiŭ. Atuncĭ se sluji întăia liturghie și un al doilea praznic se dadu în acele «case» d'imprejur unde e astăzĭ temnița. «Lucrurĭ cinstite se vor fi făcut», încheie Radu Popescu, «care altă dată nu se vor fi făcut». În 1728, la 13 Septembre iarăși, patriarhul de Ierusalim Hrisant Notara veni la Văcărești și făcu lauda ctitoruluĭ, printr'un învățat «engomion».

Manolachi Vel Clucer, ispravnicul cel mare, e Lambrinò, ginerele luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, care iscălește «biv Vel Clucer» și în 1730 (*Socotelile Brașovuluĭ*, p. 158). «Mateĭ Mog.» e Mogoșescu, apoĭ Serdar: fata luĭ a luat pe Iordachi, fiul beizadeleĭ Gheorghe și nepotul de fiŭ al luĭ Șerban Cantacuzino *(Gen. Cantacuzinilor*, p. 286). O fată a luĭ Nicolae-Vodă a luat pe Cămărașul Ianache Alevrà *(ibid.*, p. 388; Radu Popescu, pp. 111-2, 143), care ar putea fi Iane Cuparul din inscripție.

2. Chipurile ctitorilor: Maria, Smaranda (aceasta, a treia soție a Domnuluĭ; căsătoria se făcu după 1716, cînd muri Doamna Pulheria; Popescu, p. 43), doĭ copiĭ cu cununa pe cap (Ioan, Alexandru, care se născu abia în 1721; Popescu, p. 130; *Gen. Cant.*, p. 389; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1902); Nicolae însușĭ: coroană pe cap,

www.dacoromanica.ro

haină roșie pe alta verde, brîŭ galben, apoĭ Scarlat, fiul cel maĭ mare al luĭ Vodă, și Constantin, cel de-al doilea (cu coroane), doĭ ctitorĭ cu căciulĭ pe cap; încă un Domn și doĭ copiĭ.

157. 3. În pridvor, la stînga, inscripție de mormînt:

Μπαρπούλον τύμβος Βακαρέσκον, ὁ δ'ἀμφικαλύπτει, κεδνὸν βουλευτήν, εὐθιδίκη πολίταις· ζήσαιτ' εὐκλεέως εἰς ἀλ[λ]οδαπὴν δὲ θανόντα: πολλ' ἔτλη πρὸς τὰ ἄλγεα γὰρ πατρίδος· τοῦ δ'ἄλοχος Ῥοξάνδρα Ῥωσσετίδων γένησπερ θῆκε λίθον τοῦτον, δάκρυσι τεγγομένη, ᾳφοε', Μαΐου β'.

Adecă:

«Acest mormînt pe Barbu Văcărescu îl cuprinde, un sfetnic priceput, drept cu cetățeniĭ; să trăiască numele luĭ cel bun acum cînd a plecat, murind, spre alte locurĭ: mult a suferit pentru durerile țeriĭ sale. Iar soția sa Ruxandra, dintre Rusetești, a pus această piatră, stropind-o cu lacrămĭ; 1775, 2 Maiŭ.»

Din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea* și din *Gen. Cant.*, se pot culege multe știrĭ despre Barbu. El era fiul luĭ Ienachi I-iŭ și al Stancaĭ și frate cu Constantin și Ștefan, acesta din urmă, tatăl poetuluĭ Ienachiță. Fusese la urmă Mare-Vistiernic, Logofăt, Vornic, Ban, și avu o carieră politică foarte zbuciumată. «Luxandra» saŭ Ruxanda Roset, din Moldova, era a doua soție a luĭ. Ea venia mătușă Doamneĭ Ecaterina a luĭ Constantin Mavrocordat (v. maĭ sus, pp. 14-5, no. 38), fiind sora cu Constantin tatăl acesteia, care Constantin era și el fiul luĭ Iordachi Roset, vestitul Vistier. Înrudirea eĭ cu Mavrocordăteștiĭ lămurește îngroparea luĭ Barbu la Văcărești.

158. 4. Tot în pridvor:

Κρύπτεται ταφῳ σώμα Δημητράσκου, τοῦ Ποστελνίκου, λέγω τοῦ Μπαλασάκη, ἀλλ'ἡ ψυχὴ ζῇ καὶ τὸ σῶμα ζήσεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χῦ παρουσίᾳ: σὺ δέ, κ[ύρι]ε, δὸς τὴν λύσιν πταισμάτων, ᾳψνς', Νοεμβρίου ιη.

Adecă:

«În acest mormînt se ascunde trupul luĭ Dumitrașcu Postelnicul, adecă al luĭ Balasachi, ci sufletul trăește și va trăi și trupul la cea de-a doua înfățișare a luĭ Hristos: iar tu, Doamne, dă-ĭ dezlegarea păcatelor; 1756, Novembre 18.»

www.dacoromanica.ro

E dintre Balasachiĭ Țarigrădenĭ. V. *Gen. Cant.*, p. 81. E deosebit de Căminarul moldovean Balasachi, asupra căruia v. tabla la *Doc. Callimachi.* Dumitrașcu era dintre boierii luĭ Constantin Mavrocordat, pe atuncĭ Domn muntean.

5. Mormîntul din 1856 al luĭ Iov, egumenul Văcărești lor.

6. Mormîntul, frumos săpat, al luĭ Nicolae Mavrocordat, cu această 159.
inscripție :

Ὁρῶν σε, τάφε, δειλιῶ σου τὴν θέαν :
Κεύθεις γὰρ ἔνδον Νικόλαον ἡγέτην
Πρὶν Μολδοβίης, εἶτα δ'Οὐγγροβλαχίης,
Τὸν τόνδε νηὸν τοῦ τρὶς ἡλίου φάους
Θείως καθιδρύσαντα ἐξ αὐτῶν βάθρων,
Τὸν πάνσοφόν τε καὶ φρονήσεως θρόνον,
Τὸ τῶν σοφῶν ἔσοπτρον ἀμφὶ τοὺς λόγους,
Οὗπερ τὸ φῦλον εὐκλεὲς ἐκ Σκαρλάτων :
Τοκεὺς δὲ Ἀλέξανδρος ὃς τῶν Ὀτμάνων
Τῆς Βασιλείας ἐξ ἀποῤῥήτων ἦν,
Ἀλλ' ὅν γε μοῦσαι ἔστεφον στέφει κλέους
Ὁ μαρμάρειος νῦν στέφει τοῦτον λίθος,
Βουβῶνος ἐκθανόντα πανδείνῳ πάθει,
Ἡδ' ἄλγος λιπόντα οὐ φορητὸν υἱέσι
Ἡδ'αὐτῇ συνεύνῳ, συγγενῶν τε πλήθυι,
Ὃν ὀλβήσωμεν πάντες ἀξιοχρέως,
Τὸν παντεπόπτην ἀξιοῦντες δεσπότην,
Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν χλόης τάξαι τόπῳ.
† αψλ', μεμακτιριῶνος τρίτῃ ἱσταμένου.

Adecă :

Văzîndu-te, morminte, mă tem de priveliștea ta :
Căcĭ ascunzĭ în tine pe Nicolae Domnul
Moldoveĭ odinioară, apoĭ al Țerii-Românești,
Pe acel care această biserică a întreiteĭ luminĭ a soarelui
Dumnezeește a înnălțat-o din temelia eĭ chiar,
Pe cel prea-înțelept și Scaun al înțelepciunii,
Oglinda înțelepților în sfaturĭ,
Al căruĭ neam vestit e din al Scarlatilor.

www.dacoromanica.ro

Părintele i-a fost Alexandru, care la a Otmanilor
Împărăție era tălmaciul cel de taină.
Dar pe care Musele l-aŭ încununat cu-a glorieĭ cunună
Acest mormînt de marmură-l încunun' acuma,
Pierind de îngrozitoarea boală, a ciumiĭ,
Lăsînd durere nesuferită la fiiĭ
Și la soția sa și la rudele multe:
Pe care să-l fericim toțĭ după cuviință,
Rugînd pe Domnul, cel ce vede toate,
Să-ĭ puie sufletu 'n livezĭ înverzite.

1730, 3 Septembre.

Se află și în Legrand, *Généalogie des Maurocordato,* Paris, 1886, pp. 25-6; v. și cartea cu acelașĭ titlu a aceluiașĭ autor, Paris, 1900, p. 14. Moartea luĭ Nicolae Mavrocordat fu cunoscută la Constantinopol în mijlocul unor marĭ turburărĭ, așa încît n'avu răsunet. Nicĭ-unul din rapoartele de ambasadă pe care le știŭ n'o pomenește. Abia la 24 Novembre, ambasadorul olandes pe lîngă Poartă arată că «în Septembre sosise aicĭ vestea că Domnul Țeriĭ-Românești murise de ciumă»; el adaugă că tînărul Constantin-Vodă a cîștigat moștenirea părintească plătind 1500 de pungĭ și apoĭ, «extraordinar», alte 500 (raport inedit în Arch. din Haga).

160. 7. La paraclis, de-asupra ușiĭ de intrare:

Ὁ ναὸς τοῦτος Νικολάου Μυρέων
Λαμπρῶς ἐτύχθη δαψιλαῖς ἐν δαπάναις
Τῷ Κωνσταντίνῳ κοιράνῳ Οὐγγροβλάχων,
Πέλοντι νῦν γε καὶ πρῶτον Μολδαβίης,
Υἱῷ ποθεινῷ Νικολάου πανσόφου,
Τετραστέφους πατρὸς τετραστέφει γόνῳ,
Ὅνπερ τὸ πρόσθεν Νικόλαος ὁ κράτωρ
Κτίζειν ἔμελλεν ἁγίῳ ὁμονύμῳ.
Πότμος δὲ μάρψας, τὸν δ' ἀνέστειλεν πόθου.
Ἀνθ' ὧν ὁ παῖς τε καὶ διάδοχος θρόνου
[Ἐκ] βάθρων δόμησ', ἐκάλλευνέν τε πλουσίως,
Προαύλιόν τε τειχίσας ἐν πλαισίῳ:
Ἐπιστατοῦντος Βηθλεὲμ δ' Ανανίου,
Τοῦ προστατοῦντος τῆς μονῆς τῆς ἐνθάδε.
Ἔτει ᾰψλς', Αὐγούστῳ.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Biserica aceast' a luĭ Nicolae din Mira
S'a făcut strălucit, cu multă cheltuială,
Luĭ Constantin, Domnul Muntenilor
Acum fiind, iar maĭ întâiŭ al Moldoveĭ,
Fiul dorit al luĭ Neculaĭ prea-'nțeleptul,
Fiŭ împătrit cununat al unuĭ tată 'mpătrit cununat.
Pe care maĭ întâiŭ Nicolae Domnul
Voià s'o înnalțe patronuluĭ sfînt,
Ci moartea, luîndu-l, i-a stricat dorința.
În locul căruĭ fiul moștenitor în Scaun
Clădi din temelie, bogat împodobind-o,
Făcîndu-ĭ și pridvorul cel în patru colțurĭ;
Ispravnic Anania, din Betleem episcop,
Fiind egumen la mănăstire-aceasta.

1736, August.»

Tipărită în Legrand, *Genealogia* întâiŭ, *l. c.*, p. 27.

Constantin Mavrocordat domnià în adevăr a patra oară. Întâia dată, el a stăpînit de la 3 Septembre până în Novembre (știrea despre rechemare în raportul olandes din 24 Novembre). La 31 Octombre 1731, același ambasador scrie că Domnul mazil a fost numit «zilele acestea» *(voor eenige dagen)* în locul luĭ Mihaĭ Racoviță; el ar fi dat vre-un milion de leĭ.

În Maiŭ 1733 se anunță trecerea luĭ Mavrocordat în Moldova *(Studiĭ și doc.*, VI, p. 257, no. 395). Apoĭ, în 1736, el capătă iarăși Țara-Românească. Cf. a doua *Genealogie*, pp. 16-7.

XXXVII.

Mănăstirea Cotrocenĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 161.

Ačastă sv[ă]ntă și d[u]mn[e]dziiască mănăstire zidită iaste de în temeliia eĭ până în săvârșit întru proslăvirea și mulțimirea numeluĭ preasv[i]nteĭ și uniĭ d[u]mn[e]zeeștii Firitriței și întru slava și lauda sv[i]nteĭ de D[u]mn[e]zeŭ

www.dacoromanica.ro

Născătoareĭ Fecŏareĭ Marieĭ, a căriia și hramul Dormirea-ĭ acesta iaste, de prea-luminatul și slăvitul Domn Io Șărban Voevodŭ, adevăratulŭ nepo[t] răposatuluĭ Șerbanu Basarabŭ Voevodŭ, strămoșiloru, moșilor, părinților și Mării Sale veačnică și fericită pomenire, dănd și laudă nemoartă mareluĭ și bătrănuluĭ luĭ ne[m]; prè-buna faptă în[să] nesăvărșăt lăsă[n]du, începutu-se-a a se zidi la cursu anilo[r] 7187 [1679], Maiŭ 26.

Data e aceia cînd s'a început lucrul supt Șerban-Vodă (ales în Decembre 1678). Mulțămita călugărilor de la Ivir din Atos, către Șerban, că-și închinase ctitoria mănăstiriĭ lor, luînd de acolo și pe cel d'intăiŭ egumen, Partenie, în *Doc. Cantacuzinilor,* București, 1902, pp. 113-9.

2. Mormintele, *ibid.*, p. 331 și urm.

162. 3. Potir:

Acest s[fă]ntu potir iaste făcut de prea-luminatul Io Șerban Voevod Băsărabŭ, și l-aŭ dăruit snt. mnstire Cotrăceaní pentru veačnica pomenire; 1680 [cu cifre].

Decĭ Șerban-Vodă începu îndată după urcarea sa în Scaun și împodobirea Cotrocenilor.

163. 4. Cadelniță:

Acesta candelniča l-aŭ dat creștin Io Șărban Voevod la sv[ă]nta sa mănăstire ot Cotrăceníĭ, pentru večnica pomenire; mța — 1680 [cifre].

164. 5. Alte odoare:

1784. Ἀφιέρωμα τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Ἰωάνου Κ: Νιάζουλας εἰς τὴν ἱρὰν μονὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν χανίῳ Σερμπάν-βόδα.

Adecă:

«1784. Danie a robilor luĭ Dumnezeŭ Ioan și Niazula (?) la sfînta mănăstire a Mareluĭ Mucenic Gheorghie, în hanul luĭ Șerban-Vodă.»

www.dacoromanica.ro

Δια συνδρομῆς ἐμοῦ Μ[ητ]ροφάνους καὶ ἡγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς 165.
τῆς Κοιμήσεως τῆς κυρίας ἡμῶν Θ[εοτο]κου τῆς Κοτροτζάντησης ἔγινε
τὸ παρὸν ἀρτοφόριον, καὶ ἀφιερώθη εἰς αὐτὸν τὸν περικαλλ. ᾳψα'.

Adecă:

Cu ajutorul mieŭ, Mitrofan, și egumen al veneratei mănăstirĭ a Adormirii Născătoarei noastre de Dumnezeŭ de la Cotrocenĭ, s'a făcut artoforul acesta, și s'a dăruit către acea vestită [mănăstire]; 1701.»

Mitrofan e poate viitorul Mitropolit, care urmâ luĭ Antim Ivireanul.

6. Acest[ă] naforniča s'aŭ dăruit de prea-luminatul Șer- 166.
ban Voevod Băsărabŭ la a sa snt. mnstire Cotrăceanĭ.

7. Candelă: 167.

Robul luĭ Du[m]nezeŭ Radul Catacuzino Vel Spătariŭ; 1715.

Dăruitorul e fiul de al doilea al luĭ Constantin Stolnicul. El muri în chiar acest an, Domn fiind fratele săŭ Ștefan, la 25 Februar, și e îngropat în mănastire *(Doc. Cantacuz.*, p. 333, no. IV).

8. La turnul de intrare: 168.

м[ѣлостїю] в[ожїею] І[ѡ] ІІІ[ерванъ] Б[ьсьрабь] К[оевода] г[оспоДарь] з[емлн] ѕ[ггро]в[лахїскон].

Veniți cătră dănŭsa și vă viți lumina, că ușa mănăstirĭ ač... luau-ș vestea; 7189 [1680-1].

XXXVIII.

Mănăstirea Plumbuita.

1. Inscripție zugrăvită de-asupra ușii înnăuntru: 169.

Ἐν πρώτοις ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος ναὸς ἐνδοξ. προφητοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Πέτρου Β[οεβόδα], ἀπὸ δὲ τῆς πολυκαιρίας διεράγη παντελῶς· ἐκ δευτέρου ἀνήγηρεν ἐκ βάθρων ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος ΒΒ. πατὴρ τοῦ Μίχνα ΒΒ.,

www.dacoromanica.ro

σὶν τῆς εὐσεβεστάτης κυρίας Αἰκατερίνης, Γαλατιανῆς, Ῥωμαίας, τῆς τοῦ αὐτοῦ σιμβίας· ἐκ δὲ τρίτου ἐ... πισεν ὁ εὐσεβέστατος Ματθαίης Μμασαράμπας BB. ἐν τῷ ἀπὸ κτήσεος ,ζρνε΄, ι΄ τοῦ Ἀπριλίου· ἐν δὲ τῷ ,αωβ΄ σωτηρίῳ ἐπὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ιδ΄, ἐκ τοῦ [φοβε]ροῦ σεισμοῦ τελείως ἐκατεδαφίσθη· ἀνηγέρθη δὲ τόσον ὅ[πως ὁρᾶται] ναὸς ὅσον καὶ καμπανάριον δαπάνῃ καὶ σπουδῇ Διονυσίου τοῦ... μινοῦ, καὶ ἐξ Ἰωαννινῶν ἐκχόριον, προτοπαπᾶ ἐπεη. ... τῷ ,αωα΄ ἔτι, τῇ κ΄ Μαΐου, καὶ ἐτελειώθη ἧς... ω ,αως΄ [τοῦ Χρι]στοῦ ὡς ὁρῶνται, ἀρχιερατεύοντος [τοῦ παν]ιερο[τάτου κὺρ Δοσιθέου καὶ ἡγεμονεύοντος... [τοῦ Ιωάννου Κωνστα]ντίνου Ὑψιλάντη BB... δούλων....

Adeca:

«Maĭ întâiŭ s'a înnălțat prea-venerata biserică a prea-vestituluĭ prooroc Înnainte-Mergătorul și Botezătorul Ioan de către prea-cucernicul Domn Petru Voevod; iar, din mulțimea anilor, s'a dărîmat cu totul; ci a doua oară a înnălțat-o din temeliĭ prea-cucernicul Domn Alexandru Voevod, tatăl luĭ Mihnea Voevod, împreuna cu prea-cucernica Doamnă Ecaterina, din Galata, Greacă, soția lui; iar a treia oară a [clădit-o] prea-cucernicul Mateĭ Basarab Voevod în anul de la Facerea Lumiĭ 7155 [1647], la 10 ale luĭ April; iar în anul Mîntuiriĭ 1802, în luna lui Octombre 14, a fost dărîmată cu totul de grozavul cutremur; iar apoĭ s'a înnălțat, așa cum se vede, atît biserica însăși, cît și clopotnița, cu cheltuiala și sîrguința luĭ Dionisie ... și din Ianina de loc, protopop..., în anul 1801, la 20 Maiŭ, și s'a săvîrșit la... 1806 de la Hristos, precum se văd, fiind archiereŭ prea-sfințitul chir Dosofteĭ și Domn Ioan Constantin Ipsilanti] Voevod....».

Petru-Voda, întâiul ctitor, fiind arătat ca maĭ vechiŭ decît Alexandru Mircea, e Petru de la Argeș, Radu Paisie, ctitorul de la Tismana, bolnița Cozieĭ și de la Mislea (v. maĭ departe, *Cozia,* și Ștefulescu, *Tismana,* pp. 93-6). El se înfățișează, la începutul veaculuĭ al XVI-lea, ca un împodobitor al țeriĭ, urmaș vrednic al luĭ Neagoe și emul al luĭ Petru Rareș din Moldova. Pentru Ecaterina, soția luĭ Alexandru Mircea, v. *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei*, p. 1 și urm. Pentru marele cutremur din 1802, v. Iorga, *Manuscriptele mănăstiriĭ Cernica*, Bucureștĭ, 1902 (extras din *Biserica ortodoxă),* p. 20. Atuncĭ a căzut și turnul Colțiĭ; «de ar fi ținut maĭ mult , scrie un contemporan, «poate că se strica și pamîntul» *(ibid.).*

www.dacoromanica.ro

2. Pe o cruce: 170.

Οὗτος ὁ πανσεβάσμιος σταυρὸς ἐκοσμήθη δι 'ἀναλωμάτων τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Πορτάρη κυρίου Γεωργίου Γρήγο. 1724.

Adecă:

«Această prea-venerată cruce s'a înfrumusețat cu cheltuiala prea-vestituluĭ boier Marele-Portar [al luĭ Nicolae Mavrocordat] dumnealuĭ Grigore Grigo; 1724.»

XXXIX.

Mănăstirea Mărcuța.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 171.

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și a Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ ziditu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă mănăstire după apa Colintini, unde să cinsteaște și să prăznuiaște hramul sfinților îngerĭ, însă den temeliia eĭ, de Dan Vel L[o]go[fă]t, când era cursul anilor 7095 [1587], care, după întâmplarea vremilor rămăind la mare lipsă, și văzând ctitori că nu vor putea să o chiverniseaască, venit-aŭ jupăneasa Vișana, fata luĭ Marco Vel Armașu, nepoata luĭ Dan Vel Log[ofă]t, la preasfințitul Mitropolit chir Theodosie de o aŭ închinat-o metoh Sfinteĭ Mitropoliĭ, și Sfințiia Sa aŭ învălit-o și aŭ făcut și casele. Iar acum, în zilele prea-luminatuluĭ D[o]mnŭ Io Grigori Ghica Voevod, îndemnatus'aŭ den răvna d[u]mnezeiască Preasfințitulu Mitropolit al Ug. chir Stefan de o aŭ înfrumsețat și cu slomnu [=pridvor] și cu clopodnița și cu zugrăveala pe den lăuntru și pe den afară, cu ferestri și cu ușa de piatră și cu alte multe, precum să veade, făcându-să noŭ ctitor, ca să fie Sfințieĭ Sale veačnică pomenire; Sept. 20, 7242 [1733].

Și în Musceleanu, pp. 82-3.

Dan n'a fost Mare-Logofăt al luĭ Mihnea-Vodă, care era Domn la acea dată de 1587: el nu face parte din nicĭ-un Divan înnainte de Mihaĭ Viteazul (Danciul din această epocă e altul; atuncĭ traia și Dan-

www.dacoromanica.ro

ciul din Brîncovenĭ, tatăl luĭ Mateĭ Basarab). Supt Mihaĭ Viteazul, în 1594, el era Vistier, dar nu Mare-Vistier (acesta fiind Teodosie Rudeanu) (v. *Studiĭ și doc.*, VI, p. 259, no. 27). Era un om bogat: la dînsul trase un emir ce venia din Ungaria, și aicĭ peri el în focul pus de ghiulelele tunurilor luĭ Mihaĭ (ms. Hevenesi, la Șincaĭ, pp. 395-6; cf. Walter, în Papiu, I, pp. 14-6). În 1598, el era fugar în Moldova și cerea Polonilor, în fruntea celorlalțĭ pribegĭ, ca Domn noŭ și bun pe Simion Movilă (Hurmuzaki, *Supl.* II, I, pp. 487-8). Firește că acesta, luînd Scaunul muntean, îl făcu Mare-Logofăt al săŭ (*Studiĭ și doc.*, V, p. 177, no. 16). El fugi cu Simion în 1602; și în 1603, el, «Dan Daniloviču Velich. Logofăt», stă, împreună cu Mitropolitul Eftimie, iarăși în fruntea pribegilor (Hurmuzaki, *l. c.*, p. 265). El pare să fi murit în Moldova. — Pentru Mitropolitul Ștefan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 513.

2. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Grigore Mateĭ Ghica, Doamna și cincĭ copiĭ (se pot identifica astfel: Scarlat, Mateĭ și treĭ fete; dintre care una: Ruxanda; v. maĭ sus, p. 14, no. 37), apoĭ Dan; la stînga, Alexandru Ipsilanti, Doamna, un boier și o jupînească.

172. 3. În pridvor, piatră de mormînt, cu această inscripție:

Ἐνθάδε κεῖντο δοῦλοι τοῦ Θεοῦ Χρυσάφο, σύζυγος τοῦ μακαρ[ί]τη Θεοδοράκη Παπανικολάου, καὶ ὁ υὸς αὐτῆς Κονσταντῖνος.

Adecă:

«Aicĭ zac robiĭ luĭ Dumnezeŭ Hrisafa. soția răposatuluĭ Teodorachi Papanicola, și fiul eĭ Constantin.»

173. 4. Pe turn: Io Al. Io. Ips. VV. 1779.»
Aceasta înseamnă că Alexandru Ioan Ipsilanti a clădit din noŭ clopotnița și a reparat biserica la anul pomenit.

XL.

Mănăstirea Comana.

174. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

[Stema Cantacuzinilor.]

Ačastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască mănăstire și d[u]mnezeescu lăcaș făcut iaste den temelie de cel de demult,

www.dacoromanica.ro

ce în bl[a]gocestivie sa aŭ săvărșit-o, răposatul Șărban Voevod, care aŭ domnit Țara-Rumănească, cel adevărat și vechiŭ Băsărăbescu, la l^t 7097 [1588-9]; decĭ vechindu-se de multa vremi, căt și la stricăciune ajunsease, nu numaĭ sf[ă]nta bisearică, ce și alte zidirĭ după împrejur; care ajungăndu pănă la nepoțiĭ și strenepoțiĭ aceluiaș răposat Domnu de maĭ sus zis, den multa osărdie și pohtă d[u]mnezeiască s'aŭ îndemnat cel den strenepoțĭ Șerban Cantacuzino Vel Păh., fiiul răposatuluĭ Drăghiciŭ Cantacuzino Vel Spăt., nepotul aceluiaș răposat Șerban Voevod dentr'a luĭ fiică Ilinca și fecor luĭ Costandin Cantacuzino biv Post., și s'aŭ apucat cu multă osteneală și cheltuiala de o aŭ înnoit, și cu lucrul, și cu altele, înfrumusețănd biserica întăiŭ cu înnălțarea și zidirea slomnuluĭ[1] acestuia, precum se veade, și, afară dentr'alte zidirĭ, și cu multe arginturĭ, odoară și moșiĭ și Țiganĭ o aŭ adaos și o aŭ întărit, arătăndu-se desăvărșit ctitor întru slava luĭ D[u]mnezeŭ și a celuĭ de minunĭ făcătoriŭ Mareluĭ Nicolae, care și hramul iast[e], întru veačnica pomenire a luĭ și a neamuluĭ săŭ; 7208 [1699-700].

Înca de la 7081 (1572-3), un Șerban din Coianĭ, fiind Postelnic, facea, împreuna cu mama-sa, Anca, o danie mănăstiriĭ Goleștilor, Vierosul (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI). Anca, sora cu Postelnicul Marcea, era, cred o fata nelegitimă a luĭ Basarab Neagoe, căcĭ nepotul eĭ de fiică Șerban, ajuns Domn ca Radu-Vodă Șerban, în 1601, își zice внукъ (nepot, petit-fils) al luĭ Basarab Voevod» (el numi Basarab pe fiul săŭ, care nu trăi însa decît prea puțin; Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și filologie* pe 1902, p. 204). Despre Anca se maĭ spune că «era din Craioveștĭ , ceia ce se explică și prin aceia că mama luĭ Basarab Neagoe, Neaga, era soră cu Craioveștiĭ (Barbu, Pîrvu și fraților lor). I se zicea Banească, și cred că soțul eĭ fusese Barbu Craiovescu, și nu fostul Vornic, apoĭ Banul Șerban din 1539, rasculat în potriva luĭ Radu

[1] Acest cuvînt, cu înțelesul de pridvor, se întîlnește și în inscripția de la Mărcuța si în Cronologia critică (v. Șincaĭ, la a. 1215: «slona aceĭ bisericĭ).

www.dacoromanica.ro

Paisie (Hurmuzaki, XI, p. 855, nota 1; p. 856, nota 1). Acest Șerban, care se întîmpină la 1535 în Divanul luĭ Radu, fu înlocuit apoĭ cu al doilea Barbu Craiovescu, fiul luĭ Pîrvu. Cînd Barbu fugi în Ardeal, la plecarea din Domnie a luĭ Radu Paisie, înlocuit cu Mircea Ciobanul, Mircea făcu milă Ancăĭ, lasînd-o să vîndă parte din moșiile pribeaguluĭ (cf. *Studiĭ și doc.*, VI, p. 456; Nicolescu, în *Noua Rev. Romînă*, IV, p. 358, col. 2, nota 1; *Pretendenții domnești*, p. 36, nota 2).

Anca avu cu Barbu pe Șerban Postelnicul și pe o fată, Maria. Aceasta Marie născu un copil din florĭ, pe Șerban (numit astfel după unchiul săŭ), care nu pomenește nicĭ-odată de tatăl săŭ. În 1588-9, el era Păharnic, dar nu Păharnic-Mare (Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă*, IV, pp. 357-8). Mare-Păharnic ajunse numaĭ supt Mihaĭ Viteazul, al căruĭ urmaș în Domnie a fost.

Elena, fata luĭ Radu Șerban, a luat pe Costantin Postelnicul Cantacuzino. Fiul eĭ maĭ mare se numi Drăghicĭ, după Drăghicĭ din Mărginenĭ, din care se coboria Doamna Elena, mama acesteĭ Elena Cantacuzino. Fiul cel maĭ mare al luĭ Drăghicĭ fu botezat însă Șerban, după bunicul săŭ Domnesc, precum și după unchiul săŭ, Șerban Cantacuzino, care a domnit și el. El jucă un mare rol în Domnia luĭ Brîncoveanu și făcu Prefața la *Liturghia* din 1702 (Bianu și Hodoș, la această dată). Șerban muri în August 1709 *(Ist. lit. rom.*, I, p. 358, nota 1).

Decĭ avem următorul tablou genealogic:

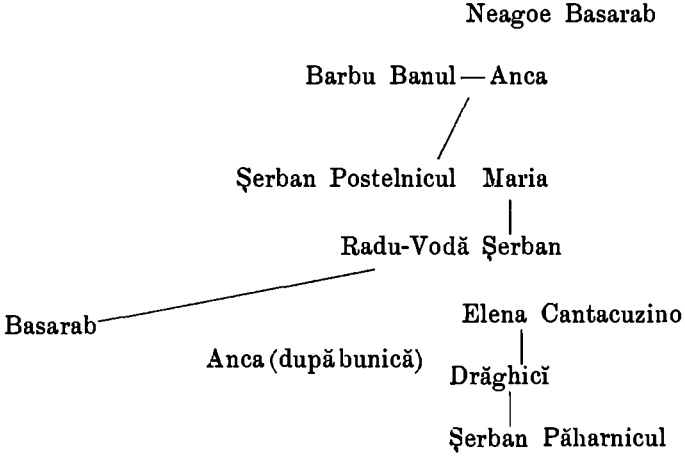

Cf. și *Soc. Sibiiuluĭ*, pp. 20-1.

www.dacoromanica.ro

2. Pe un mormînt, în dreapta: 175.

D[răghicĭ] [Cantacuzino]. C[onstantin] C[antacuzino].

м[їлостїю] в[ожїею] І[ѡ] Ш[ербань] Б[асарабъ] В[оєвода] г[оспо-дарь] з[емли] ѕ[гго]в[лахїнскои].

† Ačastă ună piatră aceste treĭ ţărăne acopere: a bătrănuluĭ Şărban Băsărabŭ Voevod, a lu Drăghič Catacuzino Vel Spătar, de fată nepotu-ĭ, şi a lu Costandin Vel Peh., iubit fiiŭ lu Drăghič; pre carii cum viiaţa în dragoste săngeluĭ i-aŭ legat, aşa mortea, aice aducăndu-ĭ, veacilor i-aŭ răposat. Carii şi, creştineşte, cu dereptate, cu dragoste, cu milosteniĭ şi cu toate bunele fapte trăindu, s'aŭ săvărşit, la anul de la Hs. spăsitoriul [7128 = 1620], de vărstă —, moşul, nepotul la [7176 = 1667], de vărstă —, fiiul la [ ], de vărstă —.

Tipărită şi în *Cronicele muntene*, pp. 158-9.

Pentru îngroparea luĭ Radu Şerban la Comana, v. *ibid. Genealogia Cantacuzinilor* (p. 98) dă data precisă a îngropării: 13 Novembre 1667. În aceiaşĭ zi, Radu-Vodă Leon, în slujba căruia Drăghicĭ murise de ciumă la Constantinopol, trecu veniturile dregătorieĭ luĭ de Spătar asupra celuĭ maĭ mare dintre fiiĭ în viaţă mortuluĭ, Pîrvu (Constantin, numit după bunic, Constantin Postelnicul, era încă în viaţă — *ibid.*; cf. şi pp. 101, 109. Tot aşa muri tînăr şi alt fiŭ al luĭ Drăghicĭ, Grigore, numit după Grigore-Vodă Ghica, ce-l va fi botezat). Faptul că în acest mormînt se arată ca îngropat şi Constantin, dovedeşte că piatra a fost pusa abia de Şerban.

3. Pe un patrahir: 176.

Γερμάνου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου Βακαρεστίου. ἀψπα'.

Adecă:

«Al luĭ Gherman arhimandritul şi egumenul de Văcăreştĭ; 1781.»

www.dacoromanica.ro

XLI.

Biserica din Coenĭ (lîngă Comana).

177. De-asupra uşiĭ de intrare în biserică:

Ačastă sfântă şi dumnezeiască bisărică, care să vede zidit[ă], den temelie iaste făcut[ă] de Doamna Ilinca, fata răposatuluĭ bătrân Io Şărban Băsărab Voevod, înpreună cu aĭ săĭ fečorĭ, cu Costandin Vel Stol., cu Mihaiŭ Vel Spăt., cu Mateiŭ Vel Ag., cu Iordache Vel Căm[ă]raş, pentru că ča bătrână care lăngă ačasta era maĭ de'ntâĭ făcut[ă] de tatăl Doamneĭ Ilincăĭ, cel de maĭ sus zis bătrân Io Şerban Basarabŭ Voevod, moşul acestor coconĭ aĭ eĭ, răŭ crăpându zidurile acele de 'ntâĭ, častalaltă de iznoavă începutu-o-aŭ şi săvârşit cu ajutorul lu Stăi Nicolae, în zilele bunuluĭ creştin Domnu bătrân Io Antonie Voevod, lăsându părinţilor, moşilor, strămoşilor bună şi în veač pomean[ă]; amin. Şi a 'nceput a se lucra la Maĭ 3, şi se-aŭ sfrăşit la Sep. dn. 18, l^{t} 7180 [1671].

În copia mea era 7170, dar atuncĭ la 1661 nu domnia încă Antonie-Vodă, care ocupă tronul muntean între aniĭ 1669 (7177) şi 1672 (7180), Mart. Decĭ ar putea fi numaĭ 7178, 7179 şi 7180.

Casele din faţă cu biserica, locuite de jupânesele din Coenĭ, Anca şi Maria, aŭ fost apoĭ una din reşedinţile luĭ Constantin Postelnicul Cantacuzino. În adevăr, iată ce scrie Paul de Alep despre aceste Curţĭ (trad. Cioran, pp. 110-1): «Un sat ce aparţine Mareluĭ-Postelnic Constantin, anume Coianiĭ [nu Comana!], aşezat pe un loc ridicat, cu privelişte asupra rîuluĭ Argeş. În el se află un mare palat după chipul palatelor din Constantinopol. De minune e clădirea celor două corpurĭ principale ce-şĭ staŭ în faţă. Ca formă, nu se deosebesc, aŭ turnurĭ şi sînt zugrăvite cu liniĭ tremurate asemenea cu marmora pătată. În vîrful fiecăruĭ turn, e zugrăvit un cerc care samănă [prin coloare] cu porfir de cel maĭ bun, iar în jos sînt felurite colorĭ ca ale marmureĭ pestriţe. Lemnăria e foarte frumoasă; sculpturile de la ferestĭ, minunate. În cuprinsul palatuluĭ e o biserică mare, cu hramul Sf. Nicolae».

www.dacoromanica.ro

XLII.

Biserica din Dobreni (jud. Vlaşca).

1. De-asupra intrării în biserică: 178.

† Cu bună voe Tatăluĭ ș[i] cu ajutorul Fiiluĭ și cu săvărșătul Svăntuluĭ D[u]hu rădicatu-se-aŭ ačasta sv[ă]ntă și dumnezeiască besearică pre hramul prea-cistiteĭ și slaviteĭ Uspeniĭ b[ogorodi]ță [=Născătoareĭ de Dumnezeŭ], în zilele prea-luminatului Io Mateiŭ Voivod Băsărabŭ, și aŭ făcut den temelie jupan Costandin Vel Sărdar, snă Io Șărban Voivod, i jupănița Bălasa *(sic)*. Pis mșta Avgust 15 dnă, vă leat 7154 [1646]. Ispravnicŭ Vladulu Logofăt.

Constantin Șerban, care ocupa mica dregătorie noua de Serdar (luata de la Turci), mersese în 1644 în Ungaria cu contigentul muntean dat de Mateĭ Basarab luĭ Gheorghe Rákóczy. La 20 Februar se afla la Sîngiordz, în Ținutul Bistriței, unde i se trimitea de Bistrițeni o sticlă cu rachiu (*Studiĭ și doc.*, I-II, p. 43). Cronicarul ardelean Kraus (în *Fontes rerum austriacarum)* socotește la 6.000 numarul ostașilor pușĭ supt comanda luĭ Constantin. La Jeszenö, pe care venise sa-l despresure Imperialiĭ supt Homonnay, Constantin îi atacă noaptea, înnainte ca ei sa se așeze în lagar. La urmă, Homonnay fu învins de dușmanii saĭ și i se lua și o bogata prada, din care se vor fi împartașit și Munteniĭ (*l. c.*, II, p. 139). Sașiĭ din Bistrița-i zic «tînarul Șerban-Vodă», și vedem și din inscripție că, îngaduit de Matei, el nu se sfia a-șĭ marturisi obîrșia domneasca.

2. Pe o piatra de mormînt în dreapta: 179.

Cu mila lu Dumnezeŭ și cu ajutorul Precistiĭ crișt[i]nul și luminatul Domno Io Costantin Șărban Voevod pus-am și o am așăzat ačastă cinstită piatră pe cinstita gropă pe osel[e] maič[i] me[le] Elini, și se-aŭ prestăvit în zilele Io Matheĭ Voevod, mșț. Avgust 6 dni, vă leat 7150 [1642], și se-aŭ pus ačastă piatră în zilele Io Costantin Voevod, vă leat 7164 [1656].

www.dacoromanica.ro

Mama luï Constantin Șerban a fost soția preotuluï din Dobrenï. V. articolul mieŭ despre dînsa, în *Conv. literare* pe 1903.

Constantin îșï făcuse un palat aicï. Paul de Alep (trad. Cioran, p. 209) îl descrie așa: «Curtea e mare și încunjurată cu un zăplaz de lemn: înnuntru sînt odăï marï și încăpătoare, cu turnurï pe care sînt zugrăvite icoane de sfinți și lupte. Casa dă într'o grădină întinsă, cu straturï și jghiaburï de olane. Jur împrejur, e un heleșteŭ mare, cu un pod de-asupra luï. În mijloc este un foișor frumos, iar lîngă el o biserică mare de piatră, cu hramul Adormiriï Maiciï Domnuluï».

După mazilirea și fuga luï, Constantin se maï întoarse odată în țară, în April-Maiŭ 1660, și ajunse iarăși aicï: «Aŭ venit în Scaun, și s'aŭ dus pănă la Dobreanï... Uniï zic că Costandin-Vodă s'aŭ tras de aŭ venit în țară pentru că aŭ avut avuție înnecată în burie în heleșteul de la Dobrenï, și, neluînd-o cănd s'aŭ dus întăï, acum aŭ venit de o aŭ luat» (Cron. luï Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 142). Cf. *Studiï și doc.*, IV, pp. CCCVI-VIII, 271. Și cronica luï Kraus spune că scopul veniriï luï Constantin era numaï să-și scoață din heleșteŭ comoara (II, p. 56).

Dobreniï ajunseră apoï, prin moștenire, ca și Vărăștiï, la Elena luï Constantin Postelnicul Cantacuzino *(Doc. Cantacuzinilor*, pp. 88, 143): ea trecu pe aicï în mersul spre Constantinopol, întovărășită și de patriarhul de Constantinopol Dionisie *(ibid.)*. Cf. și *ibid.*, pp. 150, 160.

3. Chipurile ctitorilor sînt refăcute dăunăzï. Constantin Șerban are o mantă verde cu șireturï pe piept și un dolman roș cu blană neagră. Bălașa poartă o mantă roșie blănită cu negru peste o haină galbenă. Fiica lor, «coconița Bălașa», are peste o haină verde o mantie roșă.

XLIII.

Biserica din Fierăștï (jud. Ilfov).

180. 1. Pe un mormînt înnaintea ușiï bisericiï, se deosebesc numaï aceste cuvinte și frînturï de cuvinte, săpate într'o piatră ordinară:

† ЗДѢ ѢСТЬ ГРОБЬ... ЖЄ ТАК..... ИЗЛЫ Б... ЮВЬИ... ГРАДАЛ... И СВ... Д ПЛАВАТ... ЦЄ ѢТ... ВАВА... ОМВАЯВѢТЬ ГДА. ѧАЂЬ, МСЦА МАЇА В ГДА... ПРѢСТАВИ СЄ...

De aicï se înțelege numaï atîta că mortul a părăsit lumea la 2 Maiŭ 1620. Cred că el nu poate fi altul decît acel Fiera Logofătul care scrie un act al luï Mihaï Viteazul la 6 Iulie 1600 (Bogdan, în *Prinos Sturdza*, p. 165) și care era, după d. general Vasiliu Năsturel (Prefața la ed.

www.dacoromanica.ro

luĭ *Varlaam și Ioasaf*, tradusă de Udrișteș Năsturel), tatăl luĭ Udrișteș Năsturel: aceste e, împreună cu sora sa Doamna Elina a luĭ Mateĭ Basarab, ctitorul bisericiĭ din Fierăștĭ. O altă soră avea un palat mare în apropiere, la Vărăștĭ (Macarie de Antiochia, p. 211).

2. De-asupra ușiĭ de intrare: 181.

сеи сѣенны и бжствены храм из самагѡ егѡ wснованїа вьздвижень бы. и създань бжїею помощию повелѣнїем же и иждивенїем пресвѣтлыѧ благочстивыѧ кнагины гпжды Єлены бжюблагодатию началанини воеводины землѧ ѳгровлахїискоѧ, сѡпрьжницы пресвѣтлаго и дрьжавнѣише гѡспдрь Іѡ Мадеа Басравы тїанием же и wт частна стгошенїем двао ѥѧ и твю (*sic*) братѡ казнагь тътрела (*sic*) Ишреста Ньстѡрела, вь прсмноѥа каноколѣпное имѧ престыѧ живонаданыѧ и животворацїѧ троицѣ, ѣ̃ единь живагѡ безначагѡ и всесиаиаг і вь предисное единаго Троица дха стгѡ в мирь сышествїе началствѣюцѡ тогда вгоданномѡ гспдрѡ вышереченномѡ тоѧ сѡпрѡжникѡ, при архиепсцѣ кгр Ѳеѡфилѣ и епскпѡ рывнически кгр Игнатїи, и вѡзовсколь кгр Стефанѣ, вь лѣто wт създанїа мїра зрнк и wт спсніа мїра ѧхмд; пристанїнк же дѣлѡ быст Мамантъ Барвѡловьwт Нетезец.

Această inscripție savantă, datorită de sigur minții iubitoare de cuvinte și întorsăturĭ pretențioase a luĭ Udrișteș Năsturel, are acest înțeles:

«Acest sfînt și Dumnezeiesc hram din însăși a lui temelie s'a înnălțat și zidit cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ și cu cheltuiala prealuminateĭ blagocestiveĭ doamne Doamna Elena, cu mila luĭ Dumnezeŭ stăpînă și Voevodeasă a Țeriĭ-Ungrovlahieĭ, soția prealuminatuluĭ și stăpînitoruluĭ Domn Io Mateĭ Basarab, cu osteneala și în parte și a . . . fratelui . . . Iorest Năsturel, întru . . . numele precisteĭ, de viață dătătoareĭ și de viață făcătoareĭ Treimĭ, unul Dumnezeŭ cel viŭ și fără început și prea puternic . . . și întru . . . Treimĭ, și al pogorîriĭ în lume a Duhuluĭ Sfînt. . ., fiind Domn atuncĭ de Dumnezeŭ dăruitul Domnul cel maĭ sus pomenit, soțul eĭ, supt archiepiscopul chir Teofil și episcopul de Rîmnic chir Ignatie și cel de Buzăŭ chir Ștefan, în anul de la Facerea Lumiĭ 7152 [1644] și de la Mîntuirea Lumiĭ 1644. Vătah a fost la lucru Mamant fiul luĭ Barbul, din Netezeștĭ.»

www.dacoromanica.ro

XLIV.

Mănăstirea Mărginenĭ.

182. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Θεέ.
Κοσμοῦντι ναὸν τις νεμηθείη χαρις :
Βιῶναι εὖ θανόντι δ'αὖ σωτηρίᾳ.
Τῷ δὴ Μακαρίῳ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ,
Ἡγουμένῳ τῆσδε τῆς ἱερᾶς μονῆς,
Ἕλκοντι δὲ τὴν πατρίδα ἐκ Ἐφέσου,
Κοσμοῦντι ναὸν σὸν, νέμοις τ' ἀφθῶνος.
ᾳωξδ΄, Ἰούλιος.

Aceasta inscripție pedanta și confusa arată că noua biserică de la Marginenĭ s'a facut abia în Iulie 1862 de Archimandritul Macarie, egumenul manastirii, de loc din Efes.

183. 2. Din vechea inscripție pusă de Constantin Postelnicul Cantacuzino, s'a pastrat numaĭ o parte din stema familieĭ luĭ.

184. 3. Pe o piatra depusa în pronaos :

Ὁ παρὸν τζεσμὲς ἔγι[νε ἐφ'] ἡμερῶν τοῦ ὑψηλωτάτου Ἰωάνου Γρηγορίου Βοεβό[δα], ἀρ[χιερατε]ύοντος τοῦ π[ανοσιωτ]άτου κυρίου....

Adecă :

«Această cișmea s'a [făcut în] zilele prea-înnălțatuluĭ Ioan Grigore Voevod [un Ghica], fiind archiereŭ prea-cuviosul chir.... .

185. 4. Tot acolo :

Διὰ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μακαρίου Ἐφαισίου, Σιναΐτου, ἐγένετο ἡ παροῦσα βρῦσις, τῷ 1848, Μαΐου.

Adecă :

Prin iubirea de frumos a egumenuluĭ de acum, archimandritul chir Macarie Efesianul, de la Muntele Sinai, s'a făcut această fîntînă, în 1848, Maiŭ 18.»

www.dacoromanica.ro

5. De-asupra uşiĭ : 186.

Οὗτος ὁ θεῖος ναὸς ὁ ἐπ' ὀνόματι τιμῶμενος τῶν ἁγίων πανμεγίστων τῶν ἀγγέλων ταξιάρχων ἐκτισθη τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ κυρίως αὐτοῦ κτήτορος Μεγάλου-Βορνίκου Δραγήτζη Μαρτζινάνου, τοῦ περιφανοῦς τῶν Φιλιππέσκων γένους· τῷ δὲ ἔτει σωτηρίῳ 1646, ἐπὶ Ματθαίου Μπασαράμπα ΒΒ. πεπαλαιώμενος ὢν καὶ διερρωγώς, ἀνηγέρθη τὸ δεύτερον ὑπὸ τε τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ προεστοῦ Μαρτζινανίου, κυρίου Παρθενίου, καὶ ὑπὸ Μεγάλο-Ποστελνίκου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μεγαστολνίκου κυρίου Δημητράσκου καὶ τοῦ Μεγ. Βιστιαρίου κυρίου Ἰστρατίου καὶ τοῦ Λογοθέτου κυρίου Πάνα υἱὸς Δημητράσκου Λογο. τοῦ Μαρτζινάνου· μετὰ δὲ ἔτη 96 ἐκ σεισμοῦ πεπτοκώς, ἀνηγέρθη τὸ τρίτον ἐπὶ Μιχαὴλ Ῥακοβίτζα ΒΒ., ὑπὸ τοῦ κὺρ Ἀνθίμου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγουμένου, τοῦ Συναΐτου, κατὰ τὸ 1742 ἔτος ; τελευταῖον δὲ τῷ 1802, Ὀκτοβρ. 14, πάλιν ἐκ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ καθηδαφήσθη μέρος τοῦ τειχοκάστρου καὶ ὅλη ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν κελλιῶν καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἕως ἐδάφους· ὅθεν τὰ νῦν τὸ τέταρτον ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τοῦ ἐκλαμπρωτάτου ἡμῶν αὐθέντου Ἰωάνου Κωνσταντίνου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ΒΒ. καὶ ἐπὶ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας κυρίου Δοσιθέου, δι ἐπιμελείας καὶ δαπάνης τοῦ ἁγίου καθηγουμένου Μαρτζινανίου, κυρίου Ἰωάκειμ Σιναΐτου, τοῦ ἐκ Βουλγάρων, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1806, κατὰ μῆνα Αὐγούστου 6.

Adecă :

«Această dumnezeiască biserică cu hramul sfinţilor prea-marilor îngerĭ cari duc cetele îngereştĭ s'a zidit întâiŭ de cel de căpetenie ctitor al eĭ, Marele-Vornic Drăghicĭ Mărgineanul, din vestitul neam al Filipeştilor, şi, în anul Mîntuiriĭ 1646, fiind Domn Mateĭ Basarab Voevod, cum era învechită şi stricată, s'a înnălţat a doua oară, de către prea-sfinţitul episcop şi egumen al Mărginenilor chir Partenie şi de către Marele-Postelnic dumnealuĭ Constantin şi de către Marele-Stolnic dumnealuĭ Dumitraşcu şi de către Marele-Vistier dumnealuĭ Istratie şi de către Logofătul dumnealuĭ Pană, fiul luĭ Dumitraşcu Logofatul din Mărginenĭ ; iar, după 96 de anĭ căzînd de cutremur, s'a înnălţat a treia oară supt Mihaĭ Racoviţă Voevod, de către chir Antim archimandritul şi egumenul, cel din Sinai, la anul 1742;

www.dacoromanica.ro

și, la urmă, în 1802, Octombre 14, din noŭ s'a dărîmat de cutremurul cel grozav o parte din zidul de împrejmuire și toată aripa dreaptă a chiliilor și însăși biserica aceasta până în temeliĭ; decĭ acum a patra oară s'a înnălțat din temelie supt prea-strălucitul nostru Domn Io Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod și supt prea-sfințitul Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ chir Dosofteĭ, cu îngrijirea și cheltuiala sfințituluĭ egumen de Mărginenĭ, chir Ioachim Sinaitul, cel dintre Bulgarĭ, în anul Mîntuiriĭ 1806, luna luĭ August 6.»

Asupra luĭ Drăghicĭ cel real (supt Neagoe Basarab) și cel fabulos, v. Cronica luĭ Constantin Filipescu, ed. Iorga, 1902, p. III și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 239, no. I. Constantin Postelnicul e Cantacuzino; Stolnicul Dumitrașcu e Filipescu; Pană fiul luĭ Dumitrașcu, pe atuncĭ al doilea Logofăt, luă pe Mărica, fata luĭ Constantin Cantacuzino; Istratie Vistierul (v. asupra luĭ Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă* din 1-iŭ Novembre 1901), care peri din porunca luĭ Mihnea-cel-Răŭ, face, în 1646 tocmaĭ, o cumpărătură de moșie de la un ginere al luĭ Dumitrașcu Filipescu. V. ed. citată al luĭ Constantin Capitanul, p. VIII. Istrati, fiul vestituluĭ Stroe Leurdeanu, ținea pe Ilinca fata luĭ Nicolae-Voda Petrașcu cu Ancuța fiica luĭ Radu-Vodă Șerban. Ancuța era însa soră cu Elena soția luĭ Constantin Cantacuzino, și acesta venia astfel unchiu luĭ Istrati (Ilie Nicolescu, *l. c.*). Decĭ toțĭ ctitoriĭ ceĭ noĭ eraŭ rude. — Cutremurul din 1742 nu e cunoscut (v. Gr. Ștefanescu, în *An. Ac. Rom.*, XXIV, partea științifică, p. 14). Cod că e vorba de cutremurul din 1740, supt Constantin Mavrocordat *(ibid.)*, și că în 1742 s'a facut numaĭ clădirea din noŭ a bisericiĭ. — Pentru cutremurul din 1802, v. și maĭ sus, Plumbuita.

187. 6. Aghiasmatar de argint, cu această inscripție:

† МЛСТИЮ БЖІЕЮ Іѡ Петрѣ Воивод и снь его Іѡ Марко Воивод и госпжда его Роѯанда, и гнь влашкон земли, сътвори стракінь.

Adecă:

«Cu mila luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod și fiul luĭ, Io Marco Voevod, și Doamna luĭ, Roxanda, și Domnĭ aĭ Țerii-Românești, aŭ facut [această] strachină.»

Domniĭ sînt Petru de la Argeș (Radu Paisie) și Marcu, ctitorĭ și în

www.dacoromanica.ro

multe alte locurĭ (v. maĭ sus, *Plumbuita).* Drăghicĭ din Mărginenĭ trăia încă, dar fără să fie alta decît *biv* Vornic, la începutul Domnieĭ luĭ *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 456, no. 7 şi p. 596). El era foarte bătrîn pe atuncĭ, căcĭ încă de la începutul Domnieĭ luĭ Vlad Călugărul slujise ca Vornic-Mare acestuia (Lăpĕdatu, *Vlad-Vodă Călugărul,* Bucureştĭ, 1903, p. 69; Drăghicĭ Păharnicul luĭ Neagoe e altul). Doamna Ruxanda a luĭ Radu Paisie apare şi în alte ctitoriĭ ale soţuluĭ eĭ: gîndindu-mă la numele eroic sîrbesc de Marco, foarte puţin obişnuit la noĭ, al fiuluĭ eĭ, aş vedea într'însa văduva luĭ Radu de la Afumaţĭ şi fata luĭ Neagoe Basarab, care ţinea, cum se ştie, pe o Sîrboaica.

7. Anaforniţă, cu această inscripţie: 188.

† Robul lu Dumnezeŭ Nicŭla, Samfira, Stroe, Vilae, Mateĭ, Lina, Neacşa.

E de prin 1630—40.

8. Potir de argint lucrat, cu această inscripţie: 189.

монъстири Мьржинани, храмъ архист[рати]га.

Adică:

«Al mănăstirii Mărginenĭ, cu hramul: arhistratigiĭ.»

Urmează cuvinte din Scriptură.

9. Pe o carte: 190.

Să s[ă] ştie de cănd s'aŭ începutŭ a să zidi casele dă afară din ziduri, din temeliiŭ, dă părintele Meletie eg[u]menul, la leat 1797, I[u]n. 30; ireĭ Thoma duh[o]v[nic].

10. Catapiteazmă nouă, de marmură, făcute de Simion Nikolaou din Tinos, supt egumenul Ioachim din Tinos. 191.

11. Cruce de lemn săpat, cu podoabe de filigrană pe smalţ albastru, piruzele şi mărgăritare; cu această inscripţie: 192.

Cruce împodobitĭ cu cheltuiala jupăneaseĭ Maricăĭ, fata luĭ Constantin Cantacuzinò şi soţ luĭ Panĭ Filipescul V. Spat., şi datĭ la mănăstire la Mărgineanĭ [scurtare pe ĭ] pentru sufletul săŭ; 7171 [1662-3].

www.dacoromanica.ro

Decĭ la această dată Pana era în viață. V. ed. citată a luĭ Constantin Capitanul, p. XIII.

12. Pomealnicul ctitorilorŭ sf[i]nteĭ mănăstirĭ Mărgineanii»:

Domnĭ: Șerban, Radul, Elena [fiică], Pătrașco [ginere cu soția:], Ancuța, Alixandru, Mateiŭ, Costantin, Mihaĭ [de două orĭ], Antonie, Duca, Șerban Cantacuzino, Brîncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Alexandru Voevod [Mavrocordat], Nicolae Mavrocordat, Pulheria [Doamna luĭ], Constantin Mavrocordat, Ecaterina [Doamna luĭ], Mihaĭ Racoviță, Ana [Doamna luĭ].

Băsarabeștĭ i Cantacuzineștĭ»: Constantin Postelnicul, Elena [soția], Calea [din Brîncovenĭ], Drăghicĭ [Vornicul și soția luĭ], Velica, Ancuța, Șimirĭ (!), Toma, Bălașa, Constantin, Grigore, Bălașa, Barbul, Preda, Papa [Brîncovenĭ ceĭ din urmă treĭ], Radulŭ, Arghira, Alixandru, Catrina, Mateĭ, Ilina [sînt treĭ părechĭ Domnești: Radu Mihnea, Alexandru Coconul, Mateĭ Basarab; maĭ sus e Constantin Cîrnul și Balașa], Enachie, Smaragda, Draghicĭ, Ilinca, Ancuța, ș. a.

Pomelnicele Safteĭ Stolniceasa» [a luĭ Constantin Stolnicul Cantacuzino]: Marga Spătăreasa [soția luĭ Mihaĭ, fratele luĭ Constantin], Păuna Spătăreasa, Mara Spătăreasa, Marica Logofeteasa Cantacuzino [par a pe toate treĭ cumnate ale Safteĭ].

Boierĭ: Drăghicĭ, Udriște, Neacșa, Băsărabŭ, Gheorghie, Drăghicĭ, Șerban, Vlădae, ș. a.

Apoĭ: Ancuța și Voichița Filipescu, Istratie Florescul, Vel Ban. Pană Filipescul.

Lista moșiilor: Bobocĭ (de la Drăghicĭ [II] și frațiĭ luĭ: 7079 = 1570-1), Cricoveanĭ (de la Drăghicĭ și Udriște, 7082 — 1573-4), Ulieștĭ (de la egumenul Spiridon; părțĭ de la Miroslav Vel Vist.), Staneștĭ (de la Vintilă și fiul săŭ Drăghicĭ), Băneștĭ și Moreanĭ (de la Frujina), Măgureanĭ (de la Maria, fata Voicăĭ Post.), Cătunul (de la Voica din Șoplea), Telega (de la Drăghicĭ Vor. de Mărginenĭ), Teșila și Crăițele (de la Banul Udriște și Drăghicĭ Vornicul), Cucleș (de la eĭ), Spatniță (de la Frenț), Vlădeanĭ (de la Theofil monah), Secăreanĭ, Plopeanĭ (de la Draghicĭ Vor.) Cĭoara (de la Albaș de Tîrșor), Negovanĭ, Ratunda (de la Dumitru Vornicul), Capriorul (de la Stan Logofăt și soția sa Visa), Corneanĭ (de la Dumitru Vornicul), Blagodeștĭ (de la Calea și fiiĭ eĭ: Drăghicĭ Comisul și Udriște Postelnicul), Stalpeanĭ și Coșcovita (de la Manda), Dealul Măguriĭ (de la Elena soția Cluceruluĭ Badea) Lacul Tătaruluĭ (de la Frujina), Moșăștĭ, Balta-Albă (de la Patrașco Postelnicul fiul Banuluĭ Mihalcea), Găunoșĭ (de la Rada Filipescu [soția luĭ Constantin Capitanul]), Rușățul (de la o jupanească, altă parte de la Mateĭ și Pîrvul Șatrar Cantacuzino [fiiĭ luĭ Pîrvu I-iu, nepoțiĭ de fiŭ aĭ luĭ Drăghicĭ și, prin aceasta, strănepoțiĭ Postelniculuĭ]),

www.dacoromanica.ro

Zagurenĭ (de la Şerban-Vodă Cantacuzino), Ruşeţul (de la Maria Paleologhina [văduva luĭ Dumitrachi Chiriţa Paleologul, din Moldova]), altă parte din Ruşeţ (de la Grigore Filipescul [fiul luĭ Constantin Căpitanul]), altă parte (de la Spătăreasa Stanca), Largul şi Breaza (de la Mărica Filipeasca), Drăgăneştĭ şi Păcurile, munţiĭ Piatra-Arsă, Stîna luĭ Bucă, Bucecĭĭ (de la aceiaşĭ).

XLV.

Mănăstirea Viforîta.

1. Icoană: Sf. Gheorghie. 193.

Ačastă icoană a mareluĭ m[u]č[e]ni[c] Gheorghie închinatî iaste de creştinul Domn Ioan Leon Voevod, fičorul lu Stefanŭ-Vodă şi de a luĭ prea-luminatî Domnî Victoriia, fiindŭ arhiereŭ chir Grigorie, în a. [1631, Octomvrie 1].

Ἡ παροῦσα ἁγία εἰκόνα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἀφιερόθη παρὰ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Ἰωάνου Λέοντος Βοεβόδα, υἱοῦ Στεφάνου Βοεβόδ[α], καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτης Ντόμνας κυρίας Βικτορίας, ἀρχιερατεύοντος κυρίου Γρηγορίου, ἐν ἔτει ᾳχλα', Ὀκτ. α'.

Μαῦρος τέχνης.

Partea întăiŭ din inscripţie corespunde cu însemnarea românească de maĭ sus; cealaltă dă numele meşteruluĭ: Mauros, Mavru.

Domnul e Leon-Vodă Tomşa. Soţia sa, Victoria, era o Constantinopolitană saŭ Levantină.

2. Potir, cu această inscripţie: 194.

P[o]t[irul] acest prin pp: Ioanŭ ec[lisiarh] la m[ănăstirea] Vi[forîta], în 1775.

XLVI.

Mănăstirea Dealuluĭ.

1. Inscripţie la dreapta şi la stînga uşiĭ de intrare: 195.

† произволєнїємь wца и сь посп҃шєнїємь сна и съвр҃шєнїємь стго дха, благочестивыи и хр҃столюбивы, вкс҃ѣкыи правос-

7

www.dacoromanica.ro

лавныхъ заповѣдми ѕкрашенъ и вскым вѣчнем вѣнчан Iw Радѕл Великы Воевода мластіж вжіеж гспдрь вьсеи земли ѵгровлахіискѡи, снь Великаго Влада Воеводы, въ лѣто ѯзіі, крьгь зѡдшны в сань и лѧны ѕі, дємєліє кд, Інтиктіѡи г, лѣтокь ржц г, начесь здати и ѡбновити и ѡт ѡсновањїа вьздвиже съ вьсѣкымь благолѣпиемь и великымь ѕкрашєніемь ѕкрашены сьи великын храмь въ име иже въ стыхъ ѡца ншго і архіерарха чюдотвѡрца Николи мирликіскые, и ѡсти се по седмѣмь тьсжщнѣ і лѣт, мсца д. д днь, при игѵменѣ Захарш, амнь.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntului Duh blagocestivul și iubitorul de Hristos, înfrumusețat cu toate învățăturile drept-credincioase și încununat cu toate cununile, Io Radul Mare-Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn a toată Țara-Românească, fiul mareluĭ Vlad Voevod [Călugărul], în anul 7008 [1500], crugul zodieĭ: 2 al soareluĭ și al luniĭ: 16, temelia: 29, indicția: 3, mîna anuluĭ: 3, a început să zidească și să înnoiască și din temelie a ridicat cu toate bunătățile și cu marĭ frumusețe a înfrumusețat acest mare hram întru numele sfîntuluĭ părinteluĭ nostru și arhierarh, făcătoruluĭ de minunĭ Nicolae din Mira Lichieĭ, și a sfințit-o în acelașĭ an 7010, luna D[ecembre] 4 zile, fiind egumen Zaharia. Amin.

Indicția e bine socotita.

Încă Alexandru fiul luĭ Mircea-cel-Mare dădea la 1431 mănăstiriĭ Dealuluĭ moșia Alexenĭ (Cronologia tabelară, în *Operele luĭ Const. Cantacuzino*, Bucureștĭ, 1901, p. 23, no. 20). Despre înnoirea din 1500, *Viața luĭ Nifon* spune, la îngroparea luĭ Radu: «îl îngropară în mormîntul care-l făcuse în tinda bisericiĭ în mănăstirea din Deal, unde iaste hramul sf[ă]ntuluĭ Nicolae făcătoriul de minunĭ, caria o zidise den temelie în Domniia Sa, tot de piatră čoplită, și stâlpiĭ ușilor și ferestrile tot de marmură, cum se vede și acum biserică frumoasă și minunat[ă], iar a o zugrăvi el n'aŭ apucat, ce apoĭ s'aŭ zugrăvit cu porunca luĭ Neagoe-Vod[ă], cu văpseale și cu aurŭ» (ed. Erbiceanu, pp. 58-9).

www.dacoromanica.ro

2. Mormînt în mijlocul pronaosuluĭ, cu inscripția: 196.

Aice zace cinstitul și răposatul capul creștinuluĭ Mihaĭl, Marele Voevod, ce aŭ fost Domn Țărăeĭ-Rumănești și Ardealuluĭ și Moldoveĭ: cinstitul trup zace în cănpiĭ Tordeĭ, și, cănd l-aŭ ucis Neamți, ani aŭ fost 7109 [1601], în luna lu Avg. 8 zil[e]: ačas[tă] piatră o-ŭ pus jupan Radul Buz[escu] i jupăn[i]ț[a] eg. Preda.

Ediții: Musceleanu, p. 51; Papiu, *Tesaur*, I, p. 395 (după un tabloŭ istoric de maiorul Papazoglu) și Onciul, *Ștefan-cel-Mare și Mihaĭ Viteazul*, Bucureștĭ, 1904, p. 69 (cu litere cirilice).

De fapt, Mihaĭ a fost ucis în zoriĭ zileĭ de 9/19 August, Duminecă (*Basta și Mihaĭ Viteazul*, p. 58).

3. Mormînt, în stînga pronaosuluĭ: 197.

† си на[д]гробное камень сътвори и оукраси гсжда Маргита снѣ своемѣ Iѡ Михаила Могила Воевод и гидрь земли мол-давскыи, снь Гимеѡн Могила Воевод, и конец житие его ест мѣсть Трьговиште, и погребень быст зде въ стѣ цркви дѣаскон wбитѣла, при дни благочестиваго гсдрѣ Iѡ Радѣа Воевод, внѣкъ Бъсърабл Воеводл и гиствова въ мѣсто wцство его г мсци: быс[т] же вьсе житие дние его лѣт зі и пол лѣт; ✗зрзї, мца — кз.

Adecă:

Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o Doamna Marghita fiuluĭ eĭ Io Mihail Moghilă Voevod și Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Simion Moghilă Voevod; și sfîrșitul vieții sale i-a fost în locul Tîrgoviștеĭ, și a fost îngropat aicĭ, în sfînta biserică, lăcașul Dealuluĭ, în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Radul Voevod, nepotul de fiŭ al luĭ Băsărab Voevod, și a fost Domn treĭ lunĭ în locul părinteluĭ săŭ: i-aŭ fost toate zilele vieții anĭ 16 și jumătate; la anul 7116 [1608], luna [Ianuar] 27».

Bună traducere în Musceleanu, pp. 53-4.

Mihail saŭ Mihăilaș Movilă s'a născut decĭ în 1592 saŭ 1593, cînd unchiul săŭ Ieremia nu era încă Domn, în adăpostul din Polonia al

www.dacoromanica.ro

familieĭ sale. Simion, tatăl luĭ Mihail, murise, după o scurtă Domnie, la 24 Septembre st. v. 1607. Stăpînirea luĭ Mihail, tulburată de lupte cu vărul său Constantin, fiul luĭ Ieremia, ținu până la 16 saŭ 19 Decembre, cînd fu învins în lupta de la Ștefănești. Radu Șerban îl ajutase cu ostașĭ: el voià să căsătorească cu el pe fiică-sa cea mare, Ancuța, care luă pe urmă pe fiul luĭ Mihaĭ Viteazul. Decĭ fugarul fu primit bine în Țara-Românească, unde-l duse ambițioasa luĭ mamă. Aicĭ, scrie (după știrĭ de la un om împărătesc care văzuse lupta) ambasadorul venețian, la 15 Februar 1608, el «muri peste cîteva zile, de durere — *da malinconia;* bietul băiețel! — «avînd vrîsta de cincĭsprezece anĭ» (de fapt, 16 pe 17) (Hurmuzaki, IV², p. 294). Decĭ data de lună trebuie a se înțelege: 27 Ianuar. Cf. *Studiĭ și doc.*, IV, p. LXVI și urm.

198. 4. Mormînt, în dreapta pronaosuluĭ, lîngă părete, — în formă de sicriŭ, cu această inscripție:

ПРѢСТАВИ СѦ Ꙗѡ Владиславъ Воєводь въ лѣт ѯѕцѯг, мсца августъ к, въ днь... и сътвори сіа камень въ дни Ꙗѡ Нѣгое Воєвода, сът[во]ри Барбъл Банъ и Прквъл Дворникъ и съ братїам ихъ, снови Нѣгое Краювскы, понеже и Владислава Воєвод подигнѫл властели.

Adecă:

«A răposat Io Vladislav Voevod, în anul 6963 [1455], luna August 20, în zilele —; și s'a făcut această piatră în zilele luĭ Io Neagoe Voevod: aŭ făcut-o Barbul Banul și Pîrvul Vornicul și cu frațiĭ lor, fiiĭ luĭ Neagoe din Craiova, căcĭ Vladislav Voevod ĭ-a făcut boierĭ.»

Data morțiĭ luĭ Vladislav, fiul luĭ Dan (alt Vladislav-Vodă nu se poate să fie) e greșită. El muri abia în 1456, ucis de Țepeș, care-ĭ luă locul. Data de lună poate fi exactă: ceĭ doĭ Domnĭ se vor fi frămîntat cîteva lunĭ de zile până la moartea celuĭ vechiŭ. V. Bogdan, *Vlad Țepeș, passim.* După peirea luĭ Vladislav, causa dănească fu represintată de fratele său Dan, care fu și el omorît de Țepeș, apoĭ de ceĭ doĭ Basarabĭ. Basarab cel Tînăr (Țepeluș) luă pe fata boieruluĭ Neagoe din satul Craiova și avu cu această Neaga pe Neagoe de maĭ tărziŭ. Frațiĭ Neagăĭ, Barbu, Pîrvu, Danciul și Radu, puternicĭĭ «Craioveștĭ», numițĭ și Banoveț, după ce Bănia fu *creată din noŭ* și așezată, nu la Rîmnic, Noul Severin, ci la Craiova luĭ Neagoe. Ajunșĭ stăpînĭ aĭ țerĭĭ, eĭ pun

www.dacoromanica.ro

piatra aceasta pe mormîntul rudeĭ lor, care fusese îngropată la manastirea, nouă pe atuncĭ, a Dealuluĭ.

Cf. Lăpĕdatu, *o. c.*, p. 31, nota 5, și articolul săŭ despre mormintele de la Dealu, în *Convorbirĭ literare* pe anul 1903.

5. Lîngă acest mormînt, maĭ către mijlocul bisericiĭ, altul, cu această inscripție: 199.

прѣстави се иже въ ха ба вѣрномъ Іоаннъ Петрашко Воєвода и господинъ вьсеи земли оугровлахиское, сынъ Іѡ Радулъ Воєвода, и зміре лица декевріе кѕ днь, въ лѣт ѧзѯѕ.

Adecă:

«A răposat întru Domnul Hristos credinciosul Ioan Petrașco Voevod și Domn a toată Țara-Românească, fiul luĭ Io Radul Voevod, și a murit în luna luĭ Decembre 26 de zile, în anul 7066 [1558]».

Astfel se hotărește definitiv data morțiĭ tatăluĭ luĭ Mihaĭ Viteazul. El a fost îngropat la Dealu, ca unul ce era fiŭ legiuit al Radu Paisie și nepot de fiŭ al luĭ Radu-cel-Mare, ctitorul (v. *Studiĭ și doc.*, V, pp. 433-4, no. 2 și Hurmuzaki, XI, p. VII și urm.).

6. Pe mormîntul luĭ Vlăduț-Vodă. Tipărită în Lapĕdatu, *Vlad Călugărul*, p. 63. Se spune în ea că «Vlad Voevod, fratele luĭ Io Radul Voevod, fiul prea-bunuluĭ și mareluĭ Io Vlad Voevod» — decĭ fratele luĭ Radu-cel-Mare și fiul luĭ Vlad Călugărul —, a domnit «anĭ 1, și lunĭ 9 și jumătate». «Și a venit Domn Io Basarabŭ Voevod și, după ce a fost luptă [între eĭ], a taiat capul luĭ Vlad Voevod în cetatea Bucureștilor», la 23 Ianuar 7020 (1512). Cronica sîrbească pune însă la 25 ale luniĭ moartea luĭ Vlăduț *(Studiĭ și doc.*, III, p. 3). Socoteala Domnieĭ luĭ nu e bună, căcĭ ea ar duce la data de April 1510 pentru suirea în Scaun a tînăruluĭ Voevod, pe cînd predecesorul săŭ Mihnea era fugar în Ardeal încă din Mart *(Pretendenții domnești*, p. 16; Hurmuzaki, XI, p. 843 nota 1). Neagoe însuși îngropă pe Vladuț la Dealu, căcĭ acel care-l tăiase, spune *Viața luĭ Nifon*, fusese «Pașa», Mehmed-beg. 200.

7. Pe mormîntul Capleĭ, sora luĭ Radu-cel-Mare. Tipărită *ibid.*, pp. 63-4. Ea muri la 21 Februar 1511, în Domnia fratelui eĭ, «*mareluĭ* Voevod Io Vlad», căruia însă lumea i-a zis Vlăduță. Ea fusese soția, în a doua căsatorie, a Mareluĭ-Vornic Bogdan, care a trăit și după dînsa, căcĭ se întîlnește ca «fost Vornic» la 10 Iulie următor *(Studiĭ și doc.*, VI, p. 592). El ar fi pribegit la moartea cumnatuluĭ săŭ, dar fu prins la 201.

www.dacoromanica.ro

vadul Dunării, chinuit pentru a-și mărturisi bogățiile și ucis (*Viața lui Nifon*, pp. 45, 74 și urm.).

202. 8. Pe o cruce:

Ačastă svântă cruce ferecatu-o-aŭ creștен Mateiŭ-Vod[ă] și cu Doamnă-sa Elena și o-ŭ dăruit la mănăstirea Dealu[lu]ĭ, u[n]de iaste hramul Sti N[i]colae, în an[ul] 7157 [1648-9].

Cf. Papazoglu, *Colecție de la mănăstirile din Statul Romînii* (tablou istoric).

203. 9. Pe o icoană în pronaos:

Făcutu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă icoană la leat 1809, prin osărdiia și toată cheltuiala smerituluĭ arhimandrit Ilarion igumen sf[i]nteĭ mănăstirĭ Dealuluĭ, unde s'aŭ și așăzat icoana. De Constantin zograf s'aŭ zografisit.

XLVII.

Tîrgoviște.

I. Biserica Domnească.

204. 1. De-asupra ușiĭ de intrare, în lăuntru:

Ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisearecă a Curții Domnești den Tărgoviște, unde hramul Adormireĭ stăpăniĭ noastre de Dumnezeŭ Născătoareĭ să prăznuiaște, den temeliia eĭ făcută iaste de Pătru Voevod Cercel la anulŭ de la Zidirea Lumiĭ 7101 [= 7091; deci: 1583], când domnià țeara, și așa, de atunce nemaĭ căutându-se și nemaĭ tocmindu-se de nimenĭ, s'aŭ învechit, și vremile, maĭ vărtos ceale răzmericiose, răŭ o aŭ stricat; luminatul deč Io Costandin B[răncoveanu] Basarabŭ Voevod, ales spre dumnezeeștile lăcașă blagocestiv, și forte și osărdnic fiindŭ a direage, precum multe și pre[n] multe locurĭ să văd, nu numaĭ

www.dacoromanica.ro

direase, ce și den temelie sfinte biserică și mănăstiri aŭ rădicatŭ și aŭ înfrumușițatŭ, așa și acestă domnească bisearică o aŭ diresŭ și o aŭ înpodobitŭ cu zugrăveala-[i] peste totŭ, cu pardoseala-i și cu alte toate trebuințele, pentru nemortul săŭ nume și bună pomenirea-i în veacĭ; isprăvind-o la leat 7207 [1698-9], întru al zeacelea an al Domnieĭ și oblăduiriĭ aceștiĭ țărĭ moșteane a luĭ; carea cu multă priveghiare și marĭ ostenelĭ, ales prin cumplitele aceastea vremĭ ale oștirilor, bine și creștinește o ocărmuiaște și o păzește. Costandin, Ioan, Iachim, Stan zugravĭ.

Copie din 1881 a luĭ Pană Hagi Avram zugravul, după original, în Musceleanu, p. 79.

V. mărturia călătoruluĭ Bongars, din 1585: «Petro-Voda a faict à Tervisch, où il avoit sa Cour, un palais petit, mais beau et magnifique ...pour la portée du pays, et tout contre basty un[e] église» (Hurmuzaki, XI, p. 192). Pe lîngă aceasta, însemnarea cronicii de țară: «Aŭ făcut bisearica ce este în *cetatea* Tîrgoviștei» (*Magazinul istoric*, IV, p. 276). Turcii luĭ Sinan-Pașa încunjurară la 1595 Curtea cu o întăritură de pamînt prinsă între două rînduri de parĭ (Walter, în Papiu, I, p. 32). Eraŭ pe atuncĭ vre-o 40 de biserici, dintre care cele maĭ multe fura stricate de Turcĭ (v. art. mieŭ în *Conv. lit.* din 1900, despre biserica Sf. Nicolae din oraș). Mihaĭ, venind să iea înnapoĭ Tîrgoviștea, făcu la Dealu două turnurĭ de pămînt, și de aicĭ bătu cu tunurile cetatea dușmană; de la Dealu el trecu apoĭ, pentru asalt, la «altă biserică mult maĭ aproape de cetate», pe care o cuceri (Walter, *l. c.*, pp. 33-4). Aceasta poate fi biserica luĭ Cercel, care ne închipuim ușor în ce stare va fi rămas. Jurămîntul către Împarat se facu de aceia, la 1598, în biserica de la Dealu, care fusese singura cruțată. De sigur că Mateĭ Basarab a făcut din noŭ biserica, puind-o în legătură cu Curtea reparata (calatoria luĭ Macarie de Antiochia, trad. Emilia Cioran, pp. 83-4). Reparația luĭ Brîncoveanu înseamnă maĭ puțin decît zice inscripția, cacĭ se cetește în cronica luĭ oficială: «Atuncĭ [la culesul viilor din 1699] s'aŭ ispravit și biserica domnească din Tîrgoviște de zugrăvit, măcar ca și maĭ nainte zugrăvită era, ci se învechise și se stricase zugrăveala, iar Măria Sa aŭ pus de iznoavă de o aŭ zugravit și o aŭ pardosit cu lespezĭ de piatră, cu multă cheltuiala, și foarte frumos o aŭ înfrumusețat, precum se vede» (*Magazinul istoric*, II, p. 347).

Inscripția pe piatra din afară lipsește.

www.dacoromanica.ro

205. 2. În pridvor, sus, partea d'innuntru:

Ačastă sfântă și dumnezeiască biserică din luminata Curte Domnească a Țărĭĭ-Rumănești, din Târgoviște, fiind zidită de prea-înnălțatul Domn Petru VV. și înfrumusețată de alțĭ înnălțațĭ Domnĭ și fericițĭ ctitorĭ ce ău stătut după vremĭ oblăduitorĭ acestiĭ țărŭ, acumŭ în cele după urmă stricându-se de întâmplările vremurilor și rămăindŭ, nu numaĭ dăzvălită, ci încă și sf[ă]ntul oltarŭ dăzlipit de biserică și bolta dărăpănată, încât era spre cădere a toateĭ bisericĭ, d[u]mnezeiasca Provedență, încununând cu stema Domnii pre Măriia Sa înnălțatulŭ Domnŭ Mihail Suțu VV., o ău înnoit-o și ău învălit-o și ău înpodobit-o cu hramul astfel cum să vede, înpreună cu luminata D[oa]mna, cu Sevastî Calimahi VV., prin rugăciunea și îndemnarea luĭ jupan Ianache Văcărescu Vel Vistier și mare dicaiofilax al Bisericiĭ.

Și în Musceleanu, pp. 78-9.

E faptă frumoasa a poetului Văcărescu ca a scapat de peire biserica luĭ Petru Cercel, gîndindu-se cu evlavie la trecutul maĭ bun al țerii. Vacarescu îndemnă pe Mihaĭ Suțu în întâia Domnie a acestuia (1783-6). Cf. și *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* II, p. 138. Pentru soția lui Mihai-Vodă, Sevastia, fiica luĭ Ioan-Vodă Callimachi, v. *Doc. Callimachi,* tabla.

206. 3. Tot acolo (inscripție ștearsă):

Pururea fiind ctitor, am... eștĭ facerĭ de bine Sfinția Sa... eclesiarh al acesteĭ sfinte marĭ bisericĭ... visteanu, hartofilax și ostenitor păn la săvărșire... Ioan zugrah... of mănăstirea... Argeș...; 1785 [în față; jos, în față:] Vel Păh., aflându-se ispravnic județuluĭ Dâmbovița.

207. 4. Musceleanu adauge (pp. 79-80) o inscripție «scrisa pe zid», care resumă întâiŭ pe a lui Brîncoveanu și apoĭ urmează așa:

După aceia ău fost putrezit șindrila bisericiĭ și a caselor, iară, când ău fost la leatul 7243 [1734-5], [în] Domnia prea-înnălțatuluĭ Domn Grigorie Voevod, strănepot răpo-

www.dacoromanica.ro

satuluĭ Grigorie Ghica Voevod cel bătrăn, din răvna dumnezeiască îndemnatu-s'aŭ de a înveli biserica și casele. Iar de cîtăva vreme domnià țara *(sic!)* Costandin Nicolae Voevod, la leat 7245 [1737] în țară *(sic!)* s'aŭ ars de oștĭ și biserica. În această vreme întămplîndu-să mare cutremur, s'aŭ surpat și turla și amvonul cel din afară. După aceia, trecănd vreme, cănd aŭ fost cursul anilor 7256 [1748], din mila luĭ Dumnezeŭ viind iarăși al doilea Domn prea-înnălțatul și prea-luminatul Domn Io Grigorie Ghica Voevod, strănepotul răposatuluĭ Grigorie Ghica cel bătrăn, decĭ fiind dumnealuĭ Grigori Pazo *(sic!)* Vel Vornic za Tîrgoviște, fiul răposatuluĭ Diamandache Vel Vistier, aŭ dat în știrea Mărieĭ Sale pentru stricăciune, apoĭ, prin silința și toată cheltuiala Mării Sale [luĭ] Vodă, s'aŭ zidit turnu și amvonul, și l-aŭ zugrăvit, după cum se vede, peste tot.

Inscripția e greșită în ceia ce privește coborîrea luĭ Grigore Ghica: el era nepotul luĭ Grigorașco-Vodă prin fiul acestuia Mateĭ (numit dupa Matiaș Sturdza, Doamna Maria fiind dintre Sturdzeștĭ). Nu înțeleg în ce chip razboiul austro-ruso-turc, care n'a atins Tîrgoviștea, a putut aduce arderea bisericii. Asupra cutremuruluĭ din 1740 însă, v. maĭ sus, *Mărginenĭ*.

5. Chipurile ctitorilor: 208.

În stînga: Mihaĭ Viteazul, Radu Șerban, Constantin Basarab, Șerban Cantacuzino, Mihnea (cel Răŭ).

Acești Domnĭ vor fi făcut daniĭ bisericiĭ și, găsindu-ĭ în pomelnic, Brîncoveanu a pus sa li se zugrăvească chipurile.

În dreapta: Pătru-Vodă și Constantin Brîncoveanu (ctitoriĭ), apoĭ Neagoe și Mateĭ.

Neagoe-Vodă, acesta, pare să fie, nu vechiul Basarab, care n'avea ce să caute într'o biserică întemeiată de un urmaș tărziŭ al lui, ci Neagoe fiul luĭ Antonie-Vodă din Popești și tatal Doamneĭ Mărica Brîncoveanu.

6. Pe o piatră pătrată, cu cadru săpat, așezată vertical în pronaos, la stînga: 209.

Aicea zac eŭ Matheĭ, în cest pămănt reace,
Pentru ce cu voĭ ceĭ viĭ nu poč a petreace:
Cela č-am fost oarecăind de toț prea-lăudat,

www.dacoromanica.ro

Acum zac fărĭ suflet, cu lut împresurat.
Numaĭ vă rog greșitul toț să mĭ ertațĭ.
Cest mormânt întunecat pururea cercetațĭ.

Literele sunt facute după cele latine, podoabele sînt săpate în stil Renaissance. Cred că săpătura pietreĭ s'a făcut în Rusia.

Despre îngroparea luĭ Mateĭ-Vodă scrie patriarchul de Antiochia, care a fost de față : «de aicĭ îl aduseră în pridvorul al doilea [adeca în pranaos] al bisericiĭ Curțiĭ și-l înmormîntară alăturea cu groapa raposateĭ Doamne și a fiuluĭ lor (trad. Cioran, p. 116). Cf. cronica țeriĭ, în *Magazinul istoric,* IV, p. 335. Acest fiŭ, numit și el Mateĭ, se vede printre ctitoriĭ de la Strehaia (v. maĭ departe). Strămutarea oaselor luĭ Mateĭ la Arnota, mănăstirea de familie (*ibid.*, p. 174), s'a facut numaĭ supt Mihnea-cel-Răŭ. Anume un act din 1675, analisat de Odobescu (în *Ateneul Romîn,* II, 1869, p. 14, nota 2), arată că Mateĭ a fost întaiu dezgropat de Seimenĭ, cît timp eĭ avură în stăpînirea lor Tîrgoviștea, supt Constantin Cîrnul, în 1655 (tot ce aŭ aflat în bisericĭ aŭ luat, numaĭ pietrile goale au lasat», scrie cronica țeriĭ), saŭ de Turciĭ și Tatariĭ cari aduseră, la 1658, în locul luĭ Constantin, pe Mihnea fiul lui Radu Mihnea. Actul citat se unește cu povestitorul călatorieĭ luĭ Macarie ca să dea vinovăția pe aceștia din urma. Paul de Alep înseamnă, în adevăr, că întovarășitoriĭ păgînĭ aĭ luĭ Mihnea «aŭ pus foc Curțiĭ și bisericiĭ Mitropolituluĭ, de asemenea și bisericiĭ Curțiĭ domnești: aŭ pîngarit și mormîntul luĭ Mateĭ-Vodă, care, fiind în viață, îșĭ arătase dorința de a fi îngropat la mănăstirea Arnota, dar Constantin-Vodă nu se învoise la aceasta ; tot așa au pîngărit și mormîntul fiuluĭ luĭ Mateĭ și al Doamneĭ luĭ Constantin: dezbrăcînd trupurile, eĭ li aruncară hainele și purtară pe morțĭ astfel prin oraș, după ce sfarîmase în bucățĭ toate pietrele de mormînt» (trad. Cioran, pp. 228-9).

210. 7. Mormîntul, înnalt al Doamneĭ, luĭ Mateĭ, Elena, acoperit cu o placa de marmura, în care leĭ țin stema țeriĭ, se află în dreapta pronaosuluĭ. El poartă această inscripție, săpată în litere supțirĭ, ce se apropie mult de cele latine, — de sigur de un meșter din Rusia, din Moscovia:

Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra ; Iob, cap. 14.

E destul de neașteptată această citare în latinește a Carțiĭ luĭ Iov, care suna astfel în Biblia de la Petersburg:

Că pămînteanul nascut din muiare iaste cu viață scurtă și plină de mîhie și, ca o floare înfloiind, cade, și ca umbra fuge și nu stă.»

www.dacoromanica.ro

[сьи ест гробь пр҃свет]лыа гсиждꙗ Єлени кнагини вьжделеньшиѣ сѡпружници пресв҃тлаго благочстив҃ша... заплани[н]скїѧ началника Воеводы и д҃ѣдовнаго гпа, іаже двацидвадасат ц҃ѣлыχ вь сан҃ѣ сѡпрѡжном испльнивши л҃ѣть, многи цркви богатоданаѧ, създате[л]ница монастир [patru litere rupte] ѕл (?) [rupt] стовѧ вьзвизателница нищиχ чюна [rupt] [пра]восллавнаѧ в҃рнаѧ и ревнителнаѧ поборница, часты же д҃ѣль благочстны вьсег дашнаѧ добродѣтелница и вьс҃ѣχ ѕ [rupt] помагателница превеликаѧ и своиχ сн и тѡждыχ съв҃тодателница [rupt], превеликом плачем и рыданием своиχ и вьс҃ѣχ живот свои сконча л҃ѣтѡ҃ преχодѧщѡ҃ вьзраста своего нд и бытїа мира ѩзр҃ѕа, сло [rupt] же бжїа вьплъщена ѩа҃нв.

Adecă:

[Acesta este mormîntul] prea-luminateĭ Doamneĭ Elena, Doamna, stăpîna, prea-pohtita soție a prea-luminatuluĭ, blagocestivuluĭ muntenesc stăpîn, Voevod și moștenitor Domn, care de două orĭ douăzecĭ de anĭ împlinind în vrednicia de soție, a dat multor bisericĭ daniĭ bogate, care a zidit mănăstirĭ..., a ridicat săracilor..., a apărat cu credință și rîvnă Biserica drept-credincioasă, a făcut bine totdeauna dese lucrurĭ blagocestive, și a sprijinit foarte mult toate... și a fost prea-mare dătătoare de sfaturĭ la aĭ saĭ și la alțiĭ, cu prea mare plîngerea și tînguirea alor săĭ și a tuturor și-a încheiat viața împlinind anĭ aĭ vrîsteĭ sale cincĭzecĭ și patru, și anul de la Facerea Lumiĭ 7161, iar de la întruparea luĭ Dumnezeŭ Cuvîntul 1652 [= 1653].

Și în Udrișteˈ Năsturel, *Varlaam și Ioasaf*, ed. general Vasiliu Năsturel, Prefața, pp. LXV-VI.

Cf. Cronica țerii, *l. c.*, p. 328: «Iar cănd aŭ fost la August, murit-aŭ și Doamna Elena, și cu mare cinste fu îngropată în biserica domnească din Tîrgoviște».

8. Pe un teasc de argint: 211.

Acestŭ teascŭ l-aŭ datŭ Doamnaa Balașa a cinstituluĭ Domnu Io Costandinŭ Șărban Voevod la bisearica domnească în Tărgoviște, leat 7165 [1656-7].

www.dacoromanica.ro

212. 9. Pe o evanghelie din 1693:

Ačastă sf[ă]ntă evanghelie înpodobitu-o-aŭ cu argint cum să veade pe den afară, iară luminatul Domnu Io Costandin Bas[a]rab Voevoda, și o aŭ închinat sf[i]nteĭ besareč domneșt[ĭ] den Tărgoviște[e], unde iaste hramul Uspenie B[ogorodi]ței [=Adormirea Născătoareĭ de Dumnezeŭ].

213. 10. Pe catapiteazmă:

1697 [cifra]; 7205.

Decĭ tîmpla e dintre cele adause de Brîncoveanu.

214. 11. *Grafite:* «Ap. 28, 7210 [1702], cănd s'aŭ apri[n]s biserica.

215. 12. Cronică scrisă cu cărbunele în altar, pe dosul catapitezmeĭ:

1799, Fev. 18, la 5 časur[ĭ], Viner[ĭ], aŭ tăiatŭ capu luĭ Costandin Angerli Boivod *(sic)*, cănd aŭ scos văcărit po t[l] 2.

Data concordă cu aceia pe care o daŭ alte însemnări de cronică (v. *Manuscriptele mănăstirĭ Cernica,* în *Biserica ortodoxă* pe 1901, no. 126; p. 19 din tiragiul aparte).

Av. 16, 1806, s'aŭ mazilit Costandin Voivod Alexandru Ipsilant Voivod.

Știrea sosise la Bucureștĭ cu o zi înnainte (Erbiceanu, *Cronicarĭ greci,* p. 267).

Iar la Oct. [=Dech.] 15 aŭ venit cu multă oste moschičască, iar la Mart 21 aŭ fugit la Brașov.

La 21, Domnul ajunse la Buzăŭ; el trecea în Moldova (Erbiceanu, *l. c.,* p. 273).

Ar Măn. *(sic)* 24 aŭ venit veste ca să s[ă] pom[e]nesc[ă] pre Împăratu Alexandru Pavlovič, Lunea.

Ipsilanti nu fu scos din Domnie decît în Mart 1808 (*ibid.*, pp. 276-7).

Ioan ereĭ ec[lisiarh] d. 1765 [cifre].

www.dacoromanica.ro

13. La clopot (dupa un decalc dat de păr. paroh): 216.

Laudate Dominum omnes gentes, Anno Domini 1669. Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

E decĭ aproape ca și clopotul de la Cetățuia. Antonie-Vodă de la Popești, Domn la această dată, va fi făcut decĭ o comandă odată cu vecinul săŭ din Moldova. Și despre clopotul de la Sf. Sava din Iași, descrierea călătorieĭ luĭ Macarie de Antiochia spune că e făcută la Danzig (trad. Cioran, p. 13). Brîncoveanu obișnuia să aducă «tipsiĭ de Dantca» *(Socotelile Brașovuluĭ,* p. 140). — Pe clopot e și o inscripție cirilică, ieșită prea răŭ în decalc ca s'o pot dezlega.

II. Sfînta Vineri.

1. De-asupra ușiĭ de intrare, o inscripție nouă, dar frumos săpată în stil vechiŭ, care arată că 217.

Acest sfînt lăcaș unde se prăznuește hramul Sfinteĭ Paraschevĭ, din vechime s'aŭ fost zidit de o Doamnă Sultana, în urmă, arzănd orașul și chiar ačastă bisericuță, aŭ stătut mulți anĭ niște ziduri părăsite,

pănă a făcut-o din noŭ, la 1850-2, Șerban Fusea.

Probabil că această Doamnă «Sultana» e Balașa luĭ Costantin Cîrnul, care e și îngropată aicĭ.

2. În stînga intrăriĭ, pe un mormînt: 218.

Aicĭ suptŭ ačastă piatră odihnescŭ oasele răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ jupan Ion cupeț ot Trăgoviște, meseța Noem. 12 dnă, leatŭ 7294 [1786].

Frumoasă piatră cu caracter archaic al slovelor.

3. În dreapta, spre mijloc, pe o piatră de mormînt, inscripție în cea mai mare parte neînțeleasă, din 2 Decembre 1764. 219.

4. Spre zid, pe o piatră de mormînt: 220.

Supt ačastă înfrumusețat[ă] piiatră află odihna oasel[e] răp[o]sateĭ Saftiĭ, cu doĭ fiĭ a eĭ, anume Ioan și Stefan,

www.dacoromanica.ro

fiea răposatuluĭ Poste: Ioan Dămbvu. [Dămboviceanu?], ce aŭ ținut întru căsătoriea-ĭ Nicolae Voinescu biv Polc. za biod. (? ?), fiindŭ vărsta de doozeč și doĭ de anĭ, când aŭ răposatŭ, lăsând soțuluĭ săŭ i părinților multă întristare. Cu mare cinste s'aŭ astrucatŭ întru acestŭ sf[ă]ntŭ lăcaș la anul 1787, Sep. 10, fiindŭ D[o]mnŭ Io Nicolae Petru Mavroghen[i] Vvod și fiindŭ Mitropolit Grigorie al Ungrovlahii, icsarhu a toată laturile și păstor fiind turmeĭ luĭ H[risto]s.

[Marca Cantacuzinilor.]

Nu ne putem lămuri stema cantacuzinească pe acest mormînt de modestă jupănească.

221. 5. Maĭ departe, pe o piatră de mormînt (marmură):

[Stema țeriĭ.]

Într'acestŭ mormăntŭ zace acoperit trupul a prea-luminateĭ Doamneĭ Balașiĭ, Doamna și soțiia cea iubită a prealuminatuluĭ Domnŭ Io Costantin Șerban Voevod D[omn]ul Țeriĭ-Românești, a moșteanuluĭ Domnii, caria 27 de aĭ umplându cu soțiia eĭ, și în Domnie 3 ane, fost-aŭ și mănăstiri Jitiianuluĭ ziditoare și a multe moaște ale sfinților împodobitoare, săracilor miluitoare, credinții dereapte rămnitoare și lucrure scumpe pururea lucrătoare și a toată sărăcimea, oamenĭ pătimaș, ca o destoinică ajutătoare, cu mare plânsŭ și jale de aĭ e[ĭ] oamenĭ și de toți, viața eĭ o aŭ sfârșit, trecând de vărsta eĭ 45 aĭ, întâmplându-s[ă] la pogrebanie eĭ fericitul părintel[e] Macarie i patriiarhul ot Atehofiia, ѡт бытіѧ лиіра ѯзрѯѣ, ѻт вьпльщенїа же ѯаχѯз, мсца м[а]р[тіе] дни вı.

† Μπαλάσα ἡγεμονὶς πάλην ἄγρετον ὕπνον: ἡ ἀνειτῶν ἀγαθῶν γὰρ ὕπνος κ᾽οὐ θάνατος τελεύθει, ἐν ἔτη 1657.

www.dacoromanica.ro

Aceste confuse cuvinte grecești caută să însemne:

Balașa Doamna [doarme] somnul din care se va trezi (?) iarăși, căci sfîrșitul celor bunĭ... e somn, și nu moarte; în anul 1657.

Cu greșelĭ multe, în Musceleanu, p. 96.

Data e exactă: o dă și patriarhul de Antiochia, Macarie, pomenit în epitaf *(Călătorie,* trad. Cioran, p. 152). Doamna a fost înmormîntata în «amvonul bisericiĭ din Curte . Ea a fost dezgropată însă de Turcĭ și Tatarĭ la gonirea din Scaun a soțuluĭ eĭ; de bună samă, Mihnea cel Răŭ a fost acel care a făcut ca rămășițele eĭ să fie strămutate în ctitoria Balașeĭ, Sf. Vinerĭ.

Pentru clădirile sfinte ale Balașeĭ, Jitianul, Mitropolia din Bucureștĭ și daniile eĭ la bisericĭ, v. și Cronica țeriĭ, în *Magazinul istoric*, IV, p. 336.

6. Pe o piatră de mormînt spre mijloc: 222.

[Supt ačastă] piatră odihnește coconița Stanca fiica luminatuluĭ Costantin Brăncoveanu beizadea, nepoata răposatuluĭ Domnu Costandin B[asarab] Voevoda, în luna... 7216 [1707-8].

Constantin (Dinu), fiul cel maĭ mare al luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, luă în căsătorie pe fata Vorniculuĭ Ioan Balș, la 1706 (Neculce, pp. 286-7; Greceanu, partea inedită). Fiica luĭ fu numită după Stanca, sora luĭ Dinu. În privința dateĭ, trebuie să se observe că ea trebuie cetită 7226 (1717-8) saŭ că piatra a fost pusă după 1714, cînd aŭ fost uciși și Constantin beizadea și bătrînul luĭ tată, Domnul, în împrejurările cunoscute.

7. Pe un mormînt din stînga, în fața, se poate ceti numaĭ: 223.

...Judecății și învierea morților și viața a lumineĭ...

8. Pe altul de acolo, spre părete: 224.

[Supt] ačastă piatră odihnește Voichița [fata v]rednica p. Bo...[ianul], soția luĭ Mihalce..., caria aŭ răposat... ndula în zilele prea-luminatuluĭ și prea-înnălțatuluĭ Domn Costandin-Vod[ă] Basarabŭ, la luna Iule 24, v leat 7200 [1692].

Familia Bozianu s'a înrudit și cu Cantacuzinii. V. *Gen. Cant.*, p. 116.

www.dacoromanica.ro

225. 9. Pe o anaforniță de argint:

Nenco Netelco, 1694 [în cifre].

226. 10. Pe o cutie de lemn:

Acest iconostas este făcutŭ cu osărdiia dumnealuĭ jupan Radul Mihăilă biv...čauș *(sic ?)*.

227. 11. Pe o piatră de afară:

Acĭlla sf[ă]ntul jărtăvnec ce să zice proscomidie, n'aŭ fost așa dăn timelie, ci pan Șărban Fus[ea] aŭ făcut și l-aŭ zugrăvit în zilel[e] luĭ Io Costandin Voevod, 7240 [1731-2].

În față, e pomelnicul familieĭ Fusea.

228. 12. La chiliĭ:

Aceste chiliĭ făcutu-le-aŭ Doamna Balașa a luĭ Io Costandin B[a]s[arab] Voevod la sf[ăn]tŭ i dumnezeiescŭ hram Preapadomna Paraschiva, ca să fie dumnealor pomeană, și părinților dumnealor, Io Șărbanŭ Voevod i gosp[o]jda eg. Elina, i jupanŭ Necolachi biv Stolnic i jupanița eg Elina, ca să fie de odihnă creștinilur cari cad în nevoe, ceĭ ce scap la sf[ă]nta beserecă, — să fie pomeană în veač; ПИС МЄЦА ЮН. ДНЬ Є, КЬ ЛѢТ ҂ЗРѲД [=s'a scris în luna luĭ Iunie 5 zile anul 7164 = 1656].

Și în Musceleanu, p. 95.

Din această inscripție se capătă numele părinților Doamneĭ Balașa, cari nu sînt cunoscuțĭ altfel: Nicolachi fusese Stolnic, dar nu Vel Stolnic.

E interesant că Domnul, fiŭ din florĭ al luĭ Radu Șerban, pomenește ca mamă a sa pe Doamna acestuia, omonimă cu adevărata luĭ maică.

XLVIII.

Biserica Stelea.

229. 1. Inscripția de de-asupra ușiĭ de intrare:

ИЗВОЛЄНІЄМ ѠТЦА И СЪ ПОСПѢШЄНІЄМЬ СНА И СЪВРЪШЄНІЄМЬ СТАГО ДХА СЄ АЗЬ РАВЬ И ПОКЛОНИКЬ СТѢИ ЖИВОТВОРѢЩІЄН И

www.dacoromanica.ro

неразъритѣ стѣи Троицѣ Іѡ Василіе Воевод, бжіею мастіею гдрь земли молдавскои съствьи храмь вскрсьніе г̃а б̃а и спас нашего Їс Хр̃а, прѣжде сътвори ж Стелѣ кѵпець, иже лежи и тѣло покоинаго wца моего Неколае Вел Агь, а нинѣ како дарова ни г̃ь б̃ь съ гсиство земли мѡлдавскои, разори тои҃ прѣдна҃ѣ ста цркво, паде же до wснованніе, и помощію божіею нача наздати ж вь дни брата нашего Іѡ Матею Басьрабь Воев[о]да бжю мастю гпрь земли ѳнгровлахіскои, и сътвори... [съ бжю?] мца септе. ї, и вл. ҂зрнд. пис там апоц.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh adecă eŭ robul şi închinătorul sfinteĭ de viaţă făcătoareĭ şi nedespărţiteĭ Sfinte Troiţe, Io Vasilie Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, am făcut hramul Învieriĭ Domnuluĭ Dumnezeuluĭ şi Mîntuitoruluĭ nostru Isus Hristos, pe care înnainte-l făcuse Stelea negustorul, unde zace şi trupul răposatuluĭ părinteluĭ mieŭ Nicolae Vel Agă; ci acum, cînd m'a dăruit Domnul Dumnezeŭ cu Domnia ţerii Moldoveĭ, fiind risipită această de maĭ înnainte sfîntă biserică, şi căzută pănă în temelie, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ a început a se zidi în zilele fratelui nostru Io Mateĭ Basarab Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ, şi s'a făcut [sfîrşit], cu Dumnezeŭ(?), în luna luĭ Septembre 10 zile, şi anul 7154 [1646]; a scris aceasta Apoţ (??).

Ediţie şi în Papadopol Calimah, *Ştefan Gheorghe*, Bucureştĭ, 1886, p. 34.

V. maĭ sus, observaţia pentru Soveja.

La venirea Turcilor şi Tatarilor cu Mihnea, biserica Stelea, în care se aflaŭ Cazacĭ, s'a împotrivit maĭ multă vreme (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 228). Cf. *ibid.*, pp. 78-9, 91. Nicolae Aga era printre Grecii luĭ Radu Mihnea, care aduse în Moldova pe fiul săŭ Lupu (din botez, Vasile).

2. Pe un mormînt, în pronaos, la dreapta: 230.

Suptŭ ăcastă piatră înfrumuseţată află-să odihnindu Răducanulŭ fiiul Raduluĭ Dudescul Vel Păharnicŭ, fiindŭ vărsta

www.dacoromanica.ro

de 14 anĭ, lăsându părinților săĭ multă întristare, cu mare cinste s'aŭ astrucat întru acestŭ sfânt lăcaș, la anul 7222 [1713], în luna luĭ Noemvrie 9 zile.

Radu Dudescu a luat pe Maria, fata luĭ Constantin Cantacuzino Stolnicul; fiul eĭ a fost numit după Răducanu, fratele Marieĭ. Treĭ frați aĭ luĭ Răducanu, Constantin, Ștefan și Ioan (ceĭ d'întâiŭ numiți după Stolnic și după Ștefan-Vodă Cantacuzino, cellalt frate al Marieĭ), aŭ trăit. V. *Gen. Cant.*, p. 320. Prin Constantin s'a urmat neamul.

231. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga:

Aicia supt aciastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ jupan Ioniță Chirescul, cu părinți săĭ Chirul ereĭ, Tudora presv[itera] și cu tot neam[ul] lor; leat 1820, Apr. 17.

232. 4. Pe un mormînt, maĭ departe, către naos:

Aicia supt acest[ă] peatr[ă] zacu oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Ștefan Cĭoh[o]darul; Dumnezeŭ să-l odihnească în Împărăția Ceruluĭ. S'aŭ preastăvit în zilele creștinuluĭ Mateiŭ Voevod, în luna luĭ Avgust 7 zile, leat 7155 [1647].

233. 5. Pe un mormînt prins afară:

Ἐκοιμήθω *(sic)* ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... Ἰσάρη... ἀπὸ τὰ... μένεται.

Adecă:

«A adormit robul luĭ Dumnezeŭ... Isar... din... așteaptă....»

234. 6. Pe alt mormînt:

Supt ačasta petră odihnesc osele luĭ Hagi Gheorghe, cu soțiia luĭ Elena, și s'aŭ pristăvit în zilele luĭ Mateiŭ Basarabŭ Voevod... при мсца... дни, в лѣт ѯзр... [= în luna luĭ... zile, anul 710—].

235. 7. Pe alt mormînt:

прѣстави сѣ раба божію жѲпан Гіѡка снь жѲпанѣса.... мѣсца маи кг, вь лѣть ѯзрчз....

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ jupân Ghioca, fiul jupăneseĭ..., în luna luĭ Maiŭ 23, în anul 7197 [1689]....»

8. Pe un mormînt la stînga turnuluĭ de intrare: 236.

.... наніє Іѡ Радꙋл Воєвод, лиця юл кз....., вѣ лѣт ѯзрзї....

Adecă:

«.... În Domnia luĭ Io Radul Voevod, în luna Iulie 27..., în anul 7117 [1609]....»

237.

9. Pe altul la dreapta aceluĭ turn:

Ἐνθάδε κῆται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χρήστος ἅμα σὴν συζύγῳ αὐτοῦ Σουλτάνᾳ [αὐθεντεύο]ντος τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου αὐθέντος Ἰωάνου Σερμπὰν Βοηβόδα, 1682, ἡ δὲ Σουλτάνα 1688, μηνὶ Ἀπριλλίῳ ις', ἐνονεύουτος *(sic)* Ἰωάνου Κονσταντίνου Βοηβόνδα.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Hristu cu soția luĭ Sultana, [mort în Domnia] prea-nobiluluĭ și prea-strălucituluĭ Domn Ioan Șerban Voevod, 1682, iar Sultana în 1688, luna luĭ April 16, unindu-ĭ Io Constantin Voevod [Brîncoveanu].»

238.

10. Pe un disc de argint suflat cu aur:

† сію дискѡсь сѣтвори Іѡ гспѡжда Ѳтанка вь днь снь его Іѡнь Нікѳлае Воєвода, вь лѣт ѯзри.

Adecă:

«† Acest disc l-a făcut Io Doamna Stanca în zilele fiuluĭ eĭ Ion Nicolae Voevod, în anul 7108 [1599, de la Octombre—1600, Septembre].

Stanca e soția și Nicolae Pătrașcu, fiul luĭ Mihaĭ Viteazul. Cf. și articolul mieŭ din *Conv. lit.* pe 1903, pp. 708-9. Discul face parte din averea vechiĭ biserică a luĭ Stelea.

www.dacoromanica.ro

IV. Biserica Sf. Constantin.

De-asupra uşiĭ de intrare:

Cu vrearea Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiiuluĭ şi cu sporul Duhuluĭ Sf[ă]nt îndemnatu-s'aŭ creştinul Domnol Mateiŭ-Băsarab Voevod i g[ospo]jda ego Ilina, de aŭ zidit acestă sf[ăn]tî besearicî, hramul Stăĭ Nicolaĭ, de în temelie până în săvrăşit, ca s[ă] le fie de pomeană în veacĭ. Ispravnic Hagi Costandin. Pis mşța Sep. 15 dnă, vă leat 7159 [1650].

V. Mitropolia.

Se ştie că această frumoasă clădire a fost dărîmată şi înlocuită cu un edificiu noŭ, încă neterminat. Pietrele cu inscripţiĭ sînt aruncate pentru moment în curte, lîngă zid, saŭ acoperite cu pămînt în bolta de supt clădirea actuală. Am putut culege ce urmează:

239. 1. Pe piatra ce se găsia, de sigur, de-asupra uşiĭ de intrare:

Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiiuluĭ şi cu săvrăşitulu Sf[ă]ntuluĭ Duh fiindu ačastă... prea-luminatuluĭ şi de [Hristos iubitoriuluĭ] creştinul [Io Costandinŭ] Basarabŭ Voevod şi [Domn,] cu mila luĭ Dumnezeŭ... Domnu Ţărăĭ-Rumăneştĭ... [cu] cheltuiala dumneluĭ, ca să-ĭ fie veačnică pomeană, şi părinţilor, bunilor...; [ispravnic fiind] credinčos boiarinul Mărieĭ Sale Apostol Armaş, nevoind cu tot dinadinsul până s'aŭ săvărşit, vă leato 7216 [1708], mţa Avgust 27 dni.

Musceleanu dă alte două inscripţiĭ şi adecă:

a) Una (în traducere) de la Petru-Vodă (şi fiul săŭ Marco), decĭ Radu Paisie, care arată că întăiŭ clădirea s'a făcut de «Io Neagoe Voevod, împreună cu Doamna mea Despina şi cu fiul mieŭ Teodosie», supt Mitropolitul Macarie, dar lucrul a fost întrerupt prin moartea ctitoruluĭ, la «7018, Septembre 30». Petru-Vodă însuşĭ, «cînd aŭ ridicat Dumnezeŭ schiptrul Domnieĭ Mele», mîntuie Mitropolia, «mama bisericilor», o acopere cu plumb şi o zugrăveşte, isprăvind «în zilele arhiepiscopuluĭ

www.dacoromanica.ro

chir Varlaam». Pe lîngă Aninoasa, dăruită de Neagoe, el adaugă «balta ce se chiamă Sultana», vadul de moară de la Căscioare «și hotarul care este la deal», satul Sineștiĭ, cumpărat cu 6.000 de aspri. Data e «1533 (*sic*), Oct. 24».

Pomelnicul Mitropolieĭ, după înșirarea cîtorva Domnĭ vechĭ cu merite pentru biserică, dă pe Neagoe, Despina și Teodosie, ca unii ce «aŭ mutat și Mitropolia în Tîrgoviște» (*Studiĭ și doc.*, V, p. 629, nota 1). Pentru Mitropolitul luĭ Neagoe Macarie, fostul tipograf, v. *Ist. lit. religioase*, pp. XLVIII, LI, LIX, LXXI. Radu Paisie a îndeplinit și aicĭ sarcina de întemeietor și dregător de bisericĭ pe care și-o luase și care se potrivia cu trecutul săŭ de egumen la Argeș. Ca ginere al luĭ Neagoe (v. maĭ sus, Mărgineni), el era chemat să ducă la capăt aicĭ opera începută de acesta. Mitropolitul Varlaam era dintre clericiĭ luĭ Neagoe (*ibid.*, pp. LII, LXII-III). Amîndouă datele sînt însă greșite: Neagoe a murit în Septembre 1521, iar Radu Paisie s'a făcut Domn abia în 1535.

b) Alta de la Brîncoveanu (inscripție de-asupra ușiĭ de intrare, pe d'innuntru, zugrăvită). Ea repetă întăiŭ pe cea veche, adaoge apoĭ ca «aŭ perit tot plumbul după biserică» și zugrăveala s'a stricat de ploaie. Mateĭ Basarab o acopere a doua oară ca la început. Teodosie, Mitropolitul luĭ Brîncoveanu, o zugrăvește apoĭ din noŭ, «însă biserica cea mare cu altar și cu tinda cea mică», făcînd și alte îmbunătățirĭ, din veniturile Mitropolieĭ. Data e 30 Septembre 7216 (1708) și zugraviĭ se numesc Nicolae și Radu.

Dărîmarea Mitropolieĭ s'a făcut la 1595, iar cea făcută din noŭ a fost dărăpănată în aniĭ 1655—8.

Mitropolia veche era după modelul Sf. Sofiĭ (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 92).

Tot în Musceleanu se înseamnă vechiĭ ctitorĭ ce eraŭ zugrăviți pe părețĭ: Neagoe și Despina, Pătru, nu însă cu Ruxanda, ci cu Ecaterina (a doua soție?), Vlad, Mihaĭ, Alexandru (Iliaș saŭ Coconul), cari sînt și în pomelnic, Radu (Șerban?), Mircea (Ciobanul), Mateĭ, Constantin (Cîrnul), Radu (Leon), Șerban Cantacuzino; Mitropoliții Ștefan (îngropat aicĭ) și Antim (al luĭ Brîncoveanu), boieriĭ Barbu Corbeanu vătav de aprozĭ, îngropat în biserică, în sfîrșit bunicul îngrijitoruluĭ vechilor clădirĭ din Tîrgoviște: Ienachi I-iŭ Văcărescu, ca Păharnic, împreună cu soția luĭ Stanca și toți fiiĭ: Constantin, Barbu, Ștefan, Marina, Ilinca, Balașa (v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 131 si urm). Ienachi va fi fost ispravnic la clădire (dar v. inscripția de supt no. 1).

Morminte:

2. Din Musceleanu, p. 55: 240.

Suptŭ ăcastă piatră odihnesc oasele prea-sfințituluĭ chir

www.dacoromanica.ro

Stefan Mitropolitul Țării-Rumânești, fiind păstor în Scaun anĭ 20, și, viind vremea, și-aŭ dat obștească datorie, și s'aŭ astrucat aicĭ, în Sfânta Mitropolie: вѣчна ємѹ памѧть; în luna luĭ Aprilie 25 zile, la anul de la Facerea Lumiĭ 7186 [1668].

Ștefan a fost Mitropolit între 1648 și 25 April 1668 *(Ist. lit. religioase,* pp. CXXXI și CLXVII-VIII), decĭ tocmaĭ douăzecĭ de anĭ.

241. 3. Pe un mormînt de marmură, ridicat, cu laturile foarte frumos sculptate:

Supt ačastă marmură odihnește țărăna blagorodniĭ Balașiĭ Cantacuzeniĭ, una fiică a luĭ Ilie Cantacuzinò Vel Vist. den Moldova, soție a luminatuluĭ coconuluĭ Ștefan Brâncoveanul, al doilea fiiŭ al înnălțatuluĭ și blagocestivuluĭ Io Costandin Băsărabŭ Voevod, care, de an[ĭ] 15 vârsta fiind, cu iubit soțul eĭ creștinește efsevòs [εὐσεβῶς=cucernic], cu înțelepčune și cu alalte aretas [ἀρετὰς=virtuți] aŭ trăit, ci, cruda moarte făr de vreme încă sosind, după ce în boală grea căzând, nu mult zăcând, o aŭ răpit, viețuind cu luminatul soțul eĭ numaĭ aĭ 2, lun[ĭ] 10. [Ai]ce e odihna și răpaosul de veač, dupre bunătățile sale căștigat, iar iubituluĭ eĭ soț și tot blagorodneculuĭ neamuluĭ eĭ lacrămĭ nestămpărate și jale necurmată aŭ lăsat, răposând la anul de la Zidirea Lumiĭ l^{t} 7220 [1711], Dech. 23, astrucându-se cu multă cinste în Sfânta Mitropolia Târgoviștiĭ.

Cu greșelĭ, și în Musceleanu, pp. 55—6.

Pentru casătoria luĭ Ștefan, al doilea fiŭ al luĭ Brîncoveanu, cu fata luĭ Ilie, fiul luĭ Toderașco și nepotul de fiŭ al luĭ Iordachi Vistierul Cantacuzino, v. Neculce, pp. 289—90. Fata luĭ se chema Balașa după o soră maĭ mare a tataluĭ eĭ *(Studiĭ și doc.,* VII, p. 173). Ilie rămase cu acest prilej în Țara-Românească. Cronica oficială a luĭ Greceanu (partea inedita, anul 21) pune nunta la Februar 1709 și arată că nun a fost Constantin Stolnicul Cantacuzino, care fusese și naș al luĭ Ștefan (și Con-

www.dacoromanica.ro

stantin avea un fiŭ cu acest nume, Domnul de maĭ tîrziŭ). În cronica Greceanuluĭ se înseamnă și moartea Balașeĭ, după o scurtă boală.

După stilul presărat cu cuvintele grecești s'ar părea că autorul epitafuluĭ e însușĭ Greceanu (v. *Cronicile muntene*, p. 26).

4. Pe altă piatră de mormînt: 242.

Suptu ačastă piatră zace jupan Scarlat Vel Păharnic' ginerile prea-luminatuluĭ Io Costandin Băsărabŭ Voevodŭ și fečoru a luĭ Alexandru Mavrocordat, Mareluĭ-Dragoman al Porțiĭ turcești, tînăr încă, d'abià vărsta-ĭ 22 de aĭ ajungănd, și un anu și jumătate numaĭ cu iubitulu-ș soție trăindu, cruda moarte viiața i-aŭ scurtatu; la cursul anilor de la Spăsitoriul H[risto]s 1699, mța Iulie 28.

Mențiune și în *Biserica ortodoxă*, XIV, p. 724.

Scarlat, fiul luĭ Alexandru Exaporitul, s'a născut la 2 Mart 1678; logodit încă din 1692 cu Ilinca fiica a treia a luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, el se cununâ cu dînsa la 5 Februar 1698 (Greceanu, p. 343; Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, București, Minerva, 1901, p. 168). Data morțiĭ din inscripție se găsește și în Greceanu (p. 353). «Poate că maĭ mult luĭ Dumnezeŭ aŭ plăcut decît părinților», încheie cronicarul Curții. Cf. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 343, nota 3 (însemnarea luĭ Brîncoveanu însușĭ despre sfîrșitul ginereluĭ săŭ) și Ém. Legrand, *Généalogie des Mavrocordato*, Paris, 1900, p. 12. Însemnarea domnească spune că Scarlat a fost îngropat «în tindă».

5. Pe o piatră foarte ștearsă se maĭ văd următoarele litere, ce nu pot da un înțeles: 243.

ИХ.... НАИР.... С... ИХ.... НАШЕГО ВО.... [Шерв]АН [Воє]ВОДА ЗЕМЛИ.... ѢШ ИДЕ.... ДАДЕ И ГРАЖДАНОЄ.... П.... НВО ЗЕМЛѦ ВСЄ ДР...Ь.... СХТОЛ... ТОЛИКО....

6. În acest mormîntŭ întunecat Barbul Corbeanul zace: 244.
Vătav aprozilor era, și multă cale face.
In vîrsta tinerețelor datu-l-aŭ săvărșitul,
Lăsănd femeaia tînără și toate, ticăitul.

www.dacoromanica.ro

El era probabil fratele luĭ Dumitrașco și Mihaĭ. V. *Ist. lit. rom. în sec. al. XVIII-lea,* tabla.

245. 7. Suptŭ ačasta piatră să odihnescu oasele dumneluĭ răposatuluĭ Mateiŭ Cleronomo, care aŭ fostu Vel Portar în zilele Mării Sale Io Costandin Bă[sărab] Voevod : den averea luĭ de la [părința] și după č[e] au slujit cu credință Domnilor și țăriĭ, după orănduiala... de obște a neamulu... urăi o... cții... dumnealuĭ, lăsându în rudeniile... iubite în gria(?) jale... ne'ncitată; 26 de zilele luĭ Iunie, leat 7209 [1701].

246. 8. Supt ačastă piatră zace [Ior]ga Slugearul-cel-Mare carele de la [Ag]rafa locul moșilor săĭ are —; lasat-aŭ rudelor sale multă jale și mare —, eșind dintr'ačastă lume la veačnica odihnire.

Pentru Grecĭ din Agrafa în țerile noastre, v. *Studiĭ și doc.,* V, p. 161, no. 112. Iorga Sulgerul se întîlnește în Sfatul luĭ Brîncoveanu la 1699 *(Socotelile Sibiiuluĭ,* p. 18, nota 1). Urmașul săŭ fu un Done *(ibid.* și *Studiĭ și doc.,* V, p. 194, no. 57).

247. 9. Aicea odihnescŭ oasele de bun neam jupanŭ Costanŭdinŭ Bucșanulŭ fečorul luĭ Ventilă Vel Ban : aŭ răposat în zilile Io Costantin Mafroc[ordat] Voevod. Deșarta lume am trecut, fiind, am făcut; rugați voĭ Domnul Hristos să-mŭ trimiță ertăciune dentru a sa mare milă; luna lu Oc[tomvrie] 26 zile, leat 7245 [1736].

Pentru Vintilă Bucșanul, v. *Studiĭ și doc.,* V, p. 528, no. 17; *Doc. Cant.,* pp. 249-50. Ruda sa Staico făcu un complot contra luĭ Brîncoveanu și fu spînzurat *(ibid.,* pp. 528-9, no. 20; p. 715; locurile din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* supt numele Merișanu).

248. 10. Supt ačastă piatră să odihnesc oasele dumnealuĭ de bun neam răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Costandin Corbeanul Vel P[i]t[ar], fiiul dumnealuĭ răposatuluĭ Vintilă Corbeanul biv Vel Ban și al dumneaeĭ Băneaseĭ Ilincăĭ

www.dacoromanica.ro

Cantacuzinii, carele în zilile prea-luminatului Domnŭ Io Costantinŭ Basarabŭ Voevoda aŭ dat datoriia vieți dumnealuĭ la anulŭ de la Zidirea Lumeĭ 7218, iară de la Hristos 1710, în luna luĭ Septemvrie în 19 zil[e].

Ilinca era fata luĭ Constantin Cantacuzino Postelnicul, după care a fost numit fiul eĭ.

11. Supt ačastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ 249.
Dumnezeŭ Zahariia ermonah Mesopotamian ot Sfeatagora, proigumen al mănăstiri Plumbuita; aŭ răposatŭ în Târgoviște, April 6, 1811, fiindŭ în vărstă de anĭ 85, și patriia o ar[e] de la Athina.

12. Supt ačastă înfrumusețată piatră se odihnescu-să 250.
osele robeĭ luĭ Dumnezeŭ Păuna, care aŭ fostŭ jupănească dumnealuĭ Ghiorghiă Căpitan de Cazacĭ, den Târgoviște, și fiica dumneaeĭ jupăneaseĭ Chițiĭ Portăreaseĭ, și, trăindu cu al dumneai bărbat(?) anĭ 8, bună viață aŭ petrecut și după cea de obște datorie și-aŭ dat sufletul către Domnul în ziva de Sfănta Troița, și cu mare cinste s'aŭ pus oasele eĭ supt ačaste piiatră în Sfenta Metropolie den Tergoviște, la l[ea]tul 7216 [1708], măsița Maĭ.

13. Supt ačastă piiatră se odihnesc oasele răposatuluĭ 251.
robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Ma...nie erodiaconu cel ce-aŭ fost iconom sfinteĭ Mitropoliĭ din Târgoviște, č-aŭ răposat la leat 1799, Mart, fiindŭ Mitropolit Preasfințiia Sa chirio chir Dosofteĭ..., care cu a Prea Sfănții Sale cheltuială și cu c[heltuiala...] s'aŭ pus ačastă piatră la leat 1800, Avg. 9.

Același lucru se repetă pe margene.

14. Suptŭ ačastă piatră odihnescŭ oasile răposatuluĭ 252.
robul luĭ Dumnezeŭ Ghiorghie Lupoianul ot Meedinți, dinpreună cu acest[e] nume: Floarea, Șărban, Mariia, Dumitru, Costandin, Mateiŭ, Ilinca; la vleat 7197 [1689], msța Iunie 1. Pisar Miia[ĭ].

www.dacoromanica.ro

E o piatră de mormînt-pomelnic, analoga cu crucile din regiunile de munte ale Țerii-Românești. — Lupoienii se înrudiră apoĭ și cu Cantacuzinii *(Gen. Cant.*, p. 347).

253. 15. Supt ačastă reace piiatră de aicĭ, în sfânta și marea Mitropolie odihnescu-se oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Neagoe Spătariul Văcărescul, avându viiață în lume anĭ 72, și s'aŭ săvârșit cu pace în luna luĭ Septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 [1701].

Pentru Negoiță Văcărescu, fiul luĭ Ivan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, p. 201. Ienachi I era fiul luĭ.

254. 16. S'aŭ prestăvit în Domnul dumnialuĭ Dumitrașcu Caramanlăul biv Velŭ Postealnic, în zilele prea-luminatuluĭ Domn Io Costandinŭ Basarabŭ Voevod, la anii de la Zidirea Lumiĭ 7217 [1709], în luna luĭ Avgustŭ în 20 de zile. Viačnică fie pomenirea dumnialuĭ.

El a fost și capuchehaie la Constantinopol *(Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 373). Brîncoveanu și-l făcuse Mare-Postelnic *(Soc. Sibiiuluĭ*, p. 18, nota 1).

255. 17. Aicea odihnescu oasele dumnealuĭ de bun neam jupan Ivan Văcărescul i jupanița luĭ Maria i snă ego Ivan, Ștefan, Asan, Mariia și Neagoe, Zamfira, Ianache, Neacșa, Datco, Mihalcea, Costantin..., Sava, Barbu, Eba..., Ancuța, Zoița, Badea; aŭ răposat în zilele luĭ Scarlat Ghică Voevod; Marti 17, leat 7268 [1760].

E de sigur din vre-o ramură de provincie a Văcareților. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 363 și urm.

256. 18. Pe un clopot, așezat între bucățile de plumb ale coperemîntuluĭ, am putut ceti atît:

МЛСТІЮ БЖІЕЮ Стефань [архіепископь и] митрополит Ѣгровлахискіи [= cu mila luĭ Dumnezeŭ Ștefan, arhiepiscop și

www.dacoromanica.ro

Mitropolit al Ungrovlahieĭ], acest clopotŭ făcutu-l-am sfintiĭ Mitropoliĭ ot Tărgoviște [mșța —,] vleat 7176 [1667-8].

Me fudit Pet[rus] Murator [= Maurer], 1667.

XLIX.

La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Tîrgoviște).

Cu ajutoriul luĭ Dumnezeŭ fiind ačastă fântână bună, 257.
veache și măncată în multă vreame pe moșie megieșască, a stătut nedreasă până acum, iar acum, cumpărând moșiia de la Vintilă, cu voia a tuturor moșneanilor, dumnealuĭ Grigorie Greceanul Vel Ban, s'aŭ îndemnat de o aŭ dres și o aŭ înnoit deprecum să veade, maĭ multŭ pentru că, fiind apă foarte bună și bînd călătoriĭ, să dea mulțumită luĭ Dumnezeŭ și să zică: D[u]mn[e]zeŭ să iarte sufletele ale celora ce aŭ cheltuit de o aŭ înnoit și [a]le lor ce den temelie o aŭ făcut; și o aŭ zidit al doilea oară den temelie, această fântână, de acestŭ maĭ sus numitŭ boiariŭ, în zilele prea-înnălțatuluĭ și prea-luminatuluĭ nostru Domnŭ Io Constandin Neculae Voevod Mavrocordatŭ, în anul de 'ntăĭ dentru a patra Domnie a Mărieĭ Sale, la anulu de la Adam 7253, iar de la H[risto]s 1744, Octonvrie 14 (ᴀ,ᴍ).

L.

Pe o cruce din drum.

Ca model de astfel de inscripțiĭ: 258.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ rădicatu-s'a ačastă sf[ă]ntă și dă viață făcătore cruce între hramu Prepodomni Paraschivi, și s'aŭ ridicat în zilele prea-înnălțatuluĭ D[o]mnu Ion Neculae Constandin Voevod, și s'aŭ ridicatu de robu luĭ Dumnezeŭ Bancă și [soția] luĭ Maria, etc.

www.dacoromanica.ro

LI.

259. **Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmboviţa).**

вьздвижи с сьи чстни крст вь молво и вь (и) пох̃вальствиа . . . вь дни Iω Михаї Воєводи, гжда єг Станка и син єг Петрашко Воєводи, и зкраси (?) жупан Радул вел клч. и жупан Прєда вел постелник и жупан Строє вел столнек. [Urmează pomelnicul, cu Pîrvu, Marco, Negrea ș. a.], вь лєт ѯзрє. Пис (?) Воико.

Adecă:

«S'a ridicat această cinstită cruce, pentru rugăciunea și lauda Sfîntuluĭ... în zilele luĭ Io Mihaĭ Voevod și ale Doamneĭ lui Stanca și fiuluĭ lor Petrașco Voevod; și a făcut dumnealuĭ Radul Vel Clucer și dumnealuĭ Preda Vel Postelnic și dumnealuĭ Stroe Vel Stolnic..., în anul 7105 [1596-7]. A scris (?) Voico.

LII.

Biserica din Mihăieștĭ (pietre depuse la mănăstirea din Cîmpulung).

260. 1. прєстави сє рав вжїи жупань Бадє вь дни блгствиаго Iω Влад Воєводї в лєт ѯзм, мсца Фев[р]оарїє к дь, вьтоорник, и ендиктъ д, дем. кг: вєчнаа мъ памет.

Adecă:

«A raposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealui Badea, în zilele blagocestivuluĭ Io Vlad Voevod, în anul 7040 [1532], luna Februar 20 de zile, Marțĭ, și indicția 4, temelia 23: veșnica luĭ pomenire.»

Badea nu e un boier mare, poate nicĭ macar un boier cu slujbă. Vlad-Vodă e fiul luĭ Vladuță, Vlad înnecatul.

261. 2. прєстави сѧ рабъ вжїю пан Льзат великыи клчар вь дни блгочьстиваго Iω Кинтил[ь]Воєвод, в лєт ѯзма, мсца сеп. в дь: вєчна є[мъ] памет.

www.dacoromanica.ro

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Lăudat Mare-Clucer, în zilele blagocestivuluĭ Io Vintilă Voevod, în anul 7041 [1533], luna Septembre 2 zile: veșnica luĭ pomenire.»

Acesta e boierul muntean care în 1529, supt Moise-Vodă, atăcă Branul, apărat de Brașoveanul Ioan Hoch (*Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum,* în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó,* IV, Brașov, 1903, p. 77). Ca un vecin al Branuluĭ, el asigurase pe Domnul săŭ «că va lua cetatea fără nicĭ-o greutate», dar, adauge cronicarul sas Ostermayer, «s'a întors cu rușine și pagubă, și a primit de la Vodă răsplata cuvenită pentru trufia sa» *(ibid.,* p. 499). Totușĭ Brașovenii ĭĭ trimet un sol încă în 1530 *(Quellen,* II, p. 202). Din această inscripție se maĭ vede că pe atuncĭ și în Țara-Românească se socotia anul de la 1-iŭ Ianuar: în adevăr, înnecarea luĭ Vlad și suirea în scaun a luĭ Vlad-Vintilă se întîmplară după 2 Septembre 1532 (Brașovenii daŭ de veste la Curte la 2 Decembre; *l. c.,* p. 376). Eĭ primiseră știrea la 8 Octombre. Solii cu vestea alegerea luĭ Vintilă-Vodă sosesc abia la 29 Novembre *(ibid.,* pp. 273-7).

262. 3. пр҃ѣстави сѧ рабъ҃ бжію Житїан снь Льъ҃дат великыи клъ҃чар [вь дни благочьст]иваго Іѡ Пьтр[ъ҃] Воєвод, в лѣт ҂змг (?), мсца августа еі днь; вѣчна є[мъ҃] памет.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Jitian fiul luĭ Lăudat Marele-Clucer, [în zilele blagocestivuluĭ] Io Pătru Voevod, la anul 7043 (?), luna luĭ August 15 zile: veșnica luĭ pomenire.»

Din cifra unităților se înțelege numaĭ partea de jos a cotoruluĭ; pare să fie un r (3). În acest cas, s'ar hotărî și astfel data de «vara 1535» pentru venirea în Domnia luĭ Petru-Vodă care și-a zis și Radu (Radu Paisie). V. art. mieŭ în *Conv. lit.* din 1904. Un Stolnic Jitian se întîlnește în Sfatul luĭ Neagoe Basarab; el a fost, de sigur cel d'intăiŭ întemeietor al mănăstiriĭ Jitianul, pe care o făcu apoĭ din noŭ Balașa, Doamna Iuĭ Constantin Basarab.

www.dacoromanica.ro

LIII.

Biserica de la Hîrteşti.

263. De-asupra uşiĭ de intrare (după un desemn de d. G. Şapcaliu, profesor):

БЛГОВОЛЕНЇЕМЪ ѠЦА И ПОСПѢШЕНИЕМ СНА И СЪДѢИСТВЇЕМ СТГО ДХА СЪВРЪШИ СѦ СЬИ ЧСТНЫ ХРАМ СТМѮ АРХІЕРЕѠ ХВОУ НИКОЛАЕ ВЪ ДНИ БЛГОВѢРНАГ ГНА ІѠ ЕЛА[Д] ВОЕВОДЕ, И ТРѮДИ СЕ Ѡ СЕМ ЖѮПАН ЛЬѮДАТ И СЪПРЖЖНИЦА ЕГО ВОИКА И БРАТ ЕГО ЖѮПАНЬ БАДѢ, СНОВЕ ЖѮПАНѮ БАДЕ КОТЕСКѪА, И МТИ И[Х] МОНАХІА ГАЛОМІА, ВЬ ЛѢТ ѯЗМ, КРСЖЬІ *(sic!)* 17 *(sic)*.

Adecă:

«Cu bună-vrerea Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sf. Duh s'a făcut acest cinstit hram al sfîntuluĭ arhiereŭ al luĭ Hristos, Nicolae, în zilele bine-credinciosuluĭ Domn Io Vlad Voevod, şi s'a ostenit la aceasta dumneluĭ jupăn Lăudat şi soţia luĭ, Voica, şi fratele luĭ, jupăn Badea, fiiĭ dumnealuĭ Badea Cotescul, şi mama lor, monahia Salomia, în anul 7040 [1532],... 17.»

Înţelesul literilor de la sfîrşit, în care s'ar aştepta cineva să găsească data, nu-l pot descoperi. Pentru Lăudat, v. maĭ sus, *Mihăieştiĭ*.

LIV.

Mănăstirea din Cîmpulung.

264. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfăntă biserică ce să prăznueşte întru cinstea Adormiriĭ prea-sfinteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ şi pururea-fečoareĭ Marieĭ s'aŭ zidit întăiaş dată din descălicătoarea ţăriĭ de răposatul întru pomenire prea-bunul creştin şi de H[risto]s iubitor singur-stăpănitor Radul Negrul Vvd., căndaŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1214], şi aŭ stătut ačastă bisearică cu bună pace pănă în zilele creştinuluĭ Domnŭ Alexandru Vvd. Iliiaş, întru a doa

www.dacoromanica.ro

Domnie, fiind leat[ul] 7136 [1628], căndu atuncea, surpăndu-să și stând cățva anĭ dărăpănată, pănă cănd, din voia luĭ D[u]mnezeŭ s'aŭ rădicat Domnu Țăriĭ prea-milostivul creștin Mateĭ Basarab Vvd. carele, ca un răvnitor de cele d[u]mnezeești, aŭ zidit-o iarăș, cu aceleași pietre, pre aceiaș temelie, fiind leat 7143 [1634-5], precum în pisaniia luĭ pe larg arată, iar, cînd Proniia cea d[u]mnezeiască aŭ binevoit, și priveleghiurile țăriĭ cele vechĭ s'aŭ înnoit și [n]e-aŭ dăruit, dînd Țării pre blagocestivul și bunul patriot Grigorie Dimĭtriu Ghica Vvd., în leatu 7332 [1823-4], între alte multe podoabe ce aŭ făcut patrii sale, țării aceștiia, ca un răvnitor acelor vechĭ și adevărațĭ D[o]mnĭ patrioțĭ, văzînd și pre ačastă stîntă biserică cu totul zmăcinată și pornită spre cădere din pricina groazniculuĭ cutremur ce s'aŭ întîmplat în leat 1802, Oct[om]v[rie] 14 de la H[risto]s, încît și închisă aŭ fost șapte aĭ, și, nelăsîndu-l splahna [grec. = inima] cea creștinească a privi o zidire veche ca ačasta întru atîta proastă stare, din porunca Mării Sale s'aŭ surpat pînă în fața pămîntuluĭ, și iarăș cu aceleaș pietre, pă aceiaș temelie, s'aŭ zidit și s'aŭ înfrumusețat, înpodobindu-să cu deosebire din ceia ce aŭ fost, precum să vede, păstorind turma Țării Preaosfinției Sa chir Grigorie Mitropolitul, iar năstavniciia aceștiĭ sfinte mănăstirĭ ocîrmuind smeritul între arhiereĭ chir Filaret Apamias, Beldiman, din patrie Moldavii, întru al 14 an al nastavnicii sale; carele și silitor aŭ fost asupra acestuĭ lucru, nevoindu-să cu toată inima pentru pomenirea și mîntuirea sufletuluĭ săŭ, spre răspuns bun la înfricoșata judecată; începîndu-să zidirea la anul de la Adam 7335, iar de la H[risto]s 1827, în luna luĭ Maĭ în 14, și s'aŭ săvîrșit la [nescris].

Pentru Filaret Beldiman, v. mai sus, *Slatina*. Iar pentru inscripția de față, întru cît privește trecutul mănăstirii, cele două ce urmează.

www.dacoromanica.ro

265. 2. Sus, pe fațadă, în stînga:

În zilele dulceluĭ creștin și de Dumnezeŭ iubit creștin Mateĭ Bas[ă]rabî Voevod, g[ospo]jda ego Elina, cu vrerea luĭ Dumnezeŭ pus a fi Domn creștin în Țara-Rumănească, întru moșiia luĭ, care iaste dîntru Ungurĭ descălecat[ă], adecă început-aŭ a scrie de ačastă s[ă]ntă dumnezeiască beaserică ce iaste hramul prea-sfinteĭ ВЛДЧНЦЄ НАШЄ БЦЄ И ПРИСНОДЕВ Mariia, carea s'aŭ început și se-aŭ zidit și se-aŭ săvrășit de bătrănul și prea-m[i]l[o]stivul creștin Radul Negrul Voevod; carea aŭ fost de 'nceput desc[ă]lec[ă]torol Țeriĭ-Rum[ă]neștĭ și d'început aŭ fost zidit[ă] ačastî sf[ă]ntî d[u]mnezeiască besearec[ă], căndaŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1215], și tot aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] păn în zilele creștinuluĭ Alexandru Voevod Iliiaș, doao Domnie, căndaŭ fostŭ cursul anilor de la Adam 7136 [1628]; atunce, într'aceia vream[e], se-aŭ surpat de întru voia luĭ Dumnezeŭ, în zioa de S[fe]ti Ilie proorocul, la miazanoapte, și nič-o firoseal[ă] nu s'aŭ făcut, iar dup'aceaia, deac'aŭ dăruit Domnul Dumnezeŭ pre acestŭ Domn bun și m[i]lostiv creștin Mateiŭ Băs[ă]rabî Voevodi, g[ospo]jda eg Elina, cu Domnie în Țeara-Rum[ă]nească și întru moșiia luĭ, și fiind și Măriia Sa de într'acea rudă bun[ă] și de întru acel neam adev[ă]rat, socotit-aŭ ca un Domnu bun și m[i]lostiv ca s[ă] rădič[e] și să fac[ă] ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască besearec[ă], să nu piiară pomeana acelor răposațiĭ Domnĭ bătrănĭ, și acest Domnu bun și milostiv creștin Mateĭ Băs[ă]rabî Voevod i g[ospo]jda eg Elina, încă să le fie de pomeană lă s[fă]ntul jertfealnic întru vecie nesăvărșit[ă] și de mare ajutoriŭ înnaintea feațeĭ luĭ Dumnezeŭ adeverit. Și ispravnic aŭ fost dup[ă] lucrul acești sfinte dumnezeiască besearic[ă] Socol Cluceriul de Cornățeanĭ, și aŭ nevoit și acestŭ boiariŭ înțelept cu mult[ă] strad[a]nie și cu tota inima pentru slujba și pentru pomeana Domnu-

www.dacoromanica.ro

săŭ, apoĭ și pentru sufletu luĭ, ca să fie de ajutoriŭ la înfricoșata jud[e]cat[ă]. Și se-aŭ început a se zidi ačastă dumnezeiască beserecă de în fața temelieĭ în luna Iunie 22 zile, căndaŭ fost văleatul de la Adamŭ 7143 [1635], și se-aŭ săvărșit în luna luĭ Avgust 20 de zile, vă leat 7144 [1636].

3. Tot așa, la stînga: 266.

вь имѧ wта и сна и стго дха, амин. În zilele dulceluĭ creștin și de Dumnezeŭ iubit creștin Mateĭ Băsărabŭ Voevod i g[o]sp[o]jda eg Elina, cu vrearea luĭ D[u]mnezeŭ pus a fi D[o]mnu creștinŭ în moșiia luĭ, adec[ă] scris-am de ačastă sfăntă beserecă ce-ĭ iaste hramul Ѕспеніе прсте вадчиці и присндевы Maria, carea aŭ zidit răposatul Radul Negrul Voevod, căndaŭ fost vleatul de la Adam 6723 [1215] și aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] pănă în zil[e]le luĭ Alexandru Vod[ă] Iliaș, fost-aŭ leatul 7136 [1638]; atunce se-aŭ surpat; iar, deacă aŭ dăruit Dumnezeŭ pre creștin Mateĭ Băș[ă]rab Voivod i g[o]s[po]j[d]a eg Elina cu Domnie întru moșiia luĭ, socotit-aŭ ca u[n] D[o]mnu m[i]l[o]stiv ca s[ă] rădič[e] ačast[ă] s[fă]ntă besearic[ă] ca s[ă] nu piar[ă] pomeana moșilor, pentru c'aŭ fostu și Măriia Sa dentr'acia rud[ă] bun[ă] și adev[ă]rat[ă], și ca s[ă] fie și Domnieĭ Luĭ de pum[e]an[ă], la sf[ă]ntul și de mare ajutoriŭ înnaintea feței luĭ Dumnezeŭ întru vecie, amin. Dup[ă] ačaia și acesta ce se zič[e] Dălg[o]poliŭ să fie ertat de vama de păine, să nu diah vam[ă] domnească. Așijderea și orușani să nu diah vam[ă] de č[e] vor vende, cum aŭ fostu ertaț de răposatul Radul Negrul Voivod și cum scrie în cărțile ceale bătrăne. Așijderia să fie ertaț și de Domniia Mea, iar cine nu va întări, să fie proclet și anatema. Și se-aŭ început ačastă sf[ă]ntă beserecă de în fața temelieĭ în luna lu Iunie 22 dni, de la Adamŭ *[rupt]* trecuț aĭ 7143 [1635]. Ispravnicŭ aŭ fost dup[ă] lucrul al cești sf[i]nte beserečˇ

www.dacoromanica.ro

jupan Socolŭ Cliuciiariul de Cornîțeanĭ. Și aŭ nevoit și acest boiariŭ cu toat[ă] inima și cu multă str[ă]danie pentru slujba Domnulu[ĭ săŭ] și pentru sufletul luĭ, ca să-ĭ fie dea ajutoriŭ. Vă leat 7144 [1636]. Și s'aŭ săvrășitŭ în luna luĭ Avgustŭ 20 de zile când aŭ fostŭ.

Cele două inscripțiĭ din urmă, cu multe greșelĭ, în Hasdeŭ, *Istoria critică*, ed. a 2-a, pp. 134-5 (după o copie de C. Aricescu).

La analisa vioaie și doveditoare a d-luĭ Hasdeŭ, care arată cît de puțin istoric e Radu Negru întemeietorul, adăugăm următoarele:

Până la începerea, supt Petru Rareș, a legăturiĭ culturale dintre Moldova și Țara-Românească, nu se află nicĭ-o pomenire despre Radu Negru și despre o *descălecare* a țeriĭ din Ungaria.

Pentru întâia oară se întîmpină numele de «Negru-Vodă» într'un act al luĭ Alexandru-Vodă Mircea, care arată la 8 Ianuar 7077 (1569) că mănăstirea Tismana (clădită de Vladislav Voevod; 1364-138...) a reclamat moșia Elhovița care i-ar aparținea «de la întemeiarea Țeriĭ-Românești, de la cel dintâiŭ Negru Voevod» (**ѡт сѣзданїѣ влашкоѥ земле, прьвои Негрѣ Коевода**) (*Magnum Etymologicum*, IV, planșe). De oare ce Tismana a fost întemeiată de Vladislav, nu se poate ca «Negrul-Vodă» să fie înnaintea luĭ; de bună samă că Alexandru n'a văzut un act, pe care l-ar fi citat, ci i s'a vorbit numaĭ de călugărĭ, cari puneaŭ după legendă ca cel maĭ vechiŭ Domn muntean pe «Negru».

Luccari, negustor ragusan care a fost mult timp pe la noĭ, știe și el numaĭ de «Negru-Vodă», care ar fi făcut cetățile Cîmpulung, Bucureștĭ, Tîrgoviște, Flocĭ, Buzăŭ, Argeș; mormîntul luĭ ar fi la Argeș. El ar fi trăit pe la 1310. Fiul săŭ ar fi fost Vladislav (din 1364). Cf. *Studiĭ și doc.*, III, pp. LX-I. Poporul atribuie luĭ Negru-Vodă și aducerea moaștelor Sf. Filofteia la Argeș (*Biserica ortodoxă*, II, pp. 635-6).

Există în Cîmpulung o veche și puternică mănăstire, clădită, ca Sîn-Nicoară, din Argeș, de Nicolae Alexandru Basarab. Piatra acestuia, cu data de 6973 (1364), se maĭ vede, perfect păstrată, la dreapta în locul cuvenit ctitorilor. Biserica era însă zguduită, și ea se dărîmâ în curînd, supt Alexandru Iliaș, stînd apoĭ șepte anĭ în părăsire.

În 1633 se întoarse, întărit de la Poartă, Mateĭ Basarab. El începe clădirile de bisericĭ în 1635 chiar, prin restaurarea celeĭ de la Cîmpulung. Ispravnic alege pe Clucerul Socol din Cornățenĭ. Acesta era trimes în misiune la Rákóczy în 1636 (*Studiĭ și doc.*, IV, p. CLXXXII), dar, de și inscripția spune că lucrul la biserică se mîntuise încă în acest an 1636, maĭ găsim pe Socol la Cîmpulung ca «ispravnic după lu-

www.dacoromanica.ro

crul sfinteĭ besearecĭ» și în 1637, și chiar în 1639 *(ibid.,* I-II, pp. 275-6). Abia în 1640, Socol, înnaintat Postelnic, capătă de la Domnul săŭ alte sarcinĭ *(ibid.,* IV, p. CLXXXII). Cu prilejul șederiĭ sale în Cîmpulung, el făcuse în drumul de la Tîrgoviște la Rucăr și un pod: Podul luĭ Socol (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 230).

Orășeniĭ, în fruntea cărora se găsia județul Gheorghe, întrebuințară această întîmplare a dregeriĭ bisericiĭ lor pentru a cere o întărire de privilegiĭ, prin care ar fi scutițĭ de vamă. Eĭ înfățișară pentru aceasta, în April 1636, luĭ Mateĭ-Vodă maĭ multe cărțĭ domnești, și anume: una de la Vladislav Dan, alta de la Vlad Dracul, a treia de la Mihail fiul luĭ Mircea și, în sfîrșit, o a patra carte de la un Radu-Vodă, foarte veche. Acestor două din urmă nu li se cunoștea sfîrșitul cifrelor din dată, așa încît, fără zecĭ și unităț, se ceti 6800, acolo unde va fi fost 6890 și ceva, și 6900 unde va fi fost 6920 și ceva [1]), căcĭ Radu era fiul luĭ Vladislav și Mihail fiul luĭ Mircea (e suspect numaĭ că actul de la Radu nu fusese arătat pănă atuncĭ Domnilor anterioriĭ, cari și eĭ dăduseră asemenea întăririĭ). Fiind vorba de un Radu foarte depărtat, s'a zis, în legătură cu legenda, Radu Negru, și astfel se creă acest nume falș, care corespunde întru cîtva numeluĭ de Bogdan Dragoș, ce se născocise dăunăzĭ pentru întemeietorul Moldoveĭ. Cf. *Magazinul istoric,* V, p. 331 și urm.

Dar Radu Negru nu trecuse încă în credința mulțimiĭ, care știa tot numaĭ de vechiul Negru-Vodă. Astfel Paul de Alep putu să alcătuiască după spusele lor, următoarele știrĭ despre Negru-Vodă: «Se zice că în timpurile vechĭ la Cîmpulung a fost reședința Domnilor Țeriĭ-Românești, căcĭ eĭ trăiseră în Țara-Ungurească supt stăpînirea Craiuluĭ, avînd un Voevod al lor. Acest Voevod veni să-și pască turmele în țerile acestea ce se aflaŭ în mîna Tatarilor, dar cu totul golite de locuitoriĭ. El ceru voie Craiuluĭ, se așează aicĭ și, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, goni pe Tatarĭ din țara ce stăpîniaŭ și luă în mîna luĭ tot Ținutul. *Eĭ obișnuiaŭ să-l numească Negru-Vodă,* și el zidi această mănăstire care pănă în timpul luĭ Mateĭ căzuse în risipire și acesta o înnoi, așa cum este și acum: nouă și frumoasă» (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 148).

Biserica veche era *maĭ veche* decît Radu. Ea nu poate să fi avut pisanie, căcĭ din ea s'ar fi luat oarecare știrĭ precise. Vechimea făcea pe Cîmpulungeniĭ s'o atribuie tot luĭ Negru, a căruĭ cetate, Negru-Vodă, se vede în Argeș [2]. Acum însă se formase legătură «Radu Negru». Această

[1] Găsesc aceiași explicație și la d. Onciul, *Originile principatelor*, p. 219. Ea mi s'a impus însă independent, și aceasta arată cît e de firească.

[2] Cetatea, azĭ în ruine, stătea chiar în margenea drumuluĭ mare ce ducea în Ardeal. Se zicea că Turciĭ o dărîmaseră. O pomenesc doĭ călătoriĭ din veacul al

www.dacoromanica.ro

legătură se maĭ întărise și prin faptul că în biserică zugrăveala veche înfățișa pe un Radu-Vodă (fiul luĭ Vladislav) cu fiul său Dan (Dan I-iŭ) (*Bis. ort.*, III, p. 180). Avînd nevoie de o dată, eĭ dădură luĭ Socol pe a mormîntuluĭ luĭ Nicolae Alexandru, care va fi fost cine știe ce acoperit de praf, cetind decĭ 6723, acolo unde era 6873. Data fu primită, și într'un hrisov din 3 Maiŭ 1636 și în altul din 1647 ale Domnuluĭ înnoitor (*Operele luĭ Constantin Cantacuzino*, p. 19; *Magazin*, V, p. 343 și urm.). Astfel se născu fantasma «Radu Negru». Stoica Ludescu desăvîrși figura eĭ, scoțînd din titlul de «duce al Făgărașuluĭ și Amlașuluĭ» purtat de Domniĭ muntenĭ de la Vladislav I-iŭ înnainte, o indicație de origină și coborînd pe «Radu Negru» din Ardeal (*Magazin istoric*, IV, pp. 231-2). Tot astfel Luccari, pornind de la numirea de «Ungro-Vlahia» dată în diplomele slavone Țerĭĭ-Românești, făcuse pe «Negru-Vodă», ungur. Și tot așa autorul inscripțieĭ de la 1636, întemeindu-se pe aceiași numire, declară Țara ca descălecată «dîntru Unguri». Pe vremea luĭ Paul de Alep, legenda obîrșieĭ ungurești începuse a se răspîndi. Constantin Cantacuzino făcea din Negru-Vodă un Hațegan (*Operele*, p. 43).

Acest Constantin Cantacuzino Stolnicul, în srîrșit, încercă, în notele sale pentru o istorie critică a Țerĭĭ-Românești, să împace cu data de 6723 orĭcare altele ĭĭ căzură în mînă (*Operele luĭ Const. Cantacuzino*, pp. 19-20). Întăiŭ el primise pe acea de 6798, ivită cine știe cum în mintea luĭ Stoica Ludescu (*Magazin*, IV, p. 231; *Operele* citate, p. 50).

Caracterul îndoit al inscripțieĭ se explică prin aceia că a doua e pusă de Cîmpulungenĭ, cari voiaŭ să veșnicească și astfel amintirea privilegiilor lor. Supt Duca-Vodă, la 25 Decembre 1675, eĭ le săpară pe o piatră, scriind și acolo că vama li-a fost «iertată și de răposatul Io Radul Negru Voevod»: e interesant că aicĭ eĭ numaĭ dădură anul de 6800 din documente, ci primiră pe acel de «6723» din pisania bisericiĭ (visitația Mitropolituluĭ Neofit, în *Bis. ortodoxă*, III, p. 181).

267. 4. Supt jilțul Vlădicăĭ (în locul ctitoruluĭ):

мсца ноємврїа sі днь прѣстави сѧ великїи и самодрьжавны гдрь Їѡ Никола Алеѯандрь Воевода, снь великаго Басарабѫ Воевода, вь лѣт ⁘swoг, енд. г; вѣчнаѧ емѹ памѧт.

Adecă:

«În luna Novembre 16 zile a răposat Marele și de sine stătă-

XVI-lea, Bongars (1585) și Walter (1597) (Papiu, *Tesauru*, I, p. 31; Hurmuzaki, XI, p. 191). Și Constantin Cîrnul fugi pe acolo, la 1658 (*Studiĭ și doc.*, IV, p. CCLXXXVIII).

www.dacoromanica.ro

torul Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, fiul mareluĭ Basarab Voevod, în anul 6873 [1364], indicția 3; veșnica luĭ pomenire.»

Indicția nu concordă.

Inscripția a fost întâiŭ semnalată de Mihaĭ Banul Cantacuzino, în tratatul său istoric descriptiv asupra Țeriĭ-Românești, tipărit în grecește, la 1806, de frații Tunuslì (cf. și Șincaĭ, la an. 1360). Apoĭ a fost copiată de Mitropolitul muntean Neofit, greșit și necomplet *(Bis. ortodoxă,* III, p. 180). În urmă, ea a fost dată de dd. Hasdeŭ (art. Basarabă) și Onciul *(Orig. principatelor*, p. 182) și în ediția din 1900 a *Ist. Românilor* d-luĭ Gr. G. Tocilescu. Un facsimile fototipic în revista *Tinerimea română* pe 1900, cred. Literele sînt săpate, nu scoase în relief, garnitura e întreagă: înfățișarea scrisoriĭ samănă cu a răvașelor slavone păstrate în Brașov.

5. Pe un chivot, cu litere de aur pe smalt albastru: 268.

Іѡ Матеи Воевод сь сѹпрѹжницею нашею Єлены гпжа вь храм сьзид. ѡд на[шег]о прѣчистиѧ ти *(sic)* матри н[аш]е[г]о *(sic)* ѕ Дьгполи, вь мца деке. кв (?) днь, вь лѣ[т] ѧзрн.

Înnainte de aceste cuvinte e obișnuita rugăciune: «ale tale dintru ale tale», etc.

Adecă:

«Io Mateiŭ Voevod, cu soția noastră Elena Doamna, hramuluĭ zidit de noĭ, Adormirea precisteĭ Maiciĭ noastre de la Cîmpulung, în luna luĭ Decembre 22 (?) de zile, anul 7150 [1641-2].»

6. Pe o cristelniță: 269.

Ačastă creștelniță este a mănăstiriĭ Cănpulunguluĭ, făcută cu cheltuiala și argintul sfinteĭ mănăstirĭ de Sfinția Sa părintele igumenul chir Dositheŭ arhimandritu, msța Ghen. 20, leatu 1788.

7. Pe o mușama: 270.

Acest sfînt și dumnezeiasc lăcaș fiind dintru întâi zidit de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negru V[oe]vod cu nume de biserică domnească și, după patru sute și maĭ bine anĭ, de un cutremur aŭ căzut, stând grămadă 7 anĭ, până în zilele Domnuluĭ Io Mattheĭ Basaraba Vvod, cînd

www.dacoromanica.ro

atuncĭ Mărie Sa l-aŭ zidit iarășĭ cu aceleașĭ pietre dela Radu Negru Vvod, pre care l-aŭ numit monastire opștejitie de părinți și înzestrându-o cu moșiĭ, viĭ și țiganĭ, precum în testamentul Mării Sale dela monastire cuprinde: așa dar aŭ stătut ačastă zidire pîn la leat 1819, când atuncĭ întru una de zile, Sîmbătă, la 8 časurĭ, aŭ căzut o bucată mare de boltă, fiind biserica foarte slabă de multe cutremure și acoperemîntul de multe ploĭ; care din poronca stăpînireĭ s'aŭ închis, stînd închisă până la leat 1826, cînd atuncĭ, din porunca Domnuluĭ Io Grigorie Dimitriu Ghica Vvod și cu blagoslovenie preosfințituluĭ Mitropolit Ugrovlahii chirio chirio Grigorie, la Maĭ 4 s'aŭ început ačastă zidire, iarăș cu aceleaș pietri vechĭ, maĭ adăogîndu-să și alte pietriĭ, ce nu s'aŭ agiunsu, și, din multe întîmplărĭ a vremilor care s'aŭ urmat, adică războiul Rosii cu Poarta, boala ciumiĭ, scumpete bucatelor, iar, maĭ la urmă, și cumplita boală a holeriĭ, s'aŭ prelungit gătire bisericiĭ păn la leat 1831, cînd atuncĭ s'aŭ isprăvit și pren oserdie și osteneala bunuluĭ creștin, dumnealuĭ Panĭ Costescu Vel Vornic, fiindcă mă aflam la Iaș, și, întorcîndu-mă eŭ de la Moldova, la leat 1832, o am tîrnosit cu ajutoriul Maiciĭ D[o]mnuluĭ, a cărie nume să prăznuiește. Îndatoresc însă pre urmașiĭ mieĭ a ceti în condica pomelniculuĭ ce iaste de mine făcută și a urmà întocma cu a fi pomenit, eŭ, cât și părinții mieĭ răposațiĭ, ce sînt trecuț în acea condică, ca, urmînd după a mea îndatorire, să afle și eĭ har înnaintea D[o]mnuluĭ, cînd va veni cu a sa slavă; amin. Filaret, arhiepiscop Apamii, năstavnic sfnt. monastirĭ Cîmpulunguluĭ, Moldovean.

271. 8. Pe o tablă de alamă:

O prè-milostiva mea stăpînă de D[u]mnezeŭ născătoare Maria, ce din Moldavia m'aĭ adus la ačastă sf. m[ă]n[ăsti]re pre care dintru ale tale pre a ta beserică o am zidit și care

www.dacoromanica.ro

întru al tău nume să cinstește spre slava a prea-Sf. Treimeĭ, te rog dintru adîncul inimiĭ meale ca, la înfricoșata zi a veniriĭ fiiuluĭ tău și Dumnezeuluĭ nostru, prin a ta solire să mi se erte toate păcatele meale, căcĭ numaĭ tu știĭ cîtă luptă am avut cu înprotivniciĭ mieĭ pentru ačastă zidire, până cînd iarăș tu m'aĭ învrednicit a o zidi și a striga ție: Bucură-te cea plină de dar care întru adormire ta nu ne lașĭ pre noĭ; amin.

De Filaret Apamias, la a sa igumenie,
S'ău zidit acest lăcaș preste vechea temelie
Cu rîvna prea-însetată să-și lase nemuritor
Al său nume pre pămînt la ceĭ ce-sĭ vieţuitor[ĭ],
Căcĭ și eĭ sunt muritorĭ, nu în veac viecuitorĭ.
Și eĭ mie să-mĭ urmeze, să fie nemuritorĭ,
Zidind zidire frumoasc, un lăcaș dumnezeiesc,
Praznic a stăpînieĭ noastre, pre care mult o cinstesc,
Întru slava a preasfinteĭ Treimeĭ de o ființă,
Jertfa cea fără de sînge a săvărși cu credință.
Și spre a mea pomenire lasu o pildă la urmașĭ,
Bogăția să o lase, [să] nu fie pătimaș,
De bogăție cerească Evanghelia vorbește:
Omul să se nevoiască, căcĭ ia nu se maĭ sfîrșește.

1833, 7 Aprilie.

9. La paraclis (după o copie nouă, piatra fiind așezată în pământ cu inscripția în jos): 272.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh început-am de a zidi această sfîntă și dumnezeiască biserică întru Nașterea Sfîntuluĭ și slăvituluĭ Preditičĭ Ioan încă maĭ d'innainte, fiind biserică de lemn; și, viind vremea de a putrezi, și rămîind sf. rugă de nu se putea face, ca să pomenească ctitoriĭ și răposați pă-

www.dacoromanica.ro

rînți carè sînt aice, văzînd eŭ, Teofan ierómonahul, năs-tavnicul sf. mănăstirĭ, că stă sf. rugă jos, din darul luĭ Dumnezeŭ și al Maicĭĭ Sfinții Sale m'am nevoit de o am zidit și o am înfrumusețat cu toată podoaba, ca să avem vecnică pomenire. Și s'aŭ făcut în zilele luminatuluĭ Ioan VV. și Mitropolituluĭ chir Mitrofan. Vă rog, iubiți frați, cari veți fi năstavnic, să aveți purtare de grijă ca să nu stea făr de sf. rugă, ca să aflați milă înnaintea județuluĭ sfînt. Iar cine s'ar ispiti a strica, a nu purtarea de grijă, să fie supt blestemul a 318 sf. părinți de la Nicheie. Iulie 5 zile, leat 7226 [1718], fiind ispravn. Vasile erodiacon, Ioan Logofăt ispravnic. — Acest Vasile erodiacon aŭ dat viile din Valea Benii, ca să aibă vecnică pomenire.

Ioan-Vodă e Mavrocordat. Mitrofan, fost de Nisa, urmâ luĭ Antim Ivireanul.

273. 10. Pe un mormînt lîngă paraclis:

Suptŭ ăcastă piiatră să odihnesc oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Ilarion arhimandritul, și s'aŭ pristăvitŭ în zilele pria-înnălțatuluĭ Domnŭ Ion Costandin Nicolae Voevod și Mitropolit al Ug. chir Neofitŭ și năstavnicŭ chirŭ Nicodimŭ egumenul ot Dolgopol și isprăvnicel Costandin vnucŭ Varlaamŭ arhimandritŭ .... *[rupt]* ot Bucureștĭ, ca să aibă vecnica pomenire; 7253 [1745], Ghenare 8 d. Și iar în într'ăcastă piiatră să pomenește numele răposatuluĭ Onisifor monah, și să odihnescŭ oasile luĭ la schitul Hagiuluĭ, mța Ghen. 8 dni, vă leat 7235 [1727].

274. II. Sf. Troița (biserică dărîmată).

пронзволенїемъ щца и съ поспѣшенїемъ сна и съвръшенїемъ стго дха амин, въздвиже с и сътвори с и съзижде с съи чстна ста йрѣславна црков въ имѧ свтѣи Троици трисъщство въ единѡмъ бжство, и исписа сѧ въ дны благочстивомѹ и х[ри]с[т]ѹлюби[во]мѹ

www.dacoromanica.ro

гсднь нашем Іѡ Матеи Воевод, и потрѣдиχ се и понѫждаχ се рабь бжю жѕпан Василаки и жѕпаница ег Митина и снви им и родителе им жѕпан Ясан и мтре ег Елина и снви им жѕпань Василїе Вист. и жѕпаница ег Дѕмитра и снви им и дѣдинци.... ен славь и Тѹд[о]ра, Костантин, Зорѣ: вѣчна им памет. Пис мсца авг. в дны, в лѣт ⁊зрм.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh, amin, s'a înnălțat și s'a făcut și s'a zidit această cinstită, sfîntă, prea-slăvită biserică întru numele Sfinteĭ Troițe, a Dumnezeiriĭ celeĭ întreîte într'unul singur, și s'a isprăvit în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Mateĭ Voevod, și s'a trudit și s'a nevoit robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Vasilachi și soția luĭ Mitina și cu fiiĭ lor, și cu părinții lor, dumnealuĭ Aslan și mamă sa Elina și fiiĭ lor, și dumnealuĭ Vasilie Vist. și jupăneasa luĭ Dumitra, și cu fiiĭ și cu moștenitoriĭ lor,... slav, Tudora, Constantin, Zorea. Veșnica lor pomenire. S'a scris în luna luĭ August în 2 zile, anul 7140 [1632].

Nu e vorba aicĭ de Marele-Vornic Aslan (cf. *Studiĭ și doc.*, V, p. 182), ci de un boierinaș de provincie cu acest nume.

LV.

275.

Biserica din Băjeștĭ.

De-asupra ușiĭ de intrare (după un desemn de d. G. Șapcaliu, profesor):

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ, cu săvărșitul Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ urzitu-si-aŭ ačastă sf[ă]ntă besearec[ă] d[i]n temeliia eĭ, hramul Uspenie B[ogorodi]țe, dintru osteneala robuluĭ [luĭ] Dumnezeŭ Mareș Băj[ă]scul Vel Vornic i suprujneța ego Mariia [și soția luĭ Maria], în zilel[e] luminatuluĭ Domnŭ Io Radu Lion Voivod; mșta Sep. 15 dni, leat 7175 [1666].

Mareș începuse ca Logofăt în 1659 *(Doc. Cant.*, p. 10). În 1661 era Vistier-Mare *(ibid.*, p. 60). Ca Vornic-Mare găsim pe Mareș și în 1667 *(Gen. Cant.* p. 102). Pe urmă, supt Domnia luĭ Antonie din Popeștĭ,

www.dacoromanica.ro

el înnaintă la Bănie în locul luĭ Gheorghe Băleanu. Făcea politica Cantacuzinilor, și fata sa Ilinca ajunse soția luĭ Drăghicĭ, fiul cel maĭ mare al luĭ Constantin Postelnicul *(ibid.*, p. 111). Din neamul săŭ maĭ jucă un rol numaĭ Iordachi, care fu decapitat la 1764 *(ibid.*, p. 140).

LVI.

Dragoslavele.

276. 1. Crucea de lîngă șosea:

произволенїе[м] wца и съ поспѣшенїе[м] сна и съвръшенїе[м] стw дха вьзвиженїѧ чеснаго и животворещаго кръста вь молвое и вь похвало чсное вьзнес[є]нїе г̃а б̃а и спас нашего Їс Хр̃а ємѫжь днь *(sic)* храм, вь днѣ благочстиви и вгохранимы вѣрнаго прѣсвѣтлаго Iw Мадею Басарабь Воивод гнь и госпжда ег Илина. Писа сѣ сіе стою кръсть лица авг. є д[н]і, в лѣт зр — *[rupt]*.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh, ridicarea cinstiteĭ și făcătoareĭ de viață crucĭ întru rugăciunea și lauda cinstiteĭ Înnălțărĭ a Domnuluĭ Dumnezeŭ Mîntuitorul nostru Isus Hristos, al căruia este hramul, în zilele blagocestivuluĭ și de Dumnezeŭ ținutul adevăratul prea-luminatul Io Mateĭ Basarab Voevod, Domn, și Doamna luĭ, Ilina. S'a scris această sfîntă cruce în luna luĭ August 5 zile, anul 71 —.»

277. 2. De-asupra ușiĭ de intrare în biserică:

Cu vrearia Tatăluĭ și cu ajutoriulŭ Fiiuluĭ și cu săvrășitul Sfăntuluĭ Dhu într'una sfănta Troiță nedespărțită, ăcastă sf[ă]ntă și dumnezeiască biserică ziditu-se-aŭ den temelie de prea-creștinul și luminatul Domn Io Gligorie Ghica Voevod și luminată Doamn[a] Mărieĭ Sale Mariia, întru cinstitul hram Ѯспенїе прѣчсти вцы [Adormirea precisteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ], ca s[ă] fie întru pomenire de

www.dacoromanica.ro

veač. Și ispravnic Haci [Hagì] Ghiuca, mța Avg. 26 dni, văl. 7169 [1661].

În Septembre 1660, Grigore Ghica înlocuise pe tatăl său, Gheorghe-Vodă (v. *Studiĭ și doc.*, IV, pp. CCCVII-VIII).

LVII.

Rucărul.

1. Pe o piatră-pomelnic din vremea luĭ Antonie-Vodă, după nume, pe altă latură: 278.

Să s[ă] știe cum aŭ cumpărat ceștĭ fraț̆ĭ moș[i]e de la min[e] dea Radu i și Dinc[ă]; ce n'are trabă Ion.

2. De-asupra ușiĭ de intrare la biserica cea veche: 279.

Cu ajutorul luĭ D[u]mnezeŭ rădicatu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă biserecă dinŭ temelie cu toată cheltuiala dumnealuĭ jupănŭ Gheorghiie Necola Smerna Linotopitis [= din Linotopoi], eparhiia Castorea, hramu sf[ă]ntuluĭ marele-mucenicŭ Gheorghiie și a sf[ă]ntuluĭ mare m[uce]nicŭ Dimitrie.

Ἐκτήσθη ἐκ θεμελιῶν παρὰ τοῦ κὴρ Γηόργη Νηκολάου Σμέρνα Λινοτοπήτης, γανβρώς τοῦ Κλουτζέρη Ἀποστώλου ἀπὸ Κυπουλούνγου; leat 1780, April 23, 7288, ἀπρήλι κγ΄.

3. Inscripțiĭ la zugrăvelile din pridvor: 280.

«Gura Iaduluĭ, Zorilă, Negrilă, Zghidarcea, Cocoșilă, Trăgilă. Care dorm Dumineca și nu merg la biserică, călugărițe.»

4. Grafit: 281.

Vaĭ de cel ce va face răŭ pe lume acesta, că sufletul aceluia va merge în focul de vecĭ.

5. În dosul stîlpilor: 282.

Această sf[ă]ntă beserecă din temelie în zilele prea-lu-

www.dacoromanica.ro

minatuluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Ioanŭ Ipsilant Voevodŭ, fiindŭ prea-sfințitŭ Mitropolitŭ chirŭ Grigorie, la anii de la Adamŭ 7281 [1773].

283. 6. Pe păretele din dreapta:

Costandin, Ionŭ zădarĭ otŭ Cămpulungŭ, mesița Avgustŭ 1782.

LVIII.

Posada.

284. Pe o cruce:

Ačastă sf[ă]ntă cruce s'aŭ rădicat în slava D[o]mnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s de bl[a]gocestivul Domnŭ Io Costandinŭ Brâncoveanul Basarab Voevoda, la 23 de anĭ al Domnieĭ luĭ, când aŭ făcut și podulŭ acesta peste Dâmbovița, fiind ispravnic Alexandru Șufarul Vălsănescul; și s'aŭ săvârșit la luna luĭ Octo[m]vrie 1 zi, la leatul de la Zidirea Lumiĭ 7220 [1711].

LIX.

Mănăstirea Nămăieștĭ.

285. Pe o icoană:

Ačastă sf[ă]ntă iconă s'aŭ înbrăcatŭ cu argintŭ prin osteneala robilor luĭ Dumnezeŭ Ianache Postelnicul, Petra, Ioanŭ, la leat 1798.

LX.

Schitul Trivale.

286. Piatră, care fusese odată de-asupra ușiĭ de intrare:

[Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutor]iu Fiiuluĭ și cu desăvrășit darul D[u]huluĭ Sf[ă]ntŭ [s'a rădicat acest sfânt și

www.dacoromanica.ro

dumnezees]cu lăcaș întru cinstea și lauda și marea mărire și frămseațe [aceleĭ din] Părintele și Fiiul și D[u]hul Sf[ă]nt nedespărțită Sf[ă]nta Troiță, cu nevoința [și cheltuial]a părinteluĭ Varlaam ŏ-aŭ fost Mitropolit Țărăĭ-Românești, în zilele luĭ Grigorie [Ghica Voevod] și maĭ întăĭ episcop Rămniculuĭ și, dup[ă] lipsirea den Vl[ă]dicie închinător sf[ă]ntu[luĭ Ant]onie [= schivnic] aŭ rădicat aŏ[e]st sf. lăcaș în Domnia luĭ ȘerbanVod[ă], începăndu-s[ă] prim[ă]va[ra, iar pisa]nia s'aŭ pus în Domniia luĭ Costandin Voivod Brăncoveanul, ms. Sep. 10, l. 7207 [1698].

Tipărită și în *Rev. p. ist., arch. și fil.*, serie nouă, 1902, no. 1. Varlaam a înlocuit cîtva timp pe Teodosie ca Mitropolit muntean (cf. *Ist. (lit. religioase)*.

Încă din 1687 se făceaŭ daniĭ mănăstiriĭ *(Studiĭ și doc.,* V, p. 488, no. 29).

LXI.

Mănăstirea Vieroș (Viereș).

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 287.

....ctitorĭ vechĭ ertați... și pre-acel noŭ... și lor cu toțiĭ urmați... pentru Domnu vă rugați și toțĭ supusă credință dați....

E o inscripție zugrăvită la începutul veaculuĭ al XIX-lea, saŭ poate chiar în al XVIII-lea.

2. Pe un mormînt ridicat, în pronaos la dreapta: 288.

Suptŭ această piiatră să odihnesc oasele fericiților ctitorĭ acestuĭ sfănt lăcaș: Ivașco Vel Lo(ro)gofăt și a luĭ Albu Vel Clucer, Leordeniĭ, care la leat 7081 (1573) aŭ făcut o mănăstire și aŭ zidit biserica cea veche, care de mulțimea anilor dărăpănându-să, s'aŭ rădicat aceasta, precum să vede, de Samuil Tărtășăscul arhimandritul Mitro-

www.dacoromanica.ro

polieĭ și năstavnicul acesteĭ mănăstire, la leat 1834, în zileale prea-înnălțatuluĭ Domnu Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, spre veșnica pomenire a aceloraș ctitorĭ și a neamuluĭ lor.

Inscripția imită caracterul celor vechĭ. Cel ce a redactat-o nu știa că Ivașcu Golescu zace în mănăstirea moldovenească a Bistrițeĭ și că Leordeniĭ eraŭ numaĭ al doilea rînd de Goleștĭ (din veacul al XVII-lea încoace).

289. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga:

Aicea iaste îngropată roaba lu Dumn[e]zeŭ Axiniia[1], fata [luĭ] jupan Stroe Vel Ban și a jupăneaseĭ Vișeĭ ot Leurdeanĭ, și, cănd s'aŭ pristăvit, fost-aŭ în luna luĭ Dechi. 11, în zilele bunuluĭ creștin Io Mateĭ Basarab Voevod, leat 7155 (6 ?) [1646-8].

Acest Stroe Leurdeanu, soțul Vișeĭ din Goleștĭ, începe al doilea rînd de Goleștĭ prin nepotul săŭ de fiŭ. În 1660, el era Mare-Logofăt (v. *Doc. Cantacuzinilor,* pp. 9-10, no. XII: iscălitura sa pe p. 10). La 1646 fusese Mare-Vistier *(Studiĭ și doc.,* V, pp. 299-300, no. 29). Cf. Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Română* pe 1-iŭ Novembre 1901 (IV, p. 330 și urm.). Asupra relațiilor sale cu Cantacuzinii și amesteculuĭ sau în moartea luĭ Constantin Postelnicul, v. cartea mea *Despre Cantacuzinĭ.*

290. 4. Pe un mormînt apropiat (piatră lucrată cu florĭ; de-asupra, într'un cerc, o pasere):

A[de]c[ă]... ačasta piatră fost-aŭ înnălțată(?) acum d[e] [jupan]ul Mateĭ f[ost...] Vărtejanul [care aŭ trecut din] viața ačasta....

După slove, e de pe la 1700.

291. 5. Pe un mormînt, maĭ departe:

пр҃ѣставн с[є] рабъ бжю Никѳла снъ жѳпан Строе лого[фє]т и матри его Киша, внок жѳпан Фота пост. и жѳпанищ. его Стана, и пр҃ѣст[а]ви с[є] въ дни бл҃очстивомѹ и хр҃ѳлюбивомѹ

[1] D. Vasiliu Năsturel cetește (*Albina* pe Octombre 1904): Gherghina. Numele e destul de șters.

www.dacoromanica.ro

гнь нашемѹ Ію М[а]т[ею] Воевод, вь лѣт ѯзрмв, егда вистъ wтць его вь лѣвишское земле вь воиско, мсца wк. вь ѕ дни.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Nicula, fiul dumisale Stroe Logofăt și al mameĭ sale Vișa, nepotul de fiică al dumisale Fota Postelnicul și al jupăneseĭ luĭ Stana: și a răposat în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Mateĭ Voevod, în anul 7142 [1633], cînd era părintele său în Țara Leșească la oaste, în luna luĭ Octombre 6 zile.»

Decĭ Vișa nu era fata, ci o ruda maĭ depărtată a celuĭ din urmă Golescu din linia veche (cf. Bălcescu, în *Magazinul istoric*, I, p. 389, nota 1. Stana, «nepoată» luĭ Ivașco Vornicul cel bătrîn din Goleștĭ, era cumnata luĭ Preda Brîncoveanu (Constandin Căpitanul, ed. Iorga, p. 133, nota 1). La 1631, Stroe stăpînia satele ce i se dăduse de zestre de către Stana și soțul eĭ Fota *(Studiĭ și doc.*, IV, p. CLXIII, nota 2). Necula trebuie să fi fost botezat de bogatul Vistier Necula *(ibid.*, V, p. 703). Asupra expediției luĭ Mohammed Abaza, Pașa de Silistra, împotriva Polonilor la 1633, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. CLXX; *Studiĭ asupra ist. Rom. în sec. al XVII-lea*, I, pp. 8-10. Pe atuncĭ Stroe era simplu Logofăt, nu Logofăt-Mare.

6. Pe alt mormînt, lîngă acesta: 292.

прѣстави с[е] жоупан Ѹдрѣ[1] логофет вь лто ѯзпе, вь дни благочистиваго Ію Алеѯандрѹ Воевод и что ес имал стежаніе мало миог село, цигани, води и приложе стомѹ монастирѹ Вирош, [χрам] стѣ Вѣведеніе; ктw се покѹси по мое смрьти wтети что wт стго монастир, да ест проклѣт wт ѿ и wт тні стіχ wць, амин.

Adecă:

«A răposat dumnealuĭ Udrea Logofătul în anul 7085 [1576-7], în zilele blagocestivuluĭ Io Alexandru Voevod: ce a avut puțin: sate, țiganĭ, ape, le-a adaos sfinteĭ mănăstirĭ Viroșul, unde este hram Vovidenia; cineva cuteza, după moartea mea, a lua ceva de la sf. mănăstire să fie blestemat de Dumnezeŭ și de ceĭ 318 sfințĭ părinți [de la Nicheia]; amin.»

[1] Numele a fost cetit de alțiĭ; Codrea, Rodea, Prode. V. art. citat din *Albina*.

www.dacoromanica.ro

Mănăstirea Vieroșul a fost întemeiată la 7081 (1572-3), atuncĭ cînd fraților Golești eraŭ în culmea puterĭ lor. V. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI.

293. 7. Pe un mormînt, tot acolo (cu colonete și podoabe):

Suptŭ ačastă piiatră zac oasele răpoosatuluĭ eromonah egumen Iosafŭ ot Vierăș, și atuncia iara leatulŭ 7210 [1702], în luna luĭ Iulie în 7 zile, în zilele [luĭ] Io Costandin Voevod Basarab.

294. 8. În naos, la stînga (marmură cu florĭ alese pe margine):

† прѣставн с[ѥ] госп[о]жда Ѳрина дъщера покоѩнаго Ꙗѡ Милоши Ковод и сꙋпрѫжница великаг храбора Албꙋлов великомꙋ ключар, в всѣх добрѣх делех хрстиɲством ꙋкрашеномꙋ вь дни благочистиваго Ꙗѡн Ꙗлѣѯандрꙋ Ковод, в лто ҂зп., мсца фр. ѕдньь.

Adecă:

«A răposat Doamna Irina fata răposatuluĭ Io Miloș Voevod și soția mareluĭ viteaz Albul Marele-Clucer, cea împodobită cu toate lucrurile bune, creștinești, în zilele blagocestivuluĭ Ion Alexandru Voevod, în anul 708 —, luna Februar 6 zile.»

Tipărită de Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și fil.* pe 1903, p. Împreună cu celelalte slavone, în *Albina* pe Noembre 1904.

Miloș-Vodă, frate cu Alexandru Mircea, născut pe la 1530, muri în Februar 1577 abia.,V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 2-3 și Hurmuzaki, XI, locurile arătate în tablă. Că el trăia în 1573-7 se dovedește în destul prin izvoarăle ce am adus înnainte în *An. Ac. Rom., l. c.* Cînd s'a scris epitaful acesta, firește că Albul, soțul Irineĭ fiica luĭ Miloș, nu maĭ era în viață, căcĭ epitetul săŭ de «mare viteaz» vine de la moartea glorioasă de care se învrednici în 1574. Pe de altă parte, Alexandru Mircea însușĭ, arătat ca Domn, muri în Iulie 1577. Așa încît inscripția nu e completă la dată, cum se vede, de altmintrelea, și prin bucata de marmură lăsată după n, pentru a se maĭ săpa o cifră. Trebuia să fie 6 Februar 7085 (1577). Miloș muri abia la 20 ale lunii, dar cînd se lucră inscripția pentru Irina, vestea morții tatăluĭ eĭ era acum cunoscută. Miloș-Vodă despre care se spunea în 1596 că s'aŭ găsit pe drum niște scrisorĭ privitoare la el, recomandațiĭ, de prelați grecĭ (Hurmuzaki, XII, p. 235), nu

www.dacoromanica.ro

e, de sigur, acesta, ci, precum se și spune cu acest prilej, un fiŭ natural al luĭ Alexandru, numit astfel după unchiul său.

9. În față, la dreapta: 295.

† пр҃ѣстави сѧ жѵпанъ Ѧлвоу҃л великии ключар: да се знает кѣда ест дошел Iwн Воевод и съ воиска и съ пр҃ѣлъщенїе над главѵ̀ гсноу҃ нашемѵ̀ Iw Ѧлеѯа[н]дрѵ̀ Воевод, кѣда хотѣл брат гсвоу҃ емоу҃ Iw Петроу҃ Воевода оу҃л҃ѣзнѵ̀ти гсдрь ѵ̀ земли молдовское съ скипт҃роу҃ цароѵ̀, тогда вьси вѣрни болѣр гсдвоу҃ ем[ѵ̀] вставили его загиноу҃ти глав емоу҃, инако н҃ѣс[т] было, како ест сам бъ свѣд[ѣ]тель, а азь не смь заборавил хлѣба гсвоу҃ емоу҃, нь сам вратил лица къ вражмаси гсдвоу҃ емѵ̀ и сътворил сам полѯж главоу҃ гсвоу҃ емѵ̀, и тако скончах сѧ, мсц. април кд дны, въ стѯѧ ср҃ѣд и т҃ѣкѯщомѵ̀ лѣт ѯзпв, и бил сам имал тогда годинї кг.

Adecă:

«A răposat dumnealuĭ Albul Marele-Clucer: să se știe, cînd a venit Ion Voevod și cu oaste și cu înșelăciune asupra capuluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Voevod, cînd a vrut fratele Domnieĭ Sale Io Petru Voevod să intre Domn în țara Moldoveĭ cu schiptrul Împăratuluĭ, atuncĭ toțĭ credincioșiĭ boierĭ aĭ Domnieĭ luĭ l-aŭ lăsat să-și piardă capul, și într'alt chip n'a fost, cum e martor unul Dumnezeŭ, iar eŭ n'am uitat pînea Domnieĭ luĭ, ci singur mi-am întors fața asupra vrăjmașilor Domnieĭ luĭ și m'am făcut însumĭ pavăză capuluĭ Domnieĭ luĭ, și așa m'am săvîrșit, în luna luĭ April 24 de zile, în Sfînta Miercure [a Paștilor], și fiind anul curgător 7082 [1574]; și am avut atuncĭ anĭ 23.»

Un hrisov de întărire pentru Ivașco, fratele Albuluĭ, pomenește această luptă (*Arch. ist.*, I, pp. 39-40). Prin altul, din 25 Ianuar 1575 (cellalt e din 30 Ianuar, de sigur același an), se daŭ mănăstirii, pentru că în ea se află mormîntul luĭ Albu, cincĭ aspri din vama domnească (*ibid.*, p. 67, no. 79). Albu avu un fiŭ cu același nume, care era în 1575 Postelnic (*ibid.*). Goleștiĭ eraŭ fiiĭ Cluceruluĭ Radu, de supt Radu Paisie, care și el a apărat, în lupta de la Fîntîna Țiganuluĭ, «capul Domnuluĭ său» (*ibid.*, pp. 68-9, no. 80). Pentru legătura de familie dintre Alexandru Mircea și Petru Șchiopul, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 703; cf. *ibid.*, VI, p. 661. — Pentru lupta de la Jiliște, v. Hurmuzaki, XI, p. xxv. Inscripția de față ar aduce folosul de a statornici data lupteĭ, dar 24

www.dacoromanica.ro

April n'a căzut Miercurĭ. Miercurea Mare a fost la 7 ale lunii. 14 April a fost Miercurĭ, — așa încît se poate ca inscripția să se fi scris tîrziŭ, și de aceia greșit.

LXII.

Mănăstirea Argeșuluĭ.

296. 1-2. Inscripțiile de pe fațadă (cea din dreapta de la Neagoe, ctitorul, fără dată), cea din stînga, de la Șerban Cantacuzino (care arată că a pus să se dreagă scara și temelia, și a schimbat, de sigur, și fațada, și, în sfîrșit, cea de de-asupra ușiĭ, care nu e maĭ veche decît păstoria celuĭ d'intâiŭ episcop de Argeș, din șirul cel noŭ, Iosif), se află în [Tocilescu și Lecomte du Noüy], *Curtea de Argeș*, pp. 33, 52, 54.

297. 3-4. Tot acolo se dă și inscripția de pe părețele despărțitor dintre pronaos și naos, care mărturisește despre zugrăvirea bisericiĭ, prin Dobromir zugravul, supt Radu de la Afumați, și însemnările de pe părețele lateral din dreapta ale zugravilor celor noĭ din veacul al XVIII-lea.

I. Mormintele din Biserică.

298. 5. пр҃ѣставı се рабъ бжıю **Иѡн Н҃ѣгое** Воєвода и гсдинъ вьсеи земли Ѯгровлахїискои и подѮнавїю, мсца сеп. єі днь, в лѣт ҂зкд, крѮг слнцѮ кѕ, крѮг лѮни єі, дем. ıı, црствова д лѣт и пол. и моле се ıхже бъ изволнт вити по нас да сѣ хранїет сіе малое покоıще и дѡм костем моım ıкъ б[и]ти нераздрѮшımо.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Neagoe Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, în luna luĭ Septembre 15 zile, anul 7029 [1521], crugul soareluĭ 26, crugul luniĭ 15, temelia 18. A domnit 9 anĭ și jumătate. Și rog pe ceĭ ce Dumnezeŭ îĭ va îngădui să vie după noĭ, să păzească acest adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Și aicĭ anul e început la Ianuar. Pentru data morțiĭ luĭ Neagoe Basarab, v. *Pretendenții domnești*, p. 17 și nota 6. Titlul de «Domn al părților dunărene» ca și expresia de «a împărățit» în loc de «a domnit» sînt luate din formularul oficial sîrbesc.

Trebuie să se ție în samă însă că încă de la 14 Septembre Sibiienii

www.dacoromanica.ro

trimeteaŭ un sol la Teodosiĕ-Vodă, urmașul luĭ Neagoe («ad investigandum habitudinem Theodosii Wayvode»; Hurmuzaki, XI, pp. 844-5). La 17 ale lunieĭ, un om al lor pleacă la regele Ungarieĭ pentru a da de știre «despre moartea luĭ Basarab-Vodă» *(ibid.)*. La 7 Septembre moartea luĭ Neagoe nu era cunoscută Brașovenilor *(Quellen der Stadt Kronstadt,* I, p. 355), dar se dădea de știre Vice-Voevoduluĭ Ardelean că Domnul «e bolnav» *(ibid.,* p. 356). Îndată i se află însă (înnainte de 26 ale lunieĭ) moartea *(ibid.,* p. 357). Aș crede că data cea bună a morțiĭ e *5,* nu 15 Septembre. Inscripția, saŭ întregirea eĭ cu data, pare a fi numaĭ din vremea luĭ Radu de la Afumațĭ. Nicĭ socoteala Domnieĭ de 9 anĭ «și jumătate» nu e bună, căcĭ Neagoe împlinise ceĭ 9 anĭ încă din Ianuar. Cronica țerĭĭ socoate maĭ bine: «anĭ 8[-9], lunĭ 8».

6. прѣстави се раб[а бжїа госпо]жда Стана дъщи Іѡн Бас[а]рабь Воєвод и г[о]спожде его Деспине и бывши г[о]спожда Іѡн Стефана Воєвода, а на съмрьти прнет лик ангелски и нарече се име ей монахїа Софронна, в лѣт ҂злд, мсц. фев. и днь. 299.

Adecă:

«A răposat roaba [luĭ Dumnezeŭ] Doamna Stana, fiica luĭ Io Basarab Voevod și a Doamneĭ luĭ Despina, și a fost Doamna luĭ Io Ștefan Voevod, iar la moarte a luat shima îngerească și i s'a zis numele eĭ: călugărița Sofronia, în anul 7039 [1531], luna luĭ Februar 8 zile.»

Stana, fata cea maĭ mare a luĭ Neagoe, a fost măritată după Ștefăniță, Domnul Moldoveĭ. Ea s'a călugărit poate odată și în acelașĭ loc cu mama eĭ, Despina (v. maĭ departe, în acest capitol, lămuririle la mormîntul Platonideĭ). Oasele eĭ aŭ fost aduse, de sigur, de sora sa Ruxanda, măritată a doua oară cu Radu Paisie. Cf. Hurmuzaki, XI p. 848, nota 1.

7. прѣстави сѧ раба бжїа Ѧнг[ѣ]лїна, дъщи Іѡн [Басар]аба Воєвѡд и госпожда его Деспини, мс. а[в]г. г днь. 300.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Anghelina, fiica luĭ Io Basarab Voevod și a Doamneĭ luĭ Despina, luna luĭ August 3 zile.»

www.dacoromanica.ro

Anul nu e dat, nicĭ pentru moartea acesteĭ Domnițe, nicĭ pentru al celorlalțĭ copiĭ aĭ luĭ Neagoe. Eĭ muriră după ce acesta aduse la Argeș rămășițele mameĭ sale, Neaga, în urma sfințirii bisericii. V. *Ist. literaturiĭ religioase*, pp. 60-61.

301. 8. прѣстави се рабъ бжїю Їѡн Їѡн Воивѡд сн҃ь Басарабъ Воивѡд и госпожда ег Дес[п]ин[и], мс. ное. кз днь.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Ion Voevod fiul luĭ Basarab Voevod și al Doamneĭ luĭ Despina, în luna luĭ Novembre 27 de zile.»

302. 9. прѣстави се рабъ бжїю Іѡн Петр҃ъ Воивѡд сн҃ь Іѡн Бас[а]раб Воивод и гпод. ег Деси[ини], м. юн [ан. ?] еі.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod fiul luĭ Io Basarab Voevod și al Doamneĭ luĭ Despina, în luna luĭ Iunie [April ?] 15.»

303. 10. прѣстави се рабъ бжїи и многыи въ милости Іѡанъ Рад҃ъла Великы Воєводъ и господинъ вьсен земле оуггровлахїискые и под҃навїѕ, сн҃ь великаго пре[добраго Рад]҃ла Воєводи, въ лѣто ≠злз, мца генарь д днь, кржгь слнц҃ъ з., индиктионъ г.

Вѣдомо да е вамъ бран... [rupt; 3-4 litere] вамъ сказати еже сътворихъ азъ: а. бои със Ѧгарѣни, в. на Гоув.... [3 litere], г. на село Штефѣни над Нѣжловь, д. на К[лежани], є. на Чокънеци, ѕ. на градъ Бѫкр҃ещи, [з. на градъ Търговище], и. над реко Ѧргишель, д. над [село Плата, ї. на Ѧ]лъмъненци, над Телеорман, [аї.]... ѡ вьсѣхъ боиѭ, на Грѫма[зи]..., [вї.]...на Никополе, гї. на Ши[ш]товь..., [дї. над Поенари] градѫ със хѡрани, еї. на Гер[гица], [із..], їз. на Златине варош, иі. [на градъ Бѫкр҃ещи] със Владіславъ Воевод, дї [на село Рѫкьр], [к...] на Дидрихъ, тогда дарова [rînd astupat cu ciment] и богатьство крѣпнои вслѣди дароносим . . . множествомь шбстоимь, ржкѫ же помощи к вьсѣм простери милостивно; нинѣ здѣ лежж въ гробѣ мале едн҃ь, шжидае ар-

www.dacoromanica.ro

ѯангелскаго гласа, послѣдняѧ трѫбѫ, вьсего мира вьскрсеніе, стиѯїамь прѣмѣненїе, моле се иѯже бь изволить прити по нас да съхранеть сїе малое покоище и дом костелм моим, ꙗко бити нераздрꙋшимо.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ și mult-milostivul Io Radul Marele-Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, fiul Mareluĭ și [prea-bunuluĭ] Radul Voevod, în anul 7037 [1529], luna luĭ Ianuar 4 zile, crugul soareluĭ 7, indicția 3.

Să vă fie știute războaiele ce vă voiŭ povesti, pe care le-am făcut eŭ: cel d'intăiŭ războiŭ cu Agareniĭ, al doilea la Gub[avĭ], al treilea la satul Ștefeanĭ lîngă Neajlov, al patrulea la C[lejanĭ], al cincilea la Ciocănești, al șeselea la cetatea Bucureștĭ, [al șaptelea la cetatea Tîrgoviștei], al optulea la rîul Argeșel, al noulea la [satul Plata; al zecelea la A]lămănești, pe Teleorman, [al unsprezecelea, cel maĭ iute și vîrtos], din toate războaiele, la Gruma[zĭ cu 7 sangeacurĭ], [al doĭsprezecelea] la Nicopol, al treĭsprezecelea la Șiștov [al patrusprezecelea] la cetate la Poienarĭ, cu țeraniĭ, al cincĭsprezecelea la Gherghița, [al șeisprezecelea iar la Bucureștĭ], al șaptesprezecelea la oraș la Slatina, al optsprezecelea [la cetatea Bucureștĭ], cu Vladislav Voevod, al nouăsprezecelea la satul Rucăr, al douăzecilea la Didrih. Atuncĭ m'a dăruit [Dumnezeŭ cu stăpînire și schiptru, și m'aŭ încins și cu caftan mohorît și cu cunună m'aŭ încununat și cu cinstea bogățieĭ și cu multă mărire de dar aducătoare, și, cu mulțimea oștilor fiind încunjurat], și la mulțĭ am întins mînă de ajutor cu îndurare. Acum zac singur aicĭ în mormînt mic, așteptînd glasul arhangheluluĭ, cea de pe urmă trîmbiță, învierea a toată lumea, prefacerea stihiilor. Rog pe ceĭ ce Dumnezeŭ îĭ va îngădui să vie după noĭ, să păzească acest mic adăpost și casă a oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Întăiul războiŭ al luĭ Radu «cu Agareniĭ» s'a făcut în părțile Ilfovuluĭ, de unde-și trăgea obîrșia, înnainte de April 1522. A doua luptă e așezată de cronică la «Glubavĭ» (*Magazinul istoric*, IV, p. 269). Trebuie să se cetească însă «Gubavĭ», cum se vede și în inscripție: satul Gubavĭ se află în jud. Vlașca, pl. Cîlnișteț. Lupta s'a dat cu Turciĭ din Giurgiu. Radu învinge și se așează 'n Bucureștĭ, Domn în șes. Ștefeniĭ

www.dacoromanica.ro

(de la Ștefuł) aŭ fost tot în Vlașca, ceva maĭ departe, «pe Neajlov»: lupta din această localitate face și ea parte din întâia campanie a luĭ Mehemed-beg. A doua campanie e tot în Vlașca (și tot în cursul ierniĭ): biruința de la Clejanĭ (cronica citată) e cîștigată iarăși lîngă Neajlov, în părțile unde Mihaĭ Viteazul va birui la Călugărenĭ. După aceasta însă Turciĭ înnaintează (ca și după Călugărenĭ): Radu se maĭ luptă — în zădar — la Ciocănești, în părțile Snagovuluĭ. El face puțină împotrivire la București chiar. De aicĭ se retrage la Tîrgoviște — dacă Mitropolitul Neofit[1] a cetit bine. El trece din valea Dîmboviței în a Rîuluĭ Doamneĭ, în a Argeșeluluĭ, ce se varsă în acesta. Altă ciocnire la necunoscutul sat Plata (evident tot prin Argeș), apoĭ la Alimănești, în jud. Argeș, pl. Topolog. În sfîrșit, Domnul învins trece munțiĭ.

Cu ajutor ardelean, Radu se întoarce, în Iunie. El se coboară pe valea Oltuluĭ, bate pe Turcĭ la Grumazĭ, pe apa Teleormanuluĭ. Acum se ajunge până la Nicopol și Șiștov. E a treia campanie. Pentru luptele următoare, v. *Studiĭ și doc.*, III, p. XLVII. Neofit întregește Poienarĭ la no. 14, Bucureștĭ la no. 16 și Rucăr la no. 19. Asupra Dridihuluĭ (Dridov), lîngă Gherghița, v. *Studiĭ și doc.*, IV, p. CCLXXI; Cron. luĭ Constantin Căpitanul, p. 133. Lupta aceasta se dădu în 1524. Urmează întărirea luĭ Radu de către Turcĭ. Pentru data cea adevărată a morțiĭ luĭ, v. Gh. Bogdan-Duică, în *Arch. suc. șt. și lit. din Iași*, IX, p. 313 și urm.

II. Morminte afară din biserică.

304. 11. прѣставн се раба бжіа гжда прѣосщенаго митрополита кѵр Ѧнанїа Ѕгровлахїиское земли вь лѣт ѯз—, мсць —, кржг слнцѢ —, кржг лѢн. —, епакт. —, тем. —.

Ar ieși:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Doamna — a prea-sfințituluĭ Mitropolit chir Anania al Țerii-Românești, în anul 70—, luna—, crugul soareluĭ —, crugul luniĭ —, epacta —, temelia —.»

Dar aceasta n'ar avea sens. S'ar putea presupune că Anania, boier mare înainte de a fi Mitropolit, să fi avut ca soție pe o «Doamnă», văduvă saŭ fată de Domn. Dar atuncea ea ar fi trebuit să fie moartă la călugărirea soțuluĭ eĭ, ajuns apoĭ Mitropolit. Dacă e așa însă, Anania nu se putea să nu știe data morțiĭ. Faptul că se daŭ toate însemnările pentru a se întregi apoĭ cu cifre arată că e o piatră gătită de'nnainte

[1] *Biserica ortodoxă*, II, p. 638: de aicĭ a comunicat cine-va d-luĭ Tocilescu — v. *o. c.*, p. 46 — traducerea locurilor distruse saŭ nesigure, fără să-ĭ spuie însă unde le-a aflat.

www.dacoromanica.ro

(ca ale soților Rareș la Pobrata) de însuși acela care doria să fie îngropat supt ea.

Decĭ se impune părerea că treĭ cuvinte din inscripție sînt greșite și că avem înaintea noastră inscripția pentru Anania însuși. Genetivul la **прѣосщенаго митрополита** în loc de nominativ se află și în inscripția următoare, redactată în acelașĭ timp. Anania era Mitropolit în 1545 încă, fiind pus de Radu Paisie. El trăi întăiŭ și supt Domnia luĭ Mircea Ciobanul, dar, compromițîndu-se apoĭ prin prea multă aplecare față de înlocuitorul acestuia, Petrașcu-cel-Bun, fu ucis de Mircea întors în Scaun, la 1558, în ziua de 3 Februar (cf. Hurmuzaki, XI, pp. VII-VIII și *Ist. lit. religioase*, locurile arătate în tablă). V. Hurmuzaki, XI, p. 888.

12. **прѣстави се раба бжіа гжа монаχіа Платонида и скончa се вь Сибию вь лѣт ѯзѯв, мсца ген. а днь, и по в лѣт принесе а прѣосщенаго митрополит кѵр Ѧнанїа.** 305.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Doamna călugărița Platonida, și s'a săvîrșit la Sibiiŭ în anul 7062 [1554], luna Ianuar 30 de zile. Și după doĭ anĭ a adus-o prea-sfințitul Mitropolit Anania.»

Platonida a murit la Sibiiŭ pe vremea Domnieĭ luĭ Mircea Ciobanul. Ea era decĭ o pribeagă și o *Doamnă*. Cînd Petrașcu-cel-Bun domnia în 1556, Mitropolitul însuși a mers să-ĭ aducă oasele (el merse în Ardeal și în 1554; Hurmuzaki, XI, p. 791). El le-a așezat la Argeș, unde nu se îngropaŭ decît rude de-ale ctitoruluĭ Neagoe. Dintre ele lipsește însă tocmaĭ Despina, soția sa. Știm că aceasta și-a petrecut ultimiĭ anĭ din viață la Sibiiŭ, unde o găsim judecîndu-se cu un argintar și la 1524 (*Studiĭ și doc.*, III, p. LXXV). Ultima oară ea apare în socotelĭ ardelene la 1536 (Hurmuzaki XI, p. 755). Despina se întorsese în țară supt Radu de la Afumați ginerele eĭ, apoĭ fugi și nu veni iarăși decît în Domnia luĭ Radu Paisie. care i se făcuse al doilea ginere (de și se dădea drept frate cu Radu de la Afumați). Ultima eĭ pribegie fu supt Mircea Ciobanul. Nu știm cînd s'a făcut călugărița.

13. **прѣстави сѧ раб8 бжю жѯпан Костандин, сном Преден** 306.
Стьтар și muma luĭ Stanca, fata log. Prăvuluĭ ot Ruda, nepot Bădicanuluĭ, **вь дни Іѡ Матею Ѡйвод. Пис мсца дек. ї днь, вь лѣт ѯзрмд, а ѡт рждество Хво ѯаχз.** [= A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Costandin fiul Predeĭ Spătar... în zilele luĭ Io Mateiŭ Voivod. Scris în luna luĭ Decembre 10 zile, în anul 7149=1640, iar de la

www.dacoromanica.ro

Naşterea luĭ Hristos 1607; *sic.!*. Şi pentru pomeana părinţilor şi a luĭ şi a moşilor luĭ aŭ lăsat aicĭ în sf[ă]nta mănăstire: Şegarcea jum[ă]tate sat, partea luĭ tot[ă], care iaste l[a] gura Oltuluĭ şi partea de la Stălpĭ, de jos de Bucureştĭ, care a fost al moşe-sa Grăjdană.

Şi în Tocilescu, p. 63, nota. Pentru Grăjdana, soţul eĭ, Leca Spătarul şi alţĭ nepoţĭ, v. *Studiĭ şi doc.*, IV, p. CLXII, nota 4 şi p. CCLXIX, nota 7

307. 14. Supt aceasta piatră odihnescu-s[ă] oasel[e] roabeĭ luĭ Dumnezeŭ jupaniţiĭ Cheajniĭ carea aŭ fostŭ jupaneasa jupanuluĭ Ivaşco Vel Armaş, şi se-aŭ pristăvitŭ în zilele răposatuluĭ Domn Io Mateaiŭ Voivod Bas[a]rabŭ, vă meas. Oct. vă 5 dni, vleat 7150 [1641-2].

Armaş al luĭ Mateĭ şi apoĭ al luĭ Constantin-Vodă Cîrnul, Ivaşco trecu cu acesta în Ardeal, la 1659 (*Studiĭ şi doc.*, IV, p. 57, no. LIII).

308. 15. Supt ačastă piiatră odihnescu-se osele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ Ioanŭ sinŭ jupan Pătru cupeţu ot Argeşŭ, care s'aŭ prestăvit la leat 7255 [1747], Avg. 25, şi aŭ lăsat sfinteĭ mănăstirĭ partea luĭ de moşie den Cerburenĭ.

Iunie 29, leat 7264 [1756] s'aŭ prestăvit şi robu luĭ Dumnezeŭ Ionichie monahu Berindescu, şi s'aŭ îngropatŭ aicĭ în mănăstire, şi aŭ lăsat sfinteĭ mă[nă]s[tirĭ] moşiia Turburia şi doao roate de moară în oraşu Argeşuluĭ.

III. Pe moaşte.

309. 16. Ačastă cutie, întru care să păzeaşte cinstita mînă a sfnt. Nifon patriarhuluĭ Ţarigraduluĭ, s'aŭ făcut cu osîrdia smerituluĭ episcop al Argeşuluĭ chir Iosif; 1795, Avgust 11.

310. 17. Cinstitul cap al sfnt. muč[enic] Bachu.

311. 18. Cinstitul capŭ sfnt. Nifon patriarhul Ţ[a]rigraduluĭ.

www.dacoromanica.ro

Ačastă cutie s'aŭ fost făcut de răposat arhim[andritul] Argeș. chir Parthenie, și s'aŭ adus la maĭ bună podoabă de smeritu ep[i]scopu Argeșŭ, Iosifŭ; 1799.

19. Io Costandin Șărban Voevod i g[os[p[o]j[d]a Balașa. 312.
Νήφονος πατρ. [=al luĭ Nifon Patriarhul].

20. În părețele din dreapta, afară: 313.

Dreptŭ acestŭ locŭ odihnescu-se osele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ Parthenie shimonah, ce-aŭ fost igumenŭ aicea 14 anĭ, până la leat 93, cândŭ s'aŭ făcutŭ mănăstirea Scaunŭ de episcopie. Și acumŭ la leat 1797, Sept. 20, aŭ răposatŭ, fiind preasfn. părintel[e] chir Iosif întâĭ episcop.

21. Pe o icoană: 314.

госпдж Деспина; госпдж Стана; госпдж Роѯанда.

Adecă:

«Doamna Despina [și fetele eĭ]: Doamna Stana, Doamna Roxanda.»

22. Pe alta: 315.

владичице прими дшоу раба твоижго Іѡн Θеодосіе Воєводд и принесе си соут[ст]во емоу. гспдд Деспина.

Adecă:

«Stăpînă, primește sufletul robuluĭ tău Iou Teodosie Voevod, și adu-l la județul tău. Doamna Despina.»

Ea e făcută în haine de jale, cu copilul încoronat, mort în brațele eĭ

Jos:

Ačastă sf[ă]ntă icoană fiind foarte veche și stricată, s'aŭ meremetisit prin osîrdiia presfințituluĭ mie stăpîn chir Iosifŭ episcopul Argeșuluĭ, la leat 1801.

23. Pe un patrafir, așa zisul *brîŭ al luĭ Neagoe*: 316.

въ градѣ Гласцкъ.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«În orașul Sluczk [în Polonia].»

317. 24. Pe o fîntînă (astăzĭ piatra e pusă de-o parte):

Ačastă apă limpede și lină,
Dinŭ firea eĭ reace și bună,
Vederiĭ mult veselitoare
Și setiĭ potolitoare,
Dinŭ izvoarăle adănculuĭ
S'aŭ scos în fața pămăntuluĭ
De Iosifŭ smeritŭ episcopul,
Cu Meletie bun iconomul,
Ca cine va bea să mulțumească
Și pre eĭ să-ĭ pomenească,
Că pentru ačasta s'aŭ îndemnat
Și la acest locŭ bun o aŭ mutatŭ:
Unul adecă dănd cheltuiala,
Iar celalaltŭ puindu osteneala.

Anulŭ 1800.

318. 25. La fîntîna zisă a meșteruluĭ Manole:

Cursul apeĭ din fîntînă,
Cînd iaste reace și bună,
La ia mult norod să adună
Ca setea să-ș potolească,
Inima să-șĭ răcorească,
Vederea să-șĭ veselească,
Și cine bea mulțămește
Și pre ctitorĭ proslăvește,
Cu toțiĭ îĭ fericiește.
Și, pănă cînd apa curge,
Pomenirea nu se stinge,
Ci și maĭ mult să adaoge,
Că curge cu'ndestulare:

www.dacoromanica.ro

Ăcasta sfîrșit nu are,
Și ca să bea fieșcare.
Acest izvor era tăinuit,
Din vechime negăndit,
Pănă acum cînd s'aŭ înnoit,
Făcîndu-să întăiŭ cercare
Pentru gustul care-l are:
Așa aŭ și găsitŭ cu cale,
Că 'ndată cum o aŭ aflat,
Într'acest loc o aŭ mutat,
Bun lucru cu adevărat,
Preasfinției Sa stăpînul
Iosif episcopul cu Meletie iconomul,
Căcĭ și aicĭ s'aŭ ostenit
Și nu puțin aŭ chieltuit
La cișmele ce-aŭ făcut,
Cum și alte lucrurĭ multe,
Cu marĭ cheltuielĭ făcute,
Pre afară și în curte.

26. Pe o cruce: 319.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvărșire D[u]huluĭ S[fă]ntŭ, aminŭ, rădicatu-s'aŭ această sfântă cruce întru pomenirea mareluĭ m[u]č[e]nicŭ Gheorghie, în zilele creștinuluĭ Io Gligorie Ghica Voevod, cu bl[a]-gosloveniia Mitropolituluĭ chir Stefan și cu toată nevoința igumenuluĭ Theodosie, cu toată cheltuiala mănăstirĭ: într'aceaia vreame fost-aŭ [înfricoșata] ciumă în toată țara, și la ăcastă mănăstire încă s'aŭ petrecut Stefan egumenul de ăcastă morte: [večnica luĭ] pomenire...; 7170 [1661-2].

www.dacoromanica.ro

LXIII.

Mănăstirea Snagovul.

320. 1. Vechea pisanie, pe o piatră așezată acum înnaintea altaruluĭ, lîngă acea care, după tradiție, acopere rămășițele luĭ Vlad Țepeș:

вѣ им[ѧ] вѣсѣм хва[л]имъ бѣ и похвалѣ прѣ пѣ...[o literă] ѧ [= прѣпдвныѧ] литри вцен, чстное и славное еж благовѣщенїе иже ѣлномѣ и повествномѣ вѣсѣмѣ миръ радост, вѣздвижест и сѣзда сіе чстні и мластиви и с[т]ки храм wт wснованїе съ прочими покончини доми и мали келїи послѣдніим вѣ архїереѡх сщенним митрополит Герафим, егда wт прстла извѣжденъ быст, съ до[бро]волним трѣдом и настоѧтелемъ wт еже вѣ дасть его вѣсѣгежанїе, вѣ дни благочстиваго Іѡ Михнѣ Воевода и мти его госпожда Екатерина, гспдтвѣщимъ вѣ Богданствѣ земли Іѡ Петръ Воевода, текѣщимъ лѣтомъ ѧзчѕ, а wт рождества хства ѧафпи.

Adeca:

«În numele tuturor celor lăudați aĭ luĭ Dumnezeŭ și întru lauda cuvioaseĭ Maice de Dumnezeŭ născătoare, cinstita și slăvita eĭ Bună-Vestire, care e înțeleaptă și povestită bucurie a toată lumea, s'a ridicat și zidit acest cinstit și milostiv și sfînt hram din temelie, cu celelalte case de locuință și micĭ chiliĭ de cel de pe urmă între archiereĭ, sfîntul Mitropolit Serafim, cînd a fost alungat din Scaun, cu osteneala de bună voie și cu cea care e de la Dumnezeŭ dată a luĭ avere, în zilele blagocestivuluĭ Io Mihnea Voevod și mameĭ luĭ, Doamna Ecaterina, fiind Domn în țara Moldoveĭ Io Petru Voevod, anul curgător 7096, iar de la nașterea luĭ Hristos 1588.»

Această pisanie nu privește mănăstirea cea mare, singura păstrată astăzĭ, și al căreia hram e Vovedenia[1], ci una din cele două biseri-

[1] Inscripția de pe panaghiar (la Odobescu, *Rev. Română*, III, p. 363) trebuie cetită astfel: сътворн сѣн панагиар жоупан Дрѧгыч кел столнник [пи книтнлескомѣ] вѣ храм wбнтѣл прчстыѧ вѣке[дѣ]нїе, монастыр wт Снѣгов, к лт ѧзцлѳ,

www.dacoromanica.ro

cuțe, ce eraŭ odinioară pe lîngă dînsa și din care cealaltă era închinată Adormiriĭ Maiciĭ Domnuluĭ. V. Pavel de Alep, trad. Cioran, p. 213. Serafim fu Mitropolit în tot cursul celor două Domniĭ ale luĭ Mihnea Turcitul.

2. Pe păretele de către altar al ziduluĭ ce desparte pronaosul de naos: 321.

Οὗτος ὁ ναὸς ἐκ πολλοῦ φθήρεις χρόνου, ἀκλεὴς ἐτύγχανε τὸ 'πεῖν δι 'ὅλου.
Καὶ τῶν ἐχόντων ἐκ πολλοῦ τούτον πρόσθεν οὐδεὶς ἐμερήμνυσεν, οὐκ οἶδα
[πόθεν.
Νεύσει δὲ θείᾳ ἱδροσθεὶς [—ἱδρυσθείς] ἐπὶ θόκου [—θρόνου], μᾶλλον δὲ
[προνοίας τε τῆς Θεοτόκου,
Ὁ πανευσεβὴς Καρατζᾶς Ἰωάννης ἡγεμών, ὁ ἔνθεος Δακίας πάσης,
Ἄνδρα συνεστήσατο ἀρχιερέα ἄξιον καὶ ἄριστον εἰς τὰ πρακτέα,
Οὗ κλῆσις ἐκράτησε πάνου ἀξία [numele e șters, îndreptat și azi
[neinteligibil] ἡ εὐκοσμία,
Ὅστις καὶ ἀνήγειρε, κατακοσμήσας, τοῦτον τὸν ναὸν ὡραῖον καταστήσας.
Ὅσοι δὲ τοῦτον ὁρᾶτε θαυμασίως, μυρίαν = [μνήμην] ποιεῖστε τοῦτου τε
[ἀϊδίως.

Ἔχον... [șters].

1815, Ἰουλίου 5.

Adecă:

Această biserică, de multă vreme fiind stricată, ajunsese a fi, să
[zicem, ticăloșită cu totul,
Și ctitoriĭ ceĭ de mult nu se'ngrijiaŭ de loc, nu pot să știŭ
[pentru ce,
Ci, cu voia luĭ Dumnezeŭ fiind pus în Scaun, maĭ ales prin grija
[Fecioareĭ,
Prea-cucernicul Carageà Ioan, Domnul, dumnezeiescul al Dacieĭ
[toate,
A pus archiereŭ pe un om vrednic și prea-bun la fapte,
A căruĭ chemare cu totul vrednică... a fost orînduiala,
Care și 'mpodobind, a 'nnălțat-o, făcînd acest frumos templu,
Iar ceĭ ce vedețĭ pe acesta 'n minune, pomeniți-l în vecĭ...

1815, 5 Iulie.»

ієнѡ з. («A făcut acest panaghiar dumnealuĭ Drăghicĭ Vel Stolnic, la hramul de locuință Voevedenia Precisteĭ, mănăstirea Snagovuluĭ; în anul 6939=1431, Iunie 7).»

www.dacoromanica.ro

322. 3. Ctitorii: de o parte, Neagoe, Doamna Despina și Teodosie (greșit adaus, în loc de Neagoe: «Mircea Voevod», iar, în loc de Despina: «Io Mihail Basarab, Vlad Țepeș al 4 Voevod»); de alta, Mircea Ciobanul, Chiajna și copiiĭ lor: Petru, Radu și Mircea.

323. 4. Grafit:

a) Costea Duca; 7247 [1738-9].

Ишс азъ Бадеа грамотикъ wт Доброшьщ, въ дни Iw Антонїе Воевод, юн. кд дн̃ї, въ лѣт ҂зрон.

Adecă:

«Am scris eŭ Badea Grămătic din Dobroșăștĭ, în zilele luĭ Io Antonie Voevod, Iunie 29 de zile, în anul 7178 [1669-70].»

c) Eŭ zugrav Neagul calfa.

324. 5. Pe o piatră de mormînt:

посѣчень бысть жп̃ан Ѹдрѣ wт Мирчѣ Воевода въ село Ончещи, бѣ[ість же сн̃ь] Драгwмирь Постелникъ и жп̃аница ег Марїа, въ лѣт ҂зѯа, мца ноем. ді.

Adeca:

«A fost tăiat dumnealuĭ Udrea de către Mircea Voevod în satul Onceștĭ; a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al jupăniței luĭ Marga, în anul 7061 [1552], luna luĭ Novembre 14».

Onceștiĭ aceștia trebuie să fie ceĭ din Vlașca. Pentru motivul tăierii luĭ Udrea, v. Hurmuzaki, XI, p. IV.

325. 6. Pe alta:

прѣстави се рабъ бж̃їи Прьвъль великиі дворникъ вьсеи земли ѻггрwвлахїискон и подѻнавїѻ въ [ато] ҂зк(?)[1], мца ів̃ня г (?) днь, въ сѫботѫ, въ часъ. д. днѣ; вѣчна емѹ памѧть.

[1] Mi s'a părut că recunosc întăiŭ ε, ceia ce nu se poate. Odobescu (*l. c.*, p. 373) cetește: κ, și data de luna ε.

www.dacoromanica.ro

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Pîrvul Marele-Vornic a toată Ţara-Românească şi a părţilor de la Dunăre, în anul 7020 [1512], luna Iunie în 3 (?) zile, Sîmbătă, la ceasul al 4-lea din zi; veşnica luĭ pomenire.»

Sînt sigur că acest Pîrvu e Craiovescu, fiul luĭ Neagu şi fratele Banuluĭ Barbu. Supt Vlad Călugărul, el e, în adevăr, Mare-Vornic de la 1487 la 1496, adecă pănă la sfîrşitul Domnieĭ (Lăpĕdatu, *Vlad Călugărul*, p. 69). Tot Vornic-Mare îl găsim supt Radu-cel-Mare, urmaşul Călugăruluĭ *(Studiĭ şi doc.*, VI, p. 456, no. 8). Supt acelaşĭ Domn în 1505 el nu maĭ avea dregătorie, ci era numaĭ «Pîrvul de la Craiova», Craiovescul *(ibid.*, p. 455, no. 2). Şi supt Mihnea Pîrvu se întîmpină apoĭ, tot ca Vel Vornic *(ibid.*, no. 3), ca şi supt Vlăduţă, şi chiar supt Neagoe dar numaĭ la început. Pîrvu îngropat la Bistriţa e decĭ al doilea Pîrvu, precum Barbu Banul mort la Viişoara era al doilea, iar cel din 1542 era al treilea Barbu. V. Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 53, nota 2 şi Lăpedatu, *o. c.*, p. 31, nota 5.

7. Pe alta : 326.

посѣчень бысть жѹпан Барбѹша wт Ѧлиѯандрѹ Воєвода вь варош Бѹкѹрещ, и бысть же снь Драгомир постелникь и мати его монахїѧ Єфросина, мсц. сеп. д днь, вь лѣто ѯзон[1].

Adeca :

«A fost tăiat dumnealuĭ Barbuşa de către Alexandru Voevod în oraşul Bucureştĭ, şi a fost fiul luĭ Dragomir Postelnicul şi al maneĭ luĭ monahia Efrosina, luna Septembre 4 zile, în anul 7078 [1569].»

E frate cu cel de la no. 5. Maria se călugărise ca Eufrosina. Pentru motivul uciderii luĭ, v. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

8. Pe alta : 327.

[посѣчень бысть] жѹпан Крачь wт Ѧлиѯандрѹ Воєвод вь варош на Бѹкѹрещ, и быст же снь Драгомир п[ос]телникь и мти его монахїѧ [Єфросина]....

[1] Anul lipseşte în copia mea, dar se află la Odobescu, *l. c.*, p. 383.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«[A fost tăiat] dumnealuı Cracea de către Alexandru Voevod în oraș la Bucureștĭ, și a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al mameĭ luĭ, monahia [Efrosina]....»

328. 9. Pe alta:

[посѣч]енъ бысть жоупанъ Радꙋ стѡлникъ за(?) Ѧлиѯандроу Воєвода, и бысть же сн҃ъ Драгомир постелникъ и мти его монахїѧ Ефросина, въ лѣт ⁜зои, мца сеп. д днь.

Adecă:

«A fost tăiat dumnealuĭ Radul Stolnic e către Alexandru Voevod, și a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al mameĭ luĭ, monahia Eufrosina, în anul 7078 [1569], luna Septembre 4 zile.»

Aș ceti: 1568 (7077). V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

329. 10. Pe alta:

прѣстави сѧ раба бжїѧ монахїа Ефросина по смрьти .д. сны, иже посѣчени бышє; вѣчна [ѥи] памѧт; прискрьбна мти до смрти.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ monahia Eufrosina după moartea a 4 fiĭ, carĭ aŭ fost tăiațĭ; veșnica eĭ pomenire! Prea-întristată mamă până la moarte!»

Inscripția o dă Odobescu, *Rev. rom.*, II, p. 384. Piatra se afla încă la locul eĭ în toamna anuluĭ 1903. Acum (Octombre 1904) n'am maĭ aflat-o.

330. 11. Pe alta:

прѣстави сѧ [раб]ъ [бж]їи монахъ Іѡанн҃ъ великы л[о]гофедъ въ дны благочьстиваго и хстолюбиваго Іѡ Басараб Воєвода, в лѣт ⁜зкв, мцъ фв. д.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ monahul Ioan Marele-Logofăt,

www.dacoromanica.ro

în zilele blagocestivuluĭ şi de Hristos iubitoruluĭ Io Basarab Voevod, în anul 7022 [1514], luna luĭ Februar 4.»

Vlad Călugărul avuse ca Logofăt pe Staico, ginerele său, care rămase şi supt cumnat, Radu-cel-Mare (Lăpĕdatu, pp. 64, 69). Acesta *începe* cu el (1500), dar în 1501 are pe Barbul (Craiovescul). Peste puţin el mărită pe sora sa Caplea cu Bogdan, şi acesta e Mare-Logofăt în 1505 şi în tot restul Domnieĭ. Mihnea-cel-Răŭ pune în locul luĭ Bogdan pe Tudor. Bogdan e Mare-Vornic supt Vlăduţă, iar Logofeţia o are Oncea. Neagoe începu cu Ioan, care se călugări îndată şi muri. Cf. *Studiĭ şi doc.*, VI, pp. 455-6, 592. Îl găsim ca Stolnic supt Mihnea şi Vlăduţă şi ca Logofăt la 29 Septembre 1512 *(Arch. ist.*, I[1], pp. 142-3).

12. Pe alta: 331.

. . . . прѣwсщенн . . . митрополнт Серафїмь . . . . вь днн Iω Михнѣ Б[оєвода]....

Adecă:

«[A răposat] preaosfinţitul... Mitropolit Serafim... în zilele luĭ Io Mihnea Voevod....»

Odobescu *(Revista Română*, III, p. 385; *Scrierĭ*, I, p. 430) maĭ cetia şi anul 7098. În 7096 în adevăr Serafim era în viaţă (v. no. 1). În 1591 (7099) Mihnea nu maĭ era Domn. Cf. şi *Ist. lit. religioase*, p. cv, nota 5.

13. Pe alta: 332.

[посѣчень бысть жѕп]ань Дима с[толник шт] Михаил Воєвода, вь лѣт ѯзрг, мсца ноєм. кг[1].

Adecă:

«[A fost tăiat dumnealuĭ] Dima [Stolnicul de] Mihail Voevod, în anul 7103, luna luĭ Novembre 23.»

Azĭ nu se maĭ cunosc literele în care Odobescu a cetit посѣчень бысть. Mihaĭ ucisese cu cîteva zile înnainte pe Turcii din Bucureştĭ. Dima fusese Stolnicul luĭ Ştefan Surdul. Cf. Hurmuzaki, XI, p. 904; *Studiĭ şi doc.*, I, p. 436, nota 1.

Odobescu maĭ are (p. 386) piatra de mormînt a Logofătuluĭ Stoica

[1] La Odobescu, p. 385: кн.

www.dacoromanica.ro

din Crăcĭanĭ, mort supt Alexandru Iliaș, la 7 Iunie 7136 (1628). Ea nu se maĭ află acum, de și am văzut-o încă în 1903.

333. 14. Pe un potir:

Dram. 229. Ghioca zlătarul. † Anthim tipograful, 1694 (cifre).

334. 15. Icoane de la Nicolae din Enos (Νικόλαος ὁ ἐξ Αἴνου), 1798-1806, așezat în București.

335. 16. Pe dvere:

Acest[e] dver[e] făcutu-s'aŭ cu osărdiia și toată cheltuiala smeritului Nicodim ierodiiac sni Ștefan Greceanŭ biv Vel Sluger, hărăzindu-le la sf[ă]nta mănăstire Snagov, pentru a sa pomenire, la leatŭ 1790, April 23.

Săpat:

Nicd. ierod. 1790.

Asupra acestuĭ traducător de cărțĭ religioase, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* tabla. El stătu apoĭ (până prin 1811) la mănăstirea Căldărușanĭ.

www.dacoromanica.ro

III.

OLTENIA.

www.dacoromanica.ro

LXIV.

Schitul Şerbăneştĭ.

336. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfăntă şi dumnezeiască biserică, întru care să cinsteaşte şi să prăznuiaşte hramul sf[ăn]tuluĭ apostol şi evanghelistŭ Mafteĭ, iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala dumnealuĭ jupan Mateĭ snă Dumitraşco Morănglavi i jupaniţa ego Mariia, în zilele luminatuluĭ D[o]mnŭ Io Costandin Nicolae Voivod, Iun. 13, 7254 [1746].

Şi în Ghenadie al Rîmniculuĭ, *Visite canonice,* Bucureştĭ, 1892, p. 233.

337. 2. În bolta uşiĭ, înnuntru:

Făcutu-s'aŭ ačastă sfăntă mănăstire prinŭ osteneala dumnealuĭ jupanŭ Mateĭ Morănglavi ca să fie pentru pomenirea dumnealuĭ şi a totŭ neamuluĭ dumnealuĭ, în zilele luminatuluĭ Domnŭ Ioan Costandin Mihaĭ Racoviţă Voevod, la anul 7262 [1753], Octomvrie dnă 2, fiindŭ zugraviĭ popa Gheorghe i brati ego, Andreĭ, Vasilie, Stanŭ, Gheorghie.

Tot acolo, p. 233. Şi aicĭ data e greşită în publicaţia luĭ Ghenadie: dacă în Octombre 1763 — căcĭ el ceteşte 7272=1763 — Constantin Racoviţă maĭ trăia încă şi se afla în Domnie, şi în 1753 acesta stăpînia, ca unul ce venise în Scaun în cursul veriĭ (*Gen. Can.,* p. 123 şi nota 2).

Morunglav se chiamă un schit în Argeş şi un sat în Romanaţĭ. Egumenul celuĭ d'intăiŭ sat era în ceartă de moşie cu Barbu I-iŭ Ştirbeĭ (*Studiĭ şi doc.,* V, pp. 329-30, n-le 129-30).

338. 3. Chipurĭ ctitoreştĭ: Morănglavul, tatăl săŭ, fiŭ al luĭ Giura, Ilina; Giura şi copiiĭ luĭ: Dumitraşco, Preda, apoĭ Pătraşcu, fratele luĭ Giura

www.dacoromanica.ro

și soția luĭ, Mușa; Maria, soția luĭ Mateĭ, ctitorul, Stoica și soția luĭ, Sora. Într'o ocniță: «Stan Stănescu din Cerna, ispravnicu acești biserică», Preda și Fota Priotescu, Stanca și Pătru, fratele luĭ Dumitrașcu, cu copiiĭ luĭ: Vochița și Ienache.

Ctitoriĭ sînt dați altfel în Ghenadie, *l. c.*, p. 234.

LXV.

Schitul Dobruşa.

339. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfântă și dumnezeiască biserică, carele este în hramul Voveadenii Precistiĭ b[ogoro]d[i]țe, s'aŭ găsit zidită din temelie de răposațiĭ ctitorĭ, dar, dup[ă] întâmplarea vremilor, n'aŭ fost ajuns numiții ctitorĭ ca să o înfrumusețeze cu zugrăvit: încă și stricat[ă] fiindŭ, s'aŭ prefăcut dea Preasfinției Sa răposat Stefan episcop Răm[niculuĭ], și s'aŭ început a să zugrăvi în zilele prea-blagocistivi împărăteseĭ noastre Ecatirina a toat[ă] Rusia și în zilele Sf[i]nției Sale părinteluĭ chirio chir Parthenie episcop Răm., leat 1771, și s'aŭ isprăvit de zugrăvit în zilele Preasfinții Sale părinteluĭ episcop chirio chir Chesarie al Noului Severin, l[ea]t 1774, mes. Av. 5.

Însă ačast[ă] zugrăveală este cu toat[ă] cheltuiala smeriți[lo]r ermonah[ĭ] Daniilŭ și a luĭ Dragomir ereŭ, fiindŭ la ačast[ă] sfântă mănăstirea egumenŭ Isaiia erămonah ot sfântă episcopie a Rămnic[uluĭ], 1774.

Din puțin meșteșug ce am **составиша аз рав его** [am alcătuit eŭ robul luĭ,] Dragomir ereŭ zug[rav], puțin ajutor **брат н[а]ше** [= fratele nostru] Neculaie ereŭ, er[o]diacon Rafail zug[rav], er[o]d[ia]con Dumitrașco, Petru ucenic și calfă.

Dobruşa, acum o biserică de mir destul de dărăpănată, a fost cîndva mănăstire. Numele eĭ vine de la numele de persoană Dobruș; precum Mărcuța vine de la Mărcuță și Cernica de la Cernica, nume de persoană. Nu e greŭ să i se găsească întemeietorul: în Divanul luĭ Mircea Ciobanul din a doua Domnie se află ca Mare-Postelnic Dobruș (Hurmuzaki, XI, p. 888). Cf. *ibid.*, p. 891.

www.dacoromanica.ro

2. Ctitorii se înfățișează astfel: 340.

Chesaria..., fiindŭ oblăduitor Stefan episcopul Rimnic[uluĭ], care aŭ prefăcut mănăstirea, l[ea]t 7102 [1593-4], Isaiia erŭmonah fiindŭ egumen. Preda eriță [preoteasa]; Dragomirŭ ereŭ snă Văs[i]lia, preaoțĭ aĭ bisericiĭ; [Par]tenie; Daniil ero[mo]nah și proegumen, ctitorĭ de obște, Dragomir ereĭ ot Sutești, ctitorĭ; Neacșa eriț[a], ctitoră aič; Ilinca eriță, ctitoră.

Din inscripția de lîngă chipul luĭ Ştefan se vede că nu e cel din veacul al XVIII-lea, ci întâiul Ştefan de Rîmnic, din vremea luĭ Mihaĭ Viteazul.

3. Pe o cărămidă a fereștiĭ întâiŭ: 341.

P[o]meni g[ospod]i [pomenenește, Doamne] monah Zizim ot Dobr[u]ș[a] ot sel [din satul] Săpata, vlt. 7200 [1691-2].

Fiind părintele ip[iscop] Clementŭ, m'oŭ făcutŭ diacon la Sfiti Nicolae, și m'aŭ rănduit gata, și am făcutŭ acestŭ pod lt. 7249 [1741], Fv. 4. Clementŭ ip[iscop].

Asupra episcopuluĭ Clement, de la 1738 la 1748, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, pp. 519-20.

4. La fereasta următoare, pe o cărămidă: 342.

Az Stoica grămătic, vă l[ea]t 7131 [1722-3].

5. Pe clopot: 343.

Isaiia ermonah egumen Dobrojan și Sarul vameșul; 1780.

Sarul se chema și un boier de pe vremea luĭ Mihaĭ Viteazul. V. *Analele Academieĭ Romîne,* XX, p. 457.

6. Pe o cărămidă: 344.

Prefăcută-aŭ și înnoitŭ măn[ă]stir[ea] episcupu Ilarion, lt. 7210 [1709-10].

Aceasta e a doua prefacere a Dobrușeĭ.

7. Pe altă cărămidă: 345.

Aŭ fost ispravŭnic bătr[ă]nul Daniilŭ ot Bistriță; leat 7210 [1701], S[ep]te[mvrie] 30.

www.dacoromanica.ro

346. 8. Pe fațadă, săpat:

Pătru ucenicu.

347. 9. Pe o Pravilă Mare din Tîrgoviște:

Ačasta sfântă pravil[ă] este a sfinteĭ măn[ă]st[irĭ] Dobruș̦a, la an de la H[ri]s[tos] 1775; și am legat-o. Isaia ig[umen] Dob[ruș̦eĭ].

Sofronie ig[u]m[en] Dobruș̦eĭ; Fev. 13, 1768.

Isaia ig[umen] Dobruș̦an. Dumnezeŭ să te iarte, frate, [pe un popă Stan, ce scrisese maĭ sus], că ast[ă]zŭ veĭ fi ț̦ărănă, precum și eŭ măne. Ioan igum[en] Dob[ruș̦eĭ]; 1783, Ghen. 31.

Astăz scriseĭ, Fev. 1, leat acelaș.

LXVI.

Biserica din Stăneș̦tĭ.

348. 1. Grafite:

Vasili Mamul Logo[făt]. Eŭ Radu Păh. ot Băbenĭ. Păharnicul Paraschiv. 1664. Iova Capic, l[t] 7183 [1674-5], 7228 [1719-20].

349. 2. Ctitorii: în stînga, jupân Gĭura Logofăt cu fiiĭ: Preda, Harvat, Mogoș, ț̦in vechea biserică cu două uș̦ĭ, o fereastă laterală, de cărămidă, și un turn coperit cu șindrilă. Urmează: «jupaniț̦a Vila[i]a, deș̦ta ego [= fata eĭ] Maria». În sfîrșit: Stroe Buzescu și soț̦ia luĭ Sima, de-asupra mormîntuluĭ lor.

Ar ieș̦i decĭ următoarea genealogie:

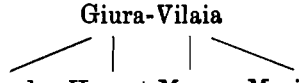

Gĭura trebuie să fie pîrcălabul din vremea luĭ Radu de la Afumaț̦ĭ (Bogdan, *Doc. și regeste*, p. 171). Firește că Harvat e deosebit de cel care trăia supt Radu-cel-Frumos *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 289-90, n-le 1, 4). Tot așa altul e Harvat, Logofăt însă ca și precedentul, care joacă

www.dacoromanica.ro

un rol supt Neagoe, ca și supt ginerele acestuia, Radu de la Afumați, după ce slujise și pe ceĭ d'intăiŭ urmașĭ aĭ luĭ Radu-cel-Mare (Bogdan, *l. c.*, p. 298, no. 11; Hurmuzaki, XI, p. 848). Acest Harvat era din părțile Romanaților; el e în legătură cu originea Brîncovenilor *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 638-9).

D. Ștefulescu aduce înainte, în *Gorjul istoric și pitoresc*, Tîrgu-Jiiŭ, 1904, p. 291, inscripția de de-asupra schituluĭ Stăneștilor, pe care am găsit-o foarte stricată. Ea are următorul cuprins în românește:

«Eŭ robul stăpînuluĭ mieŭ Isus Hristos, jupan Ghiura Logofătul și cu soția mea jupăneasa Vilaia... am început din temelie acest sfînt hram al Precisteĭ de Dumnezeĭ-Născătoare stăpîneĭ noastre și pururea-fecioareĭ Marieĭ și cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ am săvîrșit-o. Și am scris în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Io Petru Voevod, în anul 7045 [1536], luna luĭ Octombre 21 de zile.»

Decĭ biserica e clădită supt Radu Paisie, într'o vreme rodnică în astfel de clădirĭ.

3. La stînga ușiĭ se cetește: 350.

АЗЬ РАБЬ ТВОН ВЛАД[И]КО Х̃Е ПОМ[И]ЛѢН МЕ Могош БИВШЕ БАН И СНЪ МѢ ЕГО Могош БЫВШЕ СПАТАРЬ.

Adecă:

«Eŭ robul tăŭ, Hristoase stăpîne, miluiește-mă pe mine Mogoș ce am fost Ban și cu fiul mieŭ Mogoș ce a fost Spătar.»

Un Mogoș Spătarul a scris și un răvaș către Sibienĭ, care se păstrează în Archiva aceluĭ oraș. Bănia luĭ Mogoș nu trebuie pusă după stîngerea familieĭ Craioveștilor supt Mircea Ciobanul, căcĭ el nu pare să fi fost Ban-Mare. Cred că Mogoș Banul e fiul luĭ Giura, ctitorul.

Maria sora luĭ Mogoș I, Harvat și Preda, luă pe Radu Buzescu Armașul, fiul luĭ Buzea și nepotul luĭ Vlad. Eĭ sînt părinții vestiților Buzeștĭ: Preda, Stroe și Radu. Cf. Ștefulescu, *l. c.*

4. Pe mormîntul luĭ Stroe Buzescu: 351.

ВЪ ИМЕ ѠЦА И СНА, СТѢ ДХА АМИНЬ [în numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și al Sf. Duh, amin].

Ăcasta petră pre grop[a] jupănuluĭ lu Stroe Buzesculŭ, ce'ŭ fostŭ Stolnicŭ la Mihaĭ-Vodă, și aŭ fost la tote răz-

www.dacoromanica.ro

bo[i]le de preaună cu Domŭnu-săŭ, ca o slugă creadenčosă Domŭnu-săŭ, și la războiul din întăĭ dobăndi rană la mâna stângă de Turcĭ și la războiul de la Gĭurgu, când să loviră cu Hanul, să răni în ochiul [costa?] stângŭ de săgetă; și aŭ slujit Stroe luĭ Mihaĭ-Vod[ă] până peri în Țara Ungurescă. Deač să sculară boeriĭ țăriĭ, și cu Buzeștiĭ rădicară prea Radulŭ-Vod[ă]; iară Simion Voevod cu [ed. Hasdeŭ, *Calendar* pe 1871; Tocilescu, *Col. l. Traian*, II, No. 33: să sculă cu] Turcĭ, Tatarĭ, Moldovenĭ, Leșĭ mulțĭ făr[ă] samă] [veniră den Țara Moldoveĭ; fugiră? Ed. cit.: de scoase pe Radu-Vodă și pe] Buzeștiĭ din țara lor la Țara Ungurescă [ed. citată: ce o aŭ ținut cu oștile lor]. Iar atunce merse jupânul Stroe la 'npăratul nemțesc ca să ceară [ed. citată: de ceru] ajutoriŭ, de eșiră la Țara-Rumânească cu Radul-Vod[ă]; și nu-ĭ așteptă Simion-Vodă; deacĭ se-aŭ rădicat [ed. cit.: se duse de aduse] cu Leșiĭ și Moldoveniĭ [și] Hanul cu mare oaste de Tătarĭ [ed. cit. 160.000 de Tătarĭ], și eșiră de să lovir[ă] în gura Telejinuluĭ, la Teiușanĭ, în luna luĭ Săptemvrie 14 zile și v leat 7110 [1602] [ed. citată întregește: Lunĭ dimineață până sara], și făcur[ă] năvală mar[țĭ dimineață de 3 orĭ de toate părțile; iară; după ed. citată; văzând] jupânul Stroe atăta nevoe pre creștinĭ, stătu împotriva Tătarilorŭ, de să lovi cu Mirza nepotul Hanuluĭ, și-lŭ junghiè pre Tătarŭ, și dintr'acel războĭ să răni la obraz [și preste 3 săptămînĭ se tîmplă; ed. citată] morŭt[ea-ĭ; ed. citată], în luna luĭ Octovrie 2 zile, v leat 7110 [1602]. Și nu fu pre voe căinilor de Tătarĭ: Dumnezeu-l erte.

Pe lăturĭ: Scrisu eŭ jupuneas[a] Sima a Stol[ni]cul[u]ĭ Stroe, deaca voĭ muri să-m grupațĭ lângă dumnealuĭ aiča.

Pentru întăia rană a luĭ Stroe, v. Cronica pe care am numit-o a Buzeștilor, în *Magazinul istoric*, IV, p. 278: «într'acel războiŭ [uciderea Turcilor la București în Novembre 1594] fu rănit Stroe Buzescul la

www.dacoromanica.ro

mâna stângă». A doua rană o căpătă el în lupta de la 11 21 Ianuar 1595, dată la alți Stănești, din Vlașca, pl. Margine, «la o milă departe de Giurgiu» *(ibid.,* p. 279; Walter, în Papiu, I, p. 18). Călătoria la Praga a luĭ Stroe se făcu în Novembre 1601 (*Studiĭ și doc.,* IV, pp. XI, XXII): sosi în Decembre, fu primit în audiența la 20 Februar 1602 și plecă peste puțin în țară *(ibid.)*. Lupta din gura Teleajinuluĭ nu începu, cum spune inscripția, la 14/24 Septembre, ci cu o zi înnainte. În această zi de 13/23, și nu a doua zi, Stroe ieși la luptă cu Tatarul. În sfîrșit Marți n'a fost 14/24, ci 13 23. Anul a fost, firește, 7111, nu 7110, cum iarăși se scrie din greșeală pe piatră. Dacă am avea Socotelile Brașovuluĭ pe 1602, am ști și ziua sosiriĭ acolo a luĭ Stroe rînit.

Pe o piatră de mormînt:

прѣставн с[ѥ] раба божіа монахіа ва.... шт....

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ monahia Va... din....»

Pe alta:

[прѣставн сѥ раб] божіи жⷭпан Прѣда пост....

Adecă:

«[A răposat robul] luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Preda Postelnic....»

Pe alta, în tindă:

прѣставн сѥ рабъ божіе жⷭпан Дѹмитрѫ снъ жⷭпан Прьвⷭлⷭ пост. и жⷭпаниц ег Дмитре....; вѣчна емⷭ памѣт... [въ дни] Мирчѣ Конвода, шмтрⷭди жⷭпан Стьнил[ъ] пост. сіе писаніе; аз [un cuvînt], да бѫдет помен.... пос... ство ѯзѯ..., мсца април гі.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Dumitru feciorul dumisale Pîrvuluĭ Postelnic și al jupăneseĭ luĭ Dimitra...; veșnica luĭ pomenire...; [în zilele] Mirceĭ Voevod; s'a trudit dumnealuĭ Stănil[ă] Postelnicul cu această pisanie; eŭ... să fie pomeană.... [anul de la Facerea Luniĭ] 706—, luna April 13.»

www.dacoromanica.ro

Dumitru pare să fie fiul celor doĭ ale căror pisaniĭ de mormînt s'aŭ dat maĭ sus. Stănilă Postelnicul e, probabil, deosebit de vestitul boier cu acest nume din aceiașĭ Domnie a luĭ Mircea Ciobanul.

LXVII.

Mănăstirea Mamul (Lungeștĭ).

352. 1. De-asupra uşiĭ:

Ačastă sfântă și dumnezeiască mănăstire ce să chiamă Mamul, unde să prăznuiaște hramul sf[ă]ntuluĭ și făcătoriuluĭ de minunĭ Necolae arhiepiscop de la Mir[a]lichia, care, maĭ nainte de alțĭ ctitorĭ fiindu bisearica făcută de lemnu, iară după ce Domnul Dumnezeŭ aŭ miluit cu Domnia Țărăĭ-Rumănești, la Scaunul strămoșilor, pre buncredinčos și iubitoriul de H[risto]s Domnu Io Costandin Băsărab Voevod și dentru Dumnezeŭ năstăvit, întănplându-să cu trecerea a veni aič la sfănta mănăstire, pus-aŭ în gănd să zidească ačastă sfântă mănăstire den piatră și, la al șaptele an den Domnïa Mării Sale, luînd într'ajutor pre Dumnezeŭ și pre Sf[ă]ntul Nicolae, început-aŭ a zidi den temelie până în săvărșit, și cu toate ceale pe den lăuntru podoabe ale eĭ, precum să veade, întru slava luĭ Dumnezeŭ și întru lauda părinteluĭ nostru de minunĭ făcător Nicolae arhiepiscop Mir[a]lichieschi și întru veačnică pomenire a Mării Sale și a părinților; care s'aŭ săvărșit la al optulea an den Domnia Mării Sal[e], msța Av[gus]t 1, leat 7204 [1696]. Tănasie Ceaușul Măldărescul, ispravnic. Badea care aŭ fost păr[călab] za [= de] Curt[enĭ], ispravnicŭ.

Și în Ghenadie, *Visite canonice*, p. 229.

Întemeiarea în acest an a mănăstiriĭ din Rîmnicul-Vîlceĭ și a «Mamuluĭ den sud Vălcea, care este hramul celuĭ dintru sfinții părintele nostru Nicolae Mirlichischiĭ făcătoriul de minunĭ, care maĭ nainte era

www.dacoromanica.ro

făcută mănăstioară de lemnŭ, și se trăgea de spre Buzești, și, veche fiind, de demult se stricase», e pomenită în Cronica oficială a luĭ Greceanu *(Magazinul istoric*, II, p. 330). Stanca Cantacuzino, mama luĭ Brîncoveanu, o dresese întâiŭ *(ibid.)*.

2. Chipurile ctitorilor sînt acestea: 353.

În stînga, «jupan Apostol [zis Papa] Brăncovian, jupaniță ego Stanca Cantacozino, jupan Preda Vel[i]chi Vornic, jupăniță ego Păuna»: sînt tatăl și bunul luĭ Constantin-Vodă.

În dreapta: Constantin Brîncoveanu și Doamna Maria, cu copiiĭ lor, precum și Mateĭ Basarab Voevod și Doamna Ilina.

LXVIII.

Biserica din Străjeștiĭ de sus.

Pe un mormînt la dreapta intrăriĭ: 354.

Buzăștiĭ ce din vechime pentru țară s'aŭ jărfitŭ
S'aŭ sfărșit acum prin mine, precum Domnul aŭ voitŭ,
Căcĭ odraslă bărbătească din neamul meŭ n'aŭ rămasŭ,
Ci numaĭ de fămeiască dooă fiicĭ iubite las,
Rămăind spre pomenire niște semne și lucrărĭ,
Numai dor din auzire și din alte întâmplărĭ.
Oasele cele trudite aicea să odihnescŭ,
Supt pămîntŭ acoperite de piatra ce le păzesc.
Iartă dar, iubite frate, cel ce veĭ vrea să ceteștĭ,
Blagoslovind întru toate pre românașiĭ Buzeștĭ.
Smeritul Costandin Buzescul, sfărșitul neamuluĭ săŭ.

1831, Ian. 31.

LXVIX.

Mănăstirea Cozia.

I. Paraclisul Bolniței.

1. Pe o bandă ce merge de jur împrejurul pridvoruluĭ: 355.

изволеніе[м] wца и сѣ посп'ѣшеніем сна и сѣвръшеніем стго
дха иже вѣ Троице славимаго *(sic)* бога почи се и сѣвръши

www.dacoromanica.ro

се сьи стмѡ црьква вь храм сто апсла Петра и Паѵла вь дни Iѡ Петром Воєводам и снь ег Марко Воєводам и прѣѡсщенным мнтрополитом кѵр Варлаам, и прї игоѵменѣ ермонах Иларинѡн; и пак азь раб хсво ермонах Маѯим маистором еже вых ѡчител, да бждет вь покоенїе. И писах аз многогрѣшнаго Давыд и снь его Радѡслав в лѣт ѯзна.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh celuĭ întru Treime slăvit Dumnezeŭ, s'a început și s'a săvîrșit această sfîntă biserică cu hramul Sf. Apostolĭ Petru și Pavel în zilele luĭ Io Petru Voevod și ale fiuluĭ săŭ Marco Voevod și ale preasfințituluĭ Mitropolit chir Varlaam și supt egumenul ieromonah Ilarion; așijderea eŭ robul luĭ Hristos ieromonahul Maxim maistorul, care am fost învățător, ca să-mĭ fie spre odihnă. Și am scris eŭ mult-greșitul David și fiul mieŭ Raduslav în anul 7051 [1542-3].»

Și în visitația luĭ Neofit, *Biserica ortodoxă*, II, p. 741.

Pentru Mitropolitul Varlaam, v. *Ist. lit. religioase*, p. 62.

356. 2. Grafite:

a) În zile[le] luĭ Scarlat-Vod[ă], vă leat 7267 [1758-9].

b) Gheorghie Grămăticu din Strămba, fiind la Cozia.

c) Costachi ce am fost surgun; 1826, Iulie 4.

357. 3. Pe o piatră de mormînt:

Ačastă piatră iaste a luĭ Mihaĭ eromonah, care aŭ fost igumen la Coziia, și, deacă l-aŭ pus la [mănăstirea] Cămpul-Lungu igumen, care ...ta... măn[ă]stiriĭ Cămpu-Lunguluĭ aŭ făcut vă dni Io Costandin Voevod i Mitropolit chir Antimŭ.

Acest egumen a trăit decĭ supt Constantin Brîncoveanu.

358. 4. Ctitoriĭ: Petru Voevod (Radu Paisie), într'o haină verde de brocard peste alta de mătasă roșie cu puncte; blană de samur. La stînga, Marco Voevod, în haină de brocard albastru cu cacom peste o haină

www.dacoromanica.ro

roșie; Doamna Roxanda, cu coroană pe cap, cercei lungi, haină de brocard alb cu placă de fir pe piept și două liniuți pe umăr; copila Doamna Zamfira, în aceiași îmbrăcăminte. În pridvor e înfățișat «jupan Stroe Velichi Spatar». Acest Stroe, de bună samă ispravnicul clădirii, e Spătarul lui Radu Paisie în anii 1535-40 și 1544 (Hurmuzaki, XI, p. II, nota 2). În 1545 însă, el nu mai era în viață *(Studii și doc.*, V, p. 289, no. 2; VI, p. 456, n-le 7, 9). Tot acolo se vede Mircea cu fiul lui Mihail (v. Hurmuzaki, I^2, planșa).

I. Biserica cea mare.

1. De-asupra ușii de intrare: 359.

În slava sf[i]nteĭ și de viață făcătoareĭ Troițe, s'aŭ început [înnălțat?] din temelie ačastă sf[ă]ntă besearecă de creștinul D[o]mn al Țărăĭ-Rumănești Io Mircea Voevod la leat 6809 [1301], și, lipsindu-se de podoaba eĭ cea d'intăĭ, pentru mulțimea anilor, aŭ luatŭ iară ačastă înfrumoșețare, precum să veade, de ceĭ ce s'aŭ înduratŭ, în zilele prea-luminatuluĭ Domn Io Constandin B[asara]b Voevod, fiind Mitropolit Țăriĭ-Rumănești chir Theodosie și ostenitoriŭ chir Anthimŭ episcopulŭ de Rămnicŭ, leat 7215 [1706-7], în egumeniia prea-cuviosuluĭ chir Mihail.

Și în Neofit, *l. c.*, p. 739; Tocilescu, Rapoarte, p. 24.

De fapt, Cozia cea veche a fost clădită în 6894 (1386). Lucrul fusese început însă aicĭ, la Călimănești, încă de Radu-Vodă, tatăl luĭ Mircea (Hasdeŭ, *Ist. critică*, ed. a 2-a, p. 129 și urm.). Pisania veche fusese de sigur înlocuită prin alta, pusă de Radu Paisie. De acolo s'a luat data greșită de «6809» pe care a cules-o din acelașĭ izvor Constantin Stolnicul Cantacuzino (v. *Operele* luĭ, p. 20, no. 4). De alminterea, Stolnicul a cetit greșit data tuturor vechilor documente coziene *(ibid.)*.

2. Înlăuntru, de-asupra ușiĭ de intrare, o altă inscripție dă anul 6894 (1386) pentru întăia clădire. În ea se spune că zugrăveala a făcut-o Șerban Cantacuzino Păharnicul, ctitorul de la Comana, fiind năstavnic călugărul Serafim, prin Preda și fiiĭ luĭ, Ianachi, Sima și Mihail, la 7213 (1704-5). 360.

V. Tocilescu, *o. c.*, pp. 24-5; Neofit, *l. c.*, pp. 739-40.

www.dacoromanica.ro

361. 3. Ctitoriĭ: Mircea, Mihail, Şerban Cantacuzino cu soția a doua, Andriana [Fălcoianu], și întâia, Maria [Rustea], precum și tatăl și mama luĭ: Drăghicĭ și Păuna [Buicescu]

Tocilescu, *l. c.* — Cf. *Gen. Cant.*, pp. 109-10.

362. 4. Pe părete:

Мνησθήτι, κ[ύρι]ε, τῶν ζογράφων [Adu-ți aminte, Doamne, de zugravĭ]: Andreĭ, Constantin, Gheorghie; 1707 [cifre arabice].

363. 5. Pe o piatră de mormînt în pronaos, la dreapta:

прѣставι се раба бжїа călugărița Theofana, muma roposatuluĭ Mihailŭ Voevod, și fie-sa Doamna Florica și fiusăŭ [N]icolae-Vod[ă] aŭ nevoit și aŭ scris vă dni Io Radulŭ Voevoda, 7114 [1605-6].

Ediții: în Neofit, *l. c.*, p. 740; Papiu, *Tesauru*, I, p. 396; cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 26.

III. Paraclisul din Mijlocul Chiliilor.

364. De-asupra ușiĭ de intrare:

изволеніем wца и съ поспѣшеніем сна и съвръшеніем стго дха аминь. [є]же и аз хс̑ моемѣ рабъ егс̑мен ермонахъ Амфилофіе желаніем въжделѣхъ и въздвигохъ сї чсныи храм всне-[ше] прстыѧ владчцѣ нашеж бцѣ и приснодвы Ма[р]иж въ дны благочестива и христолюбиваго гира... Iw Михнѣ Воевод и при wсщенѣмь митрополите кгр Серафимь, въ лѣт ≠зрв.

Adecă:

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh, amin; eŭ, robul luĭ Hristos al mieŭ, egumenul ieromonah Amfilofie cu pohtă am pohtit și am înălțat acest cinstit hram al Adormiriĭ Precisteĭ stăpîneĭ noastre de Dumnezeŭ născătoareĭ și pururea-Fecioareĭ Mariĭ, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn Io Mihnea Voevod și pe vremea sfințituluĭ Mitropolit chir Serafim, la anul 7102 *(sic)* [1593-4].

www.dacoromanica.ro

Serafim e întemeietorul bisericiĭ Buna-Vestire de la Snagov. Data însă nu e bine scrisă. Mihnea Turcitul a domnit de la 1577 la 1583 și de la 1585 la 1591. Probabil trebuia: 7092. — Ghenadie Enăceanu *(Bis. ortodoxă*, II, p. 741) cetia: 7012.

Data aceasta e primită și de Tocilescu, *l. c.* Dar la 1504 era Domn Radu-cel-Mare!

LXX.

Biserica din Cetățuia (lângă Rîmnicul-Vîlceĭ).

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 365.

Întru mărire aceli de o ființă și nedespărțite Treimĭ, și în cinstea și lauda sfinților mai marĭ Voevozĭ Mihail și Gavril și a tuturor celor fără de trupurĭ puterĭ s'a zidit din temelie această sfântă și dumnezeiască biserică la anul de la întruparea Domnuluĭ și mântuitoruluĭ nostru Isus Hristos 1680, Avg. 19, cu toată cheltuiala preasfințituluĭ arhiepiscop și Mitropolit a toată Țara-Românească chir Teodosie, în zilele drept-credinciosuluĭ Domn Șerban Cantacozin VV., iar la anul 1850, după alegerea făcută de opștescul Divan al Țăriĭ, suindu-să pe arhipăstorescul Scaun al sfinteĭ Mitropolĭ a Ungrovlahii preaosfințitul arhiepiscop și Mitropolit a toată Ungrovlahia dd. Nifon, și, fiind dărăpănată biserica acestuĭ sfânt schit numit Cetățuia, metohul sfinteĭ Mitropoliĭ a Țări, și locul pustiit cu totul, s'a prenoit de Preaosfinția Sa biserica cu toate ale eĭ și s'a înfrum[u]sețat cu case și zidu împrejurŭ, după cum se vede, în zilele Înnălțimi S[a]le bine-credinciosuluĭ Domn stăpânitor al Țări, Barbu Dimitrie Știrbeĭ VV., cu îngrijirea acești prenoirĭ fii[n]d însărcinați arhim. Misail Berislăvescul și Pitariu Nastase Leculescu, leat 1853.

2. Vechea pisanie, în zid, supt păretele din stînga: 366.

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul [Fiiuluĭ și cu] săvârșirea Sf[ă]ntu[luĭ Duh s'aŭ făcut această biserică] și cu chilĭ

www.dacoromanica.ro

întru cnste[a] și mărirea și lauda Sf[i]nților Voivozĭ, a arhi-[stratigilor Mihail] și Gavriil [și] a tuturor făr de trupurĭ puterĭ, cu toat[ă] cheltuiala și osteneala preasfințitului părinte chir Theodosie arhiepiscop și Mitropolit a toat[ă] Țara-Rumănească, în zilele prea-luminatului Domn pravoslavniculuĭ Șărban [Cantacozino Voevod. Săvărșitu-s'aŭ] în lun[a] Av. 19, leat 7188, 1680.

Amîndouă, foarte greșit, în Ghenadie, *Raport*, p. 4.

LXXI.

Mănăstirea Govora.

367. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfântă și dumnezeiască bisearică întru care să cinsteaște și să prăznuiaște Adormirea preacurateĭ și de Dumnezeŭ născătoareĭ pururea-fečoareĭ Marie, care de'nceputul eĭ ačastă bisearică cine o aŭ fostŭ zidit-o nu să știe, iar cândŭ aŭ fost în zilele luminatuluĭ Domnu Io Radul-Vodă, fečorul luĭ Vlad-Vod[ă], aŭ găsit-o ačasta mănăstire. bisearica pustie și stricată, la leatul 7000 [1491-2], și den bun gândul luĭ se-aŭ apucat de o aŭ dres și o aŭ infrumsețatŭ, și aŭ stătut ačastă bisearică până în zilele luminatuluĭ Domnu Io Costandin Băsărabŭ Voivodŭ și, fiindŭ prea învechită și crăpată, cât îĭ venise vreamea a cădea; decĭ într'ača vreame fiindŭ năstavnic acești sf[i]nte mănăstirĭ cuviosul chirŭ Paisie iermonah și văzândŭ slăbiciunea biserićiĭ, îndemnatu-s'aŭ dentru al săŭ gândŭ bun și aŭ prefăcut-o o din temelie, înfrumusețându-o cu zugrăveala și cu toată podoaba eĭ, cu chieltuială de la el și cu ajutoriŭ den mănăstire, ca în veacĭ să aibă pomenire, sfârșindu-se la anĭ de la Zidire 7209 [1701], Iulie 23 dni.

Și în Neofit, *l. c.*, III, pp. 7-8; Ghenadie, *o. c.*, p. 23.

www.dacoromanica.ro

2. Ctitorii. În dreapta, Radu în haine de brocard roșu cu samur peste 368.
o alta verde, cu brîŭ, guler roș răsfrînt; mînecele haineĭ de desupt cu garnitură roșie, de-asupra cu un șir de mărgăritare; el poartă părul în bucle; conduri roșiĭ. Doamna Catalina are un văl vărgat, ce se lasă pe umere, haină de brocard roșu cu samur pe o haină de desupt roșie. Urmează Brîncoveanu, purtînd un dolman roș cu samur, haină de brocard vînăt căptușită cu roș, pantaloni roșiĭ, mînecare ieșite prin haina de de-asupra; papucĭ galbenĭ. Mitropolitul Antim arată slab, cu barbă albă, în odăjdiĭ blănite, cu o cîrjă împletită în mînă. Vin la sfîrșit Paisie ermonahul, popa Dobre, Damaschin episcopul Rîmniculuĭ, de la începutul secoluluĭ al XVIII-lea, și încă un cleric.

3. Pe catapiteazmă: 369.

Cu vrearia și cu mila luĭ Dumnezeŭ făcutu-s'aŭ ačaste tămple cu sfintele icone întru lauda a preacurateĭ Maice a Domnuluĭ nostru Is[us] Hris[tos] în zilele prea-luminatuluĭ și bunuluĭ creștin Io Costandin Băsăraba Voivod, cu osteninț̦a și cu toată cheltuiala părinteluĭ chir Paisie ermonah, eg[u]men aceștiĭ sfinte monastirĭ Govora, mș̦a Noem. dni 7, leat 7210 [1701].

Az Neculae zugrav,

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 23.

4. Pe dvere: 370.

1785, Av. 14.

5. Pe un potir: 371.

Acest sf[ă]nt și d[u]mnezeesc potir s'aŭ făcut cu cheltuiala dumnealuĭ chir Panaiot Nicolaudis, epistat sf[i]nteĭ mănăstirĭ Govora, și s'aŭ dat pentru pomenire d[u]mnealor Panait, Zoiț̦a, Nicolae, Mariia; 1819, Iulie 10.

6. Pe o icoană: 1775. 372.

7. Pe alta: 373

Pomenește, D[oa]mne, pe robul tăŭ Dumitru.

8. Pe icoana împărătească a Maiceĭ Domnuluĭ: 374.

O vldcițe... Iosif ermonah; 7220 [1712; și cu cifre].

www.dacoromanica.ro

375. 9. Pe icoana Adormiriĭ, în caractere de pe la 1700:

Az Rante zugrav.

376. 10. Sfeșnicele sînt din Ianuar 7210 (1702).

377. 11. În zidul bisericiĭ:

Aiča să odihnesc oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Costandin arhimandritul, egumenul [a]cesteĭ [sfinte mănăstiriĭ]....

378. 12. Pe o piatră de mormînt, în pronaos, la stînga:

прѣставн се [раба бжїю] жѹпаница Мара дыцера Радѹль великомѹ логофет wт Дрьгоещи, мѣсца деке. днь л, в лѣт ѧзоѳ.

Adecă:

«A răposat [roaba luĭ Dumnezeŭ] jupăneasa Mara, fata luĭ Radu Marele-Logofăt, din Drăgoiești, în luna luĭ Decembre, 30 de zile, anul 7079 [1570].»

Radu diu Drăgoiești, Logofătul, *poate* socrul luĭ Petrașcu-cel-Bun, a fost tăiat în 1568 de Alexandru-Vodă, care-l înlocui cu Ivașco Golescu. Soția luĭ se numia, după cît se pare, Neacșa. V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

379. 13. Supt clopotniță, de-asupra ușiĭ:

La aniĭ 1770, căndu flacăra războiuluĭ ardea între Rossia și între Otmanĭ, fiindu igumen chiriu Stefan Mănăstiranul, de f[rică] închizăndu-să, aŭ venit Florea hoțul și, spărgîndu zidul..., aŭ tăiatu fierul și stălpiĭ ușiĭ, și așa rămăsese stricată; iară acum s'aŭ înnoit pă cum să veade, dă cuviosul chiriu Anatolie ieromonahu, ig[u]menu mănăstiriĭ Govora, pă vreamea preasfințituluĭ păstoru chiriu chiriu Filaretu episcopul Rimniculuĭ, Domnul țăriĭ fiindu prăpădit atunča... Nicolae Mavrogheni Voevodu, anu 1787 [luna luĭ Iulie. Dumitru zugravu [1]].

Și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 22-3.

[1] Partea din croșete e adausă după o copie comunicată de actualul paroh.

www.dacoromanica.ro

14. Sus, la clopotniță: 380.

Ačastă clopotniță, fiind zidul stricat din toate părțile și dărîmat, încît rămăsese ruine, decĭ cuviosul egumen al mănăstiriĭ Govora chir Anatolie ieromonah, din a Sfințieĭ Sale rîvnă apucîndu-se, o aŭ înnoit cu totul și de-asupra acoperișuluĭ aŭ pus și cruce nouă, ... aducîndu-o și meremetisîndu-o în ce chip se vede, pentru veșnica pomenire a Cuvioșieĭ Sale și a tot neamul săŭ, săvărșind acest lucru întru al *(sic)* preasfințituluĭ păstor chir chir Filaret episcopul Rîmniculuĭ; 1783, Avg. 12.

După o copie comunicată de actualul paroh.

15-6. Ghenadie *(o. c.,* pp. 22-3) maĭ dă: 381.

a) Inscripția trapezărieĭ, dreasă de Grigore fostul episcop de Rîmnic, «locuitoriŭ întru această sfîntă mănăstire», la 1775 (se retrăsese la 1764; la 1770 a fost apoĭ locțiitor de Mitropolit). V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 520.

b) Inscripția clopotuluĭ celuĭ mare, prefăcut de acelașĭ, în egumenia luĭ Mihail Totoianu, la Novembre 7286 (1777).

El maĭ dă și părțĭ din catagrafia de la 1834 (pp. 25-6).

LXXII.

Mănăstirea dintr'un Lemn.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 382.

Ačastă sfîntă și d[u]mnezeiască mănăstire care să numește dentr'un lemnŭ, unde să cinstește și [să] prăznuiește Nașterea preasfinteĭ și preacurateĭ de Dumnezăŭ Născătoare fečoareĭ Marieĭ, din temeliia eĭ iaste zidită și făcut[ă] de Ioan Mateĭ Basarabŭ Voevod; deč, trecîndŭ multă vreame, început-aŭ a să învechi și a să strica toate lucrurile și zugrăveala; dup' ačaia, din voia și porunca luĭ Dumnezăŭ stî[n]d Domnŭ bl[a]gocestivul și creștinul Ioan Ștefan Cantacozino Voevod; deč, avînd mare evlavie

www.dacoromanica.ro

cătră sfîntulŭ lăcașul acesta, numaĭ de cît cu osîrdie s'aŭ apucat ca de iznoavă a o înfrumusețța, luminînd și maĭ lărgindŭ întîĭ bisearica și zugrăvindu-o a doaoa și împodobind-o și cu tîmple și cu altele ce i-aŭ trebuit, făcîndu și case și chiliĭ de prejurul eĭ, cum să veade, în slava preacurateĭ stăpîne și întru pomenirea Mării Sale și a părinților; săvîrșindu la lt. 7223 [1715], mes. Av. 30 dni; i ispravnicu fiindu chir Ioanŭ arhimandrit de la Urezĭ.

Ioan, cel d'intăiŭ arhimandrit de la Horez, e îngropat acolo, V. maĭ departe. — Inscripția și în Neofit, *Bis. ortodoxă*, III, p. 10.

383. 2. Ctitoriĭ: Papa Brîncoveanu, Preda, Constantin Șerban, Doamna Maria (a Brîncoveanuluĭ), Mateĭ Cantacuzino și Ștefan, cu soția.

384. 3. Neofit *(l. c.,* p. 9) dă și o inscripție pe o cruce de lemn pomenind pe ctitorul d'intăiŭ, Radu, supt «Ioan Alexandru Voevod».

LXXIII.

Mănăstirea Surpatele.

385. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfântă și dumnezeiască bisearică a mănăstiriĭ de călugăričoare ce să chiamă Surpatele, în care să prăznuiaște un Dumnezeŭ, făcătoarea de viață prea-sfânta Troiț[ă], zidită aŭ fostu oareșcândŭ de Buzești, însă mică și prost lucrată, iară apoĭ, după multă vreame, stricându-să, surpându-se, bl[a]gocestiva și buna creștină Doamna Maria a luminatuluĭ și înnălțatuluĭ Ioan Constandin Băsărabŭ Voevodŭ, mișcându-se den bunătatea sa, aŭ vrut a o preface, și așa den temelie aŭ rădicat-o cu toată chieltuiala Mărieĭ Sale, cum astăzŭ să veade făcută, frumoasă și iscusită, înpodobind-o cu de toate și miluindu-o pre cătŭ uneĭ sfinte biserićĭ și mănăstioare ca ačasta să cade și să cuvine, pentru buna pomenire și spăseniia sufletelorŭ în veačĭ, a

www.dacoromanica.ro

părinților și a Măriei Sale; și ispravnic fiind chir Ioan arhimandritul de Hurezí, și săvărșindu-se la anul de la Adam 7214 [1706], msța Avgust 1 d.

LXXIV.

Mănăstirea Horezul.

1. La paraclis, supt icoana Maicei Domnului: 386.

Ačasta prea-cuvioasă
Trapezare frumoasă,
Care iaste tuturor drăgăstoasă,
Ca o maică mângăioas[ă],
Cându ședu frații la masă,
Întru neuitare făcută
Și așa tocmită
Și cu zugrăveale împodobită

De smeritul Ioan arhimandritu, — năstavnic fiind acești mănăstiri până s'au făcut; lt. 7214 [1705-6].

Exact și în Neofit, *l. c.*, p. 20.

2. De-asupra ușii de intrare: 387.

În anul de la H[risto]s 1787, Octomvrie, au venit Turci, Muscali și cu Nemți în țară, ca să să bată, și, făcîndu stricăciuni, robi multe, cătu și sfintele biserici le-au făcut grajduri de cai, ce nu s'au pomenit; 1867, Iulie 27.

Inscripția aceasta e în legătură cu cea de la bisericuța Doamnei.

3. Ctitorii: Bunul și înțeleptulu Ioan Costandinu Băsărabu Voevod, 388.
Doamna Maria», cu fiii, Constantin, Radul, Ștefan și Mateï.

4. Supt biserica ce țin în mîni ctitorii: 389.

Sfântul și dumnezeiescul acesta paraclis știut iaste că den temelie prea-luminatul bl[a]gocestiv Domnu Ioan Constandin

www.dacoromanica.ro

Basaraba Voevod l-aŭ înnălțat și cu zugrăveala l-aŭ înfrumusețat întru cinstea și lauda Nașteriĭ Maiciĭ Domnuluĭ Is[us] H[risto]s și de pururea fecioareĭ, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorodnic neamuluĭ săŭ, săvârșindu-să la alŭ optulea anŭ a Domnieĭ Sale, fiind leatul 7205 [1696-7], și ispravnicŭ fiindŭ chir Ioan arhimandrit, egumen. Азъ писа[χ] сїи параклисъ рѣкѫ грѣшнїи Прєда и Маринъ [și eŭ am scris acest paraclis, cu-mînagreșitul Preda și Marin], zugrafĭ.

390. 5. Afară, chipul Mitropolituluĭ Antim.

391. 6. Pe un disc de aur:

Costandin Brâncoveanul V[e]l Spăt[ar], lt. 7192 [1683-4].

392. 7. În Neofit, p. 20, se dă și o inscripție din capul uneĭ scăriĭ, arătînd că «acest foișor și cu scara» sînt făcute de Dionisie Bălăcescu, arhimandritul, la 7261 (1752-3).

393. 8. Pe amvonașul din fața bisericiĭ (scrisoare din 1862):

De Costantin Voevod Brîncoveanul s'a făcut ačastă sf[ă]nt[ă] m[ă]n[ă]s[tire] Horezu; 1694.

394. 9. Inscripția de-asupra ușiĭ de intrare:

Să voĭ întra în sălașul caseĭ meale, aŭ să voiŭ sui spre așternutul patuluĭ mieŭ, să voiŭ da somnŭ ochilor mieĭ și plohupelor *(sic)* meale dormitare și răpaos tămplelor meale până nu voiŭ afla loc Domnuluĭ și sălaș D[u]mnezeuluĭ luĭ Iacov, jurându-să, cântə și zicea marele proroc și înpărat D[a]v[i]dŭ; ačasta dară și în mintea luminatuluĭ și înnălțatuluĭ Ioanŭ Costandin Basarab Voevod, Domnŭ și oblăduitor Țărăĭ-Rumânești, încă den tinereațele sale hotărât având, n'aŭ dat odihnă mădulărilor sale, nič răpaos gândurilorŭ sale, până n'aŭ aflat aice loc D[o]mnuluĭ, unde ačastă frumoasă și sf[ă]ntă mănăstire, lăcașul luĭ D[u]m-n[e]zeŭ, din temelie cu multă osârdie și cu mare cheltuială

www.dacoromanica.ro

aŭ zidit și aŭ rădicat mareluĭ Costandin și Eleniĭ, semnaților Înpărați[ĭ], tocma cu ap[o]st[o]liĭ, spre scutarea *(sic)* și paza eĭ închinându-o; cariĭ marĭ și sf[i]nțiĭ înpărați D[u]mn[e]zeuluĭ și Măntuitoriuluĭ nostru Is[us] H[risto]s și aicea jos pre lume aŭ trăit, și în Ierusalimul cel de sus să trăescŭ în veacĭ, nehotărâți, slăvindu-se și cântându-să; acestŭ sf[ă]ntŭ și luminat lăcaș blagocestivuluĭ Domnŭ făcându, așa l-aŭ înfrumosețat și cu de toate înzestrat, căt nemoartă pomenire luĭ și părinților, moșilorŭ, strămoșilorŭ și tot bătrânŭ și bl[a]gorodniculuĭ săŭ neam în veac să rămâe și să se laude, aŭ lăsat; sfârșindu-se la anul de la zidirea lumiĭ 7200 și de la Sp[ă]seniia d. 1692, în luna luĭ Iunie, ispravnicŭ fiindŭ Pârvul Cantacuzino Marele-Stolnic.

Și în Ghenadie, *Visite*, p. 38.

10. Ghenadie Enăceanu (Neofit, *l. c.*, p. 21) dă o altă inscripție «pe ușa bisericiĭ în lăuntru», care cuprinde data de 1-iŭ August 7206 (1698) și începe așa: «precum cerbul setos de izvor dorește și, aflînd apă rece, bînd, se veselește». E însă, de fapt, acea de la o bisericuță despre care se va vorbi îndată.

11. De-asupra ușiĭ de intrare, pe d'innăuntru: 395.

Sfânta și dumnezeiasca besearică ăcasta, dupre ce, cum s'aŭ zis și știut iaste că dăn temelie prea-luminatul și bl[a]gocestivul Domnu Ion Costandin Brăn[coveanul] Băsărabŭ Voevod, cu toate căte pre den afară înprejur să văd, aŭ zidit și aŭ alcătuit, vrut-aŭ și pre dăn lăuntru a o înpodobi și a o înfrumuseța cu de toate și, zugrăvindu-o ca nu alta aseamenea, maĭ vrut-aŭ, între alte, ca și dunga cea mare bătrână și bl[a]gorodnă a roduluĭ și neamuluĭ săŭ, atăta despre tată, căt și dăspre mumă, să să zugrăvească și să să pue ai[1] cum să veade, într'ăcastă dăsfătată, frumoasă

[1] Adică «aniĭ».

www.dacoromanica.ro

și iscusită tindă, spre slava, întâĭ, cea necuprinsă și neschimbată în veac a luĭ Dumnezeŭ celuia ce aŭ învrednicit pre acestŭ bun și bl[a]gocestiv Domnu a face ačastă, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorod[nic] neamuluĭ săŭ; săvârșind aceastea la al șeaselea an al Domnii Sale, în anul dă la Nașterea Fečoareĭ și Mântuirea Lumiĭ 1694 și dă la omul cel de'ntâiŭ 7203, msța Sept. 30, și egumen fiind chir Ioan arhimandrit, și ispravnicu fiindu Cernica biv Vel Arŭmaș, în urma Părvuluĭ Stolniculuĭ, διὰ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ζωγράφων Κωνσταντίνου Κ. Ἰωάννου, Andreĭ, Stan, Neagoe, Ioachim.

[Pe o pictură sus:]
Ἀγιόστου.

Greceanu, cronicarul Brîncoveanuluĭ, înseamnă la 1690, că întru acest an s'aŭ apucat Măria Sa de mănăstirea de la Hurezĭ din temelie a o face cu multă osîrdie și cheltuială», alegînd locul prin vărul săŭ primar Pîrvu Cantacuzino, fiul luĭ Drăghicĭ. S'a lucrat vara și toamna, cînd Domnul a venit «de ș'aŭ dat seamă». În primăvară, lucrul a urmat. Vara, Pîrvu moare la Hurezĭ. Îndată e înlocuit prin Cernica Ştirbeĭ *(Magazin istoric,* II, pp. 153-4). Acest fiŭ al Marieĭ din Izvor (de unde i se și zicea Izvoranul; v. Greceanu, p. 156) și al treilea cu acest nume din familia sa, fusese Armașul luĭ Brîncoveanu în 1689. Era căsătorit cu Maria și avu treĭ fiĭ: Drăghicĭ, Tudor și Șerban. Maĭ tărziŭ el unelti împotriva Domnuluĭ săŭ *(Studiĭ și doc.,* V, pp. 686-7). De sigur că fiul săŭ Drăghicĭ fusese botezat de Drăghicĭ tatăl luĭ Pîrvu.

Clădirea fu zăbovită prin însărcinarea pe care o primi Cernica de a gati pod pe Argeș, la Costeștĭ, Turcilor ce se duceaŭ în Ardeal (Greceanu, p. 156), apoĭ prin trimeterea aceluiașĭ împotriva hoților *(ibid.,* p. 174). Sfințirea mănăstiriĭ se făcu decĭ abia în vara anuluĭ 1693, slujind Mitropolitul Teodosie «și alțĭ arhiereĭ și părințĭ». Tot atuncĭ Domnul merse și la Mănăstirea dintr'un lemn *(ibid.,* pp. 209-10). În anul următor, după Sîntă-Mărie, el văzu iarășĭ la Hurezĭ «cele ce acolo se maĭ lucrase *(ibid.,* p. 214). În 1697, cam pe aceiașĭ vreme, la 18 Septembre, Brîncoveanu află «mănăstirea gătită de tot» *(ibid.,* p. 340).

12. Ctitoriĭ: În stînga, «Costandin Cantacozino biv V[e]l Post. al luĭ Mateĭ-Vod[ă], de'nceputul Domnii luĭ păn la moarte; jupanița ego Ilina,

www.dacoromanica.ro

fata luĭ Şerban-Vodă; Drăghič Cat., biv Vel Spătar, Costantin Ct., biv Vel Stolnic, Mateĭ Cat., biv Vel Ag[ă], Mihaĭ Cat., Vel Spătar, Iordache Cat., biv Vel Spătar, Marica Ct., Ilinca Ct., Ancuţa Ct., Stanca Ct., muma luĭ Costandin-Vod[ă], Balaşa Ct.

Sînt Constantin Postelnicul, soţia şi copiiĭ luĭ. Marica a luat pe Pană Filipescu, Stanca pe Papă Brîncoveanu, Ilinca pe Banul Vintilă Corbeanu. Ele trăiaŭ toate şi în Domnia Brîncoveanuluĭ *(Doc. Cantacuzinilor,* p. 128). Cele două maĭ micĭ aŭ fost măritate cu Moldovenĭ: Costin Neniul Căpitan de Margine *(Gen. Cantacuzinilor*, p. 81; dar acesta a maĭ fost căsătorit apoĭ, cu o Safta; *Studiĭ şi doc.,* V, p. 230, No. 75), şi Apostol Catargiu *(Gen. Cant.,* p. 80; şi acesta s'a însurat diu noŭ, cu Catrina; *Studiĭ şi doc.*, V, p. 48, No. 221). *Genealogia Cantacuzinilor* ştie şi de o altă fată, Florica, ce ar fi luat pe Bălăsachi (p. 81); dar de sigur e o confusie cu numele Balaşeĭ.

Vine apoĭ: «Părvul Cant. biv Vel Stol., snă Drăghič Cat. Vel Spăt., ispravnicul cel de'ntăĭ al aceştiĭ mănăstir[ĭ]», şi unchiul săŭ «Io Şărban Cantacozino Basarab Voevod, feĉorul luĭ Costandin Cant. biv Vel Post., den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7187 [1688] şi aŭ domnit anĭ 10».

Acum vin la rînd doĭ Domnĭ din sîngele Ilincăĭ Cantacuzino, fratele şi tatăl eĭ: «Io Costandin Băs[ăra]b Voevod, feĉorul luĭ Şărban-Vod[ă], den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7163 [1655=1654] şi aŭ domnit anĭ 4» şi «Io Şărban Băsărab Voevod, feĉorul Banuluĭ Şărban [greşit; v. *Comana];* den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7110 [1602=1601], şi aŭ domnit anĭ 9[=10]».

Acum în dreapta:

Rudele după tată ale Brîncoveanuluĭ: «Preda Brăncoveanul biv Vel Vornic, snă David Post., jupaniţa ego Păuna, fata Papeĭ Vel Log., Ancuţa B. [maĭ mică], Papa Post. Brăn., snă Prediĭ Vor., tatăl luĭ Costandin-Vod[ă], Mateĭ [copil]; jupaniţa ego Stanca, Costandin-Vod[ă] [copil încoronat], Barbul [copil]», în sfîrşit şi: «David Post. tatăl Prediĭ biv Vel Vornic».

Datco din Brîncovenĭ (David) a avut cu Calea pe Danciul şi pe Radu. Radu e sterp. Din Danciul se nasc David, Barbul şi Mateĭ, care domneşte ca Mateĭ Basarab, şi o fată, ceea de a doua Calea. David are, cu Stanca *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 186, nota 1), pe Mateĭ şi pe Preda *(Studiĭ şi doc.,* V, pp. 641-2), şi pe Stana, soţia luĭ Fotie. Preda, care poartă un vechiŭ nume băsărăbesc, iea pe fata luĭ Papa Greceanu (încă din 1619). Fiul luĭ Preda e botezat Papa după bunic. El e ucis de seimenĭ în 1655, împreună cu unchiul săŭ Drăghicĭ, fiul luĭ Papa Greceanu *(Studiĭ şi doc.,* IV, p. CCLII). Tatăl săŭ piere din porunca luĭ

www.dacoromanica.ro

Mihnea-cel-Răŭ, la 1658 *(ibid.,* p. CCXC). Eĭ sînt îngropaț̦ĭ la mănăstirea Brîncovenĭ *(An. Ac. Rom.,* IV, seria I, X[2], p. 291). Papa, căsătorit cu Stanca Cantacuzino, are pe Constantin și pe Barbu (după Barbu I-iŭ Brîncoveanu: iar acesta are și el un nume băsărăbesc), dintre cari acesta din urmă era încă în viață la 1677 (cf. *Studiĭ și doc.,* V, p. 187, no. 45 pp. 444-6, 647). I-a crescut Păuna Greceanu, văduva luĭ Preda. Ea a dat numele eĭ Păuneĭ (fiica luĭ Drăghicĭ saŭ a luĭ Fotea Greceanu), maĭ tărziŭ Doamna luĭ Ștefan Cantacuzino.

Însușirea de Basarabĭ a Brîncovenilor (Mateĭ îșĭ zice întâiŭ: «nepotul luĭ Basarab Voevod», ca și Radu Șerban) vine, cred, din aceia că Datco Armașul, străbunul săŭ, se dădea drept fiŭ din florĭ al luĭ Neagoe Basarab. V. și maĭ sus, pp. 85-6.

Într'o zugrăveală maĭ nouă se vede: «Ioan arhimandrit, carele au fost năstavnic căndŭ s'aŭ făcut ačastă sfântă mănăstire, și aŭ fostŭ de la leat 7200 [1692], și aŭ eguminit anĭ 30».

Urmează ceĭ doĭ Domnĭ pe cari Brîncoveanu-ĭ privia ca înnaintașiĭ de același sînge aĭ luĭ Mateĭ: «Io Laiotŭ Basarab Voevod, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 6902 [1393-4] și aŭ domnit anĭ 17» și «Io Neago Basarab, fečorul Părvuluĭ biv Vel Vornic, Craiovescul, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 7017 [1508-9], și aŭ domnit anĭ 9».

Știrile despre Laiot sînt luate din Cronica ț̦erĭĭ (a luĭ Ludescu); anul e adaus după cine știe ce socoteală greșită (Constantin Căpitanul are: 6968). Și ce se spune despre Neagoe (afară de an, greșit) e din cronicĭ (anume din a luĭ Constantin Căpitanul). Firește că Pîrvu Vornicul căruia i se atribuie paternitatea luĭ Neagoe e cel d'întâiu (îngropat la Snagov), care nicĭ nu maĭ trăi decît foarte puț̦in după suirea pe tron a pretinsuluĭ săŭ fiŭ.

Al treilea «Basarab» e Mateĭ: «Io Mateĭ Basarab Voevod, fečorul Dančuluĭ biv Vel Vornic, Brâncoveanul, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 7141 [1632-3], și aŭ domnit anĭ 22».

Acum ctitorĭĭ: «Io Costandin Basarab Voevod, snă Papeĭ Post., vnuc Predeĭ biv Vel Vor. Brâncoveanu», și «Mariia Doamna, fata Neaguluĭ Post. snă Antonie-Vod[ă]» și copiiĭ lor: Smaragda (de tot mică; ea se măritâ la 8 Iunie 1712 după Constantin Băleanu), Safta (căsătorită la 12 Maiŭ 1700 cu Iordachi Creț̦ulesçu), o a treia [Ancuț̦a] (căsătorită la 2 Iunie 1704 cu Manolachi Lambrinò), Balașa (căsătorită la 30 Octombre 1708 cu Manolachi Ruset; aceste treĭ Domnițe arată de aceiași vrîstă), Stanca (măritată la 1-iŭ Novembre 1692 cu Radu-Vodă Iliaș), Ilinca (căsătorită la 5 Februar 1698 cu Scarlat Mavrocordat, apoĭ cu Șerban Greceanu), «Maria Doamna Moldoveĭ» (căsătorită la 13 Oc-

www.dacoromanica.ro

tombre 1693 cu Constantin Duca-Vodă). Cf. Greceanu, partea inedită, *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 409-10 și *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, 1901, p. 167 și urm. Vedem în sfîrșit pe fiiĭ luĭ Constantin-Vodă: Constantin, Ștefan, Mateĭ și Radu.

V. și Tocilescu, *l. c.*, pp. 30—1. La acelașĭ, alte chipurĭ, pp. 29—30.

13. Mormîntul de marmoră, fără inscripție, al Smaragdeĭ fiica luĭ Brîncoveanu. 396.

14. Pe un mormînt, în partea stîngă a pronaosuluĭ: 397.

Supt ačastă peatră odihnesc osăle roabeĭ luĭ Dumănezeŭ Maria fiica dumnealuĭ Dicul Bengescu; care o'ŭ ținutŭ dumnealuĭ Ion Băleanu.

Smaranda Brîncoveanu luase pe Constantin Băleanu; acest Ioan ar putea să fie fiul lor. Dar *Genealogia Cantacuzinilor* spune lămurit: «de la care, copiĭ n'aŭ rămas» (p. 410).

15. Pe alt mormînt, lipit cu acesta: 398.

Supt ačast[ă] piiatră să odihnesc oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mn[e]zeŭ Ioan Măldărescu bivŭ văt[av] za aprozĭ și a soțieĭ luĭ Stanca: aceștia aŭ datŭ viia dumnialor de la Troianŭ, cu locu.

În dreapta, lîngă zid, pe un postament înnălțat:

[Valurĭ] multe rădică fu[rtuna pe] mare,
Maĭ vărtos găn[dul omului] întru lucrul ce are,
Nu atîta grijă începutuluĭ,
Cît maĭ multă grijă și primejde a săvărșituluĭ,
[Pentru] că tot lu[crul] bun și de [multă] nevoință
Îl arat[ă aceia] ce să ostenescŭ pentru [credință?] [1],
Precum și acestŭ pă[ri]nte ce să vădŭ le-aŭ făcut [isprăvit?]
[Pentr]u ačaia și noao tuturor cu milă [ne învoia].
Ca să nu fie uitatŭ,
Că ne va fi păcatŭ,
Că prin multe osteneale ce aŭ luatŭ,

[1] În copia mea: [lauda ce a]ŭ adevărat.»

www.dacoromanica.ro

Iară acum zace cu [țăr]ână împresuratŭ,
Și aŭ fostŭ năstavnicŭ acestŭ părinte.. *[2 litere]* anĭ 30.
Și fu și trecu
Ca cândŭ și nu fu.

Și i s'aŭ săvârșitŭ viața luĭ, mutându-se cătră Dumnezeŭ la leatul 7234 [1726], Iun. 15 dne.

Inscripția se cetește cu greŭ și e plină de lipsur˜, piatra, foarte proastă, fiind cojită. Cele d'intâiŭ versurĭ le-am îndreptat după inscripția de pe ușa bisericiĭ Sf. Apostolĭ, pe care o dă Ghenadie *(o. c.*, pp. 39—40). Aceasta se mîntuie însă așa:

«Într'acest chip fiind într'acè grijă și eŭ smeritul Ioan, mult m'am nevoit până această sfântă biserică o am isprăvit, și pre urmă cu înfrumusețare o am zugrăvit, întru slava luĭ Dumnezeŭ și întru pohvala Sfinților Apostolĭ. Și s'aŭ săvîrșit la Iulie 6, leat 7208 [1700].

Ghenadie maĭ dă, la p. 40, o înscripție de la Ioan, pusă de-asupra ușiĭ de intrare la schitul închinat Sf. Ștefan mucenicul, în anul 7211 (1702-3).

El dă numaĭ (p. 41) o notiță despre mormîntul egumenuluĭ.

Cf., pentru toate, și *Biserica ortodoxă*, III, pp. 21—2.

399. 16. Pe un mormînt, în stînga pronaosuluĭ:

Supt ačastă piatră să odihnescŭ . . . robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Nicolae . . . scul, care . . . aŭ luatŭ cinul călugărescŭ într'ačastă sfântă mănăstire și nerăm . . . lume aŭ fost . . . to . . aŭ avutŭ sfânta mă[năstire] moșiĭ, viĭ și . . . [ro]bĭ, tot ače precum pă[. . . mărtu]risește cartea luĭ . . . de danie, ca în veačĭ să se pomenească . . ., dnă 25 Iun., leat 7222 [1714].

400. 17. Pe un prapor cu Sf. Constantin și Elena și stema țeriĭ, zugrăvit în Apus:

Konstantinus Brancovan, Valachiae Transalpinae princeps, anno Domini 1698.

Pe dosul praporuluĭ, foarte frumos lucrat, e botezul Domnuluĭ.

401. 18. Pe sfeșnice:

Iubitoriul de H[risto]s Io Costandinŭ B[asarab] Voevod,

www.dacoromanica.ro

cu Doamna sa Maria, la a lor mănăstire Sfinților Împărați Costandin și Elena, lângă alalte și acest sfeșnic, cu soția lui, aŭ adaos; lt. 7200 [1692], Fe[vruar] 1.

Și în Tocilescu, *Raporturĭ*, p. 34.

19. Pe icoana Pantocratoruluĭ, e scris în carte: 402.

Eŭ sănt ușa: prin mine deva întra cineva, să va mântui, și va întra și va eși, și pășune va afla.

Ar fi interesant de căutat acest loc în cărțile bisericeștĭ pe limba țeriĭ, din acest timp.

20. Pe un disc de argint: 403.

G[o]sp[o]jda Maria dentru a sa osărdie făcut-aŭ această anafornițĭă, și dată la bolnița de la sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca mănăstire unde să numește Hurezi, ca să fie întru veačnica pomenire: Iule 5 zile, lt. 7205 [1697].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 36.

21. Ghenadie maĭ dă inscripția de pe niște tetrapoade din 7201 (1692-3) 404.
și aceia de pe moaștele Sf. Procopie mucenicul, dăruite la 7200 (1691-2) de patriarhul constantinopolitan Iacob, adăpostit la Curtea Brîncoveanuluĭ, și de pe ale Sf. Minodora, aduse de la Sinope (Scarlat Mavrocordat, ginerele Domnuluĭ, venise cu un preot de acolo, Nicolae; v. Greceanu, în *Magazin*, II, p. 354) la 7201 (1692-3).

La Tocilescu, *Raporturĭ*, p. 32 și urm. se daŭ maĭ bine inscripțiile de pe moaște (și de pe moaștele Sf. Teodor Tiron, care n'aŭ nicĭ-o dată) și cele de pe tetrapoade. Maĭ găsim inscripția de pe o candelă dăruită de Doamnă la 7205 (1696-7), cea de pe icoane, datată 7202 (1693-4), cea de pe «o placă de sfită», dăruită la 1700, de Șerban Cantacuzino Păharnicul, și cea de pe o cruce a Mitropolituluĭ Varlaam, ctitorul Trivaleĭ, din 1672.

El dă și extrase din pomelnic, pe pp. 41-3.

La el maĭ găsim inscripția de pe niște ripide din 7205 (1696-7), de pe niște perdele, de pe un aier (care trebuie cetită însă așa: ἄνετον παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου καὶ ὑψηλωτάτου ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα), de pe un epitrafir din 7200 (1691-2), de pe un orariŭ din acelașĭ an și de pe niște talere din vremea luĭ Bălăcescu.

www.dacoromanica.ro

Tot acolo (pp. 39-40), inscripțiile de pe clopote: unul turnat la Michel Zehender în Viena, din 1696, cellalt, turnat în țară, la 7200 (1691-2), și care poartă numele luĭ Teofil ieromonahul, vărsătorul; al treilea, maĭ vechiŭ, e din Brașov, 1655, al patrulea iar de la Teofil. Permisia imperială pentru trecerea clopotuluĭ din Viena, 28 Sept. 1696, am tipărit-o în *Studiĭ și doc.*, V, pp. 128-9, No. 51.

Ghenadie (p. 38) și Tocilescu (pp. 35-6) daŭ, în sfîrșit, inscripția de pe o piatră prinsă în zid, care arată că învelitoarea a fost făcută din noŭ, la 1827, de Grigore Brîncoveanul, Marele-Ban (și cel din urmă din vechiul neam). Cetirea amîndurora e tot așa de rea.

405. 22. De-asupra ușiĭ de intrare a bolniței:

Răvnindŭ și urmănd în toate bunele fapte și bl[a]gocestevie Maria, luminata Domnă, pre înnălțat soțul săŭ Io Costandin Băsărabŭ Voevod și, precum soțul și Domnul eĭ bisearica cea mare în cinstea Marilor Înpărațiĭ și sfinți Constandin și Elena den temelie o aŭ rădicatŭ și o aŭ înfrumusețat, așa și Măria Eĭ în slava de Dumnezeŭ Născătoareĭ fečoare și stăpăniĭ noastre aŭ ziditŭ ačastă sf[ă]ntă beserecuce, bolniță, făcănd-o, ca în veacĭ bună pomenire stremoșilor să rămăe și al lor nemortŭ nume, și părinților, isprăvind-o la al optulea anŭ alŭ Domnii lor, la leatŭ de la Zidirea Lumiĭ 7205 [1696], msța Septe[m]vrie 20 dni.

406. 23. Ioan și Pahomie țin în mînă această pisanie, pe zidul din afară:

La leat 1789, fiindŭ răzmiriță și nevoe mare în țar[ă] de Neamți și de Turcĭ, aŭ venit un saraschier cu oaste turčasc[ă] de aŭ șăzut în m[ă]n[ă]st[ire o l]ună, și multe stric[ă]čun[ĭ] s'aŭ făcut sf. beseareci: ajunsase grajdurĭ de caĭ,— căt să dăznădăjduise Rafail egum[enul] ce [e]ra atunč, că nu va maĭ vadea deres, — căt și aicĭ de tot era stricat. Iar, după moartea aceluià, ajungăndŭ egum[en] Pahomie, fiindŭ din soborul sf. m[ă]n[ăstirĭ], luat-aŭ într'ajutor pe milostivul D[u]mnezeŭ și pe prea-curata sa maică și pre st. Înpărați și s'aŭ apucat a drege, și, cu ajutorul celor maĭ sus ziși, aŭ și isprăvit, înpodobindŭ cu zugrăveal[ă],

www.dacoromanica.ro

dup[ă] cum să vead[e], în Domniia Mării Sale Ioan Alicsandru Mor[u]z[i] Voivod.

Amîndouă inscripțiile se dau și în Tocilescu, *o. c.*, pp. 40-1, ca și cea următoare. Cf. și *Biserica ortodoxă*, III, p. 18, nota 3.

24. Pe același părete, fața din biserică: 407.

Dentru alo tale aducu Sf[i]nții Tale, stăpână, ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisear[i]că ca o mireasă înpodobită precum pe dănnafară așa și cu de toate podoabele înpodobită și pe dăn lăuntru, întru cinstea și lauda Adormirii Sf[i]nții Tale, Născătoare de Dumnezău, ca pomenire și eĭ să fie, moșilorŭ, părinților și noo în veacĭ. Și s'ău zugrăvit la leat 7207 [1699], Maĭ 31 dni, și ispravnicŭ fiindŭ chirŭ Ioan arhimandrit, egumen; азъ исписахъ рѫка грѣшнаго [am scris eŭ, cu mîna mea păcătoasă:] Preda i Nicola, zugrafĭ; [jos:] Efrem.

25. Chipurile ctitorilor: Constantin-Vodă și Maria, apoĭ, în stînga, «Ioan Antonie Voevod» și «jupan Neagu Post. snă Antonie Voevod și tată luminateĭ Doamne Maria».

LXXV.

Mănăstirea Bistrița.

1. Inscripția cea veche nu maĭ e astăzĭ în ființă, biserica fiind cu totul prefăcută de Bibescu și Barbu Știrbeĭ. Ea e păstrată însă, în traducere românească, la Neofit, *Bis. ort.*, III, p. 13. Iată-ĭ cuprinsul:

Cu voia Tatăluĭ și [ajutorul] Fiuluĭ și [săvîrșirea] Sfîntuluĭ Duh, începutu-s'a sfîntul hram [= *acest* sfînt hram] al Adormiriĭ Preasfinteĭ stăpîneĭ noastre Născătoareĭ de Dumnezeŭ și pururea Fecioareĭ Maria, în zilele Măriei Sale prea-luminatuluĭ [de sigur că era: blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ] Domn Io Neagoe Voevod, de ctitorul [aceste două cuvinte sînt vădit adause] Banul Barbul, 408.

www.dacoromanica.ro

tratele Pîrvuluĭ Vornicul [de sigur: și frațiĭ săĭ: P. V.] i Danciul i Radul i Preda i Mircea; leat 7026 *(sic)*.

Anul e greșit. Actul de fundație al fraților Craioveștĭ datează din 1506. V. Bogdan, *Doc. Brașovuluĭ* (ediția textelor slave), p. 305.

409. 2. Inscripția luĭ Brîncoveanu, păstrată acum supt turnul de la poartă:

Sfânta ačastă și dumnezeiasca mănăstire pomenește-s[ă] a fi zidit[ă] întâĭ și den temelie de Barbul Banul Craiovescul, carele aicĭ și îngeresculŭ cinŭ alŭ călugării maĭ pe urmă aŭ luatŭ; iară dupre ačaia reaua vrășmășie a cruduluĭ Mihneĭ-Vodă Dracea, ce-aŭ avut pre dinsulŭ, den fața pământuluĭ a o șterge silindŭ, cu tunurĭ și cu alte ciniĭ zidurile i-aŭ surŭpatŭ; însă Dumnezeŭ cel ci stricatele direage, slabele întărește și dăznădăjduirile omenești în bună nădeajde și ființă le aduce, — acela n'aŭ lăsatŭ tiranica pohtă Mihneĭ a să s[ă]vrăși de totŭ, ci, iară, Barbuluĭ Banuluĭ întrămare și puteare dăndŭ, iară o aŭ prefăcutŭ, maĭ bună încă și maĭ frumoasă. Și, dupre ačaia, iară, bunătatea și adânca înțelepciune dumnezeiască ațățându și țiindŭ denŭ nărodulŭ Barbuluĭ oamenĭ marĭ și vreadnicĭ, o aŭ ținutŭ și o aŭ păzitŭ; precumŭ și Preda Velŭ Vorn[ic] Brâncoveanulŭ în toată viața luĭ aŭ făcut și, pre unde aŭ fostŭ căte ceva stricatŭ, aŭ diresŭ. Iară în aiĭ ceștĭ maĭ dă pre urmă cu maĭ mare osârdie și maĭ cu mare cheltuială nepotu-săŭ Costandinŭ Vel Spăt[ar], carele, dă spre tat[ă] trăgându-se dă[n] veachia dungă a Craioveștilorŭ, cari și Băsărăbeștĭ să chiamă, și, dă spre mumă, și maĭ dănŭ bătrâna și înpărătească Casă a Cantacuzenilorŭ, vrându a răspunde bl[a]gorodnii și evlavii sale, carea către dumnezăeștile lucrurĭ avea, multe aŭ întărit, multe aŭ înfrumusețat și den noŭ aŭ făcut la ačastă d[u]mn[e]zăiască și sf[ă]ntă casă, dăndŭ și lăsându, precum i se-aŭ căzut, în veačŭ bun[ă] pomenire bunuluĭ și luminatuluĭ neamuluĭ săŭ și luĭ, săvrășindŭ aceastea în zilele

www.dacoromanica.ro

unchiuluĭ săŭ lu Io Șerban Voevod celuĭ tănărŭ, și fiindŭ egumen Parthenie [e]rom[onah], вь лѣт wт створенїе свѣт [în anul de la Facerea Lumiĭ] 7192, а wт рожд. хво [iar de la Nașterea luĭ Hristos] 1683, мсца сентемврїа вь .кі. днии [în luna luĭ Septembre în 12 zile].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 43; cu greșelĭ marĭ, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 12; maĭ bine, în Ghenadie, pp. 30-1. Expunerea istorică e luată din Cronica luĭ Ludescu, care cuprinde în sine, în forma eĭ cea maĭ răspîndită, și *Viața luĭ Nifon*.

3. Neofit dă și inscripția de pe piatra de mormînt, astăzĭ pierdută, **410.** a luĭ Moise-Vodă, cel perit în lupta de la Viișoara. În traducerea românească a Mitropolituluĭ, ea se înfățișează astfel:

Răposat-a robul luĭ Dumnezeŭ Moise Voevod, feciorul luĭ Vladislav Voevod, la leat 7040 [1532].

Filiația luĭ Moise din Vladislav, rivalul luĭ Radu de la Afumați, se arată și în Cronica țerĭĭ și în documente *(Arch. ist.*, I¹, p. 30). Dar data e răŭ cetită, căcĭ Moise muri în August 1530. Îngroparea i se făcu la Bistrița pentru că el dăduse pe sora sa luĭ Barbu al II-lea Craiovescul, care căzu și el la Viișoara.

Moise se luptase întăiŭ cu noroc împotriva Turcilor, cari aduceaŭ pe copilul Vlad fiul luĭ Vlăduță. Împăcîndu-se cu Ardeleniĭ, cărora voise întăiŭ să li iea cetatea Branuluĭ (v. Ostermayer, în *Quellen der Stadt Brassó*, IV, p. 499; cf. maĭ sus, p. 125) și ucigînd pe boieriĭ cari-l ridicaseră în Domnie, el cîștigă prin Maiŭ biruințe pe care le făcu îndată cunoscute peste munțĭ *(Quellen*, II, pp. 194-5). Înnainte de sfîrșitul lunieĭ însă, se afla că «Turciĭ aduc un noŭ Voevod în Țara-Românească și aŭ și sosit cu el în țară» *(ibid.)*. La 15 Iunie, Moise, fugar, era în Secuime, la «Osdola», despoiat de locuitorĭ, iar Vlad vestia în Ardeal suirea luĭ în Scaun *(ibid.*, p. 196). El cerea ca Moise să fie oprit (p. 197). Acesta fu adus decĭ la Brașov, pe la 20 ale lunieĭ *(ibid.)*. De aicĭ merse îndată la Voevodul ardelean ferdinandist Mailat, în Făgăraș. La 18 August, expediția în favoarea luĭ iese din Sibiiŭ (Hurmuzaki, II³, pp. 654-5; cf. *Quellen*, II, p. 201). Încă la 24 se știa în Brașov că Moise a fost omorît. Vlad se grăbia să vie pe la Pitești în Ardeal și alăturĭ cu el stătea Mehemed-beg, căpetenia Turcilor dunărenĭ. Se pare chiar că năvălirea s'a făcut în Țara Bîrseĭ *(ibid.*, p. 202 și urm.). Satul Viișoara e în județul Teleorman: decĭ expediția luĭ

www.dacoromanica.ro

Moise, urmînd malul Oltuluĭ, fu întîmpinată de Turcii de la Nicopol, cari uciseră pe Domn și pe Ban, prinzînd pe Voevodul Ardealuluĭ. Cele două trupurĭ aŭ fost trecute peste Olt și aduse la Bistrița, unde li se făcu îngroparea.

411. 4. Pe o piatră depusă în încăperile clopotnițeĭ:

† мсца априлє .ді. дни прѣстави се рабъ божи жѹпанъ Пръвъл вѣлики банъ кралевьски, въ дни благочстиваго Iѡ Моиси Воевода, въ лѣто ⁄ЗЛЗ.

Adecă:

«În luna luĭ April 14 zile a răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Pîrvul Marele-Ban al Craioveĭ, în zilele blagocestivuluĭ Io Moise Voevod, în anul 7037 [1529].»

Și în Tocilescu, p. 45 (cu un ciudat facsimile, care nu dă o adevărată ideie despre inscripție, scrisă în caracterele drepte, elegante ale epoceĭ luĭ Neagoe). O parte numaĭ, în *Biserica ortodoxă*,III, p. 13, nota 1.

Acest al doilea Pîrvu, care urmează în Bănie luĭ Preda, fiul luĭ Pîrvu cel d'intăiŭ (cf. și Cronica țeriĭ, p. 267; acesta era văr luĭ Neagoe, nu frate, cum scrie Cronica, mama luĭ Neagoe fiind sora luĭ Pîrvu I-iŭ, pentru care și Barbu I-iŭ, fratele luĭ Pîrvu, e numit θεῖος, «unchiŭ» al luĭ Neagoe în povestirea grecească din ale mele *Manuscripte din bibliotecĭ străine*, p. 47), căpătă această dregătorie supt Radu de la Afumați, care și în privința părteniriĭ Craioveștilor reluă tradițiile luĭ Neagoe. Supt Domniĭ dintre Neagoe și Radu de la Afumați nu se află Banĭ, și aș crede că Bănia fusese desființată (Preda fusese ucis încă din 1521). Banul Pîrvu se întîmpină și la 1523 și la 1525 și la 1528 (Lăpădatu, *Vlad Călugărul*, p. 31 nota 1; *Studiĭ și doc.*, VI, p. 594): gonit de uniĭ boierĭ muntenĭ, Radu fugi «la Banul Pîrvu, la Craiova», zice Cronica Țeriĭ. Uciderea Domnuluĭ săŭ (care-ĭ era și rudă prin căsătoria luĭ Radu cu Ruxanda fata luĭ Neagoe) a trebuit să-l îndepărteze pe acesta de la afacerile țeriĭ. La 20 Iulie 1529, Ban era un Radu, din alt neam poate (Hurmuzaki, XI, p. 823). N'aș crede ca Pîrvu să fi fost *ucis* de Moise-Vodă, care a tăiat totuși pe un Preda (Postelnicul), ce pare a fi dintre Craioveștĭ (Cronica țeriĭ; pentru împăcarea luĭ Moise cu această familie, v. maĭ sus, p. 195). El era poate fiul luĭ Barbu cel d'intaiŭ, și al treilea Barbu ar fi poate fiul acestuĭ Pîrvu. «Boieriĭ de Jiiŭ», cari taie pe Vlad-Vintilă, urmașul luĭ Vlad cel înnecat *la Muntenĭ* (la Popeștiĭ din Ilfov, pe Dîm-

www.dacoromanica.ro

boviță), sînt fără îndoială Craioveștiĭ ceĭ noĭ, conduși de Barbu cel din urmă.

5. Pe vechea raclă de lemn a moaștelor Sf. Grigore Decapolitul: 412.

† сю ко[ш]чюгъ сътвори гдь нашемѣ Іѡ Радѣл Во[е]вод снъ пѡ[ко]инаго Іѡ Михнѣ Воевод когда приде ѣ стго монастир ѣ Бистриць къ стмѣ Гріґорїе Декаполитъ въ пещерь. [= Acest coșciug l-a făcut Domnul nostru Io Radul Voevod fiul răposatuluĭ Io Mihnea Voevod cînd a venit la sfînta mănăstire la Bistrița, la Sf. Grigorie Decapolitul, în peșteră.] Și aŭ fost și cinstitul și maĭ marel[e] patriarhul chir Chiril d[e l]a Alexandrie; потрѣди ермонах егѣмен Θеофил ерм. [= S'a nevoit ieromonahul Teofil egumen.]

Pentru acest loc de adăpost al peșteriĭ, v. ale mele *Manuscripte din bibliotecĭ străine*, I, p. 47. Patriarchul Chiril de Alexandria, vestitul Lucari, era la noĭ între anii 1613 și 1615; apoĭ el se întîlnește din noŭ la 1620 *(Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 29), cînd iarăși Radu Mihnea era Domn muntean (v. *Studiĭ și doc.*, IV, p. 178 și urm.; cf. și *ibid.*, p. CCCXVIII). Radul îĭ închină moșia Șegarcea, care era în 1622 «slobozia cinstituluĭ și prea-luminatul părinteluĭ Chiril patriiarhul ce aŭ fost de la Alexandrie» *(ibid.*, II, p. 437, nota 1). În 1626, el era acum la Constantinopol, patriarh al acestuĭ Scaun *(ibid.*, p. 437, No. 5).

6. Pe sicriul în care se află acum moaștele Sfîntuluĭ: 413.

Acest secriŭ făcutu-l-am noĭ robiĭ luĭ Dumnezeŭ Io Costantin Voevod și Doamna mia Bălașa, puindu-se într'ănsul cistitele moaște ale prea-cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Grigorie Decapolitul la măn[ăsti]ria Bistrița; въ памѧти вѣчное, лѣта гдни ѯаѵнѕ [= spre veșnica pomenire; anul 1656].

Pe el se înfățișează Domnul, Doamna și o copilă a lor. V. și Tocilescu, *o. c.*, pp. 48-9.

Cf. Cronica luĭ Stoica Ludescu, în *Magazin*, IV, p. 336: «Făcut-aŭ Doamna Bălașa și un sicrin mare de argint poleit, foarte iscusit, în carele aŭ pus trupul Svîntuluĭ Grigorie Decapolitul de la monas[tirea Bi]strița».

www.dacoromanica.ro

414. 7. Pe sfeșnice:

Acest sfeșnic de argint s'aŭ făcut din mila dumnealorŭ boiarilorŭ și neguțătorilorŭ craioveni în zilele prea-luminatuluĭ, prea-înnălțatuluĭ Domnŭ Io Alexandru Ioan Ipsilantŭ Vvd., cândŭ s'aŭ dusŭ Sf[ă]ntul Grigorie Decapolit de la mănăstirea Bistriții aicĭ la Craiova, pentru seceta și lăcustele ce era, păstorind eparhiia ačasta iubitoriul de D[u]mnezeŭ episcop al Răimniculuĭ chir Chesarie, Caimacam fiind Scaunuluĭ Craioveĭ dum. Grigorie Razul biv Vel Cliuč., și s'aŭ afierositŭ Sf[ă]ntuluĭ Grigorie la l[ea]t 1779, No[e]m[vrie] 12; s'aŭ lucrat de Hristea argintar Ianiotu.

415. 8. Pe două sfeșnice de bronz:

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόνδας, ἐλέῳ Θεοῦ αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας [= titlul domnesc al Brîncoveanuluĭ].

Ele poartă și stema țerii. — Și la Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

416. 9. Pe un sfeșnic:

Acest sfeșnic iaste făcut den alte sfeașnice și dentr'alte arginturĭ ce aŭ fostŭ date de creștinĭ pentru pomeana la sf[ă]nta mănăstire Bistrița și cu cheltuiala robuluĭ luĭ Dum-[n]ezeŭ Costandin Brăncoveanul Vel Logofăt, mșța Martie dni 1, leat 7195 [1687].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

417. 10. Pe o cruce de lemn, cu podoabe de argint și pietre scumpe:

Ačastă cruce o aŭ facutŭ Vlădica Theofil în zilile luĭ Io Mateĭ Voevoda, va leto 7150 [1641-2].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 46. — Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 131 și *Studiĭ și doc.*, IV, pp. 215, 318, 221. — Teofil era un fost episcop de Rîmnic, care începuse ca egumen de Bistrița *(Manuscripte din bibliotecĭ străine*, I, p. 47).

418. 11. Pe niște ripide:

Doamne, Isuse Hristoase. priimește de la robu tăŭ Cos-

www.dacoromanica.ro

tandin Brăncoveanu Vel Spăt. darul acesta, care l-aŭ închinat casiĭ Sfinției Tale, măn[ă]st[i]riĭ Bistreții, vă leat 7193 [1684-5].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

12. Pe un disc: 419.

Vlad [= vleat] 1685.

Vas sfintu cu multă smerire dăruit svintiĭ tale case, Doamne, mănăstiriĭ Bistriții, de robul tău Costandin Brîncoveanu Vel Spat., întru slava și lauda a prea-svinti Maiciĭ tale, a fi primitoriŭ de nafură, întru veačnică pomenire; msța Maĭ 12 dnă, leat 7193.

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 48; Ghenadie, p. 32.

13. Pe alt disc: 420.

Vlatŭ 1685.

Priimește, Doamne, darul acesta de la mine, robul tăŭ Costandin Brăncoveanul Vel Spat., care l-am închinat svintiĭ tale case, mănăstiriĭ Bistriții, unde să slăvește Adormirea prea-svintiĭ tale Maice. Vas de slujba osvești-tanieĭ, întru veačnică pomenire; mța Maiŭ 12 dnă, vlt. 7193.

14. Pe dosul uneĭ evangheliĭ din 1682:

Ačastă sv[ăn]tă și a luĭ Dumnezeŭ evanghelie iaste fe- 421.
recată de robulŭ luĭ Dumnezeŭ Costandinŭ Brăncoveanulŭ Velŭ Spătariŭ, și o aŭ închinatŭ sv[i]ntiĭ mănăstirĭ B[i]s-tr[i]ț[a], întru a sa veačnică pomenire; vă leatŭ 7191 [1682-3].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

15. Pe un potir:

Ἀλεξάνδρου Βοεβόνδα Μαυροκορδάτου καὶ Σμαρά[γ]δας· 1742· Κοσ- 422.
ταντ'νου.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Al luĭ Alexandru Voevod Mavrocordat și al Smarandeĭ; 1742; [lucrul luĭ] Constantin.»

E, de fapt, un dar al luĭ Constantin Mavrocordat, care nu maĭ era însă în 1742 soțul Doamneĭ Smaranda, nicĭ Domnul Țerii-Românești. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 389-90.

423. 16. Pe niște sfeșnice:

Μνησθήτι, κύριε, τοῦ δούλου σοῦ Δημητρίου: Λέσπα, Δημητρίου, Σμαράνδας, Σουλτάνα и Ἀλ[εξάνδρου], τῶν υἱῶν αὐτῶν· 1765.

Adecă:

«Pomenește, Doamne, pe robul tău Dimitrie: Despa. Dimitrie, Smaranda, Sultana și Al[exandru], și fiĭ lor; 1765.»

Apoĭ:

Și s'a lucrat de Gheorghe zlătar, sin Răducanul zlătar.

Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

424. 17. Pe un sfeșnic (?) saŭ pe părete:

Mart 14, 1790, aŭ răposatŭ chirŭ Costandin ieromonahŭ.

425. 18. Pe o icoană a Sf. Grigore Decapolitul:

Ačast[ă] sfănt[ă] icoan[ă] s'aŭ înpodobit cu argint de Sfinția Sa părintele arhimandrit și igumen s. mănăstir[ĭ] Bistrița chir Costandie Peloponisota, cu cheltuiala mănăstir[i], în Domniia al doilea prea-înnălțatuluĭ Domnŭ Io Alexandru Costandin Moruz Voivod, Mitropolit fiind Preosf[i]nțiia Sa chir Dosofteĭ al Ungrovlahĭ și episcopŭ Rămniculuĭ Preasf[i]nțiia Sa chir Nectarie, la leat 1799, Iul. 20.

426. 19. Pe un chivot:

Acestŭ sfintŭ artoforio[n] iaste făcut de Sf[i]nția Sa părintele arh. Costandie Peloponisiotu, ig[u]me[n] sf[i]n[teĭ] mănăstirĭ Bistrița, cu cheltuiala mînăstiriĭ; 1799.

www.dacoromanica.ro

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 48.

20. Candelabru dăruit Sfîntuluĭ la 1795 de boierĭĭ și negustorĭĭ Craioveĭ, în frunte cu Alexandru Calfoglu, precum mărturisește o inscripție lungă în grecește, resumată în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

Ghenadie (p. 31) și Tocilescu (p. 48) dau inscripția de pe o cristelniță, pe care a făcut-o, dintr'o tipsie dăruită de Neagoe-Vodă, Mitropolitul pribeag al Moldoveĭ, Teofan, la 7131 (1622-3). Cf. *Ist. lit. religioase,* p. 127. — La Tocilescu se maĭ cuprind următoarele inscripțiĭ: *a)* pe icoanele împărătești (zugrăvite de Ioan Zugraful la 1794); *b)* pe o cruce (dăruită supt egumenul Ilarion, la 7072 [1563-4], de boierul Manta); *c)* pe altă cruce (ferecată de Pîrvul Crețulescul la 1678); *d)* pe o a treia cruce, adusă de la schitul Mănăilești.

Ghenadie dă și (p. 31) inscripția nouă de la clopotniță, care mărturisește despre reparație: «fiindcă această mînăstire Bistrița să afla în starea cea maĭ ruinoasă, așa din causa aceasta aŭ hotărît Măria Sa Domnul Gheorghe Bibescu în anul 1845 dărîmarea acesteĭ ruine, împreună cu biserica, și a eĭ reclădire precum este în ființă». Temelia se pune la 26 Sept. 1846; abia la 1852 reîncepe lucrul, întrerupt multă vreme, și la 1855, 15 August, se face inaugurarea clădiriĭ celeĭ nouă.

La Tocilescu (pp. 50-1) se dau și inscripțiile de pe clopote: una poartă numele fraților Craioveștĭ și data de 7005 (1496-7), pe alta al luĭ Brîncoveanu, al egumenuluĭ Paisie arhimandritul și al meșteruluĭ ieromonah Teofil. Tot acolo, și pomelnicul (copie din veacul trecut): din el se vede că Petrașcu-cel-Bun a născut pe Maria și Voica, fetele sale legitime, cu întăia Doamnă, Stana, că Alexandru Mircea a avut și două fete: Elena (nu soția luĭ Ivașco Golescu? V. Hurmuzaki, XI, p. XXI) și Despina, că soția luĭ Alexandru Iliaș se chema Elena.

II. Biserica Bolniței.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ: 427.

Acestŭ pritvorŭ zugrăfitu-s'aŭ den bun gândul dumneaeĭ jupăneaseĭ Andriianeĭ Vorniceaseĭ a dumnealuĭ Șerbanŭ Cantacuzino Vel Vornicŭ, în zilele luminatuluĭ Domnu Ioan Costandin B[rîncoveanu] Basarab Voevod, fiindu egumenŭ chirŭ Ștefanŭ ieromonahŭ, Maĭ 18, 7218 [1709]. И зографин Іосифъ іеромонахъ хранитє [= i zugraf Iosif ieromonahul a fost].

www.dacoromanica.ro

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 32; Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

428. 2. Pe ușa de intrare:

врата сиѧ сътвори иеромонахъ игѹмєн Василіе вь дни Іѡ Матею Басараба Воєводи, вь л[ѣ]т ҂зрѯв.

Adecă:

Ușa aceasta a făcut-o ieromonahul egumen Vasilie, în zilele luĭ Io Mateiŭ Basarab Voevod, în anul 7162 [1653-4].»

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 50.

429. 3. Grafit în altar:

пис діакон Стефань вь дни Іѡн Радѹл Воєводь, вь лѣт ҂зрв.

Adecă:

«Am scris eŭ diaconul Ștefan, în zilele luĭ Io Radul Voevod, în anul 7102 [1593-4: probabil: 7112 = 1603-4].

430. 4. Chipurile ctitorilor: Șerban, Andriana și

жѹпан Барвѹл; прѣименова име имѹ Пахоміе.

Adecă:

«Dumnealuĭ Barbul: i s'a schimbat numele în Pahomie.»

Se știe că puternicul Ban a murit călugăr la Bistrița. Cf. și Tocilescu, *o. c.*, pp. 43-4.

431. 5. Pomelnicul păstrat aice începe cu aceste nume: Pahomie [= Barbul], Salomia [= soția sa], Pîrvul, Danciul, Radu [frații], Mușa, Neagoe, [Neagoe, tatăl lor; Mușa să fie mamă?], Tuduru, Neaga [sora Craioveștilor, mama luĭ Neagoe-Vodă], Catalina [soția luĭ Radu-cel-Mare?], Preda [fiul luĭ Pîrvu cel d'intăiŭ], Costandinŭ, Bratu, Neagoe și Despina [Neagoe-Vodă și soția], Moise [Moise-Vodă]; apoĭ Costandin-Vodă [Brîncoveanu] și Doamna Maria, precum și copiiĭ lor: Ștefan, Radu, Mateiŭ; Alexandru și Ecaterina [Ipsilanti] ș. a. — Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 52.

Schitul din deal, Păpușa, poartă o inscripție arătînd că a fost clădit de egumenul Ștefan al Bistrițeĭ la 7220 (1711—2).

www.dacoromanica.ro

LXXVI.

Mănăstirea Arnota.

1. Inscripția de de-asupra ușiĭ lipsește.

2. La fereasta absideĭ din dreapta: 432.

Aiĭca să odihnească părintele Ionichie schimonah Cacoveanul, mșta Sep. 17, 7199 [1690].

3. Chipurile ctitorilor: Mateĭ, Ilina [Domniĭ], Calea [din Brîncovenĭ], 433.
Datco [soțul eĭ], Stanca soția luĭ [Danciul; v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 174, No. 12 și p. 639], Preda Vel Spătar [fiul luĭ David], cu un copil mic; Danciul Vel Vornic [tatăl luĭ Mateĭ-Vodă], Radul [fratele luĭ Danciul], Barbul [fratele luĭ Mateĭ Basarab]. După Tocilescu, p. 54, și lîngă Danciul e un copil mic: Vîlsan (care n'a trăit însă).

4. Pe un mormînt la stînga: 434.

Aiĭca zac oasele c[reștinuluĭ] și bine-credinčosuluĭ [și de bună] rudă boiaren jupan [Danciuluĭ] Vorniculuĭ Brăncoveanul; [întămplăn]du-se mortea în țara Ardealuluĭ, acolo i s'aŭ îngrupat trupul, în Mitropoliia Belgraduluĭ, în corsul anilor 7108 [1599-600], iar fiiu-seŭ, prea-lominatul Ion Mateiŭ Băsărab Voevod, Domnul Țărăĭ-Rumănești, într'al 16 an de Domniia luĭ [1646], triimis-aŭ pre credinčos[ul] Mării Sale Dragomir Vel Vornic de-aŭ adus oasele de le-aŭ îngropat într'ačastă mănăstire [Ar]nota, carea e zidit[ă] din temelie de Mărie Sa [; veačnică pomenirea] luĭ [1].

Cu greșelĭ, și în Tocilescu, *o. c.*, p. 58.

Data morțiĭ luĭ Danciul e greșită. El muri la Bălgrad, fiind acolo în solie, la 1595 încă, de oare ce numaĭ atuncĭ se afla adăpostită în acest oraș Doamna luĭ Mihaĭ Viteazul, Stanca, ce a și îngrijit de îngropare. La 1597, Mihaĭ lua măsurĭ pentru ca soția sa să capete în schimb unul din satele mortuluĭ: Piruia (*Studiĭ și doc.*, V, pp. 639-40). Danciul era în Ardeal, cu vre-o solie; în 1588 îl găsim așezat în Tălmaciŭ cu fratele săŭ Radu (sora, Calea, a fost însă măritată în țară; v. *ibid.*,

[1] Atîta se poate ceti dintr'un întreg rînd scris în lung, la dreapta.

www.dacoromanica.ro

pp. 639-40; — se pare că a fost și o soră maĭ mare, Maria; *ibid.*, p. 173, no. 10). Întors după căderea luĭ Mihnea Turcitul, el e Marele-Vornic al luĭ Ștefan Surdul și Alexandru-cel-Răŭ (Hurmuzaki, XI, pp. 904-5; cf. a mea *Istoria luĭ Mihaĭ Viteazul*, cap. I). În 1597, vedem că se ieaŭ măsurĭ pentru împărțirea averiĭ luĭ Danciul și Radu *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 173-4, no. 12).

435. 5. Pe altă piatră, chiar lîngă zid, pe un postament înnalt:

ЗДЕ ЛЕЖИТ Мадей Басараба БЖІЕЮ БЛАГОДАТІЮ НѢКОГДА НАЧАЛНИК И ВОЕВОДА ЗЕМЛѦ ѲГРОВЛАХІЙСКІѦ, МЬЖ МЬДРЬ, ЩЕДРѢНИИ И МИЛОВАТЕ[Л], МНОГИ ЦРКВЕН И МНѠНАСТИРѠМ ѠСНОВАТЕЛ, ѠТНОВИТЕЛ; НИКОЛИЖЕ ПОБѢЖДЕН А ПОБѢДНИК, И МНОГИ ЖЕ ѠДОЛѢНИЙ ПОБѢДОНОСЕЦ ПРЕСЛАВѢТЫЙ, ВРАГѠВ СТРАШНЫЙ, ДРЗГѠМ ЗАСТѢПНИК, ЗЕМЛИ СВОЕЙ БОГАТИТЕЛ, ИЖЕ СЬ ВЕЛИКИМ БОГАТСТВОМ, И ВЬ ВСѢХЬ ѠБИЛІЕМ, ТИХОМИРНѠ ГСДѠВА ДВА ДЕСѦТ И ТРИ ЛѢТ; ѢСПЕ Ѡ ГСДѢ ВЬ ГЛѢВОЦѢЙ И МАСТИТѢ СТАРОСТИ, ВЬ ЛѢТО ГСДНЕ ѧХѰД.

Cu greșelĭ marĭ și la Tocilescu, *o. c.*, p. 57; bună traducere, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 15.

Adecă:

«Aicĭ zace Mateĭ Basarab, cu mila luĭ Dumnezeŭ odinioară stăpîn și Domn al Țerii-Românești, bărbat înțelept, îndurător și milostiv, întemeietor și înnoitor a multe bisericĭ și mănăstirĭ; nicĭ-odată biruit, ci biruitor, și a multe învingerĭ învingător prea-slăvit, dușmanilor înfricoșat, prietenilor de folos, îmbogățitor al țerii sale, cel ce, cu multă bogăție și întru toate îndestulat, în lină pace a domnit douăzecĭ și treĭ de anĭ; a adormit întru Domnul la cinstite bătrînețe, în anul Domnuluĭ 1654.»

Tăietura slovelor și stilul sînt întocmaĭ ca la mormîntul de la biserica domnească din Tîrgoviște, al Doamneĭ luĭ Mateĭ, Elena: amîndoua mormintele trebuie să fi fost lucrate în Ungaria.

436. 6. Pe o cățuie:

Ačastă căție fostu-o-aŭ făcut răposatul Mateiŭ Voevod cu Doamnă-sa Elena, și o aŭ dat la sf[ă]nta mănăstire la

www.dacoromanica.ro

Arnota, cănd̆u aŭ fost văleat 7130 [*sic*: 1631-2]; deč, stricăndu-se, o aŭ prefăcut Udrea V[e]l Cămăraș, nepotul Doamniĭ Ilenii, vleat 7178 = [1669-70].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 55.

«Udrea» e poate fiul luĭ Șerban saŭ Cazan, fraților luĭ Udrișteș Năsturel și aĭ Doamneĭ Elena. V. lista genealogică din ed. luĭ *Varlaam și Ioasaf* dată acum (1904) de d. general P. V. Năsturel.

La Tocilescu, pp. 54-6, se maĭ daŭ și alte inscripțiĭ: de la icoane, care aŭ fost lucrate la 7152 (1643-4), supt egumenul Sarapion, de «Stroe zugrav ot T[î]rgoviștea», de la ușĭ, dintre care una s'a făcut supt Mateĭ, fiind egumen Teofil, iar alta cu cheltuiala luĭ Constantin Brîncoveanu, cînd era Logofăt-Mare; de la un disc, lucrat supt egumenul Pahomie, la 7193 (1684-5); de pe o cruce, făcută supt egumenul Filaret; de pe alta, dăruită la 7177 (1668-9); de pe o cădelniță cu aceiașĭ dată; de pe niște moaște dăruite la 1817 de Radu Golescu; de pe o *cópie* dată de Cămărașul Udrea, pomenit și maĭ sus.

7. Pe o piatră de fîntînă: 437.

Ačastă fănt̆ă[nă fiind] făcută de bunul [și blagocestiv]ul Domnŭ strămoșul Dom[nii Mele, Io Mateĭ] Basarabŭ Voivod, ce aŭ fost Domn... al Țărăĭ-Rumănești, și, în cătăva seamă de anĭ încoace stăndŭ stricată și închisă, dentru bun gănd̆ul inimiĭ Domnii Meale Io Costandin Basarabŭ Voevod am voit de o am făcut de iznoavă din temelie, ca să fie de multŭ ajutoriŭ lăcuitorilor în sf[ă]nta mănăstire și Domnii Meale pomean[ă] în veač; fiindŭ egumenŭ chir Varlaam ermonah, mșța Av. — dnă, vă leat 7202 [saŭ 7212 = 1693-4 saŭ 1703-4].

Cu data de «7207», și în Tocilescu, *o. c.*, p. 59.

La Tocilescu (p. 53) se notează și inscripția cea nouă, care arată că manăstirea s'a refăcut de la 1852 la 1856.

www.dacoromanica.ro

LXXVII.

Cerneţĭ.

I. Biserica Sf. Troiță.

438. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfântă şi d[u]mnezeiască biserică unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul nedăspărţiteĭ Sfinteĭ Troiţ, s'aŭ început din temelie de vejnicul întru pomenire D[o]mnul nostru Ioan Ghica Voevod, şi s'aŭ săvârşitŭ de înnălţatul D[o]mnulŭ nostru Ioan Grigorie Ghica Voivod la leatŭ 7171 [1662-3], iar acum, în zilele pria-înnălţatuluĭ nostru Domnŭ Ioan Grigorie Dimitriu Ghica Voivod, s'aŭ înfrumusăţatŭ şi s'aŭ zugrăvitŭ cu cheltuiala bisăricĭ, episcup fiind iubitoriul de H[risto]s părintele nostru Neofitŭ, iar egumen alŭ sfinteĭ mănăstirĭ Tizmeni Neofit, în anul Mântuiri 1827, Avgust; epitrop şi ostenitoriŭ aŭ fost dumn. Stefan Jian la ačastă impodobire.

Cu multe greşelĭ, şi în Ghenadie, *o. c.*, pp. 139-40. Se notează acolo că între ctitorĭ se văd Grigore Ghica I-iŭ şi Doamna luĭ.

439. 2. Pe păretele din afară, săpat:

La 1819 am venit de la sf. mănăstire [Tismana] şi am fost slujitor la ačastă sf. beserică. La 1824 *(sic)* aŭ venit Ruşi în ţara noastră. La 1834 s'aŭ făcut Domn Ţări-Rom[ă]neştĭ E. *(sic)* Măria Sa Alecsandru Ghica, fostu şefu militi. Ghenadie eclisiarhu.

II. Biserica Sf. Ioan Botezătorul.

440. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

În zălele pria-luminatul D[o]mnuluĭ nostru eŭ Alexandru Nicolae Suţulŭ Voivodŭ, cu blagosloveniia pria-iubitoruluĭ

www.dacoromanica.ro

de D[u]mnezăŭ episcopuluĭ nostru Galacŭtionŭ s'aŭ zăditŭ ačastă stăntă bisărică dinŭ temelie și s'aŭ înpodobit cu zugrăvitu i cu alte podobe cu toată cheltuiala și osteneala d[u]mnialuĭ jupan Iioanŭ Grecescu bivŭ polcovnicŭ și cu a d[u]mnialuĭ jupan Stefanŭ Miculescu bivŭ Cluceriĭ ză Arie i cu a d[u]mnialuĭ jupan chirŭ Iioaniță Armianul, adăogăndŭ și prisosăle ce să vădŭ înlăuntru, zugrăvitŭ cu o sumă de tal[e]re 555, bsă [= osăbit] de alte daruriĭ ce aŭ datŭ și vorŭ maĭ da de acum înnainte; și s'aŭ zugrăvitŭ de popa Mihaĭ cliricu ot Tărgu-Jiul, Iioanŭ săn popa Dobre. calfă; 1820, Octonvrii 15.

În biserică s'aŭ îngropat în vremea maĭ nouă boieriĭ Grecescu și Miculescu.

III. Biserica Sf. Nicolae.

De-asupra uşiĭ de intrare: 441.

Ačastă sfăntă și d[u]mnezeiască biserică ce s[ă] prăznuiaște hramul Sf[ă]ntuluĭ Nicolae i Sf[ă]ntul Spiridon, din temelie s'aŭ început de dumnialuĭ Radul Pleșoianu, s'aŭ zidit păn la ferestile cel[e] de jos, dinpreun[ă] cu Stoian i Dimitrie Pleșoian[u], și, nedăndu-l[e] măna a maĭ lucra la beserică, aŭ rămas pustie 10 anĭ; iar de la ferestile de sus s'aŭ îndemnat d[u]mnealuĭ bi[v] Vel Logof. Ioan Glogovean[u] de aŭ zidit și înfrumusețat, după cumŭ să vede, în zilele prea-înnălțatuluĭ D[o]mnŭ Io Alecsandru Costantin Moruz Vvd., cu blagoslovenĭia Sfinției Sale iubitoruluĭ de D[u]mn[e]zeŭ chir chiriu Nectarie episcop Rămniculuĭ; și s'aŭ săvărșit la leat 1794, Septemvr. 30, zugraf fiindŭ d[u]mnealuĭ Gheorghie biv ftori Portar.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 141.

www.dacoromanica.ro

LXXVIII.

Mănăstirea Topolniţa.

442. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

În numele Tatăluĭ şi Fiiuluĭ şi al Sf[ă]ntuluĭ Duh şi întru ajutorul şi luminatuluĭ şi puterniculuĭ hramul sf[i]nteĭ mănăstirĭ prorocul Ion Prdtece, vă dnă Io Mateĭ Voevoda, truditu-s'aŭ şi s'eŭ osteanit de o'ŭ zidit den temelie eĭ robul lu Dumnezeŭ jupan Lupul Buliga Vel Căpitan i jupăniţa ego Stanca i sni ego Chiriiac Spat. i Stoica i Călina, Armenca, vă leat 7154 [1645-6].

Şi în Ghenadie, *o. c.*, p. 133.

443. 2. Pe un mormînt:

Supt ačastă piiatră zac osele robeĭ lu Dumnezeŭ jupaniţa Stanca, de aşteaptă a doo înviere, carie va fi la toată lumea, la înfricoşata şi dreapta judecată a lu Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr'ačasta lume, mţ. [lăsat în alb].

444. 3. Pe altul:

Supt ačasta piiatră zac osele robuluĭ luĭ Dumnezăŭ jupan Lupu Buliga Vel Căp., de aşteaptă a doo înviere care va să fie la totă lumea, la înfrecoşata şi dreapta judecata luĭ Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr ačasta lume, msţa Maĭ 2 dne, vă leat 7161 [1653]. Acestă peatră s'aŭ făcut, căndu s'aŭ bătut Măteĭ-Vod[ă] cu Cazaciĭ şi cu Moldoveniĭ la Finta, şi s'aŭ bătut jup[ă]nul Buliga Vel Ag[ă] la Teleajen cu Cazaci, şi foarte răŭ i-aŭ strecat pe Cazač şi pe Moldoveanĭ.

Fiind Căpitan încă, Buliga din Severin *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 442, no. 16) a fost ispravnic la vărsarea clopotuluĭ dăruit în 7159 (1651) de Mitropolitul Ştefan Tismaneĭ (Ştefulescu, *Tismana*, ed. a 2-a, p. 103). Încă de la 1646. Mitropolitul Teofil iĭ recunoaşte dreptul de ctitor la schitul Topolniţa *(ibid.*, p. 190). Lupta de la Finta se dădu însă la

www.dacoromanica.ro

17/27 Maiŭ, nu la 2/12 ale lunii *(Studiĭ şi doc.*, IV, p. CCXXLIV). Poate fi o confusie cînd Constantin Căpitanul face să piară în lupta de la Şoplea, în 1655 abia, un «Agă-Mare» Buliga (dar nu i se zice «Lupu»; pp. 134-5). Un Pătru Buliga, din veacul al XVIII-lea, e ctitorul unuĭ schit de lîngă Piteștĭ (Tocilescu, *o. c.*, pp. 5-6). Încă la 22 Septembre 1652, Lupu era numaĭ Căpitan *(Studiĭ şi doc.*, V, p. 301, No. 34).

4. Pe un al treilea mormînt: 445.

Supt ačasta piiatră zac osele robeĭ luĭ Dumnezeŭ Stoichițeĭ, cocona jupan Lupul Buliga Vel Căp. şi a jupănesi Stancăĭ, şi se'ŭ prestăvit în zelele luĭ Ion Mateĭ Voevod, în luna lu Iiun[ie] 5 dnă, vă leat 7161 [1653].

5. Chipurile ctitorilor: «jupăn Lupu Buliga Vel Agă» (cu o blană peste un anteriŭ galben), «jupăniţa Stanca Vel Agoe» (cu văl pe cap, blană cu postav roşu peste o haină de brocard cu mînecĭ, afară cu horbotă), «jupăniţa Armanca Vel Păh., jupăniţa Hărsova» (toţĭ aŭ la piept bande de fir). În partea dreaptă: «jupăn Chiriac Vel Paharnic snă Lupul Buliga Vel Agă, jupan Preda, jupan Barbu» şi «eromonah egumen Axentie ot Topolniţa» (într'o blaună de vulpe).

V. şi Ghenadie, *o. c.*, p. 135.

6. Pe dosul ziduluĭ din pronaos în naos: 446.

Cu bună vrerea părinteluĭ cerescu şi cu îndemnarea a Sf[i]nţii Sale Fiiŭ şi cu săvrăşenia a Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ, ziditu-s'aŭ acastă sf[ă]ntă şi dumnezeească bis[e]rec[ă] în hramul Tăeriĭ ЧСТНИИ ГЛАВЫ СТГО Іѡн Прчє [cinstituluĭ cap al Sfîntuluĭ Ion Înnainte-Mergătorul], din temelie s'aŭ zidit cu cheltuiala dumnealuĭ jupan Lupu Buliga Vel Ag[ă], iar, în urma dumnealuĭ, cu ajutoriul luĭ Dumnezăŭ, zugrăvitu-s'aŭ şi s'aŭ înfrămşat peste tot cu cheltuiala fiiuluĭ dumnialuĭ jupan Chiria[c] Vel Păharnic; şi s'aŭ scrisŭ în zilele creştinuluĭ Domnŭ Gligorie Ghica Voevod, cărdŭ au fostu nastavnic eromonah Axentie, и сѣвръшин с вь мс. ав. д дни, ат. ѯзрпа [= şi s'a săvîrşit în luna luĭ August 9 zile, anul 7181=1673], аз [eŭ] Gheorghe zug., Grec, i Dima zug., Vlah.

www.dacoromanica.ro

Ca și celelalte, cu greșelĭ, și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 133-4.

447. 7. De-asupra ziduluĭ acestuia, la icoana Pantocratoruluĭ:

Ačastă sf[ăn]tă iconă făcutu-s'a cu cheltuiala jupan Mihart i jupănița eg Călina i snă eg Mihaĭ; pis ms. Oct. dni 4. leat 7175 [1666-7].

Tot așa, *ibid.*, p. 133.

448. 8. Pe o icoană de la catapiteazmă:

În stăpănirea cuviosuluĭ Neofit egumenu Tismeneanu, acestă sf. iconă; eŭ, eromonah M[a]c[a]ră.

449. 9. La catapiteazmă:

Cu bun ajutor de la milostivu Dumnezeŭ ridicatu-s'aŭ acastă sf. catapeatezmă dinŭ totă osteneala lu jupan Dimitrie Pleșoianu ot Cerneț; 1722 (?).

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 134.

LXXIX.

Mănăstirea Strehaia.

450. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastĭ svă[n]tĭ beseareci dupĭ voia și ajutoriulŭ lu Dumnezeŭ ziditu-se-aŭ de în temeiŭ cu porunca și cu cheltuiala prea-luminatuluĭ și milostivuluĭ Domnŭ Io Mateiŭ Băsărabĭ Voevodŭ a toatĭ Țara-Rumănescĭ, înpreunĭ cu Doamna sa gospoja Ilena, întru prea'naltulŭ și de toțĭ închinatul nume al preasvinteĭ și de viiațĭ fĭcĭtoareĭ Troițe, într'al treĭsprăzeacele anu de Domniia loru, въ лѣто бытиа мира [de la Facerea Lumiĭ] 7153 и спсениа мира [și de la Mîntuirea Lumiĭ] 1645; și s'aŭ săvărșit în luna luĭ Avgustŭ 1 dnă.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 120.

www.dacoromanica.ro

2. De-asupra aceleiași uși, pe d'innăuntru: 451.

Cu ajutoriul [Tatălui și al Fiului și cu săvîrșirea Sfăntului Duh], [celeĭ...] și de viiață făcătoareĭ Troiță acum... iarăși de iznoavă s'aŭ zugrăvit sfănta mănăstire, atăt înlăuntru, din început pănă în sfărșăt, precum și pă din afară s'aŭ zugrăvit de Sfințiia Sa părintele protosinghelu chir Axintie, egumen sf[i]nteĭ mănăstirĭ Bistrița și al acești sf[i]nte mănăstirĭ Străhaia; atăta s'a nevoit cu zugrăveala, căt și cu învălișu, făcănd de iznovă grajdu, cuhni, meremetisind și învălind toate casele și chiliile, fiind cu totul dărăpănate; asemine meremetisind și maĭ înnălțănd și zidu curți de jur înprejur, făcănd și foișoru cel de la făntănă, șăndilind și dregănd și făntăna. Aceste maĭ sus arătate lucrurĭ s'au făcut cu toată cheltuiala Preasfinției Sale, în zilele prea-înnălțatuluĭ nostru Domn Io Grigorie Dimitriu Voivod; 1826, Av[gust] 1. Barbu zugrav, Mart 8.

3. Chipurile ctitorilor:

«Axentie, Neofit de Rîmnic, Nicolae ermonah, iegumăn, jupan Danciu Logofăt, jupan Preda Căpitanu». La stînga: «jupanița Negoslava, jupanița Marga, Calina, Barbu Stănescu sin protopopu Dumitrașco, brat Sfințiia Sa chir Axinti protosinghel, egumen sfinteĭ mănăstirĭ, epistatu tutulor lucrurilor și meremeturilor acestiĭ sfinte mănăstirĭ». În naos: «Mateĭ, Doamna Ilina, Mateĭ beizadeà» (fiul lor; v. și maĭ sus, p. 106; el a fost îngropat la Tîrgoviște). La dreapta: «jupan Barbu Craiovescu biv Vel Ban, jupan Părvu biv Vel Vornic, jupan Dancu biv Vel Vornic».

Craioveștiĭ aŭ fost decĭ ctitoriĭ ceĭ d'intăiŭ aĭ Strehaiĭ.

4. Pe o piatră, la poarta cea mică de spre Apus: 452.

Acăstă piatră [s'aŭ pus în] zilele luminatuluĭ Domnŭ Io Costandin Băs[ă]rabŭ Voivod, și cu totă ostăneala egu-[menuluĭ] Silvestru, Iul., lt. 7201 [1693].

www.dacoromanica.ro

LXXX.

Biserica din Corcova.

453. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sfănt[ă] şi dzeiască besearecă..., carea din temelie s'aŭ zidit şi cu de toate s'aŭ înpodobit precum să veade, cu cinstea şi slava Mareluĭ D[u]mnezeŭ şi a sfinţilor celor făr de trupur[ĭ] maĭ marilor Voivozĭ Mihail şi Gavriil, a cărora şi hramul iaste, de dumnealuĭ jupan Costandin Strămbean[u] biv Vel Stolnic, în zilele prea-înnălţatuluĭ Domnŭ Io Grigorie Ghica Voevod şi întru veačnica pomenire dumnealuĭ şi a tot neamuluĭ dum[nealu]ĭ, la an[iĭ] de la Zidirea Lumiĭ 7260 [1752], Ap. 22.

Constantin Strîmbeanu avea această moşie ca soţ al Dumitraneĭ, «nepoată a dumnealuĭ Gĭurcăĭ Corcoveanu» *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 328, no. 121). El face cumpărătură la 1747-8 *(ibid.,* p. 324, n-le 107-8). Întăia luĭ soţia fusese o Dospina *(ibid.*, p. 322, no. 103). Fusese Pitar, iar în 1734 Comis *(ibid.,* p. 318, no. 9), iar supt Nemţĭ «consilier» *(ibid.*, p. 317, no. 88) şi «deputat» (p. 315, no. 80). Începuse ca «logofăt rumanesc» al luĭ Vodă Brîncoveanu *(Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 39).

2. Chipurile ctitorilor:

Constantin Strîmbeanu, fratele luĭ, Mateĭ; jupăneasa Dumitra, Giurca Corcoveanu [bunicul eĭ], fiul acestuia, Cornea, şi nevastă-sa, Stanca.

454. 3. Cruce aşezată în curte (fusese la podul pe Coşuşca):

Cu vrerea Tatuluĭ şi al Fiiuluĭ şi Duhuluĭ [Sfănt]... [întru] cinstea şi întru ajutoriul... sfîntuluĭ hram рождиство христово [naşterĭĭ luĭ Hristos], în zilele creştinuluĭ Domnu Io.. jupan... ca se-ĭ fie de pomană în vec, amin; pis mşţa Avgust, dnă 3, leat 71...

www.dacoromanica.ro

LXXXI.

Biserica din Jirov.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 455.

Ačastă sfănt[ă] şi dumnezăiasc[ă] bisearică ce să prăznuiaşte hramul Sfăntuluĭ Nicolae şi Sfăntuluĭ Nicodim, s'aŭ zidit din temelie cu toată cheltuiala şi osteneala Logofătuluĭ Milcu Condeescu i cu ajutoru tutulor moşneanilor, în zilele Înpăratuluĭ nostru Nicolae Pavlovicĭ şi în zilele Preaosfinţii Sale episcopul nostru Neofit, la leat 1833, şi iarăşĭ s'aŭ zugrăvit, tot prin cheltuiala şi osteneala dumnealor, în zilele luminatuluĭ nostru Domn noĭ Alixasandru *(sic)* Dimitriu Ghica Voevod, la leatu 1835, Iulie 30; zugraviĭ: Costandin, Dimitru.

2. Între ceĭ ce se află în Iad: «curva, votru; care ià laptele; zapciu, măcelaru, părcălab, morar; care ascultă la fereştĭ, crîşmăriţa, călugăru beţiv, fermecătoarea, călugăriţa curvă; cari jură; judecă[torul] strîmb».

LXXXII.

Mănăstirea Bucovăţ.

I. Cel noŭ.

Pe pietre de mormînt strămutate de la vechiul Bucovăţ:

1. прѣстави се раба божию жѕпаница Добра бившіе Келики 456.
Бынась; вечна ей память, и въ вѕдѕщи жевѣ (?) каа. . . . (?). въ
дни Михнѣ-Кода Тѕркѕл.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ dumneaeĭ Dobra ce a fost Mare-Băneasă; veşnica eĭ pomenire, şi . . . în zilele luĭ Mihnea-Vodă Turcul [1577-83, 1585-91].»

www.dacoromanica.ro

457. 2. . . . прѣк . . . нѣ . . . и жѕпан . . . окѕвна . . . .

Neînțeleasă: e din veacul al XVI-lea.

458. 3. прѣстави се рабъ божию *[rupt]*; вечна емѕ памѣть, въ дни [șters].

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ...; veșnica luĭ pomenire; în zilele...»

Poate pe mormîntul luĭ Pîrvu, fiul Banuluĭ Ștefan (Stepan), întemeietorul Bucovățuluĭ. Cf. *Contribuții la ist. Munteniei*, în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 7.

459. 4. прѣстави се раба бжю Хрьсафина дщера жѕпан Михан Великѕ Ban; вечна памет; въ дни Михнѣ-Бода Тѕркѕл.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Hrisafina fata dumisale Mihaĭ Marele-Ban; veșnica eĭ pomenire; în zilele luĭ Mihnea-Vodă Turcul.»

Acest Mihaĭ Banul nu e cunoscut. M'aș fi așteptat să fie fata luĭ Stepan Banul.

460. 5. În pronaos, la stînga:

престави се [рабъ бжю] жѕпанъ Стефанъ [бившиі] Великиі Банъ кралевскы; вѣчна емѕ паметь; въ дни благочестивомѕ и хольобивомѕ гнѕ нашемѕ Іѡ Алеѯандрѕ Воевод и снъ его Михнѣ Воевод, въ лѣт ѯзпв, въ мсца дек. аі днь.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Stepan [fost] Ban-Mare al Craioveĭ, veșnica luĭ pomenire; în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Voevod și ale fiuluĭ său Mihnea Voevod, în anul 7082 [1574], în luna luĭ Decembre 11 zile.»

6. În pomelnic, Stepan, Pîrvu, Basarab I-iŭ și al II-lea, Radu «ne-

www.dacoromanica.ro

potul Basarabilor [= luĭ Basarab]» (Șerban) și mamă-sa, Maria, Mihaĭ-Vodă și fiul Nicolae. Maria și Radu daŭ o moșie, și Mihaĭ alta, Vîrvorul, cumpărată cu 30.000 de aspri.

II. Vechiul Bucovăț.

Grafite: 461.

Leat 7146 [1637-8] eŭ popa — amŭ scrisu.

1605. Νικολάκη.

Mihail er[mo]nah eg[u]m[en]. Bucovățuluĭ мног грешни [mult-păcătosul], lt. 7262 [1753], Oc. 20.

www.dacoromanica.ro

V.

ORAȘUL BOTOȘANĬ.

www.dacoromanica.ro

I. Biserica Ospenia.

1. În părețele de către stradă, de-asupra vechiĭ uș̆ĭ de intrare, acum astupată: 462.

Изколенїемь wца и посп҃шенїемь сна и сьвр҃шенїемь стго
дха се азь раба вадкы моего г҃а і҃у х҃а Єлена Деспотwвна,
гсжда Петра Єоевода, дыщи Іwанна Деспота цр҃ь, благоволи
благимь своимь произволенїемь и дwвримь промыслwмь създа
храмь сьи вь имѧ оусп҃енїе прчстыѧ вадчцы нашеи бци и
прсподв҃ьи Мрїи. І wн (*sic!*) сьвр҃ши сѧ в лтw ѯзѯ, арт. еї.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, iată eŭ roaba stăpînuluĭ mieŭ, Domnuluĭ Isus Hristos, Elena fată de Despot, Doamna luĭ Petru Voevod, fata luĭ Ioan Despot Împăratul, am binevoit, cu buna mea aplecare și cu bunul mieŭ gînd, a zidi acest hram în numele Adormiriĭ Precisteĭ stăpîneĭ noastre de Dumnezeŭ Născătoare și pururea Fecioareĭ Maria. Și s'a săvîrșit în anul 7060 [1552], August 15.»

Inscripția s'a tipărit, cu greșelĭ, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 134. Lămuriri asupra clădiriĭ Ospenieĭ de către Elena luĭ Petru Rareș, după moartea acestuia, și asupra mîntuiriĭ bisericiĭ numaĭ cu cîteva zile înnaintea uciderii luĭ Ștefan-Vodă, cel din urmă din fiiĭ Doamneĭ, le-am dat în *Studiĭ și doc.*, V, p. 651.

2. Înnăuntrul turnuluĭ de la intrare: 463.

Ačastă clopotniță din temelie s'aŭ făcut din noŭ, cum și acoperemîntul, cu her, și tot meremetul, cu cheltuială a sfinteĭ besericĭ și cu agiutoriul pravoslavnicilor creștinĭ

www.dacoromanica.ro

prin silința epitropilor și a preoților slujitorĭ a sf[i]nteĭ bisericĭ la an[u]l 1819, Avgust 15.

Tipărit tot acolo, p. 135.

464. 3. Tot acolo:

Ačastă sf[ă]ntă biserica ce să prăznuește hramul Ospenieĭ este făcută de D[oa]mna Ileana soțiia luĭ Petru Voevod, fiica luĭ Ioan Despot Voevod, la let 7060 [1552], Avgust 15, și esti înnoită de Ioan Mihaĭ Racoviță Voevod, leat 7233 [1724-5].

Ibid. — V. *Stud. și doc.*, V, *loc. cit.*, pentru legăturile Botoșanilor cu familia luĭ Mihaĭ Racoviță.

465. 4. În biserică, pe o piatră de mormînt, epitaful luĭ Hagi Costandin Gheorghiu, născut în Surmina Trapezuntuluĭ, la 12 Iunie 1799, și mort la 24 Decembre 1852, în Botoșanĭ, după ce petrecuse 38 de anĭ în acest oraș.

466 5. Pe o cruce de lemn se arată că a fost dăruită de ierodiaconul Arcadie, la 1775.

467. 6. Pe o evanghelie îmbrăcată cu argint:

Τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας ἐν Ποτοσανίῳ ἀνακανισθέη *(sic)* 1794.

Adecă:

A sfinteĭ bisericĭ a Adormiriĭ Prea-Sfinteĭ, în Botoșanĭ, 1794.»

468. 7. Inscripție din 1835 pe o cruce.

II. Biserica Sf. Gheorghe.

469. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Єлена Деспотовна гпжда Петра Воєвод поконнаг създа сьи храм вь имѣ стго великомчника Гєѡргїа вь Ботжшаноχ трьгь, вь дни гпни Іѡ Стефан Воєвода, и съвръши с в лто ѕзмд, мсца ѡχтоврїа.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Elena, fiică de Despot, Doamna răposatuluĭ Petru Voevod, a zidit acest hram întru numele Sfîntuluĭ mareluĭ mucenic Gheorghe în tîrgul Botoșanilor, în zilele Domnuluĭ Io Ștefan Voevod; și s'a săvîrșit în anul 7049 [1541], luna luĭ Octombre.»

Tipărită în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 129. — Data e firește nu «7049», ci «7059». Anul e început însă de la 1-iŭ Ianuar, nu de la 1-iŭ Septembre, căcĭ Ștefan Rareș și-a început Domnia în Maiŭ *1551*. Cf. *Studiĭ și doc.*, V, p. 651.

2. Pe turnul, maĭ noŭ și aice, al clopotnițeĭ: 470.

Ačastă clopotniță s'aŭ făcut cu cheltuială a bisericiĭ și cu ajutoru creștinilor prin silință Sfi[n]ției Sale părinteluĭ iconom Ilie și a epitropilor; 1819, Iuli 30.

Economul Ilie e cunoscut prin actele ce am tipărit în *Stud. și doc.*, V. Vezĭ de ex. pp. 276—7. Prin aniĭ aceștia 1817-9, epitropia nouă *a tîrguluĭ* a dres pretutindenĭ clopotnițele din vremea luĭ Mihaĭ Racoviță și a făcut altele unde lipsiaŭ.

3. Maĭ jos: 471.

Ačastă clopotnița, adăugire la zădire bisărici, precum și acoperămîntul, s'aŭ făcut cu cheltuiala bisărici în vreme epitropilor Dimitri Crăste, pre[n] ostinelile întrebuințate di sărguitoriul acestuĭ sf. lăcaș, Sfinție Sa iconomu Alecsandru Urzică, la anul 1864, Avgust 16.

4. Pomelnicul dă pe: «Ioan Mihaĭ Racoviță Voevod, Anna Domna și fiĭ lorŭ: Costantin Voevod, Ioanŭ Voevod, Stefan Voevod, Mihaĭ Voevod [= Mihăiță, Dragoman-Mare al Porțiĭ la 1769], Anastasie Doamna, Ruxanda Domna, Catrina Domna, Ruxanda și tot nea[mul]; let 7234 [1726], M[a]r[tie] 16».

Decĭ și la Sf. Gheorghe turnul clopotelor a fost înnălțat de Mihaĭ Racoviță, a căruĭ familie se pomenește aicĭ: Doamnele de la sfîrșit sînt fetele luĭ Mihaĭ Racoviță. Dar *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 43, numără numaĭ două (Anastasia din pomelnic ar fi acea care a luat pe Scarlat-Vodă Ghica; v. *Bucureștĭ*, cap. Sf. Spiridon Noŭ).

www.dacoromanica.ro

III. Biserica Sf. Nicolae din Păpăuți.

1. Inscripția luĭ Ștefan-cel-Mare am dat-o maĭ sus, p. 1, No. II.

472. 2. Pe un mormînt, în stînga:

Supt ačastă pieatră odihnesc oasăle adormiților robilor luĭ D[u]mnezăŭ pravoslavnicilor arhiereĭ fostĭ egumenĭ acestiĭ monastirĭ numită Popouț, Elinĭ de nem, născuț în țara grečască: Silvestru, Serafim, Aftanasie, Anthim, Parthenie, Inochentie Irinupoleos, Moldovan, născut în capitalie Eșĭ: aŭ igumenit de la 1815, luna Ghenarie, până la 1840, Ghenarie 10, și deč s'aŭ săvărșit. Chesarie monah, Gherasim eromonah, Ghenadie monah. Tot cetitoriu să binivoiască a zice: D[u]mnezăŭ să-ĭ erte.

473. 3. Pe o icoană îmbrăcată cu argint suflat cu aur:

Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ (= Nașterea luĭ Hristos).
Ioan iereĭ ot Danc[u]. Maria Vărnav.

474. 4. Pe alta:

Inochentie ieromonah; 1804.

475. 5. Pe jețul archieresc:

Priimnește, o H[ristoa]se Înpărate, ale tale dintrn ale tale de la credinčos robul tăŭ Inochentie Irinupoleos, proestos m[ănăstirii] s[fântuluĭ] ier[ar]h Nicolae; 1820, Avgust 10.

476. 6. Pe icoana Sf. Nicolae:

ἔτους ᾳψξ΄ [= anul 1767].

477. 7. Pe icoana Maiceĭ Domnuluĭ, în altar:

Χεῖρ Ἱεροθέου ἱερομονάχου, ᾳφνβ΄ [= mîna luĭ Ieroteiŭ ieromonah; 1752].

www.dacoromanica.ro

8. Tot acolo, grafite din veacul al XVII-lea: 478.

Onofreĭ Vrînčanul: vlt. 7114 [1606], Av. 20.

Nistor diiacon čto b[il] ot Ștubeianĭ [care a fost din Ștubeianĭ].

IV. Biserica Sf. Spiridon.

1. Pe clopotniță: 479.

Ačastă clopotniță s'aŭ făcut cu ağutoriul poporănilor și a altor ctitorĭ, însă prin silința epitropuluĭ Gheorghi Paiŭ și ereĭ Iftimi Sachel[arie]: s'aŭ lucrat de calfa Dimitrie Mitileneŭ [în anul 1817 ...]vri 14.

Partea ce lipsește, e acoperită de tinicheaua acoperișuluĭ.

2. Tot acolo: 480.

La anul 1860, luna Avgust 15 zăle, de cătră robiĭ luĭ Dumnezeŭ Elenco Paiul, ce am dat 100 galbenĭ, și eŭ Theodor Ioan, 100 galbi[nĭ], di s'aŭ rădicat clopotnița Sf. ierarh Sp[i]ridon, și s'aŭ prigătit ca să fie....

3. Pe ușa de fier de la intrare: 481.

H[a]gi Sm.; 1808, Maĭ.

4. Pe un mormînt: 482.

Supt ačastă piiatră este înmormîntat trupul săvîrșituluĭ din viiați robul luĭ Dumnezeŭ Hristea Ioan; viețui aice în orașul Botoșanĭ păn la anul 1845, luna Ghenar în 8 zi[le]: Dumnezeŭ să-l odihnească întru Înpărăție cerească.

5. Pe un antologhiu din 1840: 483.

Din ale mele cărț, Ioan iconom, protoiereŭ din turcu *(sic)* Botoșanĭ, atît pentru pomenirea mè, și a părinteluĭ arhimandritu Visarion, l-am dat acest tom luĭ Ioan fiiŭ iconomuluĭ Theodor de la biserica Ospenieĭ din Botoșanĭ, ce mi-ĭ și fiĭ din botezĭ numitul Ioan, la 1845, Mart 10.

www.dacoromanica.ro

V. Biserica Vovidenia.

484. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Grigorie Varlaam, drept fiĕor Mareluĭ-Stolnic [şi Spat?] arĭ Manoli Varlam, ci aŭ fost fiĕor lu Manole Varlaam, ci di în vechimi aŭ făcut în acest ţinterim... (?) aicĭ biserică de lemn cu hramul tot Întrarea în beserică, şi, fiind învechită, după trecerea de atăţia anĭ, a început a zidi din timili[e] cu toată che[l]tuiala dumisale baronul Ioan Cărstea şi cu a clironomilor parinteluĭ lor... tru fraţălor meĭ Mareluĭ-Spatar Gheorghi, Sma[ran]da, Manole Cămena[r], Costantin, Anastasiia, Grigori, Elena, Ioan şi sora noastră Profira, so[ţ] Mareluĭ-Agă Gr[i]gorie Cananăŭ. Deĕ, începăndu-se a să zidi din timeli[e] acist sfă[n]t şi dum[n]ezeesc lăcaş, u[n]de să pră[z]nueşti Întrarea în bisărică a prè-[s]finti de D[u]mneze[ŭ] Născătoarea, spre pom[en]irea fericiţilor întru pomenirea raposaţĭ pări[n]ţilor şi strămoşilor noştri, căt şi a fiilor şi urmaşilor şi a tot neamuluĭ nostru. precum şi a fraţilor poporănĭ i orăşănĭ, lăcuitorĭ în acest oraş al Botşănilor,—de ăcasta rugăm pe toţĭ creştini (?) care vor citi şi vor întra în biserica ăcasta, să roagi pe atot puternicul Dumnezeŭ pentru măntuirea pominiţilor, şi să erte pre toţĭ, şi pe maĭ marele nostru frate, răposat Marele-Spat[ar] Vasile Varlaam. S'aŭ zidit ăcasta bisărică în Domniia prè-înnalţatuluĭ Domn Mihaĭ Grigori Sturza Voevodŭ, în anul întăĭ a Domnii Sale, di la Zidirea Lumi 7342, iar de la H[risto]s 1834, Iuni. Grigori Varlaam titor şi ostenitor, cu sărguinţa a să aduci întru pliniri desăvărşiri, spre pomenirea mè în veacĭ.

Greutatea cetiriĭ acesteĭ inscripţiĭ vine maĭ ales de acolo că meşterul care a săpat-o pare să nu fi ştiut limba: el a uitat cele maĭ multe litere ce eraŭ aruncate pe sus în *izvod* şi a făcut legăturĭ şi forme imposibile. Pe lîngă aceasta, ea e astăzĭ încleiată cu prilejul reparaţiilor.

www.dacoromanica.ro

VI. Biserica Sf. Dumitru.

1. La ușa intrăriĭ în biserică: 485.

Ačasta sfântă bisărică s'aŭ început a să zădi la anul 1833, Iunie 30, întru cinste șă prăznuire sf. mare mucenic Dimitrie și a doile hramul Sf. Apostolĭ Petru șă Pavel, prin cel maĭ însămnat aiutoru a d. Comisuluĭ Ioan Mavromati și a altor pravoslavnicĭ șă prin osărdie șă osteneala d. Medelniceruluĭ Grigori Racliș, spre a dumilorsale večnică pomenire.

2. Pe un mormînt: 486.

Supt ačastă piiatră odihnești trupul robuluĭ lu D[u]mnezeŭ Comisul Ioan Mavromat, fostu ctitor și întăiŭ începătoriŭ al acestuĭ sf[ă]nt lăcaș; care spre nedejdea învieriĭ s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiĭ 1834, Mart 16.

Tot supt ačastă piiatră și alăturea odihnești și roaba lu D[u]mnezeŭ Mariia Bașotî, soție alăturatuluĭ Comis, carea spre nedejdea învieriĭ s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiĭ 1837, în 14 zil[e] a lui Ghenar, în orașul Botoșanĭ.

3. Pe altul: 487.

Supt ačastă peatră odehnești robu luĭ Dumnezeŭ Sărdaru Alecsandru Belcic, ce s'aŭ săvărșit din viață la let 1847, Fevr. 26, în vărstă de 72 anĭ.

Asupra familieĭ Racliș se pot găsi știrĭ în actele botoșănene din vol. V al *Studiilor și documentelor;* d. p., la p. 275. Ea a jucat un rol în alegerea și alcătuirea celor d'întăiŭ epitropiĭ ale orașuluĭ.

VII. Biserica Treĭ-Ierarhĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 488.

Ačastă sfîntă beseri[că] din noŭ s'aŭ făcut de Constantin Gheorghiu cu puterea luĭ Dumnezeŭ și agiutoriul creștinilor

www.dacoromanica.ro

la let 1789, Maĭ 6, și la 1833, April, din noŭ s'aŭ zidit clopotnița i înnălțarea ziduluĭ besericiĭ, prin osărdiea epitropilor Hariton Gheorghiu i Vasăli Ioanu, cu agiutoriul hristienilor, și săvărșătă de maĭ în urmă epitropĭ Neculaĭ Apostolu Placa i iconomul Gheorghi Buzneanul; 1837, Săpt[em]v[rie] 20 zîle: hramul esti Sfinți Treĭ Ierarhĭ.

VIII. Biserica Dumineca-Mare.

489. 1. Pe ușa de fier de la intrare:

1838. V. S. I. O.

2. Pomelnicul începe cu Mitropolitul Veniamin.

IX. Sf. Ilie.

490. 1. Pe clopotniță:

Ačastă clopotniță s'aŭ făcut prin silința epitropilor Chiriac staroste, Ștefan Patatu, Gheorghi Paiŭ, ereĭ Costandin, cu cheltuiala dumilor sali i a toată brasla blanarilor și altor frați ctitor[ĭ], cari aŭ făcut ăgutor; 1809, Iuli 20.

491. 2. Inscripțiĭ din 1809 și 1812, pe icoane.

X. Sf. Nicolae.

492. 1. Pe ușa de intrare:

Ačastă sfăntă biserica, ce să prăznuește hramul sfăntuluĭ ierarhŭ Nicolae, întăĭ fiind de lemnu, făcut[ă] de unul Sandu Borcilă i Dimitraș, și acmu s' aŭ prifăcut cu ăgutoru luĭ D[u]mnezeŭ, prin mila pravoslavnicilor creștin[ĭ], de piiatră, în vreme stăpăniri mareluĭ Înpărat Alexandru Pavlovič, a tot[i] Rosiĭ, la ani de la Hs. 1808, Maĭ 11. Dimitri [Hr]iste.

www.dacoromanica.ro

2. Pe o piatră de mormînt: 493.

1839, Octomvri. Înaintea aceștiĭ pietri odihnesc robiĭ luĭ D[u]mnezeŭ Grigorie Borcea și sora d. Parascheva și fieĭ d., Gheorghie Borcea, Grigorie, Elena, Anastasie, Anna, Marie, cari spre științi s'aŭ pus în zid ačastă peatră, și de-asupra eĭ icoana Maiciĭ D[o]mnuluĭ cu răstignirea, spre večnica pomenirea celor di veac adormiț a tot neamul lor.

3. Pe alta, în față, pomenirea familieĭ luĭ Vasilie Cerbu; 1857, 16 Novembre. 494.

4. Pe o cruce de argint: 495.

Iosafa, 1772. Ačasta cruce este a iconomuluĭ Ilie ot Sft. Necolaĭ; 1821.

5. Pe părețele bisericiĭ la altar, scrijălat: 496.

1808. Ioan ereĭ, Ecaterena, Vasilie preot: s'aŭ făcut ačastă biserică pri[n] ostenelă, cu milosteni[ĭ]; Maĭ 30.

Cruce cu: «Is. Hs. nicà».

6. Pe clopotniță (cît se poate ceti de jos): 497.

Ačastă clopotniță a bisericiĭ Sf[ă]nt[uluĭ] Nicolaĭ s'aŭ făcut prin ağutor[ul] și miluire pravoslavnicilor hristieanĭ și prin silința slujitorilor sf[i]n[teĭ] biericĭ, dum[nea]lor... în zidirea... din noŭ... și... 1822 (?).

XI. Biserica Roset.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 498.

Vezĭ dum[nea]ta, o cetitoriule, că ačasta sfăntă și d[u]mnezeească beserecă ce să numește și să prăznuește hramul Întămpinăriĭ D[o]mnuluĭ H[risto]s și al Sfinților Împărați Costantin și Elenna, este din temelie lucrată prin osărdie și cheltueala d[umi]sale Spatar[ul] Costachi Roset i soția d[umi]sale Mariea născută Gheuca, ca să le fie spre večnica pomenire; let 1826, Iulii 15.

www.dacoromanica.ro

499. 2. Pe mormîntul, lîngă biserică, supt un monument, al feteĭ luĭ Roset, — inscripție românească, grecească, franțuzească și nemțească. Daŭ, pentru curiositatea eĭ, pe cea din urmă:

Marie, fille du Vornic Rossety de Botochany, décédée le 15 juin 1846. | Marie Rossety, tendre comme une rose, | De sa vie comtait douze sereins printemps. | Son ame est dans les cieux, son corps ici repose. | Au milieu des soupirs, des pleurs de ses parents.

500. 3. Pe niște căsuțe lîngă biserică:

Ačastă școală s'aŭ făcut în ograda s. bisăricĭ cu hramul Stratenie de Marele-Vornicu Costachi Rosăt, spre învățătura di psaltichie, grecești și moldovenești, a copiilor săracĭ; ci s'aŭ început la anul 1831, Septevri 1, spre învățătura lor, în vecĭ.

XII. Bisericile armenești [1].

501. 1. De-asupra ușiĭ de intrare pentru femeĭ:

* S'a clădit acest pridvor pe vremea luĭ Hagi-Oxendi, cu cheltuiala poporenilor din Botoșanĭ, la leatul armenesc 1232 [1782].

502. 2. De-asupra ușiĭ de intrare peutru bărbațĭ:

* Biserica Sf. Marĭĭ, care fusese clădită cu vre-o 300 de anĭ în urmă, acum, cu atotputernicia luĭ Dumnezeŭ, s'a înnoit, lăsîndu-se [totuși] zidurile cele vechĭ [și adăugindu-se] cu turn și clopotniță, cu cheltuiala poporenilor din Botoșanĭ, cu sîrguința cea mare a dumisale Ștefan Goilav, la 1826, Iunie 21.

[1] Am avut înnaintea mea buna traducere pe care a binevoit să mi-o dea d. Iacobeanu, profesor de limba francesă la liceul din Botoșanĭ. — O steluță arată care sînt inscripțiile de la biserica Sf. Marĭĭ. Celelalte se găsesc pe părețiĭ și în cimitirul bisericiĭ Sf. Treimĭ.

www.dacoromanica.ro

3. Pe părețele d'innăuntru, spre miazăzi: 503.

Această biserică s'a clădit din temelie în orașul Botoșanĭ întru numele Sf. Treimĭ, cu cheltuiala luĭ Hagi Anton, fiul luĭ Oxenti Leon, pe vremea mareluĭ-patriarch chir Luca, catolicosul tuturor Armenilor, cu osteneala și stăruința preotuluĭ Melcon Trețu Buzatov din Roman, ca să fie această biserică pomenire pentru șepte rînduri de oamenĭ din neamul săŭ; 1795, Septemvrie 1.

4. De-asupra ușiĭ de intrare pentru femeĭ: 504.

1832, Maiŭ în 16. S'a înnoit această biserică a Sf. Treimĭ prin sîrguincioasa osteneală a dumisale Ștefan David Goilav, cu ajutorul poporenilor armenĭ din acest oraș, întru pomenirea viilor și a morților, și iarășĭ cu ajutorul plin de de sîrguință al dumisale Andrieș Focșeneanu și al dumisale Andronic Zadigheanu; Botoșanĭ.

5. Pe ușa clopotniței, leatul: 1816. 505.

6. Inscripția clopotelor, așezata prea sus, nu s'a putut ceti.

În cimitire, pe morminte: 506.

7. David. Mormîntul luĭ David Goilav, fiul luĭ Luca Goilav, om virtuos și iubitor de bine. A trecut către Domnul cînd avea 60 de anĭ, în luna luĭ Aprilie. — Maria. Mormîntul acesta e al Marieĭ, soția luĭ David Goilav. Era fiica luĭ Ștefan, fiŭ al preotuluĭ Zadig: a răposat la 16 Dechemvrie. — El are treĭ fecioriĭ: numele celuĭ d'intăiŭ, Luca, al celuĭ de al doilea, Ștefan, prin a căruia stăruință s'a dres biserica Sfinteĭ Marĭ, și numele celuĭ de al treilea, Cristea; 1826, Iunie 21, Botoșanĭ.

Pentru Goilavĭ, v. documentele d-luĭ Grigore Goilav, în *Studiĭ și documente,* VI. Cu privire la David, sînt acolo destul de multe.

8. Acesta e mormîntul odihneĭ preotuluĭ Iacov Șahanian, 507.
din Rusciuc, care a trecut către Domnul la anul 1798,

www.dacoromanica.ro

Ianuarie 8. — Supt această piatră doarme Khudret, preoteasa preotuluĭ Iacov Șahanian; 1797, Dechemvrie în 16.

508. 9. Sahag Șahanian. — Odihna trupuluĭ scump al ciustituluĭ Șahanian, care și-a închinat toată viața întru fala neamuluĭ. Ci voĭ cari întîmplător treceți pe lîngă mormîntul acesta, să ziceți: Dumnezeŭ să-l ierte; 1837, Martie 2. — Asemenea cu el, și soția sa, Hripsima, care viața întreagă și-a petrecut-o cu cuviință și în liniște și, împlinindu-i-se veacul, și-a căpătat în moarte odihna.

509. 10. Acesta este mormîntul luĭ Hariton Aghababian, venit din părțile Răsărituluĭ, fiul luĭ Ioan; care s'a săvîrșit din viață la anul 1247 [1797], Ianuarie 23, în orașul Botoșanĭ.

510. 11. Această cruce [s'a pus] de către Hutlubeĭ Lebădă, pentru sufletul frăține-săŭ Hariton, la [anul] 1712, Avgust 20 [1].

511. 12. Dumnealuĭ Boghos Iacubenț. O deșartă slava acesteĭ vieți, care ca o umbră piere d'innaintea ochilor! [Iată] Boghos Aga, slava țerĭĭ sale, cel maĭ vestit din neamul Iacubenților, cunoscut la toate popoarele; care în vrîstă de 44 de anĭ, în ziua de Paștĭ, a plecat către viața veșnică. Deși moartea i-a pus stăpînire pe trup, ci numele luĭ cel bun a rămas fără de moarte; 1828, Martie 25.

512. 13. În mormîntul acesta este acoperit cumintele, alesul și vrednicul de cinste Nicolae, din vița Trancu, care prin bunătatea-ĭ era fala neamuluĭ săŭ; ci a plecat de aicĭ fără [să lase] moștenitorĭ pe pămînt; 1804, Fevruarie 20. Lîngă dînsul zace soția luĭ cea bună, Hagica Varteni, cu scump nume, care, avînd dragoste și milă pentru săracĭ, a trecut la doritul eĭ [lăcaș]; 1837, Avgust 17. Ci amîndoĭ aceștia

[1] Pentru Lebădă Armanul», v. *Studiĭ și doc.*, VII, p. 131, no. 43.

www.dacoromanica.ro

se roagă către voĭ să spuneți un Tatăl Nostru pentru iertarea [sufletelor] lor.

* 14. Sahag. Maria. — În acest strîmt și îngust mormînt doarme un om de frunte, Sahag Bolfosul, vestit negustor, de neam bun și făcător de bine și totdeauna săracilor ajutător. Catapiteazma acesteĭ biserică el a înnoit-o toată, frumos. Domnul să-ĭ răsplătească sufletul, în altarul Ceruluĭ. La vrîsta de 79 de anĭ, i-a venit sfîrșitul vieții. În anul de la Mîntuire 1830, Iulie în 15. — Lîngă mormîntul luĭ este înmormîntată soția-ĭ Maria, femeie vrednică, lăudată, cununa bărbatuluĭ eĭ și care și-a crescut bine copiiĭ și a îngrijit de fetele eĭ și i-a povățuit bine pe toți. La 16 anĭ s'a cununat cu Sahag Bolfosul, [iar] la — anĭ i s'a întîmplat sfîrșitul vieții. Anul de la Mîntuire 1841, Septemvrie 8. 513.

* 15. Mormîntul Khatuneĭ. Trecătorule, [iată] Khatuna, suflet bun, soția luĭ Moise din Erzerum, fata luĭ Măgîrdum din părțile Răsărituluĭ, și care a trecut din această viață în cea de vecĭ la anul de la Mîntuire 1799, Dechemvrie 10, în Botoșanĭ. 514.

* 16. Acest mormînt e al drept-credinciosuluĭ Cristea Bolfosul, feciorul dumisale Ioan, negustor împărătesc[1], înțelept și blînd, de neam bun, pururea-milostiv săracilor; care a trecut din această viață la anul de la Mîntuire 1802, Maiŭ în 25. El roagă pe trecătorĭ să spuie un Tatăl Nostru pentru el. 515.

* 17. Venit-am de la Tatăl și am intrat în lume; iarăși las lumea și merg către Tatăl. Aicĭ este trupul unuĭ sfințit slujbaș ce aŭ fost al Domnuluĭ Isus, preotul Avedis, ce i s'aŭ zis Barhudar, născut în orașul Smiluluĭ (Ismail). A 516.

[1] «Negustor împărătesc» e negustor în slujba Sultanuluĭ, *gealep*.

www.dacoromanica.ro

trăit viață curată și desăvîrșită, și a venit apoĭ la Botoșanĭ, unde i s'a întîmplat sfîrșitul vieții, trecînd de aicĭ la viața de vecĭ; anul 1814, Fevruarie 14.

517. * 18. Acesta este mormîntul de odihnă al luĭ Hagi Lusig Maximovicĭ, care a trecut din această lume. Ci el cere de la voĭ ceĭ ce treceți pe lîngă acest mormînt [să spuneți]: «Dumnezeŭ să-l ierte»; anul de la Mîntuire 1812, Fevruarie 9.

518. * 19. Mormîntul luĭ Hagi Mihail. Acest mormînt de odihnă este al bunuluĭ suflet Hagi Mihail, fiul negustoruluĭ Marcar, din Ținutul Păstuniculuĭ [în Armenia]; care a trecut din această viață la cea de vecĭ, cînd era leatul armenesc 1240 [1790], Ianuarie 14, în Botoșanĭ.

519. * 20. Mormîntul Elisaveteĭ. Acest mormînt de odihnă este al dumneaeĭ Elisaveta, soția luĭ Hagi Mihail, fiul răposatuluĭ Zadur; care a trecut din această viață la cea de vecĭ, cînd era leatul armenesc 1237 [1787], Martie 8, în Botoșanĭ.

520. * 21. [Această] piatră [s'a] pus pe mormîntul luĭ Iacov, fiul luĭ Hagi Oxindie epitropul bisericiĭ din orășelul Botoșanĭ, din țerișoara Buhdan [Moldova]. Acesta era virtuos în purtărĭ. A săvîrșit viața lumiĭ [și] a trecut, după porunca Domnuluĭ, la leatul armenesc 1225 [1775], Octomvrie în 2.

521. * 22. Acesta este mormîntul drept-credinciosuluĭ Garabet, fiul dumisale Manug din orașul Rusciuc. Aicĭ a fost coborît în mormînt și se odihnește supt țărîna aceasta: Voĭ cari vă întîmplați a trece pe lîngă acest mormînt, rugați-vă din toată inima pentru el; leat armenesc 1230 [1780], Septemvrie în 13.

522. * 23. Mormîntul Saricăĭ. Jupăneasa Sarica, ce zace aicea

www.dacoromanica.ro

era fată a luĭ Boghos din Ținutul Păstuniculuĭ [Armenia]; bărbatul eĭ cel de-al doilea a fost Hagi Ovanes. Răposata se îndeletnicia cu binele și de faptele bune nu se depărta. A răposat la 1799, Maiŭ în 3.

24. Marta. M'aŭ coborît în acest mormînt, și în această 523.
groapă dorm eŭ, jupăneasa Marta, cea blîndă, vestită, soția luĭ Boghos Lelenț, care era din Ținutul Păstuniculuĭ și fată a luĭ Șișman Bedros, ce a fost din Smil (Ismail). Cînd va suna trîmbița cea mare, voiŭ fi gata spre lăcaș. Leatul 1782, Septemvrie în 10.

* 25. Copil născut din lut, prunc nevinovat, aicĭ zace cu 524.
trupul, în acest mormînt strîmt. Neamuluĭ săŭ multă jălanie i-a lăsat și mult suspin din inimă în acest loc de jale. Era fiul dumisale Cristea Balasan, iubit al părinților săĭ, frumosul Garabet. Viața-ĭ de la Dumnezeŭ a apus; la pruncĭĭ din cerurĭ a zburat cu sufletul. Vrednic s'a arătat ca aceĭ ce vor ceti să cînte pentru dînsul: «Doamne miluiește-l». Leatul de la mîntuire 1807.

* 26. Cel ce zace în acest mormînt, David cu numele, în- 525.
țelept în cuvinte, fiŭ al luĭ Hagi Grigore Caracaș, din neam bun, de la Rusciuc, împodobit cu harurĭ fără de samăn, frumos la față ca un trandafir, la treĭsprezece anĭ a lăsat părinților săĭ jale înnainte de vreme: leatul de la Mîntuire 1821, Dechemvrie în 20.

* 27. În acest mormînt strîmt și îngust zace trupul drept- 526.
credincioaseĭ feteĭ luĭ Iodia Trancu și soția bună a luĭ Hagi Garabet Aburel, cea plină de duioșia părintească. Împlinind vrîsta de 70 de anĭ, s'a săvîrșit din această lume; 1832, Avgust în 15.

* 28. Mormîntul acesta este al luĭ Manug, fiul bătrînuluĭ, 527.
mareluĭ și lăudatuluĭ negustor Cristea Nemțeanu. Săvîr-

www.dacoromanica.ro

șirea luĭ din această viață [a fost] la anul de la Mîntuitorul nostru 1799, Dechemvrie în 11. [Și] roagă pe ceĭ ce se vor întîmpla a trece, să zică pentru dînsul din toată inima: Dumnezeŭ să-l ierte.

528. * 29. Acesta e mormîntul de odihnă al luĭ Hariton fiul luĭ Manug, negustor din Botoșanĭ. A încetat din viață la leatul armenesc 1241 și de la Mîntuire 1792, Octomvrie în 7.

529. * 30. Voĭ cari treceți pe lîngă acest mormînt, gîndiți-vă la mine. Ce folos e să dobîndim cele de aicĭ, dacă ne pierdem sufletul în deșert! De la mine luați pildă de suferință, căcĭ nu s'a maĭ găsit nenorocit ca mine, Nicolae Robovicĭ, [cu adevărat] rob, ce am rămas fără mîngîiere. Cu harul Domnului Dumnezeŭ, binecuvintează pe fiul mieŭ. Vă rog să ziceți: «Dumnezeŭ să-l ierte», ca să primiți buna răsplată. 1831, Aprilie în 6.

530. 31. Într'acest mormînt zace trupul luĭ Ștefan Mîrzic, căruia i s'a zis și Tenghian, de loc din Ținutul Păstuniculuĭ, negustor din Botoșanĭ, om bun la suflet și dreptcredincios, epitrop al bisericiĭ, părinte de fiĭ bunĭ. A lăsat urmașĭ din neamul săŭ. Ajungînd la vrîsta de 50 de anĭ, l-a ajuns chemare la sorocul morțiĭ. Sfîrșindu-se după o viață scurtă, a lăsat casa sa în multă jale. Voĭ ceĭ ce vă întîmplați a trece pe lîngă acest mormînt, rugați-vă pentru cela ce doarme aicĭ, zicînd un Tatăl Nostru pentru ca Dumnezeŭ să ierte sufletul luĭ.

531. 32. Ștefan Balasan, negustor de bun neam, cinstit epitrop al bisericiĭ Sf. Treimĭ. Viță aleasă, fală a neamuluĭ săŭ, cunună, după numele săŭ, de fapte vrednice de laudă. Acesta pe ceĭ maĭ mulți dintre ceĭ virtuoșĭ i-a întrecut. În floarea vieții, la 58 de anĭ, lăcașul viețuiriĭ sale și l-a mutat la cer. Lasînd tot neamul săŭ în jale, se depărtează de lumea aceasta și se închide aicĭ. Ci voĭ ceĭ ce vă în-

www.dacoromanica.ro

tîmplați a trece pe lîngă acest mormînt, rugați sînteți de-a pururea a pomeni către Domnul sufletul luĭ viŭ. Anul de la Mîntuire 1832, în Botoșanĭ.

33. Aicĭ este înmormîntat Hacig Ciumiș și soția luĭ Hopisa și fiul lor Ștefan, a căror amintire se cinstește de către fiul lor cel maĭ mare, Ohan, cu această cruce: 1827. 532.

* 34. Avedic. Flora. Mormîntul de odihnă al cinstitului Avedic Sahag Bolfosul și al soției sale Flora. Pe cînd ca un chedru frumos, cu o deosebită frumuseță, mă împodobiam, rea și amară durere a rupt frîul vieții mele. Vaĭ! Oare cîte lacrimĭ și cîte durerĭ, cîte adîncurĭ ale inimiĭ la iubiții meĭ toți nu se vor deschide! Însă cine a știut, cine a putut să se ferească de umbra morții: căcĭ, bătrîn saŭ tînăr, ea n'a ales, ci de o potrivă cu sulița eĭ i-a străpuns. Anul de la Mîntuire 1831, Iunie în 15. Dar oare mie de acum înnainte, mi se va îndulci viața pe această lume? Căcĭ ce poate fi maĭ amar decît a trăi fără tine? Eraĭ pentru sufletul mieŭ floare de desfătare, nevestejită; ci, părăsindu-mă, te-aĭ depărtat; dar nu va trece mult, și vin și eŭ. Las să ne bocească într'o gură părinții noștri iubiți, cum și drăguții noștri copilași, pe cari-ĭ lăsăm în jale. 1831, Iunie 16. 533.

* 35. Mormîntul băiatuluĭ Sahag Bolfosul, care a răposat în vrîstă de 12 anĭ. O vrîstă ce abia înfloriaĭ, drăguțule Sahag, de ce, închis supt pămînt, zacĭ singurel în tăcere? Nu-ți vezĭ părinții? Numaĭ în plînsete și bocete, eĭ strigă: «ce nenorocire», și adaugă «vaĭ unde mi-ĭ copilașul». Tu veĭ fi zicînd însă: «Găsit-am odihna scumpă a vieții, ci să nu plîngă cu durere duioșiĭ meĭ părinți cu lacrimĭ». 1831, Iunie 15, în Botoșanĭ. 534.

* 36. Veniiŭ, vazuiŭ, lăsăiŭ, m'am dus. Jupăneasa Ana, născută în Camenița, fiica luĭ Grigore de Bohdanowicz, și 535.

www.dacoromanica.ro

soția luĭ Valerian Misir. Pe tine, Doamne Dumnezeule, în vecĭ țărîna mormîntuluĭ mieŭ te binecuvintează, căcĭ pe această lume mi-aĭ lăsat un întreg neam iubit: pe soțul mieŭ Valerian Misir și copiiĭ ceĭ născuțĭ din trupul mieŭ. Cu plînsul lor mult m'aŭ plîns și în acest mormînt m'aŭ acoperit. Dăruiește-li, Doamne, viață lungă, ca neîncetat să mă pomenească. 1840, Dechemvrie în 15, Botoșanĭ. Adu-țĭ aminte de mine, Doamne, cînd veĭ veni întru Împărăția ta.

XIII. Biserica din Stănceștĭ (lîngă Botoșanĭ).

536. De-asupra ușiĭ de intrare:

Anul 1837 de la Nașterea Domnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s s'aŭ făcut acest sfănt lăcaș cu toată cheltuiala Mareluĭ-Vornic di Țara-di-gos Alixandru Calimah, avănd epistat pi Polcovnicu Ilie Dobraniș și lucrătorĭ cu mănile pi lăcuitorĭ acestuĭ sat Stănceștiĭ, și anumi, după neam, Chisăliță, Chibăceni, Cerceleni, Țărăneni, Tălăbeni, Speneni, Cĭubotăreni, Cunteni, Morăreni, Bombeni.

www.dacoromanica.ro

VI.

ORAȘUL BUCUREȘTĬ.

www.dacoromanica.ro

LXXXIII.

Mitropolia.

1. Inscripția veche, săpată, din afară nu maĭ este astăzĭ. Ea a fost înlocuită printr'o alta grecească, aurită, cu literele întortochiate, care pomenește în cuvinte pretențioase numai pe sfinții patronĭ Constantin și Elena. Ea poartă data de 1793, și a fost decĭ pusă de Mitropolitul Filaret al II-lea în cursul păstorieĭ sale foarte scurte *(Ist. literaturiĭ romîne în secolul al XVIII-lea,* pp. 370-1). 537.

2. Inscripția zugrăvită pe din lăuntru a fost acoperită de cafasul ce s'a făcut pentru cor.

3. Chipurile ctitorilor sînt prinse în parte de acelașĭ cafas. Se văd însă Domnul, Doamna și fetița lor.

4. De-asupra pridvoruluĭ, noŭ, din față: 538.

Învălitu-s'aŭ aceasta beserică den noŭ, tencuindu-se afară peste tot, înfrumsețăndu-să și în lăuntru cu icoane și altele ce se văd, de prea-sfin[ți]tul Mitropolit chir Dosiftie, întru a doa Do[m]nie a Măriiĭ Sale Io Alexandru Moruz Vvd., Iulie 28, 7307 [1799].

Dosofteĭ Filitis a fost urmașul direct al luĭ Filaret. Lucrările începute de acesta la Mitropolie aŭ fost decĭ continuate de dînsul și duse la capăt.

5. Pe clopotnița de la intrare (partea d'innăuntru): 539.

Ačastă clopotniță iaste zidită și rădicată iaste de luminatul și blagocestivul Domnul Io Constantin Brăncoveanu Băsărabŭ, la anul de la Nașterea Spăsitoruluĭ H[risto]s

www.dacoromanica.ro

1698, mța Septe[m]vrie 24 de zile, cănd și al noaolea an al oblăduiriĭ și stăpănii sale era.

În acelașĭ an Brîncoveanu a făcut biserica din Făgăraș, Sf. Nicolae din Galata, biserica din Ismail și chiliile hanuluĭ Sf. Gheorghe din Bucureștĭ (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 345-6).

540. 6. Pe o piatră de mormînt convexă, prinsă astăzĭ într'un stîlp ridicat de Mitropolitul Calinic Miclescu:

Răposat-aŭ în Domnu preasfințitul Mitropolit chir Theodosie la anul 7216 [1708], Ghen. 27 de zile, la al 87 p[1] [= și jumătate] de anĭ a vieții sale, în zilele pre[a]-luminatuluĭ Domnŭ Io Costandinŭ [Băsărab] Voevod, păstorindu turma luĭ Hs. anĭ 39 și 9 lunĭ, și s'aŭ îngropat aice: 1708.

[Jos:] Răposat-aŭ în Domnul prea-sfințitul Mitropolit chiru Stefan; Sep. 23, 7247 [1738].

[Sus:] .... Neofitŭ.... arhierarhi.... Anastase [restul neînțeles].

Celelalte știrĭ asupra dateĭ morțiĭ luĭ Teodosie se potrivésc cu aceasta (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 422). Socoteala păstorieĭ luĭ se face fără a se ține samă de timpul cît l-a înlocuit Varlaam (v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. CLXVIII, nota 1). Mitropolitul Ștefan a păstorit după Daniil până la 1738.

Ucenic al luĭ Ștefan I-iŭ, Teodosie a avut, la rîndul săŭ, ca ucenic pe acest al doilea Ștefan.

541. 7. În biserică, la stînga, pe mormîntul din față:

Cenușa veche strămoșească
Dator[i] sînt fii s'o cinstească.
Această sf[ă]ntă datorie
Plătind-o și eŭ [cu] cucerie,
La acest mormînt vechiŭ și părintesc,
Cum ș'a soți mele și frățesc,
Pentr'aceasta aicĭ am așăzat
Și numele lor jos am însemnat.
1836, Iulie 1.

www.dacoromanica.ro

Marele-Logofăt Bunea, cu soția sa Grăjdana, Marele-Vornic Vlaicul, Marele-Vornic Grigore, Marele-Clucer Petru cu soți[a] sa Cheajna, Marele-Vornic Manu și cu soția sa Maria și cu fii-săŭ Ioanu, i Marele-Clucer Șărban și colonelul rosesc Costantino; Roxandra născută Ghica, soția Vorniculuĭ Scarlat Grădișteanu, carele să află în viață, Efrosina născută Roset, soția Mareluĭ-Vistier și Cavaler Grigorie Grădișteanul, [a]șăzătoriul pet[r]i, — toț aceștia Grădișteni.

Grigore Grădișteanu, care a pus această piatră pe mormîntul celor din neamul săŭ, a fost ispravnic de Ilfov în 1825 (Hurmuzaki, X, pp. LXXIII, 323), după ce stătuse o bucată de vreme la Brașov, în vremea tulburărilor de la 1821. Scarlat, fost Agă al luĭ Tudor Vladimirescu, ajunse, în Domnia luĭ Grigore Ghica, Vornic al treilea *(ibid.,* p. 171, no. CCXXXII; p. 194, no. CCLXIV): el era, cum se vede, rudă cu Domnul. Bunea I-iŭ a fost Vistier în jumătatea d'intăiŭ a secoluluĭ al XVII-lea. Vîlcul (nu Vlaicul, ca în inscripție) și Grigore sînt fiiĭ săĭ. Văduva luĭ Petru Grădișteanu a luat pe Pîrvu Cîmpineanu, în veacul al XVIII-lea *(Genealogia Cantacuzinilor*, p. 108). Banul Manu de pe vremea luĭ Mihnea-cel-Răŭ trebuie să fi fost înrudit prin femeĭ cu Grădișteniĭ *(Studiĭ și doc.,* V, pp. 122-3, no. 30). Cf. *ibid.*, pp. 633-4.

8. Pe alt mormînt, în fund: 512.

La lt. 7000 [1492] zidindu-să, de către răposatul Vel Dvornec Nedelcu Bălăceanu și jupăneasa Anca, sf[ă]nta biserică Sf[ă]ntul Gheorghie Vechĭ, care după vreme fiind Mitropolie a țări, și, ca niște ctitorĭ ce era, ș'aŭ făcut și îngropăčunea acolo, dar maĭ pă urmă, mutîndu-să cathedra Mitropolii unde acum să află, urmă și clironomi, ca niște ctitorĭ aĭ Mitropolii țări, a-ș muta și îngropăciunea la sf[ă]nta Mitropolie, dovedindu-se ačasta din piatra ce s'aŭ găsit pusă pă mormănt de la lt. 7149 [1640-1], unde să arată scrise acestea: «Subt ačastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ jupan Pătrașcu Vel Sulger, sin răposatu Barbul Postelnicul Bălăceanu, nepotul răposatuluĭ

www.dacoromanica.ro

Vel Dvornic Loloescu; pristăvitu-s'aŭ în zilile Domnu[luĭ] Ioan Antonie Vvd.». Iar, lt. 7239 [1730-1], s'aŭ maĭ scris și alț răposaț, adecă: Drăghič Bălăceanu Vel Postelnec, sin Pătrașcu Bălăceanu, și răposatu biv Vel Stolnic Costandin Bălăcean[u]. Care aceia piatră, din multa vreme fiind șterse multe din slove, spre pomenirea maĭ sus pomeniților strămoș aĭ meĭ am preînnoit-o eŭ, robul luĭ Dumnezeŭ Costandin Bălăceanu biv Vel Ban, acum, lt. 7339 [1830-1], peste 190 de anĭ.

Asupra bătrînuluĭ Ban Bălăceanu se pot afla foarte multe lămuriri în vol. X din colecția Hurmuzaki. Barbu Postelnicul Bălăceanu era văr cu vestitul Agă Constantin, dușmanul luĭ Brîncoveanu *(Studiĭ și doc.*, III, p. 27-8). Loloescu Vornicul e fratele luĭ Badea Bălăceanu (v. memoriul mieŭ *Cronicele muntene*, pp. 87-8). Constantin, care trăia în 1750, era nepotul luĭ Drăghicĭ *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 495-6, No. 65; cf. pp. 712-3). Nedelcu de la început e fabulos: familia-l punea pe vremea luĭ Mircea cel d'intăiŭ (Hasdeŭ, *Magnum Etymologicum*, pp. 2983-4). Nu e identificabil cu Nedelcu Vornicul de supt Mirceștĭ (Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 189).

543. 9. Pe o cruce:

Robul tău Gheorghie Miclescu, 1829.

A fost adusă de sigur de Mitropolitul Calinic Miclescu.

544. 10. Pe alta:

Mitrofan ieromonah, mănăstirea Bisericanĭ.

E, de sigur, de aceiașĭ proveniență.

545 11. La paraclis, pe partea din lăuntrul ușiĭ de intrare:

Μολδαβίης, Βλαχίης τε κλειτῶν ἡγεμονιῶν
Νικόλεως ἔρνος τῶν τε παλαιγενέων
Δήνεϊ ὀρθῶν θεοφροσύνῃ γε ἀνάσσων,
Πίοσιν ἐν πεδίοις ἱπποβότου Βλαχίης
Εἰς δόξαν τε Θεοῦ μεγάλοιο ἑωντ᾽ ἐριήρων
Σπλάγχνων μνημόσυνον, ᾽δειματο τ[ὸν]δε νεών:
Κεῖνα γὰρ ἱρὴ Μ[ητ]ρόπολις πρὸς ἔγερσιν ὀρεύει

www.dacoromanica.ro

Σαρκὸς πηλογόνων γῇ κατεδηδομένης,
Νηῶνθ' οὓς νεοπήκτους ἤγειρ' ὑψιθεμέθλων.
Φράζεο ἀτρεκέως τὸν ῥὰ ἔλαττον' ἐμέν'.
Γέντο δὲ ἔργα τάδε σκοπίηι ἱρὴν Δανιήλου,
Φρουροῦντος δ' ἀγαθὸν ἀρχιερῆος ἄγαν,
Ἔτει Θεογονίας ᾳψκγ'. Δημήτριος Γ. Νοταρασήδον.

Adecă (dacă se pot traduce astfel de caricaturĭ antice, cu cuvinte vechĭ eroice, răŭ înțelese):

«Nicolae, mlădiță a stăpînitorilor celor drepți în cuget și înțelepciune, aĭ vestitelor Domniĭ ale Moldoveĭ și Țerii-Românești, în cîmpiile grase ale Țerii-Românești de-caĭ-hrănitoare, spre mărirea luĭ Dumnezeŭ celuĭ mare și ca amintire a sufletuluĭ săŭ rîvnitor, a întemeiat această biserică. Căcĭ această sfîntă Mitropolie aț̦îț̦ă spre mîntuirea cărniĭ ce s'a dat celor făcuț̦ĭ din lut pe pămînt. Iar pentru bisericile pe care cu temeliĭ adîncĭ din noŭ le-a clădit, întreabă-mă doar pe mine cel umilit. Ci lucrările acestea s'aŭ învrednicit de sfînta supraveghere a luĭ Daniil, arhiereul cel ce păzește strașnic ceia ce e bine. În anul de la Nașterea Domnuluĭ 1723. Dimitrie Gh. Notarà.»

Decĭ ctitorul paraclisuluĭ și de bună samă și al chiliilor în care se află acum palatul Mitropolituluĭ și cancelaria metropolitană e Nicolae Mavrocordat. Daniil a fost Mitropolitul acestuia de la 1720 înnainte (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 435). Cronica oficială a luĭ Radu Popescu vorbește (*Magazinul istoric*, IV, pp. 126-7) de sate și venitur̆ĭ nouă date Mitropolieĭ de către acest Domn, și mîntuie așa: «Atuncea s'aŭ isprăvit și paraclisul de la Mitropolie, care s'aŭ făcut iar cu cheltuiala și cu mila Mărieĭ Sale». O scrisoare a luĭ Daniil cerînd niște cărț̦ĭ de slujbă și materialul tipografieĭ domnești ce se afla dusă la Făgăraș după căderea luĭ Brîncoveanu, saŭ în timpul războiuluĭ, în *Socotelile Brașovuluĭ*, p. 157. Poetul care a făcut inscripția e Dimitrie Gheorgulis Notaras, în privința căruia se daŭ lămuriri în *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 45 nota 2, p. 54. El scrie versuri și pentru tratatul de filosofie al Domnuluĭ.

12. Chipurile ctitorilor daŭ pe Domn, în haină verde, cu brîŭ; pe 546.
Doamna Maria (cea d'intăiŭ) și fiul eĭ Scarlat (ginerele Brîncoveanuluĭ); pe Pulheria Ciuchi (îngropată în 1716 la Mitropolie chiar, «în rănd cu alț̦ĭ Domnĭ și Doamne ce sănt acolo îngropaț̦ĭ»; Radu Popescu,

www.dacoromanica.ro

în *Magazinul istoric*, IV, p. 43), în haină de brocard de aur cu blană, iar, dedesupt, haină încreţită, avînd la piept o bandă şi o roată de fir de aur, iar, în cap, coroană; lîngă dînsa staŭ încă copiiĭ celeĭ de a treia Doamne, Aĭ eĭ sînt maĭ departe, lîngă Nicolae-Vodă: Constantin şi Iancul. În sfîrşit, se vede şi Doamna Smaranda, pe păretele din fund, iar, pe cel din a dreapta uşiĭ, lîngă Pulheria, Alexandru-Vodă, născut la 12 Decembre 1720, şi Domniţa Sultana, din 1721 (căsătoria luĭ Nicolae cu Smaranda se făcu în timpul robieĭ sale din Ardeal, căcĭ se întoarse cu dînsa în Scaun). Cf. maĭ sus, p. 75 (la mănăstirea Văcăreştĭ). Se maĭ vede, tot lîngă Pulheria, şi un micuţ Ştefan Voevod (pentru ceĭ doĭ copiĭ cu acest nume ce a avut Domnul, în 1722 şi 1723, v. Radu Popescu, p. 130). O fată a luĭ Nicolae, Mărioara, soţia luĭ Ianachi Vel Cămăraşul, a fost îngropată lîngă mama eĭ, Pulheria, în Octombre 1725 *(ibid.,* p. 142). Cf. şi maĭ sus, p. 75.

547. 13. Pe o mitră:

S'aŭ făcut cu cheltuiala a bun-credinčosuluĭ Domnŭ Io Costandinŭ Basarabŭ Voevodŭ B[răncoveanu]; aniĭ de l[a] Hs. 1693.

Aceasta e decĭ mitra făcută pentru Mitropolitul Teodosie încă, şi pe care el a purtat-o.

548. 14. Pe o icoană îmbrăcată grosolan cu argint:

Παρὰ τῆς ἱερᾶς βασιλικῆς πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Μεγέλου-Σπέλτης ἐν Μπελεπονϊσις δίδοτε· ᾳ463.

Adecă:

«De la sfînta împărătească patriarhicească mănăstire a Mega-Spileuluĭ în Pelopones, s'a dat; la 1463.»

De sigur că această foarte veche icoană a fost adusă de vre unul dintre Mitropoliţiĭ grecĭ din veacul al XVIII-lea.

549. 15. Pe o cruce pe coasta dealuluĭ:

Gheneral poručnic Mihail Miloradovič, poruncitor de un trup din al armii russeştĭ dîn Valahia şi cavaler de multe cete, orînduelĭ, şi spre pomenirea a offiţerilor celor perit *(sic)* în deosibitele bătăliĭ, spre cinstea vitejiilor lor: polcovnic Isaiov, de polcul Cazacilor...,

www.dacoromanica.ro

Urmează multe alte nume. De cealaltă parte a crucii, e o inscripție rusească cu același cuprins.

Miloradovicĭ a fost numit comandant al trupelor rușești din Țara-Românească în toamna anului 1809 și a plecat în Rusia la 26 Ianuar 1810. V. Erbiceanu, *Cronicarii greci*, p. 289.

16. Pe alta, de vale : 550.

Ačastă cruce iaste rădicată în slava D[o]mnului Hs. de Costandin Brăncoveanul B[asarab], fečorul luminatului Domnŭ Io Costandin Basarab Voevod, în locul alți crucĭ ce era de lemnŭ, care era rădicată de Preda băiv Vel Vornic Brăncoveanul în pomenire pentru fiiŭ-săŭ Papa Post., părintele mai sus pomenitului Domnŭ, că într'acestaș loc aŭ perit, în zilele lui Costandin-Vod[ă] Șerban, ce aŭ fostu Domnŭ în urma lui Mateĭ-Vod[ă], când s'aŭ rădicatŭ dărăbanții asupra Domnului și a boiarilor țări, la leat 7163 [1655]; și, stricându-se crucea de lemn, s'aŭ rădicat ačastă de piatră la Iulie 20, leat 7221 [1713].

Prin urmare, omorul de la 17 Februar st. v. 1655 al boierilor de către Seimenii răsculați s'a făcut în Bucureștĭ. Dacă Papa fiul Predeĭ Brîncoveanu a fost ucis chiar în locul acesta, se vede că pe el stăteaŭ curțile domnești făcute de Constantin-Vodă, întemeietorul Mitropolieĭ (v. Cronica Țeriĭ, în *Magazinul istoric*, IV, pp. 337-8). Dinu Brîncoveanu era fiul cel mai mare al Domnului din 1713 : peste un an, pieria și el ucis la Constantinopol. Cf. și *Studiĭ și doc.*, IV, p. CCLXII.

II. Biserica Radu-Vodă.

1. De-asupra ușiĭ de intrare : 551.

Δῶρον δῶκε τῇ Τριάδι Ἀλέξανδρος ὁ παμμάκαρ ναὸν τοῦτον παλαίοθεν. Ἰωάννης αὐθέντης ἡμῶν Ῥάνδουλος Βοεβόδας λαμπρῶς ἤγειρεν ἐκ βάθρων, ἀφιέρωσεν δὲ τοῦτον εἰς μονὴν τὴν τῶν Ἰβήρων, ἐν ἔτει ⁂ζρκγ'.

Adecă :

«A dat în dar Treimiĭ Alexandru răposatul această biserică de de mult. Domnul nostru Ioan Radu Voevod strălucit a în-

www.dacoromanica.ro

nălțat-o din temelie și a închinat-o mănastirii de la Ivir, în anul 7123 [1615].»

Cf. Iuliu Scriban, în *Biserica ortodoxă*, 1901, p. 418, nota 2.

«Și aŭ făcut Alexandru-Vodă din jos de Bucureștĭ o mănăstire mare, hram Sf. Troiță», scrie Cronica Țerii *(Magazinul istoric*, IV, p. 275). Mihaĭ Postelnicul, fiul Banuluĭ Dobromir, se îngroapă în pridvorul eĭ încă din 1587 *(Studiĭ și doc.*, V, p. 438). Actul de donație e din 15 Maiŭ 1577 (*ibid.*, p. 703). În 1593 Sinan-Pașa o prefăcu în cetate saŭ *palangă* (cf. Naima, *Annals of the turkish empire*, trad. Fraser, și *Studiĭ și doc.*, V, p. 704). Radu Mihnea o făcu din noŭ, dînd-o slujbeĭ creștine. Cf. Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 107 (unde nu se înțelege însă pricina închiderii vechiĭ biserici și se dă greșit Mihnea Turcitul drept ctitor).

552. 2. În biserică, la dreapta naosuluĭ:

Ačastă piatră de pre mormăntŭ o'ŭ făcut și o'ŭ frămsețat cela ce es[te] bine činstit și de H[ristos] iubit creștin Alexandru Voevod născătoriul dumniiluĭ celuia ce s'aŭ pristăvit întru fericită credință, celuia ce aŭ fost bine cinstit și de H[risto]s iubit Domn creștin Radu Voevod, č-aŭ fost Domnŭ Țărăĭ-Rumănești și Moldoveĭ, și multe războe aŭ biruit, și iară aŭ venit de la č[i]nstita Portă s'aŭ fost al doile răndŭ Domnŭ Țărăĭ-Rumănești, și s'aŭ lăsat steagul fiusăŭ ce e maĭ sus scris, și iară se'ŭ dus de-aŭ fost Domnŭ Țărăĭ Moldoveĭ; și acolo se'ŭ pristăvit întru cetate în Hrălăŭ, în luna luĭ Ghenarie 13 zil[e], Sămbătă, și cu mare cinste l-aŭ adus trupul dumneluĭ, și l-aŭ îngrupat în luna lu Feurarie în 5 zil[e], Duminecă. Aicea zac osele dumnealuĭ. Dumnezeu-l iarte împărăție ceriuluĭ adevărat. În aniĭ 7134 [1626].

Cf. mențiunea morții în Miron Costin și în Cronica munteană (*l. c.*, p. 310); Hasdeŭ, *Cuvente den bătrănĭ*, II, p. 243. Un act din ziua morții sale, în *Studiĭ și doc.*, V, p. 15, no. 75.

553. 3. Tot acolo, maĭ departe către ușă:

прѣстави сѧ благовѣрнаго и благочстивою гспжда Елєнаа

www.dacoromanica.ro

прѣ [o latură a pietreĭ lipseşte], дємєліѡ кг, єпакта в, мца гєн. дı.

Adecă:

«A răposat bine-credincioasa şi blagocestiva Doamnă Elena, prea..., temelia 23, epacta 2, luna Ianuarie 14.»

De sigur că e o fată de Domn. În adevăr, Doamnele din familia Mirceştilor pe această vreme s'aŭ chemat Ecaterina luĭ Alexandru Mri cea, ctitorul, şi Neaga (a luĭ Mihnea, fiul acestuia). Elena ar fi decĭ maĭ probabil fata luĭ Alexandru. Acesta, îndată ce soseşte în ţară, la 1568, însoară pe boierul care i-a fost maĭ credincios, Ivaşco Golescu, cu Elena; fiul lor poartă un nume domnesc, Vlad, şi e făcut Postelnic de către Alexandru la vrîsta de doĭ anĭ, ceia ce nu am maĭ întîlnit. Cînd Ivaşcu moare, el e îngropat de Petru Şchiopul, Domnul Moldoveĭ, ruda luĭ Alexandru-Vodă, în mănăstirea domnească a Bistriţeĭ. După moartea luĭ, «Ivăşteasa» joacă un mare rol: în 1585, ea e primită cu cinste la Braşov; în 1587 ea vine iarăşĭ de două orĭ în acest oraş, împreună cu fiul eĭ. În 1588, ea se gătește să intre în Ardeal cu trabanţĭ (cf. maĭ sus, p. 40; pp. 141-6; Hurmuzaki, XI, pp. XXI, 829, 834, 836, 878). Mi se impune decĭ ipotesa că Elena a fost fata luĭ Alexandru şi că acest mormînt e al eĭ. Anul lipseşte din nenorocire, şi datările celelalte sînt prea puţin sigure ca să-l poată căuta cineva în ele.

4. Pe alta, maĭ către părete, din aceiaşĭ vreme: 554.

прѣстави с благочстивагѡ Іѡ Влад Воєвод снъ великагѡ Мнхнѣ Воєвод в лет ҂зч... [крѵг с]л[н]ц. дı, лѵ̂н. аı, дєм[є]ліє д, мсца юл. кѳ днь.

Adecă:

«A răposat blagocestivul Io Vlad Voevod, fiul mareluĭ Mihnea Voevod..., în anul 709—, [crugul] soareluĭ 14, al luniĭ 11, temelia 4, în luna luĭ Iulie 22 de zile.»

Dacă nu ni s'a păstrat data de an, nu poate fi nicĭ-o îndoială asupra numeluĭ copiluluĭ domnesc îngropat aicĭ. Vlad era un nume obişnuit în această familie drăculească. Un fiŭ al luĭ Miloş se chema tot Vlad (v. *Contribuţiunĭ la Istoria Muntenieĭ, passim).* Un Vlad era fiul Eleneĭ, fiica luĭ Alexandru-Vodă poate, cu Ivaşco Golescu. Şi un fiŭ al luĭ Petru Şchiopul s'a chemat Vlad (v. Prefaţa vol. XI din colecţia

www.dacoromanica.ro

Hurmuzaki). Dacă ar fi fost și la Muntenĭ obiceiul de a se însemna în actele Domnilor mărturia fiuluĭ lor, am ști cînd s'a născut și a murit Vlad fiul luĭ Mihnea. În 1587, Domnul avea numaĭ un fiŭ, Radu, care era în vrîstă de «ceva maĭ mult decît treĭ anĭ» și a murit și el înnainte de 1591, pe cînd fiul natural al luĭ Mihnea, Radu, ctitorul acesteĭ biserică, și fiiĭ turcĭ aĭ aceluiașĭ Mihnea aŭ dus maĭ departe neamul (v. *ibid.*, p. 78, nota 1, p. 99, nota 1). Cred că Vlad murise înnainte de această dată.

555. 5. Pe întăia piatră în partea dreaptă a bisericiĭ:

Ἐντάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ Μεγασλουτζιάρης Γεωργάκης Κανέλος, ὅστις ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐπὶ τῷ 1747 ἔτει, ις' μαρ[τιου]. Κεῖται ὁμοῦ καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μεγάλη-Παχαρνητζέσα Ἄννα, ἡ νύμφη τοῦ ῥηθέντος, σύζυγος τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Βασιλάκη Κανέλου, Μεγάλου-Παχαρνίκου, ἥτις ἐν τῷ 1757 ἔτει, 7 Ἰουλίου, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Marele-Sluger Iordachi Canelos, care și-a plătit datoria de obște în anul 1747, 16 Mart. Zace și roaba luĭ Dumnezeŭ Marea-Păhărniceasă Ana, cumnata acestuia, soția fratelui săŭ Vasilachi Canelos, Păharnicul-cel-Mare, care a plecat către Domnul în anul 1757, 7 Iulie.

556. 6. Pe alta, în același rînd:

Suptu ačastă piiatră odihnescu oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Iordache bivŭ Velŭ Cap. za Cazačŭ ot Tărgoviște, sin Dragomir Cap. Bălcescul, și s'aŭ pristăvitŭ în zilile prè-luminatului Domnu Io Nicolae Voivod, la leat 7232 [1723], Oct. den. 26.

557. 7. Idem:

Ἀλέξανδρως Μουσελήμης· 1726.

† Suptu această piatră odihnește răposatul robul luĭ Dumnezeŭ Alexsandrache Ceaușul sin Balasache Muselimul. Domne Dumnezeul tuturor, odihnește sufletul întru Înpărățiia ta cea de veač, amin. Fev. 17, leat 7234 [1726].

558. 8. Idem, în rîndul al doilea:

Su[p]tŭ ačastă piiatră odihnescu oasele robuluĭ luĭ D[u]m-

www.dacoromanica.ro

nezeŭ Preda Căcitanulŭ i jupăneasa dumnealuĭ Dumitrana, în zililea prea-luminatuluĭ D[o]mnuluĭ nostru Ion Mihaiŭ Racoviță Voevodŭ; Iul. dni 20, lt. 7250 [1742].

9. Idem: 559.

Ἐνταῦθα κεῖται ταπεινὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανολάκης τοὔνομα, ὑὸς τοῦ Κωνσταντίνου, ὑοῦ Χατζῆ Μαυριάνου, ἀνδρὸς τετιμημένου, ἐκ Ζαγορᾶς. καὶ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐλεωσμένου, ὅνπερ λαβών, ὦ Κύριε, τιμᾷ καὶ.., νέον δόσεις νὰ στερπ... θᾷ ἐν χώρᾳ τῶν δικαίων· ᾳψξε', Σεπτ. κς'.

Adecă:

«Aicĭ zace smeritul robul luĭ Dumnezeŭ Manolachi cu numele, fiul luĭ Constantin, care și el a fost fiŭ al luĭ Hagi-Maurianos, om prea-cinstit, din Zagora, și care pe mulțĭ oamenĭ i-a miluit; pe care luîndu-l, Doamne, cinstește-l și... veĭ da să... în țara dreptților; 1765, Septembre 26.»

10. Idem: 560.

Mormîntul unuĭ Ioachim din Silivria, mort la 1765; inscripție grecească.

11. Idem: 561.

1786, Ἰανουάρ. 24.

Τὰ ὀστᾶ τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Ἄννης Κιμπινάνκας, συζύγου τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Μπάνου Πάνου Φιλιππέσκου ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον κρύπτονται· ἡ δὲ ψυχὴ ἐν μακάρων χώρᾳ.

Adecă:

«Oasele roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Aneĭ Cîmpineanca, soția prea-nobiluluĭ boier Mareluĭ-Ban Pană Filipescu, sînt astrucate supt această piatră; iar sufletul este în țara fericiților.»

Pentru Pană și Anița, v. ediția mea din Constantin Căpitanul, p. XXVIII și urm. Tot acolo, p. XXXI, nota 2, această inscripție, în chip greșit.

12. Ibid.: 562.

Suptŭ ačastă piiatră odihnescu-se oasele răposatuluĭ robŭ lu Dumnezeŭ Mant[a] Fărcășanul Vel Stolnecŭ, îngropăn-

www.dacoromanica.ro

du-se în sfânta mân[ă]stere Raduluĭ-Vodă, răposând în zelele lumenatuluĭ Domn Ioan Grigorie Gheca Voevod, fiind cursul anelor leat 7242 [1743], la luna luĭ Octomvrie dni 7, scriindu-se pentru večneca pomenere.

Pentru Şerban, Mateĭ şi Răducanu Fărcăşaniĭ, v. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 117. Pentru Răducanu, şi *Doc. Cantacuzinilor*, p. 226, no. XCIV. Pentru Mateĭ scriitorul, care trăia şi în 1749, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 504-5.

563. 13. Idem:

Supt aciastă piatră odihneşte rămăşiţile mortale dumniaeĭ Marea-Logofetiasa Elisaveta Filipeasca, născută Hrisoscolio, în vărstă de aniĭ 62, răposată la anul 1852, Fevruarie 18.

1857, Martie 27.

564. 14. Pe o piatră în stînga intrăriĭ:

Suptu ačastă piiatră înfrumuseţată află-s[ă] oasele jupăneasiĭ Chiajniĭ, jupuneasa luĭ Mateiŭ V[e]l Portar, fata Raduluĭ Postelnecul Dudescul, carea prestăvitu-s'aŭ de anĭ 24; cu mare cinste şă cu multă jale s'aŭ astrucatu întru acestu sfântu lăcaşu la anul de la Zidirea Lumiĭ 7202 [1693], Septemvrie dnă 8.

Mormîntul unuĭ fiŭ al luĭ Radu Dudescu, în acest volum, pp. 113-4. Acolo şi lămuriri asupra familieĭ. Pe această fată n'o cunoştea autorul *Genealogieĭ Cantacuzinilor*. Brîncoveanu, Domnul de atuncĭ, a început cu Vergo ca Mare-Portar (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 134, 149). Acest Mateĭ pare a fi Mateĭ Ciorogîrleanu, întăiŭ Vel Sluger (*ibid.*, p. 158). Dar la 1694 acelaşĭ cronicar pomeneşte pe «Costandin Ciorogîrleanul Vel Slugeariĭ» (p. 215).

565. 15. Idem:

Ἐνταῦθα κεῖται... σβοῦ τοῦ σεπτοῦ δέμας τοῦ Καστριώτου γένους, Γεωργίου, ἐκ Καστορίας τυγχάνοντος πατρίδος: σεπτῶν γονέ[ων] ἐφύη υἱὸς εὐσεβόφρων, ὅσπερ διδαχθεὶς πᾶσαν ἐσπέραν, μάλα πόλεις πλείστας καὶ ἔ... κατοπτεύσας, ἀγχιστρόφως τε ὥστε πρὸς μέδοντας πρεσβεύσας, ἐξῆς δὲ σεμ[ν]ῶς ζήσας, ἐν τῇδε πόλει ἐν πίονι γήρει κατέστρεψε τὸν βίον· 1716.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Aicĭ zace... trupul venerabiluluĭ Gheorghe, de neam Castriotul, din ţara Castorieĭ, care s'a născut fiŭ cuminte al unor respectabilĭ părinţĭ, şi, după ce şi-a mîntuit învăţăturile, a cercetat tot Apusul, maĭ ales foarte multe oraşe, şi a îndeplinit deosebite soliĭ la stăpănitoriĭ [de acolo], iar apoĭ, trăind după cuviinţă în acest oraş, s'a strămutat din viaţă, la bătrîneţe înnaintate, în acest oraş, anul fiind 1716.»

Gheorghe Castriotul a fost maĭ întăiŭ Postelnic al luĭ Constantin Brîncoveanu. Om bogat, a făcut cea d'intăiŭ şcoală în locul său de naştere, şi a tipărit pe socoteala luĭ, la 1703, *Învăţătura dogmatică a Bisericiĭ Răsărituluĭ,* tipăritură grecească a teascurilor muntene (Bianu şi Hodoş, *Bibliografia românească veche,* I, pp. 450-1), pe care o împărţi în dar drept-credincioşilor de limba sa. V. şi *Convorbirĭ literare* pe 1903, p. 391. A fost trimes şi la 1711 în Moldova pentru a sfătui pe Ţar să încheie pacea cu Turciĭ, — lucru ce se pomeneşte de multe izvoare, arătate în *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea,* I, pp. 322-4, şi chiar de ziarul luĭ Petru-cel-Mare *(Journal de Pierre le Grand,* la anul 1711); atuncĭ era fost Mare-Comis, loc pe care-l avea încă din 1704 *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 192, no. 56). După mazilirea în 1714 a Domnuluĭ său, el a trăit ca mazil încă doĭ anĭ.

16. Idem: 566.

Aicea odihnescu-se oasele robuluĭ luĭ Dumnezăŭ... Ţarigrădean...; 7245 [1736-7].

17. Idem: 567.

Supt ačastă piiatră odihneşte robul luĭ Dumnezăŭ Log[o]fătul Preda Măr[i]şanul, şi s'aŭ prestăvit în zilele luminatuluĭ Domnuluĭ Nicolaĭ Voevod; leat 7229 [1720-1].

Dacă e un Merişanu, familia e cunoscută. Constantin Brîncoveanu a pus să se spînzure un Staico Merişanul din Bucşanĭ, care uneltia cu Moldoveniĭ împotriva tronuluĭ său. V. şi *Studiĭ şi doc.,* V, pp. 528-9, 715.

18. Idem. Se cunoaşte atît: 568.

...σεμνῆς γυναικὸς.... ενε... δέμας... σύνευνος..., νοσωχρονίᾳ δὲ κατακεῖσα, ᾤχετο.

www.dacoromanica.ro

Ar fi decĭ:

[Aicĭ zace] trupul uneĭ respectabile femeĭ, soția luĭ..., [care], ucisă de o boală îndelungată, a plecat.

569. 19. Idem:

Supt ačastă piiatră să odihnește robiĭ luĭ D[u]mnezeŭ Petre, Gherghina, 1795, Avgust 8. Să odihnește fečorul, jup[a]nŭ Todor Velico.

570. 20. Idem:

[Aicĭ să odihnește trup]ol [... soțieĭ luĭ...]eanu V[e]l Cap[i]tanu, care aŭ fostŭ fataa Agăĭ Jăpeĭ, și s'aŭ prăstăvitŭ în zilele creștinuluĭ și luminatuluĭ Domŭnu Io Constandinŭ Brâncoveanul Băsărabŭ Voevod, vă leat 7199 [1691],.Ag. 5.

571. 21. Idem:

Suptu acestă piiatră odihnescu-se oasele robilor luĭ D[u]mn[e]zeŭ Mateĭ Comăneanul V[e]l Căp[i]t[an] za Seimeanĭ și a jupăneasiĭ luĭ, Caliții, ce aŭ fostu fiică luĭ Mateĭ b[iv] V[e]l Cluč[er], carea întăia de tănără vărstă s'aŭ dat datoriia cea de obște la Iunie 23, lt. 7206 [1698]. Iar, dup[ă] ce aŭ trecut an[ĭ] —, la luna lu —, în — zil[e], s'aŭ dat și boiarinul eĭ Mateĭ Căp[i]t[anul] datoriia dup' orănduială, căt li să odihnescu oasele amăndorora aicĭ.

572. 22. În față:

Ἐνταῦθα ἀναπαύονται τὰ ὀστᾶ τοῦ μακαρίτου Μηχαὴλ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαγδαλινῆς, οἵτινες βαθεῖ γήρᾳ ἐσελάσαντες τὸ ζῆν, ἐξεμέτρησαν. Τέθαπτι δὲ καὶ ἡ αὐτῶν θυγατὴρ Κατερίνη, ζήσασα αὐτὶ ἔτη πρὸς τὸς εἴκοσι, ᾳψξη', Ἀπριλλ. κα'.

Adecă:

«Aicĭ se odihnesc oasele răposatuluĭ Mihail și ale soțieĭ luĭ Magdalina, cari, trăind până la adîncĭ bătrîneță, s'aŭ săvîrșit; s'a îngropat însă și fata lor Ecaterina, care a trăit aproape douăzecĭ de anĭ; 1768, Aprilie 21.»

www.dacoromanica.ro

23. Ibid. 573.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος Ἀμυρᾶς Μεδελνιστιάρης, σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ καὶ σύζυγος τοῦ ῥηθέντος, Μαρία, ἥτις ἀναπαύθη ἐν Κυρίῳ, [ζήσασα] ἔτη 89.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Atanasie Amiras Medelnicerul cu copiiĭ luĭ, și roaba luĭ Dumnezeŭ și soția aceluia, Maria, care a răposat întru Domnul la vrîsta de 89 de anĭ.»

Un Alexandru Amiras a scris o Cronică a Moldoveĭ și o povestire a șederiĭ luĭ Carol al XII-lea la Bender. V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla, și *Studiĭ și doc.*, IX (unde am tipărit cea de-a doua operă a luĭ; există și un tiragiŭ a parte cu titlu și prefața în italienește, Bucureștĭ, 1905).

24. Ibid. 574.

Supt ačastă piiatră odihnește oasele adormiților robilor luĭ Dumnezeŭ biv Vel Clucer Ioan Voinescul și socru-săŭ Căminar Constandin Borănescul i fiica sa Sofia, dinpreună cu bărbatul săŭ Emanoil, ale cărora suflete mutîndu-se dintr'această vremelnică viețuire aŭ mers la cea adevărată și večnică; însă Clucerul Ioan Voinescul ș'aŭ dat obștescul sfîrșit la anul 1838, Octomvrie 6, și sînt îngropate trupurile acestorŭ răposațĭ într'acest sfînt și dumnezeesc lăcaș, mănăstirea Raduluĭ-Vodă; ale cărora suflete odihnească-le prea-milostivul Dumnezeŭ în lăcașurile drepților.

25. Pe ripide: 575.

Io Nicolae A[lexandru] V[oevod] гжда его [= Doamna luĭ] Smaranda [chipurĭ de copiĭ, lîngă care e scris:] Alixandru VV., Constantin V., Ianŭcul V.

V. maĭ sus, pp. 243-4.

26. Cruce asămănătoare, de la un Mitropolit muntean (Daniil?), al 576.
căruĭ nume nu e însemnat.

www.dacoromanica.ro

577. 27. Pe o ĭcoană ĭmbrăcată cu argint:

Διὰ συνδρομῆς κὲ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου Ἰγνατίου Ῥαδουλιώτου κὲ Ἰβιρίτου, ἐκ πόλεως Ῥοεδέστου, 1812.

Adecă:

«Cu ajutorul și cheltuielile prea-cucerniculuĭ arhimandrit Ignatie de la Radu-Vodă și de la Ivir, [de loc] din orașul Rodosto, 1812.»

578. 28. Pe aceiașĭ, inscripția cea veche:

1747. Σουλτάνα δομνίτζα Νικολάου Βοεβόδα Μαυροκορδάτου.

Adecă:

«Sultana, Domnița luĭ Nicolae Voevod Mavrocordat.»

Sultana s'a născut dintr'a treia căsătorie a luĭ Nicolae Mavrocordat, cu Smaranda Doamna, al căreĭ nume și chip se văd și pe ripida de la N-rul 25. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 389. Ea s'a măritat cu Dimitrie Balașachi. V. cap. *Mihaĭ-Vodă*, No. 10.

579. 29. Pe o icoană a Sf. Treimĭ:

De dumnealuĭ biv Vel Cruceru Ioan Voinescu, înpreună cu soția sa Eleni i cu fiica dumnealor Maria; 1833, Iunie 23.

V. și No. 25.

580. 30. Pe patru sfeșnice:

Δαπάνῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Χρυσάντου καὶ συνδρομῇ τοῦ ἄρχοντος Καμμαράση Ιω: Χ: Μόσκου· ᾳψπς', Αὐγούστου α'.

Adecă:

«Cu cheltuiala archimandrituluĭ Hrisant și cu ajutorul dumisale Cămărașuluĭ Ioan Hagi-Moscu; 1786, August 1.»

31. Alte inscripțiĭ, foarte îndoielnice, pe o cădelniță și pe niște paftale, în Musceleanu, pp. 72-4.

32. Pe clopotniță, inscripție grecească, prin care se arată că ea a fost clădită din noŭ, după ce căzuse de cutremur, pe vremea luĭ Constantin-Vodă Ipsilanti și a Mitropolituluĭ Dosofteĭ Filitis (ἐφ' Ὑψηλάντου Κωνσταντίνου, Δοσιθέου τε, ἀρχιεύτου Δακίας).

www.dacoromanica.ro

III. Biserica Mihaĭ-Vodă.

1. Pe ușa de intrare, săpată: 581.

1594, ἐκτίστη ὁ ναύς. οἱ *(sic)* δὲ πύλη ἐπὶ ἔτους 1711, ἡγουμενέβοντος Ἰωσὴφ τοῦ ἐκ Μύλου.

Adecă:

«La 1594 s'a clădit biserica; iar poarta în anul 1711, fiind egumen Iosif, cel din Milos.»

2. Pe d'nnuntru zugrăvit: 582.

Πρὸ δύο ἡμίσεων αἰώνων τὸν τῆς Δακίας λαμπρύνων θρόνον ὁ τῆς Βλαχίας κλεινὸς σωτήρ, τῶν ἡγεμόνων τὸ μέγα κλέος Μιχαὴλ-Βόδας ὁ καὶ γενναῖος, τῶν ὑπηκόων ἄλλος πατήρ, ἤγειρε ἐκ βάθρων τὸν ναὸν τοῦτον μετὰ ἀτρώτων [= ἀτρύτων] πόνων τοσούτων, μόνου Θεοῦ ζήλου τρωθεὶς κωὶ ὡς νίκης σύμβολον ἐκ στρατάρχου μνήμην διέταξεν ἱεράν, τοῦ Νικολάου χάριν τιμῆς. Ἀλλ' ἐπειδ' ἅρπη σκληρᾶ κρονεία, ἡ πάντα φθείρουσα, ἀπηνεία, κ' αὐτὸν ἠπείλει οἰκτρᾷ φθορᾷ, ἐμπνεύσει θείᾳ ἐν θερμῷ ζήλῳ, σπουδῇ ἀτρύτῳ καὶ ἀριδήλῳ, ἐφέσει ἄκρᾳ καὶ ἱερᾷ ἀνακαινίσθη παρὰ ὁσίου ἀρχιμανδρίτου Θεοδωσίου Κοντοπούλου, κλεινοῦ ἀνδρός, τοῦ ἐκ Βοσπόρου, τοῦ κ' ἡγουμένου Σιμοπέτρας διορισμένου, εἰς δόξαν κ' αἶνον Θεοῦ πατρός, ἐν ἔτει 1834, κατὰ μῆνα Ἰούνιον.

Adecă:

«Cu două veacurĭ și jumătate înnainte, împodobind Scaunul Dacieĭ gloriosul mîntuitor al Țerĭĭ-Românești, faima cea mare a Domnilor, Mihaĭ-Vodă, zis și Viteazul, al doilea părinte al supușilor săĭ, a ridicat din temelie această biserică cu aceste ostenelĭ nesfîrșite, rînit numaĭ de rîvna dumnezeiască și, ca semn al biruinței de căpitan, a pus-o ca o amintire sfîntă, întru cinstea Sf. Nicolae. Dar, de oare ce pajerea cea aspră a Timpuluĭ, care înghite toate, cea neîmblînzită, și pe dînsul l-a luat într'o vrednică de jale peire, îndemnat de Dumnezeŭ, cu caldă rîvnă, cu sîrguință nesfîrșită și văditā și cu o aplecare înnaltă și sfîntă, a fost înnoită [biserica] de cucernicul arhimandrit Teodosie Contopulo, vestit bărbat, din Vosporos [în Crimeia; saŭ din Bosfor, din Constantinopol], cel ce fusese orînduit și egumen al Simopetreĭ, întru slava luĭ Dumnezeŭ Tatăl, în anul 1834, luna Iunie.»

www.dacoromanica.ro

583. 3. Pe un mormînt în pridvorul deschis:

1847, Μαρτίου 10. Θεοδόσιος ἱερομόναχος καὶ Μιχαλιώτης.

Adecă:

«1847, Martie 10. Teodosie ieromonahul, și egumenul de al Mihaĭ-Vodă.»

584. 4. Al Efrosineĭ Geanoglu, îngropată la 1838 (inscripție grecească).

585. 5. Al unuĭ Grec, mort la 22 Iunie 1834.

586. 6. Pe alt mormînt, tot acolo:

Vorbește piatra: n'am multe de a pune supt mine:
Aicĭ zace omul rarŭ f[oarte] mee... [î]n Domnul viețuind,
Și a fer[iciților] părin[ți numele] cinstindu, iubind,
Și soția luĭ Anica, [care] a fost fală și...
Vorbește mul[te această] piatră când s[lava] tace.
Maria Arcudinschi Gianoglu; 28 April. 1839.

587. 7. Pe un mormînt în biserică, la dreapta:

1776. Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλ[ος] τοῦ Θεοῦ Καπ[ι]τάν[ος] Δημήτρης Καραγοῦνας· Σεπ. κγ' (?).

Adecă:

«1776. Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Căpitanul Dimitrie Caragunas, Septembre 23 (?).»

588. 8. Idem:

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τ[οῦ Θεοῦ...], ἧς μὲν πατήρ..., μητὴρ Θεοδοσία..., καὶ πατρὶς Μολδαβία, ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτῆς... Βλαχίᾳ ἐκ Κερκύρας συ[ζύγῳ]... ρῳ ἐκ Μολδαβίας εἰς [Βλαχίαν] ἀφικομένην, καὶ .... ἀπέλθη... Σεπτεμβρίου.

Adecă:

«Aicĭ zace roaba luĭ Dumnezeŭ...., al căreĭ tată [a fost]..., iar mama Teodosia..., și țara de naștere, Moldova; în al douăzecelea an al vrîsteĭ sale... s'a măritat în Țara-Românească, cu un soț de loc din Corfù, [și], viind ea din Moldova [aicĭ în Țara-Românească], și [trăind.... anĭ], a plecat [la veșnicele lăcașurĭ în anul...: pe la 1700], în luna luĭ Septembre.»

www.dacoromanica.ro

9. Idem; strălucită inscripție mare, cu caracter foarte vechiŭ: 589.

† Suptu ačasta piatră odehnescu osele robului luĭ Dumnezeŭ.... [jup]ănŭ Ivașcu Vel Vornic ot Bălean[ĭ], și se prestăvi în zilele lu Io Duca Voevod. Pis m[esi]ța Avgustŭ dni 2, leat 7187 [1679].

Ivașco, fiul luĭ Gherghe Banul, un șef de partid acesta, încercase întăiŭ să oprească prin pîrĭ, în 1678, numirea ca Domn a luĭ Șerban Cantacuzino, apoĭ el se adăposti pe lîngă dușmanul acestuia, Duca-Vodă, care fusese strămutat în Moldova. Acolo muri el, peste puțină vreme, și i se aduse trupul în Țara-Românească. Neștiindu-se ziua morții, se pune aceia a scrierii epitafuluĭ. — Pentru el, v. *Cronicele muntene* (din *An. Ac. Rom.*, XXI), pp. 39-40; Cronica Țerii (*Magasinul istoric*, IV și V) și a luĭ Constantin Căpitanul, ed. Iorga. Cea d'întăiŭ scrie așa despre sfîrșitul luĭ: «Încă din Țarigrad aŭ fugit la Moldova, împreună cu Staico Paharnicul din Bucșanĭ, și acolo s'aŭ pristăvit și Ivașco Logofatul», iar familia sa trecu în Ardeal (V, p. 28). Pentru alt Ivașco Băleanul din acest timp, fiul luĭ Pătru Ceaușul, v. *Studiĭ și doc.*, III, p. 21; V, p. 519 și urm.

10. Pe un mormînt foarte frumos săpat: 590.

Τύμβος κατέχει τὸ σῶμα Σμαραγδίτζας τῆς Ἀγώγιας, λέγω Χρυσοσκουλαίου, θυγατρὸς Δημητρίου τοῦ Μπαλασάκη καὶ τῆς Σουλτάνης Δόμνης, θυγατρὸς Μαυροκορδάτου. Σὺ δέ, Κ[ύρι]ε, δὸς πταισμάτων τὴν λύσην· ἀψος', Ἰαννουαρίου α'τῃ.

Adecă:

«Acest mormînt cuprinde trupul Smărăndițeĭ Agoaia, adecă al soțieĭ luĭ Hrisoscoleŭ, fata luĭ Dimitrie Balasachi și a Sultaneĭ Doamneĭ, fiica lui Mavrocordat. Iar tu, Doamne, dă-ĭ iertarea păcatelor; 1776, Ianuar 1-iŭ.»

Din *Gen. Cant.*, p. 391, se vede că Ioan-Vodă Mavrocordat, fiul luĭ Nicolae, ținu în a doua căsătorie pe Sultana, văduvă după Dumitrașcu Ramadan și care avuse cu acesta o fată măritată după fiul Banuluĭ Ianachi Hrisoscoleŭ. Nu trebuie să se creadă însă că, printr'o confusie, această mențiune genealogică se raportă la Smărăndița Agoaia. Aceasta trebuie să fi fost fată Sultaneĭ, fiica maĭ mică a luĭ Nicolae Mavrocordat (v. *ibid.*, p. 389). Cf. și Legrand, *Généalogie des Mauro-*

www.dacoromanica.ro

cordato (1900). Cît privește pe Hrisoscoleŭ, el poate fi Constantin saŭ Grigore, cari trăiaŭ pe la 1774 *(ibid.,* pp. 181, 512). Cf. maĭ sus, p. 254, no. 28.

591. 11. Pe un mormînt din stînga, această inscripție, foarte frumos săpată, dar, din nenorocire, de tot ștearsă:

... a piatră ... Maiŭ 1.

Pe margene:

Jupan Rad[u] R....

592. 12. Pe alt mormînt:

Suptu ačastă piatră află-se oasele răposatuluĭ Prediĭ Urdărean[ul], [car]ele aŭ fost Slugeru-Mare, care se-aŭ săvărșitu la leatu 7180 [1672], la luna luĭ Fev. 3 zile, iară acmu, în zilile prè-luminatuluĭ Domnu Io Șerŭban C[antacuzino] B[asarab] Voivodŭ, de cinstitulu fiiŭ-săŭ Barbulu Velichii Peh., după osărdia cea fiiască, și piatra e pusă de-asupra oaseloru părinteluĭ săŭ.

Și în 1688, la sfîrșitul Domnieĭ luĭ Șerban-Vodă, Barbu Urdăreanu era Păharnic-Mare (*Gen. Cant.*, p. 111, No. LIII). El înlocuise pe Dumitrașcu, care ocupa acest loc la 1681 (*ibid.*, p. 104, No. XLVIII). Despre un alt Urdărean, Istrati, care a ținut pe fata luĭ Ianachi Văcărescu, se spune că era nepot de fată luĭ Șerban Cantacuzino Voevod (*ibid.*, p. 369): în adevăr, el era fiul celuĭ d'intăiŭ Istrati și al Smarandeĭ, o fată a Domnuluĭ (*ibid.*, p. 257).

IV. BISERICA SLOBOZIA.

(Cf. Administrațiunea Caseĭ Bisericiĭ, *Șeapte biserică cu averea lor proprie*, Bucureștĭ 1904, p. 101 și urm.)

593. 1. Odată de-asupra ușiĭ de intrare, acum în pridvor, în zid, la stînga, jos:

Ačastă sfănt[ă] și d[umne]zeiască bis[e]rică cu ajutoriul luĭ D[umne]zeŭ s'aŭ făcut den temelie și s'aŭ înfrumusețat precum să vede, prăznuindu-se hramul Nașteriĭ Prea-sfinteĭ

www.dacoromanica.ro

Născătoare de D[umne]zeŭ și pururea Fecŏareĭ Marieĭ și a sfănt și mareluĭ m[u]č[e]nicŭ Dimitrie мроточивагѡ [= izvorîtorul de mir], cu toată chieltuiala dumnealuĭ jupan Constandin Năsturel biv Vel Vistiariŭ și cu jupăneasa dumnealuĭ Ancuța, pentru pomenirea sufletelor dumnealor și a tot neamul dumnealor, în zilele prea-luminatuluĭ Domnuluĭ nostru Io Costandin Nicolae V[oe]vod Mavrocordat, la luna Septem. 8, leat 7252 [1743].

Biserica a fost făcută de lemn, cum se vede din crucea a căreĭ inscripție urmează, de Radu Leon, pe locul unde tatăl său, Leon-Vodă, înfipsese acea cruce în amintirea biruinții sale din 1631 asupra boierilor. Vechea clădire a căzut însă, la o dată ce nu se cunoaște, și în locul eĭ s'a zidit *noua* biserică a Sf. Dimitrie. Constantin Năsturel e cunoscut: era fiul luĭ Șerban și nepotul de fiŭ al luĭ Radu din vremea luĭ Radu Leon, și poate că acel Radu fusese ispravnic la clădirea biserică d'intăiŭ. V. și *Studiĭ și doc.*, V, p. 711. Ancuța saŭ Anuța era fiica Stancăĭ Pîrscoveanu și soră a luĭ Ștefan, care rîvni Domnia munteană la 1774 (v. *ibid.*, pp. 490—1, nº 47; Hurmuzaki, X, p. LXVII). În publicația citată a Caseĭ Bisericiĭ (p. 102) se dă și numele tatăluĭ Stancăĭ și al luĭ Ștefan: Preda Medelnicerul.

2. Pe o icoană îmbrăcată cu argint, la dreapta catapitezmeĭ : 594.

Ačastă sf[ă]ntă icoană de la sf[ă]nta besearecă Sloboziia s'aŭ făcut de dumnealuĭ Logofătul Ioan Comăneanul i dumneaeĭ Logofeteasa Sultana Comăneanca, soțiia dumnealuĭ, și fii dumnealor, Alexandru și Anastasie; 1808, Dechemvrie 10.

3. Pe crucea din curte. În față : 595.

În numele Tatăluĭ și al Fiiuluĭ și Sfăntuluĭ Duh, adecă eŭ robul luĭ Dumnezeŭ Io Leon Voevod, fečorul luĭ Ștefan Voevod, rădicat-am această cinstită cruce în numele luĭ S[fe]ti Gheorghie, pentru [ca] să se pomenească de războĭ ce am avut într'acestŭ loc cu pribeagiĭ, când aŭ venit de preste munte asupra Domnieĭ Meal[e] în an 7139 [1631],

www.dacoromanica.ro

în luna lu Ag. 23, Marți, și m[i]l[o]stivul Dumnezeŭ cu rugăčunea lu S[fe]ti Gheorghie supusu-i-aŭ suptu sabiia Domnieĭ Meale, și i-am biruit; și căț aŭ căzut în războĭ zac suptu ačastă movilă. Și crucea se-aŭ ridicat în luna lu Fev. 20, vă leat 7140, de la Hs. 1632.

Pe muche:

Putearnecul Dumnezeŭ învrednecind pre noĭ Io Radul Voevod cu Domniia Țărăĭ-Rumănește în an[ul] de la Adam 7173 [1665], văzuiŭ această cinstită cruce, făcută de părintele meŭ Io Leon V[oe]vod, și, aflându-se stricată, Domniia Mea o 'nnoiĭ, și făcuiŭ și sfănta beserecă, anume Sfăntuluĭ m[u]č[e]nic S[fea]tăi Dimitrie.

Ediții: *Socotelile Brașovuluĭ*, p. 71; colonelul P. V. Năsturel, în *Noua Revistă Română* pe 1900, vol. I, p. 418 și urm.; publicația citată a Caseĭ Bisericiĭ, p. 111 (greșit). Pentru lămuriri a se vedea *Studiĭ și doc.*, IV, Prefața, la acest an 1631, și cap. I din vol. IX de *Studiĭ și doc.*

V. Biserica Curtea Domnească.

596. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sf[ă]ntă și d[u]mnezeiască besearică unde să cinsteaște hramul bl[a]goveaștenia prea-slăvitiĭ Născătoari de D[u]mn[e]zeŭ și pururea-Fečoariĭ Marieĭ, din temelia eĭ iaste zidită de bătrănul Mircea-Vodă, și în urmă [de] fiiŭsăŭ Pătrașco-Vodă, cu frațiĭ săĭ Radul și Mircea tănăr[ul], o aŭ înfrumusețat și o aŭ zugrăvit. Iară, când aŭ fost acum, în zilele bl[a]gocestivuluĭ și creștinuluĭ Domn Io Ștefan Cantacuzin Voevod, Domniia Sa, pentru podoaba aceștiĭ sf[i]nte besearič, aŭ deșchisŭ ușa, fiind fost foarte strimtă, făcându-o de piatră, precum să veade, și o aŭ înfrumusețat, atăt pe din lăuntru, cu frumoase icoane și podoabe, căt și pe dinnafară, precum să veade, întru slava

www.dacoromanica.ro

mareluĭ și a-tot-ținitoriuluĭ Dumnezeŭ și întru pomenirea a luĭ, a părinților și a moșilor luĭ, săvărșindu-se de lucrulŭ eĭ la leat 7223 [1715], Avgust 20.

Acest Mircea e *Ciobanul*. Cronica țeriĭ spune că el a fost îngropat în această biserică. Nemîntuind-o el, aŭ lucrat la dînsa Petru *Șchiopul*, fiul săŭ cel maĭ mare, și fraților acestuia, cari sînt pomeniți și aiurea (v. Hurmuzaki, XI, p. VI). Curțile Mirceștilor trebuie să fi fost pe locul unde e piața de astăzĭ a Sf. Anton.

2. Pe d'innuntru, cu litere aurite: 597.

Această catedrală cu hramul Buneĭ Vestirĭ a prea-curat[eĭ] Năs[cătoare] de Dumnezeŭ, la arderea capitaleĭ din 1847, Mart 23, fiind vătămată și de vechimea eĭ, s'aŭ început a se prenoi în zilele prea-înnălțat[uluĭ] Domn Gheorghie D. Bibescu, iar la 1852, Martie, s'aŭ săvîrșit și maĭ împodobit din porunca prea-înnălț[atuluĭ] Domn Barbu Dimitrie Știrbeĭ Vvd., Mitropolit țăreĭ fiind Presf. Sa păr. Nifon, iar eclisiarh bisericeĭ și stăruitor la prenoirea eĭ a fost smeritul Visarion arhimandrit, Rus. Zugrăvirea s'a lucrat de profesorul de desemn Costantin Leca.

3. Între vechile icoane din veacul al XVII-lea, pe una e inscripția: 598.

S[vea]tăi Visarion ot Dușca.

4. Pe o ripidă: 599.

1800. Ἀλ[έξανδρος] Κ[ων]σταντῖνος Μ[ο]ρ[ού]ζης Ββ.

Pe picior:

Ιω. Αλ. Κστ. Μρζ. Ββ.

5. Pe o țesetură: 600.

1834. Theodor Io. Toncovič, cu fii lor.

6. Pe o tavă, cu stema amînduror țerilor: 601.

Ιω Κ[ων]στ[αντῖνος] Ὑψ[ηλάντης] Ββ. 1806.

www.dacoromanica.ro

602. 7. În pomelnic:

Iliaș, Maria, Chiajna [Doamna].

603. 8. Pe o anafornițĕ foarte frumos lucratĕ:

Acestŭ sv[ă]ntŭ vas anafornițĕ iaste făcut de Io Costandin Băsărabŭ Voevod și închinat sv[i]ntelor biserecĭ domnești den Bucureștĭ și denŭ Târgoviște; lt. 7203 [1695].

604. 9. Afară, mormîntul Rusuluĭ Dirighin, din timpul ocupațieĭ de la 1848, și al negustoruluĭ Dimitrie Simo Gherasi, mort la 1837.

10. Pe toacă, punctat:

1825.

605. 11. Pe clopotul cel mare:

După arderea Bucureștilor din annul 1847, reînnuindu-se acestă catedrale la annul 1852, s'a preturnat acest clopot în zilile prea-înnălțatuluĭ Domn Barbu Dimitrie Știrbeĭ Vvd., eclesiarh fiind prea-cuviosul arhimandrit Visarion Rus.

VI. Biserica Sf. Spiridon.

606. 1. Inscripția de la refacerea recentă a bisericiĭ s'a dat în *Șeapte biserecĭ*, publicația Caseĭ Bisericiĭ.

607. 2. Pe mormîntul ctitorilor, în dreapta (unde zac și Domniĭ Ioan Gheorghe Hangerlì și Alexandru Nicolae Suțu; v. Hurmuzaki, X, p. 102):

Τὸν μέγαν ἐν κόλποισι
Καλύπτει ἥδε βραχεῖα
Ἀμαυρήτε κόνις
Σκαρλάτον ἡγεμόνα,
Ὑιὸν Γρηγορίου,
Γικάδων μεγάλης ἀπὸ φύτλης
Νούσῳ λευγάλεν[ι]

www.dacoromanica.ro

Φθίμενον ἐν Δακίῃ,
Μολδαβίης ἄρξαντα πρίν,
Ἡ δέ τε δεύτερον ἄθλον,
Ἀρχὴν τῆν Δακίης
Ἔσχοντ ἀρετῆς ἰδίης.
Πᾶσιν ὅς ἀρχομένοισι,
Δίκης πατρὸς ἤπιος ἦε.
Τοὔνεκ' ἐπὶ κρατερῷ
Πένθει θυμὸν ἔδον,
Δάκρυσι τέρποντες.
Τύμβον τὸν γ'οἱ ἀνέγειρε
Κύδιμος υἱὸς ἔθεν,
Κληρόνομος τε κράτους,
Καὶ γοεροῖς μελέεσσι
Περιγλαδὸν ἄλλοθεν ἄλλος
Μυρόμεν οἰχομένῳ
Λῆξιν ἐς οὐράνιον.
Ἔτοι *(sic)* ᾳψξ', Δεκεμβρίου ϛ'.

Adecă:

«Pe marele'n sinu-ĭ
Acopere mica
Şi oarba piatră
Pe Scarlat Domnul,
Fiŭ luĭ Grigore,
Din a Ghiculeştilor mare viţă,
Care de boală năprasnică
A perit în Dacia [Ţara-Românească],
După ce domnise 'ntăiŭ în Moldova,
Iar a doua oară
Domn în Dacia,
Avînd virtutea aceia
Că pentru toţĭ supuşiĭ săĭ
Era ca un părinte bun.
Pentru care, cu puternică
Durere, i-aŭ dat sufletul,

www.dacoromanica.ro

Cu lacrimĭ mîngîindu-l.
Ci mormîntul i-a 'nnălțat
Fiul său vestitul,
Și moștenitor al puterii,
Și cu jalnice plîngerĭ
Toțĭ din toate părțile
Cîntăm pomenirea
Celuĭ plecat spre părțile ceruluĭ.

În anul 1766, Decembre 2.»

Inițialele:

Iω Σκ. Γρ. Γρ. Γκ. Bβ., lîngă amîndouă stranele.

608. 3. Pe candele:

Iω Σκ. Γρ. Γκ. Bβ. 1767.

609. 4. Pe ripide:

Io Sc. Ghc. Vv. 1768.

610. 5. Pe chivot:

K. στ. A. Γ. 1767.

611. 6. Pe sfeșnice:

Io Al. Sc. Ghc. Vv. 1768.

7. Pomelnicul cuprinde pe: Scarlat, Alexandru, Anastasia, Maria, Grigore, Alexandru, Smaranda, Locsandra, Grigore arhiereul, Gheorghe, Maria, Badea, etc., până la Mitropolitul Nifon.

8. Chipurile ctitorilor sînt ale luĭ Scarlat, Alexandru, Grigore Alexandru Ghica, fiind beizadea (decapitatul).

VII. Biserica Sf. Gheorghe Vechiŭ.

612. Pe o icoană, adusă de la Sf. Anton:

Sf[ă]nt[ul] Antonie celŭ mare. De cînd s'aŭ făcut sf[ă]nta iconă ča de lemn, l^{t} 1467. Nu te amăgi, o creștine, cu

www.dacoromanica.ro

înbuibarea și lăcomia, ca să nu bucurĭ pre dracĭ. Anastasi, Sorica, Dragne, Ioanu, Gl[i]gore și cu tot neamu lor; 1811, S[e]pt[em]v[rie] 22.

VIII. Biserica Ieneĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 613.

Doamne D[um]nezeule nostru, căruia ceriul îțĭ iaste scaun și pămîntul supt pičoarele tale, întăriaște sfăntul acesta lăcaș al mărireĭ tale, care întru slava ta și întru cinstea sfăntuluĭ ierarh Nicolae din temelie s'aŭ zidit și cu toată podoaba biseričască s'aŭ înfrumusețat din dreapte ostenealele răposatuluĭ robul tăŭ jupan Pană Negoescu Vel Log[ofă]t, nepotul prea-pomenituluĭ Io Antonie Voivod și frate Doamni fericituluĭ și de-a pururea pomenituluĭ Io Constandin Basarab Vo[e]vod cu sărguiala cucearnici roabeĭ jupaniții Saftiĭ, soțiia pomenituluĭ boiar, dup' pristăvirea luĭ, și priimeaște rugăčunele ce ți se vor aduce întru el neîncetat, pentru toată pravoslaviia, pentru răposați părinți lor, ctitorilor, și pentru înșiĭ eĭ, la prea-sfăntul cerescul tăŭ jăvtăvnic. În zilile prea-luminatuluĭ Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7232, iar de la Nașterea Măntuitoriuluĭ H[risto]s 1724, Av[gust]ŭ 1 dne.

Antonie-Vodă a avut un singur fiŭ, Neagoe. Pană e fiul acestuia, numit așa poate după Pană Filipescu. El nu întovărăși pe soră-sa Doamna Maria a Brîncoveanuluĭ în surgunul de la Chiutaia. Întorcîndu-se soră-sa, supt Ioan Mavrocordat el a ridicat biserica aceasta, care cade acum în ruină, ca semn de mulțămită față de Dumnezeŭ. V. și *Studiĭ și doc.*, p. 27. Cf. *Cronicile muntene*, p. 107, nota 4.

2. Pomelnic săpat în piatră 'n altar: 614.

† Ctitoriĭ: Pană, Safta [soția luĭ], Costandin Voevod, Marica Domna, Antonie Voevod, Neagul [fiul acestuia], Ilinca [soția luĭ Neagu și mama luĭ Pană și a Maricăĭ], Antonie,

www.dacoromanica.ro

Neagoe, Costandin, Bunea [Grădișteanu], Marica, Vălcul, Ilina, Marga, Mateĭ-Vodă, Mariia, Catrina, Tudora, Mariia, Stanca. Ceĭ de aŭ ajutorat: Mihaĭ, Sava, er. Partenie, Neculae, Enache, Dobra, Gorghe, Mariia, Panait, Anița, Zamfir, Elena, cu tot neamul lor, Lusandra, Păniaca (?), Mateĭ, Filip, și cu tot neamul lor.

IX. Biserica Sf. Apostolĭ.

615. 1. La intrare:

Ačastă besearică a sf[i]nților Ap[o]stolĭ Petru și Pavel, fiind întâĭ de lemn, s'aŭ zidit de piatră de răposatul Mateĭ Voevod, și acum s'aŭ înpodobit și pe din lăuntru și pe din afară, cu adaosul clopotnițiĭ și cu altele, de prea-înnălțatul Domnŭ Io Stefan Cantacuzinò Voevod, în anul cel d'întâĭ al Domnieĭ luĭ, fiind enoriaș la dănsa prea-luminatul înpărătescul neam al Cantacuzineștilorŭ, la leat 7223 [1715], luna luĭ Iulie 10.

616. 2. Pe un mormînt:

Suptu această piiatră zacu oasele aceĭ de D[u]mn[e]zeŭ iubitoare buna creștină d[u]mneai Cl[u]ceresiĭ Păuniĭ, soția d[u]mnealuĭ Mareluĭ-Clucer Stanciulŭ, carea s'aŭ săvărșitu cu cinste în 25 Aprilie, l^{t} 1810. Dumnezeŭ să o odihnească dinpreună cu ceialalțĭ răposațĭ părinți, fiĭ și tot neamulŭ d[u]mnealor; amin.

617. 3. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Ștefan-Vodă și Păuna Doamna [luĭ Ștefan Cantacuzino]; la stînga Mateĭ, Elena, «jup. Iordache Vel Spatar, Cant., jupan Mateĭ Vel Agă, Cant.», Drăghicĭ și Mihail, ambiĭ Spătarĭ, Costandin Stolnicul și soția luĭ Safta. Ștefan-Vodă poartă coroană, blană pe umerĭ, mantà cu șnururĭ, haină de desupt galbenă. Doamna Păuna poartă coroană, mantie cu blană, cu mînecĭ de la haina de desupt, lente de fir în lung, pe pieptar, la gît — mărgăritare. Îmbrăcămintea luĭ Mateĭ e ca și a luĭ Ștefan, a Eleneĭ ca și al Păuneĭ. Safta luĭ Constantin Stolnicul poartă o fresă la gît și o căciuliță.

www.dacoromanica.ro

4. Pe un potir: 618.

Μνησθήτι, κ[ύρι]ε τῶν ἁμαρτολῶν σου δούλων Κ[ωνσταν]τίνου, Μαρίας, Νικολάου, Ζωῆς, τῶν γονέων κὲ τῶν τέκνων αὐτῶν· 1741.

Adecă:

«Adu-ți aminte, Doamne, de păcătoșiĭ robiĭ tăĭ, Constantin, Maria, Nicolae, Zoe, de părinții și de copiiĭ lor; 1741.»

5. Panaghiar cu pomelnic grecesc din 1805. 619.

6. Pe o icoană din catapiteasmă, cît se poate înțelege fără a o des- 620.
face cu totul din cadrul eĭ:

Ačastă sf[ăn]tă icoană s'aŭ înbrăcat cu argintŭ peste tot cu toată cheltuiala robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Nestor Caminar; 1810.

Pare să fie acel boier Nestor, cunoscător în lucrurile de drept, care joacă un rol în cultura noastră pe la 1821. V. Hurmuzaki, X, la numele luĭ.

X. Biserica Sf. Spiridon (lîngă Sf. Apostolĭ).

1. De-asupra ușiĭ de intrare (cele d'întăiŭ cuvinte nu se pot ceti în 621.
întregime, literele fiind ornate și date pe de-asupra cu văpseală groasă cu uleiŭ, lucie):

Οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος... ναὸς τεμενος (?) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυριδόνος τιμῇ Θεοῦ μητρὸς θαυματούργου, ᾠκοδομῆται μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ περιωχῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ φιλοχρίστου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα, διὰ δαπάνης καὶ ἀναλωμάτων τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος, ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, καὶ ἀφιερῶται τῷ ἁγιωτάτῳ ἀποστολικῷ τε πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς μεγάλης Θεοῦ πόλεως Ἀντιοχείας, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κὺρ Σιλβέστρου, καὶ ἐπί τε τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ παρουσιάζοντός τε καὶ ἐπιστατοῦντος, ἐπὶ ἔτει 1747 ἀπὸ Χριστοῦ.

Adecă:

«Această sfîntă și prea-venerată biserică, închinată celuĭ întru sfinții părinteluĭ nostru Spiridon, cu cinstea Maiceĭ Domnuluĭ fă-

www.dacoromanica.ro

cătoruluĭ de minunĭ; căruia i s'a înnălțat, cu toată averea luĭ, în Domnia prea-înnălțatuluĭ și iubitoruluĭ de Hristos Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnul domn Ioan Constantin Nicolae Voevod, pe socoteala și cu cheltuiala Înnălțimiĭ Luĭ pentru mîntuirea sufletuluĭ luĭ, și s'a închinat prea-sfîntuluĭ și apostolicesculuĭ și patriarchicesculuĭ Scaun al mareĭ cetățĭ a lui Dumnezeŭ Antiochia, fiind patriarch acolo prea-fericitul patriarch chir Silvestru, și fiind de față la clădirea bisericiĭ și avînd asupra eĭ supravegherea, în anul 1747 de la Hristos.»

Asupra șederiĭ în țerile noastre a luĭ Silvestru de Antiochia, v. *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea,* tabla.

622. 2. Pe o anaforniță, fără însemnătate istorică:

Αὐτὸς ὁ δίσκος ἀφιερόνηται ἀπὸ τὴν πρ[ό]σιν τῆς χριστοχοῆς.

623. 3. Pe o icoană:

Σουλτάνα δομνίτζα Ν[ι]κ[ο]λ[άου] Μ[αυ]ρ[ο]κ[ορ]δ[άτου]· 1745, Ἰουλίου 28.

Adecă:

«Sultana, Domnița luĭ Nicolae Mavrocordat; 1745, Iulie 28.»

V. pentru Sultana maĭ sus, pp. 254 (no. 28), 257 (no. 10).

624. 4. Sfeșnice din 1839.

XI. Biserica dintr'o zi.

625. 1. De-asupra ușiĭ de intrare în biserică, în locul vechiĭ pisaniĭ (cadrul sculptat al ușiĭ și stema ar părea însă cele originare, din vremea luĭ Brîncoveanu:

† Acastă sf[ă]ntă biserică ce să numește dintr'o zi, hramul sfăntuluĭ ierarh Nicolae, aŭ fost maĭ nainte făcută de lemn, și, învechindu-să, luminata Doamnă Mariia a Mării Sale Costandin Basarab Brăncoveanu VV., la leat 1702 de la Nașterea D[o]mnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s, îndemnându-să, aŭ făcut-o de zid și aŭ înfrumusețat-o cu toate, spre pomenirea Mării Sale, ispravnic fiind dumnealuĭ Ianache Văcărescu Vel Agă; în urmă, la leat 1825, în zilele

www.dacoromanica.ro

Mării Sale Grigorie Ghica Vvd. al patrulea, întâmplându-se de s'aŭ arsu cu totul, s'aŭ prenoit și înfrumusețat, precum să vede, cu ajutoriŭ Mării Sale și altor pravoslavnicĭ, prin silința dumnealuĭ biv Vel Stolnec Stanču, epitropul aceștiĭ sfinte biserici, isprăvindu-se de prenoit la leat[ul] 1827, S[ep]t[emvrie] 1.

Ienachi Văcărescu n'a fost cumnatul Doamneĭ Marica, ca unul ce ar fi fost căsătorit cu o soră eĭ, altă fată a luĭ Neagoe-Vodă, fiul luĭ Antonie din Popești, ci, precum arată *Genealogia Cantacuzinilor,* frate vitreg al Maricăĭ (p. 364), născut din aceiași mamă, dar cu alt tată. Văduva luĭ Neagoe-Vodă ar fi luat pe Negoiță Văcărescu. V., pentru cariera luĭ *Ist. literaturiĭ romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 201-2. Cel maĭ mare din fiiĭ săĭ a fost numit Constantin, după Brîncoveanu, iar cea maĭ mare din fete, Maria, după Doamnă. În 1714, luĭ i se tăiè capul înnaintea fiilor Brîncoveanuluĭ (Del Chiaro, *Rivoluzioni della Valachia*, p. 193). E de observat că Ienachi nu se află printre ctitoriĭ bisericiĭ luĭ Pană Negoiescu (v. n[1] precedent). — Grigore Dimitrie Ghica, Domnul de la 1822, a reparat biserica dintr'o zi ca unul ce se coboria prin mamă-sa Maria (fiica luĭ Barbu Văcărescu și nepoata de fiŭ a luĭ Ienachi) din *ispravnicul* acestuĭ lăcaș. V. cap. următor.

2. Pe o piatră în zidul pridvoruluĭ, pe partea din afară: 626.

Dreptŭ acestŭ locŭ odihnescu-se oasele răposatuluĭ robuluĭ [luĭ] D[u]mnezeŭ Ioan Log[ofătul] za Visterie, și s'aŭ săvârșătŭ în luna luĭ Iulie 25, leat 1769 [Odihnește-l], Doamne, [întru Împărăția ta].

3. Pe icoana Sf. Nicolae: 627.

Ačastă sf[ănt]ă icoană a mareluĭ și sf[ă]nt ierarh Nicolae făcutorul de minun[ĭ] s'aŭ înbrăcat în argint de dumnealu[ĭ] Vel Banŭ Costandin Ghica la leatŭ 1810, Mart 1, prin a căruia rugăciunĭ pomenește, milost[i]ve D[oa]mne, întru Înpărăția ta suflet[ul] răpos[aților] robilor: B[ă]n[easa] Luxandra, Scarlat, Dimitrie și Ralița.

Banul Constantin era fratele luĭ Grigorie Dimitrie Ghica. Muri în

www.dacoromanica.ro

Brașov, de unde i se aduse trupul (Hurmuzaki, X, p. 212; inedit în Arch. bisericiĭ din Șcheiĭ Brașovuluĭ).

628. 4. Pe un potir:

Acestu potiru făcut iaste de Doamna Mariia a prealuminatuluĭ nostru Domnu Io Costandin B[asarab] B[rîncoveanu] Voevod, și datu la a eĭ bisearică de aicĭ den Bucureștĭ, hramul S[fe]ti Neculae, la leat 7211, 1703 [cu cifre].

5. Pe părețele din dreapta se vede chipul luĭ Grigore Dimitrie Ghica.

XII. Biserica de la Teiŭ (Colintina) saŭ a Doamneĭ.

629. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Întru slavă a celuĭ în Troiță închinat și prea-proslăvit Dumnezeŭ s'aŭ zidit de iznovă din temelie această sf[ă]ntă besearică, înfrumseațăndu-să încă cu deosebire, precum să vede, de Măria Sa prea-înnălțatul și bine-credinčosul Domn Grigorie Dimitrie Ghica VV., înpreună cu Mării Sa bizadè Gligorie, fiind fost încă și maĭ nainte, de mult, zidită altă besearică, de răposatul Vistieru Barbu Văcărescu și cu soția acelu[i]a, răposata Roxandra Roseti, moșiĭ adică de spre mamă aĭ Mării Sale, i cu răposata fiica lor, Maria, și mumă a Mării Sale, dar acea besearică din întîmplările vremiĭ și în cursul anilor de atuncĭ pînă acum învechindu-să, și lipse avînd, ajunsease maĭ vîrtos și în stare de trebuință de preînnoire, iar hramurĭ ale besericiĭ de la 'ntîia zidire a eĭ, de răposațiĭ fiind rînduite dooă praznice, adică Înnălțarea Domnuluĭ și mîntuitoruluĭ nostru Iisus Hristos și Nașterea prea-curateĭ stăpînii noastre, de Dumnezeŭ născătoare și pururea-fečoară Maria, tot aceleaș rămîn să să cinstească și de-acmu înnainte, adăogîndu-să numaĭ acum și al treilea hram, praznicul celuĭ întru sfinți părinteluĭ nostru Grigorie cuvîntătorul de D[u]mn[e]zeŭ,

www.dacoromanica.ro

spre pomenire veĉnică, atît a Măriilor Sale, înpreună cu tot neamul, cît și a ctitorilor celor d'întîĭ, s'aŭ săvîrșit acest sfînt lăcaș și s'aŭ sfințit cu blagoslovenia Preasfinției Sale părinteluĭ Mitropolit al țăriĭ, chir Grigorie, la anul de la Nașterea Domnuluĭ nostru 1833.

Pentru Barbu Văcărescu, v. *Ist. literaturiĭ romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 131-2. Adauge *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 365-6. A murit, întorcîndu-se din surgun, la Iconia (Konieh) în 1756. Luxandra Roset, soția sa, l-a îngropat la Văcărești, însă abia în 1775 (maĭ sus, p. 76, no., 157).

2. Pe un mormînt, în cimitir: 630.

Principesa Maria Ghika, fiica luĭ Constantin-Vodă Hangerly, socia Domnitoruluĭ Grigorie Ghika, născută la anul 1779 și repausată la 30 Maiŭ 1871.

V., pentru această Doamnă, povestirea ce am dat în *Sămănătorul* pe Novembre 1904, după materialul din Hurmuzaki, X.

3. Pe altul: 631.

Pietrile după uliție cetățiĭ vecinate
Mărturisit-aț̆ĭ călător[ilor] ce fapte lăudate
Ghica Grigorie a lucrat, Domn plin de înțelepciune.
L'al luĭ mormînt eștĭ dator ismerenia-ț̆ĭ depune.
1835, No. 4.

Grigorie Dimitrie Ghica a murit în mazilie. V. Hurmuzaki, X, p. LXXXII. Data morțiĭ însă e 1834, nu 1835.

4. Pe un al treilea: 632.

10 Domnĭ dette famillia Ghika:
Domnul Grigoriu, ce adduse dreptul
Și sciința pusse cea română.
June vlăstar blând, Grigorie, fiiul,
Icĭ lîngŏ tatăl, ca ramură 'n doliu,
Typ d'onóre s'adaosse s'adosul *(sic)*
Pe tĕrêmul patrieĭ paternul nume.
Grigoriu Ghika fiiul, născut la 1812, mort la 1858.

www.dacoromanica.ro

633. 5. Pe al patrulea:

Suflete blînde, dormiți în pace,
Voĭ ce în lume v'ați fostŭ iubitŭ,
Aci 'mpreună ați vrutŭ a zace,
Și'n grabă moartea v'a întrunit.
Tu ce-a juneței purtaĭ cunună,
Ca un alb înger spre cer sburași.
Cum se usucă mlădița junĕ
Cînd trunchiul cade, tu te uscași.
Fiică și mumă, aci unite,
Mormîntul vostru este ușor.
Dormiți în pace, fiți fericite:
Moartêa alină chinurĭ și dor.

634. 6. Mormîntul luĭ Panaiot, fiul luĭ Grigore-Vodă (1814—4 Decembre 1879).

635. 7. Al Eliseĭ Ghica, fiica Banuluĭ Constantin, fiŭ al luĭ Grigore-Vodă († 6 Mart 1894).

636. 8. Al Sultaneĭ, mama precedenteĭ, fiica Stolniculuĭ Constantin Costescu (10 Februar 1809—20 August 1865).

637. 9. Al luĭ Constantin Banul (6 Iunie 1804—20 August 1867). V. pentru el tabla vol. X din Hurmuzaki. A fost Ban în 1827.

638. 10. Al luĭ Alexandru Ion Solomon (fiul generaluluĭ) (25 Februar 1834—14 Iunie 1875).

639. 11. Al Sofieĭ, soția luĭ Solomon și fiică a Banuluĭ Constantin Ghica († 22 Septembre 1892).

640. 12. Al luĭ Scarlat, fiul luĭ Grigore-Vodă (1812-75).

XIII. Biserica Colțeĭ.

1. Inscripția de de-asupra ușiĭ de piatră împodobită cu chipurĭ de sfinți și florĭ a fost astupată saŭ rasă, după porunca Sultanuluĭ, în anul 1716 cînd ctitorul acestuĭ lăcaș, Mihaĭ Cantacuzino, fu ucis ca hain la Adrianopol.

2. Turnul clopotelor a fost dărîmat în ultimele deceniĭ fără a se cruța nimic din el.

www.dacoromanica.ro

3. În pridvor, pe o piatră, foarte ștearsă (de către curte): 641

1726 [cifre arabice] ... fata..., soacra ... Vel Căp. za margine ... ertați ... 1728 ... fata luĭ Sava ... jup. Zmărand a ... 1730 ... pă toți suptŭ ... 720 . [17 ..].

4. Pe alta, către biserică: 642.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... [Ἰ]άνκου Πάπα... [τ]οῦ Νικολ[άου]... [τ]οῦ ἐκ Πο.., 1799....

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ ... Ioan Papa ... al luĭ Nicolae ... cel din Po ... 1799.»

5. În biserică, de partea dreaptă: 643.

Aič supt ač astă piiatră odihnescu-se robiĭ luĭ D[u]mn[e]zeŭ jupan Ma ... Suțo și cu soțiia du[misale] Mariia, viețuind [dumnealuĭ] anĭ — și jupăneasa dumnealuĭ la — și lăs[înd] veačnică pomenire, cu naideajda *(sic)* învierĭ. Și aŭ răposat la luna luĭ Sept. 18, 7200 [1692].

Acest Suțu din vremea Brîncoveanuluĭ nu pare să aibă a face cu Suțeștiĭ veaculuĭ al XVIII-lea, cari vin toțĭ din Constantin Suțu, fiul uneĭ fete a luĭ Alexandru Mavrocordat Exaporitul.

6. Pe alt mormînt, maĭ departe către altar: 644.

Supt această piatră să odihnește trupurile răposaților Vornicu Dimitrie Racoviță și Vorniceasa Lucsandra Văcărească, născută Prijbeanu, care ș'aŭ dat obștescu sfîrșit: cel întîiŭ la leat 1823, Martie 15, în vîrstă de anĭ 68, și cea de al 2-l[e] la leat 1850, ca de anĭ 80, și, ca uni ce să trag din ctitori sfinteĭ bisericĭ Colțea, aicea s'aŭ îngropat.

În rapoartele prusiene ale luĭ Kreuchely (Hurmuzaki, X, p. 219) se vorbește de moartea luĭ Dimitrie, zis Matachi, Racoviță, care ocupa la sfîrșit dregătoria de Spătar-Mare. Îngroparea luĭ se făcu în ziua morțiĭ chiar, fiind de față Domnul și fiiĭ luĭ. Pe atuncĭ trăia și alt

www.dacoromanica.ro

boier mare cu numele de Dimitrie Racoviță, care fu numit peste puțin Logofăt. Grigore-Vodă Ghica era fiul feteĭ luĭ Barbu Văcărescu, deci rudă cu Luxandra. Pe de altă parte, o Elenița Racoviță se măritase în a doua căsătorie cu «Preda Prejbeanu, de o mică familie» *(Genealogia Cantacuzinilor,* p. 347).

645. 7. Pe un medalion nou, fixat în părete, se spune că în acelaș loc zac Smaranda, soția luĭ Dimitrie Racoviță, și fata eĭ, Alexandrina C. Suțu.

646. 8. Pe un mormînt în partea stîngă:

Suptu ačastă piatră odihnescu-se oasele răposaților robilorŭ luĭ D[u]mn[e]zeŭ Hagi Vasilie, starostea de negustătorĭ, și jupăneasa dumnealuĭ Cer ... și fiĭ dumnealor și jupă ... dumnealuĭ ...; luna luĭ Ma[...] 7208 [1699-700].

647 9. Pe altul, tot acolo:

Supt ačastă piatră odihnesc oasele răposaților celor treĭ frațĭ: Stanca, Șerban și Costandin, Sep. 3 d., 7233 [1724]; la luna Iul. 20 d., l^{t} 7247 [1739] pusu-s'aŭ oasele supt ... și eĭ patru ... numițĭ, iar la Noem. 24 d. pusu-s'aŭ și oasele jupănesiĭ dum. Calița.

648. 10. Pe altul, tot acolo:

Supt ačastă piatră să odihnescu oasele răposaților robilor luĭ D[u]mnezeŭ dumnealuĭ Neagoe Log[o]fătul și fiiĭ dumnealuĭ Ioan și Trandafir; și s'aŭ săvărșit, la luna luĭ Dechem[vrie] 15 zile, l^{t} 7246 [1737], și nepotul dumnealuĭ, fiiul dumnealuĭ jupan Sanduluĭ Log[o]fetul za Vistirie, Iordachie.

649. 11. Pe altul, tot acolo:

Suptu ačastă piatră odihnescu oasele robuluĭ Costandin văt[aful] de copiĭ, snă Chiruluĭ, care aŭ fost din pămîntul Moldoveĭ; care aŭ slujit Mării Sale stăpănuluĭ mieŭ Io Mihaĭ Racoviț[ă] Vvod aĭ 23; la care sfîntă mănăstire am lăsat danie tal. 100; Fev. 2, 7251 [1743].

www.dacoromanica.ro

12. Pe icoana celor Treĭ Ierarchĭ: 650.

Αὐτὸ τὸ ἀσήμι εἶναι δαπάνη τοῦ Παναγιώτου· 1776.

Adecă:

«Acest argint e pe socoteala luĭ Panaioti; 1776.»

13. Pe icoana Sf. Cozma și Damian: 651.

Δέεισης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀναστάση Ἰωάνου Κονιτζόκη.

Adecă:

«Rugăciunea robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Anastase Ioan Conitzochi.»

14. Afară, pe o piatră de mormînt mare, în dreapta bisericiĭ. De-asupra, două chipurĭ omenești șterse: 652.

Avgustŭ ... Întru ... s'aŭ pus ... ju[pănul] ... [mănăstir[ea] Colți, care aŭ ... Io Costandinŭ G[e]h[an Voevod] ... iune și Duminecă în zi ... îngropatŭ, Iunie 10, 1725 ... 1762, Martie 10, aŭ răposatŭ fiiul nostru Ioan, de an[ĭ] 20, și [s'aŭ] pus oasele luĭ iar supt ačastă piatră grea și întunecată ... Domnu să odihnească sufletu luĭ în sănu luĭ Avram.

15. Tot acolo, pe o piatră de mormînt: 653.

Sărdaru Alecu Racoviță, născut la 1810, cel ce aci zace
[neînsuflețit,
A fost în lume de toțĭ iubit,
Și dreptul suflet [ca] o stea bună.
Stăĭ dar din cale, [o călătorĭ],
Și pe mormîntu-ĭ depune florĭ.
Și a încetat din viață la anul 1843, Iunie 14.

Firește că acest Alecu e deosebit de acel Alexandru Racoviță care se afla la Brașov în 1827 (Hurmuzaki, X, p. 599).

16. Pe crucea ridicată lîngă această piatră: 654.

Aci zacŭ resturile polcovniculuĭ Costache Racoviță, cel din urmă al familieĭ și adevărat ctitor al acestuĭ măreț

www.dacoromanica.ro

așezămîntŭ; aŭ răposat în anul 1859, Iulie 10, în vîrstă de 36 anĭ: pentru prietinĭ, rude o inimă fierbinte avea, și în inimĭ multe durere aŭ lăsat și între țărînĭ atît uitate în morminte țara perdu într'însul un fiŭ adevăratŭ; 1859.

655. 17. Tot acolo:

Ἰωάννην Μόσχοιο ἔχει γαῖα βροτοδέγμων,
Ὀγδώκοντ' ἐτέων μείζονα Βεστιάρην,
Ἐκγεγαώτον τὸν γ' ἴσμεν ποτὲ Θεσσαλονίκης,
Αὐτάρ οἱ ἐντεῦτεν πρὸς Πόλον ἦν ὁ δρόμος.
Ὄλβιος ἐν περόπεσσιν εἴη χρηστὸς δομογνήτοις,
Χαῖρ'οὖν ὁ πότνιος, χαῖρ' ἴν 'ἀπότμονες ἀνδρες.
1828, Δεκεμβρίου 12.

Adecă:

«Pe Ioan Moscu-l cuprinde pămîntul primitor de oamenĭ,
Vistierul, cel ce avea peste 80 de anĭ,
Ştim că el s'a născut în Salonic,
Dar de acolo i-a fost drumul la Constantinopol.
Fericit să fie bunul în...
Salut decĭ ţie, cinstitule, salut, cît sînt oamenĭ nenorociţĭ.
1828, Dechemvrie 12.»

De-asupra se vede un frumos basorelief înfățișînd pe Mercur.

18. Ceva maĭ departe către zid, pe o placă de marmură cu o Minervă în basorelief, mormîntul uneĭ copile de 13 anĭ (a luĭ Ioan Moscu?), Elena, moartă la 1830.

656. 19. Pe o marmură, de cealaltă parte a bisericiĭ (grecește și românește):

... [forma grecească are numele luĭ... ὁος Βιστιάρης], [Ar]năutuluĭ... tu, care s'aŭ săvărșitu cu cinste în 4 Aprilie, l^{t} 1810; pe carele Dumnezeŭ să-l odihnească dinpreună cu ceialalțĭ... [t]oțĭ [după] dorință.

www.dacoromanica.ro

XIV. Biserica Doamnei.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 657.

Ačastă svăntă și dumnezăiască beserică iaste zidită și înnălțată denŭ temeliia eĭ pănă în săvărșitŭ de luminata Domŭna Mariia a luminatuluĭ Domnŭ Io Șărbanŭ Catacozino Băsărabŭ Voevodŭ, Domnŭ și oblăduitor Țărăĭ-Rumănești, care aŭ fostŭ și maĭ denainte de Măriia Sa Domŭna făcută de lemnŭ, întru lauda și proslăvirea svăntuluĭ hramŭ Văvedenia пр҃ѣсвтіе владичицы нашеи богородицы и приснодвы Маріи [= prea-sfinteĭ stăpîneĭ noastre, de Dumnezeŭ născătoare și pururea-fecioare Maria], ca să le fie Măriilor Sale, fiilor și părinților večnică pomenire și sufletelorŭ răpaos și fericire; leat 1683.

În mijlocul frumoaselor slove aurite e vulturul muntean cu crucea în plisc.

2. Pe morminte: 658.

Supt ačastă piatră odihnescu oasele robuluĭ [luĭ] Dumnezeŭ Manta, și['n] zilel[e] Ion Nicolaĭ Vo[e]vod s'aŭ prăstăvit, în luna luĭ Fevrua[rie] 20, l^{t} 7235 [1727]; și coconiĭ dumneluĭ, Gheorghie, Mihaiŭ, să odihnescu aicea.

3. Τύμβός γε οὗτος δεῦρ' Ἰωάννην Ἐσογόνον καλύπτει, Ἡλίου, τὸν 659.
ἐκ Χίου, ζοῆς τὰ κοίτην εὐτόκου καὶ κοσμίης, ἐν ἐμπόροις ἄριστον, ὀρθὸν τρόπον τετταράκοντα σὺν ἑπτὰ βιοῦντ' ἔτη σεμνῶς, ἀρίστως, εὐσεβῶς, ἐκ τῷ βίῳ θανόντα πλεύρου θανατιφόρῳ πάθει, λιπόντα τέκνοις καὶ συνεύνῳ, φεῦ, ἄχ, 1727 [cifre arabice], Μαρτίου 28.

Adecă:

«Acest mormînt de aicĭ cuprinde pe Ioan Esogonos, fiul luĭ Ilie, din părinți buni, de la Chios cu viață liniștită și bine orînduită, cel d'întăiŭ dintre negustorĭ, care a trăit cu dreptate, vrednic, foarte bine patruzecĭ și șepte de anĭ, săvîrșindu-se din viață de junghiŭ, ucigătoare boală, lăsîndu-șĭ copiiĭ și soția; vaĭ, vaĭ; 1727, 28 Martie.»

www.dacoromanica.ro

660. 4. Supt ačastă pieatră să odihnește oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Clucerul Grigorie Călinescu, care aŭ răposat leat 1834, Deche[m]vrie în 25.

661. 5. ...ἡλικία, ἐφ ᾧ... ειρα... βίον ἀπὸ δὲ θεογονίας ᾳχπη', η. δ. δ. [= vrîsta, în care . . . viața . . . anul de la Nașterea luĭ Hristos 1688 . . .].

662. 6. Supt ačastă piatră zacu oasele mel[e], Ștefan, cu soțiia sa, Susana, ce aŭ răp[osat] leat 1800, Iunie 26. Iar soțiia sa, leat 1801, Av[gust] 6.

Și în grecește.

663. 7. Aicĭ se odihnește roaba luĭ Dumnezeŭ dumneaeĭ Clucereasa Lucsandra Otetelișanca, născută Vlădoiancă, i fiica sa, Elenca; 1842.

664. 8. Suptŭ această piatră odinescŭ oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Iorgache Mavrodinŭ Velŭ Vistierŭ, Ghenarie 1776, și Maria, soțiia dumniluĭ Velŭ Vistŭ., Elena, 1808, Stolničasa Iuliano, fiica dumnealuĭ (?) și soțiia Stolniculuĭ Radul Iuliano și Paleolog, ce este îngropat la mănăstiria Cotrocenĭ, D[e]ch[em]vrie 8.

Fata luĭ Iordachi Cantacuzino, fratele luĭ Șerban-Vodă, anume Maria, luă pe «un Grec anume Paleologul, iar după familie Gulianò», mort între 1714 și 1716. Fiul luĭ Gulianò, Toma († 1752), are cu Sanda Cernovodeanu pe Ioniță și Răducanu, soțul Eleneĭ Mavrodin *(Gen. Cantacuzinilor,* p. 361; cf. p. 180).

665. 9. Pe epitaf (aier), cusut foarte frumos cu aur și mătasă — a fost adus de la Cotrocenĭ —, se văd patru chipurĭ, lîngă care e scris: «Io Șerbanŭ Voevod Catacozinu» (cu barbă), «Io Gheorghie Voevod» (copil), «gspja Casandra» (fetiță, cam de aceiași vrîstă cu Gheorghe; ea a fost soția luĭ Dimitrie Cantemir), «gspjda Maria» (soția luĭ Șerban).

666. 10. Pe o icoană, îmbrăcată cu argint, lîngă dvera din stînga:

Ματ[ε]ης Γκίκας.

www.dacoromanica.ro

Apoĭ:

Βιστιάρ. Ιωάννου Βακαρέσκου· 1777:

Σκαρλάτος Πέτροβιτζ· 1844.

Ceia ce înseamnă că argintul a fost pus întâiŭ de Mateĭ-Vodă Ghica, înnoit de poetul Văcărescu și dres în urmă de un Petrovicĭ.

XV. Biserica Sf. Ecaterina.

Nimic n'a rămas din vechea clădire a Doamneĭ luĭ Ipsilanti. Inscripția aurită de pe fronton e pusă de un egumen în numele mănăstiriĭ-metropole de la Muntele Sinai, numaĭ în 1852.

XVI. Biserica Toți-Sfinții.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 667.

Dentru ale tale ție, spăsitoriule și prea-curatiĭ Maicĭ Tale aducemŭ cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu îndemnarea Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ, care o dumnezeire în Troiță să proslăvească, aminŭ. Ziditu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască besearică din temeliia eĭ și s'aŭ zugrăvit și s'aŭ înfrumusețatŭ precum să veade, cu toată cheltuiala preasfințituluĭ Mitropolit al Ungrovlahieĭ chir Daniil, întru slava și cinstea întrăriĭ în besearică a prea-sfinteĭ născătoareĭ de Dumnezeŭ și pururea-fečoareĭ Marieĭ în zilele prea-luminatuluĭ Domnŭ Io Nicolae Alexandru Voevod, ca să fie în veacĭ pomenire Sfinții Sale și a totŭ neamuluĭ Sfinții Sale, și celorŭ ce aŭ ajutatŭ și celor ce vor maĭ ajuta, și s'aŭ săvârșitŭ în zioa de 'ntâĭ a luniĭ luĭ Aprilie lt. 7234 [1726].

V. maĭ sus, Mitropolia.

2. Pe un mormînt din veacul al XVIII-lea: 668.

Theodor, Anastasia, Radu, Risava, Dumitru, Ștefan, Ileanca, Mariea, Alexa, Sultana, Manea, Ileana, Marcu,

www.dacoromanica.ro

Stefan, Alecsa, Caterina, Condeșațana *(sic)*, Stroe, Dedea, Vasilie, Alecsa, Tudor.

669. 3. Pe altul, tot în dreapta:

Supt această piiatră odihnescu-se oasele robu luĭ Dumneazeŭ Enache ot Cîrnavodă: aŭ răposat în zilel[e] Mării Sale D[omnulu]ĭ Io Costandin Nicolae Alexandru Voivodŭ, fiindŭ cursu anilorŭ lt. 7245 [1736], luna luĭ Octomvrie 20.

670. 4. Pe un mormînt în față:

Suptŭ ačastă piiatră odihnește-se robul luĭ D[u]mnezeŭ Drăghič zaraf i Anica, carele s'aŭ pristăvit în zile[le] prea-luminatuluĭ Domnu[lu]ĭ nostru Io Costantin Nicolae Vvd., Mart 5, leat 1758.

671. 5. Pe altul, din veacul al XVIII-lea:

Ce .. ser... ra popa i ieromonahu Mateĭ, Mariuța, Ene i iereĭ. Theodora monahia, Gheorghe Medelniceru, Maruzaniea, Radu, Safta, Zanfir.

672. 6. Chipurile ctitorilor. În dreapta, «Nicolae Voivod» haină de pe de-asupra cu blană neagră și dolman (de pe dedesupt: brocard albastru), cu un fiŭ; «Ecaterina Domnă» (rochie de brocard de aur cu florĭ și blană neagră) și fetița, Sultana. Fiul e decĭ Alexandru, al Doamneĭ Smaranda. Ecaterina nu s'a numit însă nicĭ-o Doamnă a luĭ Nicolae Mavrocordat. Cf. maĭ sus, Mitropolia. Lîngă Doamnă, e apoĭ un boier cu işlic. În stînga, chipul, foarte bine făcut, al Mitropolituluĭ Daniil.

673. 7. Pe evanghelie, notiță, din 1-iŭ Decembre 1802, a luĭ Stanciul Logofăt, ispravnicul județuluĭ Ialomița, care spune că această carte a fost a «părinteluĭ Stefan ce aŭ fost protopop la sud. Ialomița, și acum se află protopop în plasa dă jos a Bucureștilor, carele să află cu șăderea în mahalaoa Mănciulești lor».

XVII. Biserica Antim.

674. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ὁ ναὸς οὗτος τῶν Θεῶν πάντων θέσει
Νεύσει δέδμηται τοῦ Θεοῦ, πάντων φύσει,

www.dacoromanica.ro

Ἐπὶ Στεφάνου Καντακουζηνοὺμου,
Κλίτους Βλάχων γῆς ἡγήτου τε φαιδίμου,
Πρὸς ποιμενάρχου Ἀντίμου Οὐγγροβλάχων,
Τοῦ ἐκ Ἰβήρων, — ὡς ὁρᾶται, — ἐκ βάτρων.
Ὡς προσκυνῆται τῶν θεῶν Θεὸς μέσον,
Ὡς Δαυὶδ ἦσε καὶ θεῶν ναοῦ μέσον.
Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψιε'.

Adecă:

«Biserica asta, a tutor Sfinților hramul,
S'a făcut cu vrerea luĭ Dumnezeŭ, fire-a tuturora,
Supt Ștefan cel ce poartă numele Cantacuzino,
Stăpîn strălucit al Țerii-Românești vestite,
De către-arhipăstorul Antim Ungrovlahul,
Cel din Ivir, — cum se vede, din temelie.
Ca închinătoriĭ zeilor față de Dumnezeŭ,
Ca David fiĭ și în biserica Sfinților (?).
În anul de la Mîntuire 1715.»

2. Pomelnic în triptic, pe lemn. 675.
Pe aripa stîngă:

Aicĭ să pomenesc bunĭ, credincoșĭ Domnĭ: Io Costandin Voevod Brancovean, Io Stefanŭ Voevod Cantacozino, Io Niculae Voevod Maurocordat, Io Grigorie Voevod Ghiga, Io Mihaĭ Voevod Racoviță, Io Costantin Vv. Niculae.

La mijloc:

Pomealnicul luĭ Pahomie monahŭ Bojoreanul și alŭ fiiŭ-săŭ Costandin Postelnic, care s'aŭ îngropatŭ în tinda bisericiĭ, Costandin Post., și s'aŭ dat la mănăstirea de la toțĭ Sfinții danie de s'aŭ zugrăvitŭ și s'aŭ poleit tămplele bisericiĭ cu tl. 174, și s'aŭ datŭ și 4 suflete de Țiganĭ și 4 boĭ și 4 vacĭ și 40 de mătcĭ dă stupĭ, ca să se pomenească la sf[ăn]tul jărvănicŭ, și să se caute la 3—4 anĭ, după obiceaiŭ. Și s'aŭ scris la leat 7255 [1746-7].

Pahomie monahŭ, Costandinŭ, Ilinca, Chiril monahŭ, Martha monahiia, Nicolae, Ioanŭ, Mihaĭ, Bălașa, Anca, Aspra, Mariia, Marica, Dima, Theodosiia monahiia, Goranŭ, Anca, Vladul, Albul, Stefanŭ monahŭ, Marica, Tudorŭ, Ioana, Aspra, Ilinca, Bă-

www.dacoromanica.ro

laşa, Alixandru, Anca... eca, Stana, Preda, Bălaşa, Neagu, Safta monahiia, Salomia monahiia, Silevestru monah, Theodosie monah, Pîrvul, Drăghicĭ, Mihail..., Rafail monah, Niculae monah, Barbul, Drăghicĭ, Gheorghie, Stanca, Safta, Sanda, Despa, Idita, Anca, Gheorghie.

Pe aripa dreaptă, lista Mitropoliţilor: Antim, Daniil, Stefan, Neofit, Filaret, apoĭ Partenie proegumen de Argeş, shimonah, arhiepiscopul de Argeş Iosif (ale căruĭ versurĭ întru slava luĭ Antim aŭ fost acoperite de mosaicul de jos), şi episcopul Grigorie de Argeş.

676 3. În paraclis, chipul boieruluĭ Mateĭ Roset şi al soţieĭ luĭ.

677. 4. Pe o anaforniţă de acolo:

Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ἀρτζεσίου Ἰοσὴφ τοῦτον τὸν ἀντιδωροδόσκον εὐλαβῶς προσφέρει· 1798.

Adecă:

Smeritul episcop de Argeş, Iosif, ofere cu evlavie acest disc; 1798.»

XVIII. Biserica Mavrogheni.

678. 1. Inscripţia de de-asupra uşiĭ s'a distrus de reparatorĭ inconscienţĭ.

679. 2. În părete:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Διωνύσιος ἱερομόναχος, ὃς καὶ καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς Ζωοδόχου Πιγῆς, διορησθὴς παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Νικολάου Πέτρου Μαβρογένη ΒΒ. κατὰ τὸ 1787, καὶ ἐχριμάτισεν ἔτη 18, κὲ ἡς 1805, Ἀπριλίου 20, ἔδοσεν τὸ κινὸν χρέος. † Γύλκου Νικολάου.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Dionisie ieromonahul care a fost şi egumenul sfinteĭ mănăstirĭ a Izvoruluĭ de viaţă, orînduit de preanălţatul Nicolae Petru Mavrogheni Voevod în 1787, şi a cîrmuit 18 anĭ, şi la 1805, April 20, şi-a plinit obştească datorie. † Nicolae Gîlcă.»

www.dacoromanica.ro

În cimitir:

3. Mormîntul principeseĭ Zoe Bagration, născută Văcărescu, moartă, în vrîstă de 86 de anĭ, la 22 Septembre 1878. 680.

Bagration a fost la 1850 în fruntea uneĭ comisiunĭ pentru căsătoria ofițerilor rușĭ cu moștenitoare muntene. V. *Mărturiĭ istorice despre Știrbeĭ-Vodă*, II.

4. Al Banuluĭ Alecu Filipescu, mort în Novembre —. 681.

5. Al fiuluĭ luĭ Alecu, Marele-Logofăt Alecu, mort în August 1863, și al soțieĭ acestuia Elena († 1873). Pe aceiașĭ piatră se înseamnă și numele Mareluĭ-Logofăt — Filipescu (mort la 63 de anĭ, în ziua de 3 Maiŭ —) și al Stolniculuĭ Radu. 682.

XIX. Biserica Icoaneĭ.

1. În pridvor: 683.

1. Aicĭ odihnește roaba luĭ Dumnezeŭ Zoița, buna soție a Mareluĭ-Clucer și cavaler Grigorie Obedeanu, ce ș'aŭ dat obștescul stîrșit la 12 Maiŭ anul 1842; vecĭnica eĭ pomenire.

Aicĭ se odihnește și răposata Păhărniceasa Zinca Polizu, născută Niculescu: a răposat la 31 August 1855 leatu.

2. Rugați-vă pentru dînsa. Zamfira Rughet, născută Polizo, a răposat la 27 Maie 1846, [î]n vîrstă de 36 anĭ. 684.

Subt această piatră se odihnește și trupul Eleni născută Polizu, răposată în frageda eĭ virstă, la anul 1859, Martie 31.

3. De-asupra ușiĭ: 685.

Ačastă sîntă și înfrîmsețată b[e]searecă, unde să proslăvește numele celuĭ în Troițe mărit D[u]mnezeŭ, întru cinstea și prăznuirea prea-sfinteĭ de D[u]mnezeŭ Născătoareĭ și a st[î]ntuluĭ prooroc Ioann Botez[ătoriul] și a mareluĭ ierarh Nicolae, s'aŭ zidit din temelie în zilile înnălțatuluĭ Domn Mihailŭ Costandin Suțu Vvd., Mitropolit fiind Preasfințiia Sa chirŭ Grigorie, la anŭ 1784; care s'aŭ

www.dacoromanica.ro

zidit prin prejur chiliĭ, ca să fie pentru adăpostirea săracelor călugărițe și fămeĭ văduve scăpătate și a celor streinĭ bolnavĭ ce vor năzui la ajutorul sf[i]nteĭ icoane, iar preoți, saŭ călugărĭ, saŭ mirean însurat, cu fămee, să nu aibă voe a ședea la chiliile din lăuntru, după cum și cu groaznic blestem s'aŭ făcut acest așezământŭ, numaĭ ctitoriĭ să aibă voe, de nu să va purta cineva cu bună orănduială, saŭ preot, saŭ din cele ce lăcuescŭ în chiliĭ, să-l dea afară. Venitul ce să va strânge la beserică, să ià preoțiĭ doĭ banĭ și epitropul unŭ ban, ca să fie pentru ajutorul săracilor și la cele ce vor lipsi la sf[î]nta besearică. Iarŭ celelelte daruri ce vorŭ dărui Domniĭ saŭ alt pravolavnicŭ creștinŭ, și acelea să fie totŭ în mâna epitropuluĭ. Totŭdeauna numaĭ doĭ preoți și unŭ diiacon să fie nelipsiți. Iarŭ după sfârșitul vieții meale las cu sufletul mieŭ ca numaĭ din neamulŭ mieŭ să rămâe epitropŭ peste toate acestea ce maĭ sus scriŭ, nepoți și strănepoți. Fost-aŭ cheltuitorĭ și ostenitorŭ dumnealuĭ Panaitŭ Băbŭ[eanu], Vel Căpitan za lefegiĭ, având ajutor de la alțĭ pravoslavnicĭ creștinĭ. Și s'aŭ săvârșitŭ la anulŭ 1786, Septem[vrie] 2. Iarŭ cine va strica vrea-unŭ așezământŭ dintr'acestea, să aibă a da seama la înfricoșata și dreapta judecată Ceresculuĭ Împăratŭ.

4. Chipurile ctitorilor. «Macarie Băbeanu, ctitorul biserice ceĭ vechĭ, «cocoana Sofia», «Po[stelnicul] Ioan Băbeanu, Logăfăt văl bresle», «Panait Băbeanu Căpitan za lefecii»; copiiĭ: Maria, Elena, Panait, Nicolae. Apoĭ: Stoian, Pavel Logofăt de bresle, «cocoana Bălașa soția dumnealuĭ», Ana, Ecaterina. — Sînt înnoite. — Pentru îmbrăcămintea lor, v. cartea mea *IstoriaRomînilor în chipurĭ și icoane*, I, cap. despre îmbrăcăminte.

5. Jeț vechiŭ cu vulturul muntean.

686. 6. Icoana Mîntuitoruluĭ e dăruită la 1844, de o Elena C. Niculescu.

687. 7. Pe icoana Maiciĭ Domnuluĭ d'innaintea altaruluĭ:

Ioann Văcăresc[u] Spat[ar], Ecaterina Do[m]nița, Alexan-

www.dacoromanica.ro

dru Văc[ărescu], Mariia, C[onstandin] Băs[ărab], Ban, Stol[nic] Costandin Băs[ărab], Eleni Băs[ărab]. Ștefan Prăș[coveanu] Vor[nic], Chiriachi Pră[școveanu], Grigorie Bălea[nu], Log[o]f[ă]t, Sa[f]ta Băleana, Grigorie Bălea[nu]. Biserica Maicăi Precistii. ПНН ѡстр. (*sic*). S'aŭ zugrăvit ačasta sf[ă]ntă icoană la leat 7190 [1681-2]. Filip Nicolau' rgintar.

Jos, un pomelnic maĭ noŭ.

Ceĭ de la început sînt poetul Ienachi Văcărescu și soția sa, Ecaterina, fiica luĭ Nicolae-Vodă Carageà, precum și fiul lor, Alexandru. Maria, sora luĭ Ienachi, a luat pe Nicolae Brîncoveanu Banul. V. și *Studiĭ și doc.*, III, p. 87.

8. O altă icoană e poleită la 1850 de Maria soția luĭ Costache Bo- 688.
bescul, «Crucer».

XX. Mănăstirea Icoanei.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 689.

Acestu sfănt lăcaș s'aŭ zidit din temelie și s'aŭ înfrumusețat precum să vede cu cheltuiala d[u]mn[ealuĭ] Căminaruluĭ Mihalache Darvari, în zilele Măriĭ Sale d. Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod —, unde să prăznuește hramul Învierea Stăntului Lazăr și Sfințiĭ-Înpărațiĭ Costandin și Elena, și Sfinți Voevozi Mihail și Gavril; 1834, Av[gust] 10.

2. Chipurile ctitorilor: Elena, Mihail, Constantin, Anastasia Darvari, de o parte, iar de alta: Olimpiada Arsachi, Elena Arsachi, Elena Darvari și fetele.

3. În cimitir, mormîntul Cluceruluĭ M. Darvari (1797—1854). 690.

XXI. Biserica Oțetari.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 691.

Ačastă sfăntă și dumnezeiască biserică, unde să prăznuește hramul Sfințilorŭ Îngerĭ făcutu-s'aŭ înŭtăĭ de lemnŭ în zilele luĭ Șărbanŭ-Vodă, la leat 7189 [1680-1], și, pre-

www.dacoromanica.ro

făcându-să iarŭ dă lemnŭ în zilile luĭ Costandin Basarabŭ Voivod, la leatŭ 7210 [1691-2], și acumŭ, prefăcându-să dă piatră, s'aŭ adaosu și hramul ierarhuluĭ Necolae, și cu ajutorulŭ și îndemnarea dumnealoru Mărgăritu staroste și jupânu Nicolae cupețu și cu alaltoru creștinĭ s'aŭ ziditŭ și s'aŭ înfrumosețatŭ după cumŭ să vede, cu toate podoabele, în zilile luĭ Ion Costandin-Vodă Mavrocordatŭ, ca să fie dumnealorŭ veaĕnică pomenire; Iulie l[eat] 7265 [1757].

692. 2. Pe un mormînt în pridvor:

Întru acest trist și cainic mormînt să odihnește oasele răposaților robilor luĭ Dumnezeŭ Ilie Calpaccibașacescu, săvârșit în anul 1825, i ale soții sale Ana Voeniasca, ce aŭ trăit amândoĭ în căsătorie anĭ 12 și în leat 1842 s'aŭ săvârșit și numita, i oasele copiilor săĭ, anume: Nicolae, Maria, Costandin și Lucsandra, i ale moșilor și strămoșilor lor. Iar eŭ, fiiul răposatuluĭ de maĭ sus, anume Matache Voenescu, săntu a veni maĭ în urmă, rămăindu numaĭ eŭ dintru ačastă familie.

Numele vine din Calpacci-bașa, starostele bresleĭ calpacciilor, celor ce fac calpace.

693. 3. Pe altul:

Aicĭ să odihnește oasele răposatiĭ roabiĭ luĭ Dumnezeŭ Elena, închinata fiica Logofătuluĭ Fiera, ce aŭ ținut în căsătorie pă Hagi Tudorache Theodoru, 40 anĭ, născînd și 9 copiĭ, iar acum, în leat 1845, Fevruarie 20, s'aŭ săvârșit în vîrstă de anĭ 56, însă să scrie aci și ceĭ maĭ înnainte răposațĭ prin osibite locurĭ părinți, frați, rude: Theodor, Stana, Sava închinatu, Ana, Gherasim monahu, Radu, Costandin, Theodor, Hera, Ana, Stana, Anghel, Grigorie, Ioan, Păuna, Pavel, Panait, Costandin, Safta, Voicu, Marin, Theodor, Sima.

www.dacoromanica.ro

4. Pe o icoană la altar: 694.

Ačastă sfăntă icoană s'aŭ făc[u]t de roaba luĭ Dumnezăŭ Maria, ipac Mariea, 1804.

5. Pe alta: 695.

Drăghicĭ, Constantin, Rusandra; 1803.

6. Pe o a treia: 696.

Mariia, Gheorghie; 1804.

XXII. Biserica Olarĭ.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 697.

Întru numele Tatăluĭ şi al Fiiuluĭ şi al Sfăntuluĭ D[a]hu, ziditu-s'aŭ ačastă sfăntă şi dumnezeiască biserică ce să cinsteaşte şi să prăznuiaşte Adormirea prea-sfinteĭ stăpăne Născătoare de Dumnezeŭ şi pururea-fečoara Mariia şi a celuĭ întru sfinţĭ părintele nostru Nicolae de la Miralichiia, făcătoriul de minun[ĭ], şi s'aŭ zidit den temelie de pre cum să veade de robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Dumitraşco Racoviţ[ă] Vel Visterŭ, şi, rămăin[d] niştе ban[ĭ] de la robul luĭ Dumnezeŭ Mihaĭ băcanul, s'aŭ dat la častă sfăntă mănăstire, denpreună cu Iancul Căpitanul ajutorind şi alţĭ creştin[ĭ] pravoslavnicĭ, în zilele D[o]mnuluĭ nostru Io Scarlat Gh[i]c[a] Voe[vod], fiind Mitropolitul chiriu chir Filaretŭ; Octomŭvrie leat 1758.

Dumitraşco Racoviţă e fratele luĭ Mihaĭ-Vodă şi ginerele luĭ Mihai Spătarul Cantacuzino.

2. Pe epitaf (aier): 698.

Στέφανος Δημητρίου Μιέλλος Μέγας Λογοφέτης, Νοεμβρίου 1820.

Adecă:

Ştefan al luĭ Dimitrie Belu, Mare-Logofăt, Noiemvrie 1820.

În 1827 era Vornic (Hurmuzaki, X, p. 424).

www.dacoromanica.ro

699. 3. Pe o icoană din altar:

Înbrăcatu-s'aŭ ačastă iconă în argint cu cuca [*sic* = cheltuiala] sf[i]nti biserič și a mahalagiilor ot Olarĭ prin îndemnarea și osărdiia dumnealuĭ Gheorghe Ghiorghiu, ce s'aŭ aflat epitrop; 1817, Aprilie 20.

700. 4. Pe alta:

Înbrăcatu-s'oŭ în argintŭ această sf. iconă cu ajutor[ul] a mu[l]tor fraț̆ĭ și suror[ĭ], prin osărdiia d[u]m[isale] chirŭ G[heorghe] G[heorghiu] și a dumneae jupăneasa Ana: Io[n]u, Balașa, Gr[igore], Chirica; 1819, Fevru[arie] 25.

Înnoită în 1850.

701. 5. Pe un mormînt în dreapta:

Suptu această piiatră odihnescu-să oasile răposaților robilor lu Dumnezeŭ Marin Log[ofătul] za Vistierie, Chiraz, Mariia, Dumitrache și cu tot neam[ul] lor; Mart 11, 1771.

702. 6. Pe jărtfenice (antemise) de mătasă, tipărite și foarte frumos împodobite:

Acestŭ d[u]mn[ez]eescŭ jertvenic pre carele se săvîrșaște d[u]mn[e]zeiasca cea făr de sînge și sf[i]nțita slujbă în zilele *prea-blagocestivuluĭ singur-stăpînitoriuluĭ, mareluĭ D[o]mnuluĭ nostru și Înpăratŭ a toată Rossia Alexandru Pavlovičĭ, s'aŭ sf[i]nțit acest antimis de preaosf[i]nțitul Mitropolit a toată Valahia chirio chir Ignatie*, și s'aŭ dat la bisearica din —, Ținutul —, unde să prăznuiaște hramul —, la anul 1810, luna luĭ —.

Alte forme maĭ vechĭ aŭ, în locurile tipărite cursiv, alte nume de Domnĭ, iar la numele Mitropolituluĭ precum urmează: «s'aŭ blagoslovit și s'aŭ sfințitŭ cu mâna preaosfințituluĭ Mitropolitŭ alŭ Ungrovlahieĭ chir Grigorie» (din veacul al XVII-lea), saŭ: «Mitropolitŭ de aicĭ, chir Mitrofan; 7226 [1717-8]». — Mitrofan a fost însă urmașul luĭ Antim, și de sigur că acest mare meșter în cele bisericești a făcut desemnul antimiselor.

www.dacoromanica.ro

XXIII. Biserica Popa-Rusu.

1. Pe piatra de de-asupra intrăriĭ, acnm așezată în curte: 703.

Această sfântă biserică ce să numește îm: [= anume] Pop[a] Rus[u] și să prăsnuește hram[ul] Sfânt[a] Troițe, Sfânta Cuviosa Parascheva și Sfântu ierarhul Nicolae, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ s'aŭ făcut din temelie, cu toată osărdiia și toată cheltuiala dumnealuĭ Manolache vătaf de arabagiĭ, și ostenitor preotul Andreĭ de la această besereca, în zilele prea-înălțat Domnu Io Gheorghiu Carağa Vvd. și preaosfințit Mitropolit Nectariu. Pomenește, Domne, pre robi tăi aceștiĭ, vecnica pomenire: Manolachi, Ilinca, Safta, Voica, Maria, Andreĭ ereĭ, Petre, Ghiorghie, Păuna, Costandin, Ion, Andreĭ, Manole, Toader ereĭ, Danŭ pr[e]z-[viter], Păuna prezvitera, Ilinca, Stan (?). Leat 1813, Martie 17.

2. Pe un potir: 704.

1813, Iunie 10. Iona, Mariia, și Drăghicu, Bălașa, Gheorghie, Neacșa, Frusina, popa Gligori[e] proin protopop ot Popa Rusu.

3. Pe altul: 705.

Πάπα Νικόλα κὲ τὸν τέκνον [de două orĭ], Ζοΐκα κὲ τον τέκνον: Ζοήκα, Ἀντρέα· 1787, Αὐγούστου 28.

4. Pe o evanghelie: 706.

Ačeastă sfântă evanghelie s'aŭ făcutŭ de jupănu Polihronie și Mariia danie la Popa Rusu; 1796, Noem[vrie] 2.

XXIV. Biserica Popa-Tatu.

1. Icoanele St. Nicolae și Maiceĭ Domnuluĭ sînt îmbrăcate cu argint la 1-iŭ April 1812.

2. Pe un potir: 1815: Ῥαδοκάνου Λογοθέτης (Răducanu Logofătul). 707.

www.dacoromanica.ro

708. 3. Pe o cruce din 1857: «Pi[tarul] Ră[ducanu] Cotrea».

709. 4. Pe un mineiŭ de Rîmnic (Mart):

1829, Ὀκτομβρίου, 5, Σαββάτο πορνῷ *(sic!)*, εἰς τὰς 12 ὅρες, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

1829, Νοεμβρίου 14, πέμπτῃ πορνῷ, εἰς τὰς 11 καὶ μέσῃ, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

Însemnarea cutremurelor «marĭ» de la 5 Octombre 1829, 12 ceasurĭ de zi și de la 14 Novembre 1829, 11 de zi, se dă și în românește.

XXV. Biserica Cuibu-cu-Barză.

710. 1. Pe o piatră de mormînt:

Supt această piiatră odihnește oasele robu luĭ Dumnezeŭ Cruceru Dona ș'a soții dumnealuĭ Zafira, titor biserici; 1830.

2. În altar, pomelnic pe piatră, din acelașĭ an 1830; fără însemnătate.

XXVI. Biserica Udricanĭ.

711. 1. De-asupra ușiĭ:

Ačastă sfântă și dumnezeiască bisearica s'aŭ făcutŭ cu toat[ă] cheltuiala și înfrumusețarea eĭ, precum să veade, dumnealuĭ jupanŭ Udrecan Clucer, fiind coprensu de dumnezeiască rivnă pentru mărirea și slava luĭ Dumnezeŭ și a Sfântuluĭ mareluĭ ierarh Necolae, și pentru veačnica pomenire a dumnealuĭ și a tot neamu dumnealuĭ, și s'aŭ săvărșit în zilele prea-luminatuluĭ Domn a toată Țara-Rum[ă]nească Io Grigorie Ghica Voevod, fiind arheereŭ Mitropolit preasfențitul chir Stefan, la anul de la Ziderea Lumeĭ leat 7244 și de la He. 1734, în luna luĭ Septemvreie zile 15.

712. 2. Pe părețele pridvoruluĭ de spre stradă, în lăuntru:

Acest s[fă]nt lăcaș fiind crepat din cutremurul ce s'au întămplat la văleat 1802, căcĭ multe sf[in]te lăcașurĭ și zidirĭ s'aŭ stricat, acum, la leat 1810, i s'au făcut legăturile ce

www.dacoromanica.ro

să văd, atăt înlăuntru, cu drugĭ de ferŭ, căt și afară, în anvon, umplăndu-se cu zid căte trele ...l, și, deosebit de legăturile ce s'aŭ făcut, s'aŭ și înfrumusețat cu zugrăvelele cele văzute, atăt afară înnaintea bisericiĭ, înlă[untru] anvonuluĭ, căt și tănpla, i s[fintele] icoane cele împărătești, și pardoseală, și un policandru noŭ, făcăndu-se și două chiliĭ noĭ în curtea bisericiĭ, pentru sălășluirea celor săracĭ, cu toată cheltuiala răp[o]s[atuluĭ] Pahar[nic] Nicola, Salomia, Maria....

3. Pe candele: 713.

Τροάδος Τιμοθέω ἀρχιεπίσκοπος· 1847.

Adecă:

«Timoteiŭ, episcop al Troadeĭ; 1847.»

4. În altar, pe părete: 714.

Pomelnicul Popiĭ Nicolae Zgolavu (?), ctitor[ul] cel vechiŭ, care aŭ dat bisericiĭ casele care săntu în dosul oltaruluĭ, și o prăvălie în carăle cu pește, și toate cărțile bisericiĭ: Nicolae iereŭ, Ecaterina iereița, Teodosie ermonah, Radu, Marica, Iane. Pomelnicul jupăneseĭ Marii, a Pitaruluĭ Ioan, care aŭ dat bisericiĭ case, pogoane de vie la Cernătești: Ioan, Maria, Iordache, Marica, Zitco, Neaga, Manda, Bălașa, Pătrașco, Ecaterina erei[ța], Nicola.

XXVII. Biserica Lucacĭ.

1. De-asupra ușiĭ: 715.

Întru slava atotputerniculuĭ Dumnezeŭ aicea fiind zidită biserica în leatul 1736, și din cutremurŭ slăbindu-se cu totul, acum de iznoavă s'aŭ zidit din temelie cu toată cheltuiala dumnialor neguțătorĭ Costandin Atanasiu și Anghel și Panteli, născuțĭ în patria lor Bolgaria, în orașul SișTov, și acum hălăduesc în orașul Bucureștĭ, și, după în-

www.dacoromanica.ro

scrisa conglăsuirea tuturor enoriț[i]lor, și cunoscîndu-se dumnialor vecnicĭ ctitorĭ aceștiĭ sfinteĭ bisericĭ ce să prăznuește hramul Sfîntuluĭ ierarh Nicolae Mirlichi, a Sfinților Împărați Costandin și Elena și a Sfinților Voevozĭ Mihail și Gavril, aŭ isprăvit dumnialor din temelie ačastă sfîntă biserică, ajutorind și alți cu ceia ce s'aŭ îndurat; s'aŭ isprăvit în zilele prea-înnălțatuluĭ nostru Domn Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod și Preaosfinții sale Mitropolituluĭ Ungro-Valahii chir Neofit; l. 1842.

716. 2. În altar, pe piatră:

Pomelnicul ctitori care a deruit biserici Lucač acaretul din ulița Șăpcarilor. [Nume neînsemnate.]
1847, Martie 23.

717. 3. Pe una din cărțile bisericiĭ se află însemnărĭ naive ale preotuluĭ, între care aceasta, care arată cum se scriaŭ maĭ de de mult notițele despre faptele zileĭ:

«În anul 1877, Avgust 30, luarea Crivițeĭ cu asaltu dă cătră oștirea rumănească, Curcani, căndu aŭ fostu în răsboĭ cu Turcii tovărășie Rumănii cu Rușiĭ. Și Rumăniĭ avăndu cu eĭ pă Căpitan Valteru, care aŭ și muritu cu steag în brațe, avăndu pă corpul săŭ 9 lovituri. Rumăniĭ avăndu cu eĭ Domnul Carol întiĭ, cu împărat împreună al Rușilor, la Plevna în Bulgariia, unde era Osman-Pașa, care prin planurile luĭ era să prindă pă Împărat, dar, fiind Rumăniĭ, aŭ sărit cu răsboiŭ strașnic, și au învinsu pe Osman-Pașa înapoĭ, și în urmă s'aŭ predat, văzăndu că nu are loc de scăpare.»

XXVIII. Biserica Boteanu.

718. 1. De-asupra ușiĭ:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască bisearică ce iaste hramul Tăerea Capuluĭ Sfăntuluĭ Ioan Botezător[ul] și a Sfăntuluĭ Gheorghie făcător[ul] de minun[ĭ] întăĭ aŭ fost de lemnŭ, făcută de dumnealuĭ răposat jupan Mihul, și acum s'aŭ făcut de piiatră și s'aŭ înpodobit dupe cum să vede, cu toată

www.dacoromanica.ro

cheltuiala și osteneala dumnealuĭ jupân Maxim, dipreună cu frate-sĕŭ Gheorghie, fečori răposatului jup[an] Grigorie Miuleț̦u, în zilele Mării Sale Ion Scarlatŭ G[ri]g[orie] Ghica V[oe]v[o]d; Iunie 6, 1760.

2. Pe un mormînt, în pridvor: 719.

Supt această piatră să odihnesc oasele răposaț̦ilor robi lu Dumnezeŭ Drăgoe diacon, Pascalia, Stan, Bălaș̦a, Costandin, Ilinca, Zoița, Dumitru, și iar Zoița, Tănase, Floarea, Daniilă, Mane, Maria, Stanciul, Daniil shimonah, Vartolomeiŭ..., Zoița [etc.]; 1809, Oc[tomvrie].

3. Pe altul, în biserică: 720.

Supt ačastă piatră udihnescu-se osile răposatuluĭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Giurgiu, la veleatul leat 7266, Iunie 24.

4. Pe altul, afară: 721.

Supt această piatră odihnește trupul răposatuluĭ Sărdar Gheorghie Bălescu, născut la anul 1804, și răposat la annl 1840, Ghenarie 5.

XXIX. Biserica Brezoianu.

1. La dreapta uș̦iĭ de intrare (la stînga, e inscripț̦ia cea nouă): 722.

Ačastă sfă[n]tă și dumneazeiască biserecă, ce să prăznuiaște hramul Sfinteĭ Troițe, iaste zidit[ă] din temelia eĭ păn în sfărș̦itŭ de dumnealuĭ Mănăilă Mărăcineanu Vl. Clucerŭ și dumnealuĭ Șărban Bujoren[u] Vl. Viș., ajutăndŭ cu locul bisearici și dumnealuĭ Pătrașco Breazoianul Vel Vor[nic], ca să fie de pom[e]nirea dumnealor și a coconilor dumnealor; și s'aŭ făcut în zilile Domnuluĭ nostru Io Costand[in] Basarab Voevod; Oc[tomvri]e, leat 7219 [1710].

www.dacoromanica.ro

Șerban Bujoreanul făcu parte, fiind Vornic, din solia boierilor munteni la Împăratul Carol al VI-lea. Pe Pătrașco Brezoianu îl întîlnesc ca Vel Clucer în 1684; el a fost Mare-Șătrar în 1706 (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 273; *Doc. Cantacuzinilor*, p. 249, no. XXI). Cf. și *Studiĭ și doc.*, V, p. 190, no. 50; pp. 191-2, n-le 55-6 (același Petrașcu ca Șătrar în 1702-4), p. 195, no. 64. Mănăilă era fost Clucer și la 1719 *(ibid.*, p. 194, no. 57). În 1711 el era Mare-Serdar (*ibid.*, p. 311, no. 72).

2. Icoane vechĭ, îmbrăcate cu argint, dar fără inscripție.

XXX. Biserica Sf. Ionică.

723. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Întru mărirea a tot ținitorul Dumnezeŭ și spre cinstea sfîntuluĭ săŭ înnainte-mergătoruluĭ și botezătoruluĭ Ioan, s'a rădecat din temelie acestă sfîntă biserică de către Dimitri Dărăscul, Marele-Medelnicer, și soția sa, Șofiea, la anul de la Hristos 1795; carii aŭ înzestrat-o prin dreptă munca lor.

724. 2. Pe un mormînt, în dreapta:

Suptŭ ačastă piatră odihnescŭ oasele răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ Păunŭ...ească; 1830, Iun[ie] 12.

725 3. Pe alta, lîngă aceasta:

...oote pe... aŭ nu tăgăduind că plăngăndu și tăgăduindu-te, te făleștĭ întru... cum aŭ fost zi[su]... pămăntu [eștĭ] și... pămăntu, și suptu această piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Vel Medelnicer [Dimitri Dărăscul, carele aŭ] fostu cu mila....

4. Icoană veche a Sf. Ioan și vechiŭ epitaf (aier), fără inscripție.

XXXI. Biserica Crețulescu.

726. 1. De-asupra ușiĭ de intrare din pridvor în biserică:

Doamne, cela ce proslăvești pre ceĭ ce iubescu podoaba casiĭ tale și locul lăcuinței Mărireĭ Tale, priimește sfăn-

www.dacoromanica.ro

tul lăcaș acesta, care întru slava Mărireĭ Tale și întru lauda și prăznuirea Adormireĭ prea-curate Maiciĭ tale și pururea-fecioară Marieĭ și săboruluĭ Sfinților Arhanghelĭ l-aŭ zidit den temelie și înfrumusețat cu toată podoaba bisericască cucernicilĭ și pravoslavnicilĭ robilĭ tăĭ dumnealuĭ jupan Iordache Crețulescul Vel Logofăt și soția dumnealuĭ Doamna Safta, fiica fericitului întru sfârșăt și de a pururea pomenitului Io Costandin Basaraba Voevod, pentru a lor și a neamuluĭ vecinică pomenire: care după răvna lor cia dumnezeiască cu ajutorul tăŭ l-aŭ săvârșăt în anulŭ de la Zidirea Lumiĭ 7231, iar de la Nașterea Mântuitoruluĭ H[risto]s 1722, lun[a] luĭ Sep[temvrie] 30 dni, și ispravnicŭ Pârvanŭ Logofătŭ Loloescul.

Pentru Iordachi Crețulescu, v. caracterisarea din *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 371 și urm.: Toțĭ boieriĭ îl aveaŭ în evlavie; puținĭ cari nu-l iubiaŭ, și aceia se rușinaŭ de el cînd îl vedeaŭ». Mormîntul luĭ de la Mitropolie nu se maĭ cunoaște astăzĭ. Mormintele ce vor fi fost în chiar această biserică, s'aŭ distrus, după obiceiŭ, la reparație.

2. Chipurile ctitorilor: Vișa, mama lui Iordachi, și Pîrvu, Mare-Logofăt, soțul Vișeĭ (eĭ muriseră, lăsînd pe Iordachi «scăpătat, tînăr și fără părinți»; *Gen. Cant.*, p. 371). Apoĭ: Constantin Brîncoveanu, Doamna luĭ, Marica, și fata lor Safta (numită după soția luĭ Constantin Cantacuzino Stolnicul), soția lui Iordachi; în sfîrșit, Iordachi însuși. Urmează: Banul Constantin Crețulescu (numit după Constantin Brîncoveanu), fiul cel de al doilea al luĭ Iordachi și Safteĭ *(Gen. Cant.*, p. 375); Istrati Vel Vornic (fiul luĭ Constantin), Ecaterina, vara luĭ Istrati și soție a luĭ [Constantin] Știrbeĭ Vornicul (cf. *Studiĭ și doc.*, p. 688); Toma Vel Logofăt (și Ban; frate cu Constantin; *Gen. Cant.*, p. 376); Alexandru Vel Logofăt (fiul precedentuluĭ; *ibid.*; *Doc. Cant.*, p. 95), Constantin Vel Păharnic (fiul luĭ Alexandru ?). Constantin al II-lea și Alexandru sînt zugrăviți de două orĭ. — Toate chipurile aŭ fost văpsite din noŭ pe la 1860.

3. Pe icoana Maiciĭ Domnuluĭ (ἡ ὁδηγήτρα): 727.

Robul luĭ Dumnezeŭ și al Maicăĭ Precesti Toma, Safta și cu fiĭ lor. Mai 13 dn[i], lt. 7257 [1749].

www.dacoromanica.ro

E una din icoanele cele maĭ frumos îmbrăcate cu argint din țară.

728. 4. Pe un rînd de candele:

Ioanichie arhiereŭ bes[ericiĭ] Crețulescu.

XXXII. Sf. Vinere a Hereștilor.

729. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sf[ă]ntă d[u]mnezeiască biserică este zidit[ă] cu cheltuiala răposatuluĭ întru fericire archiereŭ Ioanichie Stratonichiia, ajutînd și alț pravoslavnič creștin[ĭ] un bagatel, și, cînd era a să săvărși de zugrăvit, la anul 1839, luna Octomvrie 30, ș'aŭ dat opștescul sfîrșit, lăsînd îngrijirea celor din lăuntru la d[u]m[nealuĭ] Paharnecu Gheorghie Poenaru, epitropu Preasfinției Sale; care le-aŭ făcut toate precum să văd. A fost biserica mică, zidită dă răposat pan Nicolae Vel Agă; pan *(sic!)* Ioana, soția d[u]m[isale], i pan Calin Spătarul, fiul dumnealor, la anul 7153 [1645], cu hramu Preacuviosi Paraschevi, iar fericit[ul] ctitor Ioanichie aŭ adăogat hram Botezu Mîntuitoruluĭ nostru Is[us] H[risto]s și pre marea m[ucenică] Paraschevi. S'aŭ sfințit în zioa Sf[i]nților m[ucenicĭ] Ecaterina și Miercurie, săvărșindu-să toată lucrarea în zilile Mării Sale Alesandru-Vodă Ghica, care în sfărșit aŭ întărit ctitoriia veche a d[umisale] Vistier Constandin Herăsc[u]; 1839, Noemvr[ie] 25.

730. 2. În biserică, mausoleul Hereștilor. Pe o stelă de marmură e săpat, încă pe cînd trăia generalul C. Năsturel Herăscu, un lung pomelnic, cu fel de fel de presupuneri și afirmații fantastice. Se spune întăiŭ că «familia dd-lor Năsturel de să trage din Romanĭ». Cel d'întăiŭ ar fi fost «Heinrihĭ«, făcut *grof* de «Înpăratul Austrii Ludovic I-iŭ, la anul 1370». El are un fiŭ Ilie, și de la acesta un nepot de fiŭ: Udriște. Fiul lui Udriște ar fi Banul Ion (1524-590), fiul acestuia, Radu (1582-652). De la aceștia ar veni Toma (1628-1693). Numaĭ cu acesta se întră în adevărul istoric (v. Generalul P. V. Năsturel, *Viața Sfinților Varlaam și*

www.dacoromanica.ro

Ioasaf, Bucureștĭ, 1904, Corecturĭ). El «s'a făcut graf de iznoavă (!) de către Leopold Înpăratul Austrii la anul 1664». El are pe Șerban (1659-731), iar acesta pe Banul Constantin (1682-1752). De la Costandin vine Radu (n. 1750), «care la botez s'aŭ făcut Paharnic» și moare în 1804, «tot Paharnic, fiind sacat și depărtat din fire din rîvna gradurilor și slujbelor după atuncĭ». În sfîrșit, se pomenește fiul luĭ Radu, Logofătul Costandin, născut în 1798, «care aŭ slujit în slujba ostășască a Rosii și, aflîndu-să în două campaniĭ în protiva Turcilor, aŭ dobîndit cavalariĭ și sabie de aur pentru vitejie, iar în urmă, pentru slujbele aduse patrii sale, s'aŭ cinstit și cu cavalarie otomană și în rang de Marele-Ban».

3. Pe o icoană, însemnare că s'a îmbrăcat cu argint la 1846 de Elena Lahovari Postelniceasa. 731.

XXXIII. Biserica Schitu-Măgureanu.

1. Pe păretele din stînga (biserica e reparată din noŭ, în chipul cel maĭ rușinos): 732.

Întru mărirea și slava mareluĭ Dumnezeŭ carele în Troiță să proslăvește, ziditu-s'aŭ dinŭ temelie ačastă svăntă și dumnezăiască bisearică de răposatulŭ și pururea-pomenitulŭ Costandinŭ Văcăresculŭ Vel Logofătŭ, dară, rămăindŭ neisprăvită, după prestăvirea dumnealuĭ, s'aŭ isprăvitŭ și s'aŭ înfrumusățatŭ cu toată podoaba eĭ, precumŭ să veade, de ginerile dumisale dumnealuĭ Mihaiŭ Cantacuzino Velŭ Vistier, cinstindu-să cu hramulŭ Vovedeanii a preasvinteĭ Născătoare de Dumnezeŭ și a Sfăntuluĭ sfințituluĭ mucenicŭ Visarion, spre pomenirea veačnică ctitorilorŭ, în zilele preînnălțatuluĭ Domnŭ Ion Costandinŭ Mihaĭ Racoviță Voivodŭ, și fiindŭ ostenitorŭ Sfințiea Sa părintele chir Sofronie, egumen de la Sărindar. Oct[om]vr[ie] 5 z[ile, v leat] 7265[1756; *sic*].

2. Mihaĭ Cantacuzino a fost Ban și general rus. De la el ni-a rămas și *Genealogia Cantacuzinilor*, în care, la p. 120 și urm., sînt știrĭ bogate asupra luĭ. Soția sa Maria era fata Safteĭ, fiica luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu și a luĭ Iordachi Crețulescu. 733.

www.dacoromanica.ro

734. 3. Icoană dĭn 1849, de la «Catinca Malandroaica».

4. Chipurile ctitorilor, pe care le-am dat în «Albumul Cantacuzinilor», și toată vechea zestre a bisericiĭ s'aŭ stricat.

XXXIV. Biserica Sf. Constantin.

735. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Întru mărirea celuĭ în Troiță un Dumnezeŭ proslăvit și de noĭ într'o ființă mărturisit acest d[u]m[ne]zeescŭ lăcaș întru acoperemintul Sfinților Înpărați Constantin și Elena s'aŭ afierosit de robiĭ luĭ D[umne]zeŭ Constantin Cojocar beșleaga, Constantin croitor Melcescu, Hagĭ Panait șălar, cu a însuș cheltuială, din temelie zidit spre a lor pomenire și a celor ce aŭ ajutat: Pătrașco croitor, Ion Coica ca în veac să fie pomeniț eĭ și tot neamul lor, și s'aŭ săvîrșit în zilele preaînnălțatuluĭ nostru Domnŭ Mihail Suțu VVd., Mitropolit fiind Preasfinția Sa chir Grigorie; 1785, Septem[vrie].

736. 2. Icoana sf. Constantiĭ vine de la «Costachi Iuanu Mihaĭ», din al XVIII-lea veac.

737. 3. Pe o anaforniță:

Acestu aghiosmatarion să afirosește biserici Sfi[n]ților Înpărați ot mahalaoa Livedeá gospod de robi luĭ Dumnezeŭ Ioanu Rizu, Teodora și cu totu neam[ul] lor: Mihail, Marcu, Lanbrini, și cu totu neam[ul] lor, ἔτος [=anul] 1831, Aprile 19.

738. 4. Pe alta, inscripție grecească de la aceiașĭ, din 1832.

5. Pomelnicul din altar, săpat în piatră, e maĭ noŭ.

XXXV. Biserica Sf. Nicolae din Gorganĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare:

739. Acest sfăntŭ și dumnezeescŭ lăcaș unde să cinstește și să prăznuește hramul sfăntuluĭ mareluĭ proorocŭ Ilie Tezeiteanul în movila Gorganuluĭ din temelie s'aŭ ziditŭ al

www.dacoromanica.ro

doilea rîndu în zilele Mării Sale dumnealuĭ Ioanu Gheorghie Carageà Vvd., carele aŭ făcutu și oareșce ajutor, începător și sîrguitor aflându-să dumnealuĭ biv Vel Paharnicu Manolache Hrisosholeos, soțiia dumnealuĭ Elena i dumnealuĭ biv Vel Cluceru Radu Voinescu i dumnealuĭ biv Vel Paharnicu Ștefan Voinescu, și epitropŭ ostenitorŭ biv Velŭ Slugerŭ Gheorghe Artino, dinŭpreună ajutorîndu și brasla neguțătorilor cojocarĭ, iar prin îndemnarea acestor obraze mulțĭ pravoslavnicĭ creștinĭ aŭ ajutorat pănă s'aŭ săvîrșitŭ cu vrerea luĭ Dumnezeŭ, începîn[du]-se sfintele slujbe; după care, așăzăndu-se epitropu chir Spiru, după a sa rîvnă și cu ajutoriul celor de maĭ sus pomeniți, s'aŭ poleitu și cele din lăuntru, precum să văd, în zilile Mării Sale prea-înnălțatuluĭ Domnu Alecsandru Nicolae Suțul Voevod, și spre pomenire veĉnică s'aŭ scrisŭ ačastă pisanie la anul de la întruparea Mîntuitoruluĭ nostru Is[us] H[risto]s; 1819, Noemvrie.

2. Pe un mormînt: 740.

Ἐνθάδε κίτε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γεώργιος Ψαχιρόλους, ὁ ἐκ Ζαγορίου τὸν Ἰοαννίνον καὶ κόμης νεγαδεσσος *(sic)* τ.· ἐκοιμήθη κατὰ τὸ ἔτος 1818, Ἰούλη 13.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Gheorghe Ceacîroglu, cel din Zagora, din Ianina (?)... A răposat în anul 1818, Iulie 13.»

3. Pe altul: 741.

Supt ačastă piatră odihnesc oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezeŭ Ioanŭ Sefendache, cu neamu luĭ, 1816, Iiunie 18.

4. Pe un al treilea: 742.

[Ἐνθά]δε καλύπτει [μητ]ὴρ κοινή, γῆ, [καὶ ἡ] πέτρα κρύπτει Δόμπρι Κωνσταντίνου νεοθελῆ, γουνάρην γνοστόν, τοῖς πᾶσι ξακουστὸν, οὗ αἰώνια ανήμη μακαρία. 1814, Φευρουάρ. 8, Βουκουρέστη.

www.dacoromanica.ro

Adecă:

«Aicĭ ascunde mama tuturor, pămîntul, și piatra acopere pe Dobre Constantin, tînărul croitor, cunoscut la toți, vestit; a căruĭ pomenire fericită să fie veșnică; 1814, Februar 8, Bucureștĭ.»

743. 5. Tot pe un mormînt:

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Παγώνη ἐκ Σιστοβίου, σύζυγος τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Χ[ατζῆ] Δημητρίου ἐκ Νικοπόλεος· 1834, Απριλίου 28.

Adecă:

«Aicĭ zace roaba luĭ Dumnezeŭ Păuna, din Siștov, soția răposatuluĭ Ioan Hagì Dimitrie din Nicopol: 1834, April 28.»

744. 6. Pe altul:

Suptŭ ačastă piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Ioanŭ, Maria Penču, cu neamu loru.

745. 7. Tot așa:

Suptu ačastă piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Gheorghie Sluger....

746. 8. Pe o icoană:

Δέησις τοῦ δούλου σου Μπαννίκα· 1813.

Pe alta:

747. 9. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Ἀρρηνόνει· 1813.

Decĭ icoanele vin de la Bănică și Gheorghe Arinoni, în acelașĭ an, 1813.

10. Discul e din 1816.

748. 11. Pe un potir:

Pomenescă-se robiĭ luĭ Dumnezeŭ Chiriac, Casandra, cu copii lor; 1792.

749. 12. Pe o Evanghelie greco-romînă (Bucureștĭ):

Ačastă sfântă evanghelie iaste dat[ă] de dumneaeĭ jup[ă]neasa Stanca de poman[ă] bisearici de la Gorgan, unde iaste hramul luĭ Sfenti.... Sept[emvrie]....

www.dacoromanica.ro

13. Pe o Evanghelie din anul 7255: 750.

Ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască evanghelie este dată danie sfinti biserică ce este hramul Sf.... proroc Ilie ot Gorgan, dată de robiĭ luĭ Dumnezeŭ... Vornecul, Paraschiva Vornič̆asa; 7255 [1746], Dechemvrie 26 d.

14. Pe un *Octoih* din 1700: 751.

Acest oftoic iaste dat de pomeaană de Măriia Sa Vod[ă] bis[e]riciĭ de la Gorgan.

15. Pe un *Mineiŭ* din 1774: 752.

Să să știe că am scris eŭ Mihaiŭ dela Gorgan, și când am scris fost în săptămăna brănzi, și să știț, pă când easă la tocatu popilor, eŭ voiŭ muri, și măinele mele vor putrezi, iar cine va ceti, va zice: Dumnezeŭ să-l erte. Eŭ Mihaiŭ de la potrop[op]ul Ioan Sachilar.

Să să știe de când s'aŭ tărnosit sfănta biserică a prooroculuĭ Ilie, ce să zice Gorgan, în zilele Mării Sale Domn Io Ioan Gheorghiu Carağà Voevod, la leat 1814, și Mitrop[olit] fiind Presfinției Sa Mitropolit chirio chir Nectarie a toată Ungrovlahiia, după ce să osteese boala čumiĭ. Pop Mihaiŭ, duh[o]vnecu de aicĭ din Gorgan; 1815, Dechemv[rie] întâiŭ.

XXXVI. Biserica Batiște.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 753.

† Cu vrerea Tatăluĭ și ajutorul Fiiuluĭ și cu îndemnarea D[u]huluĭ Sfănt ridicatu-s'aŭ ačastă sfănță și dumnezeiască biserică care să cinste[ște] hramul Sfinteĭ Ani i a Sfinții Sale preapod[o]bneĭ Paraschevei i a mucenițiĭ Paraschevei, care din temelia eĭ s'aŭ ridicat și s'aŭ înfrumusețat cu toată cheltuiala dum. Vătafu Mančul i a soți dum. Ilincăi, сѣ чд. [cu fiiĭ] Văt[a]f Vlada: pan Stan, Stana, Necula Ciauș,

www.dacoromanica.ro

Iona, pentru ca să le fie dum. pomenire, în zilele prealuminatuluĭ Domn Io Costandin Mihaĭ Vvd. și Mitropolit chiriu chir Grigorie, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7272, iar de la H[risto]s 1764 [=1763], No[emvrie] 3 dni.

754. 2. Pe un mormînt:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χατζὴ Γκιόκας, Ηατζὴ Δήμου, ὁ ἐξ Αλβαγητοχωρίου, τοῦ κατὰ τὸ Ῥαζγράδη, μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ: Κυριακῆς καὶ Σταμάτη.

Ἀπεπαύθη κατὰ τὰς 21 Νοεμβρίου, τῷ 1822 ἔτει.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Hagi Ghioca, al luĭ Hagi Dimu din Arvanitochori, strămutat la Razgrad, cu copiiĭ luĭ: Chiriachia și Stamati. A murit la 21 Novembre 1822.»

755. 3. Pe altul:

Acĭ suptŭ ăcastă piatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezeŭ jupănŭ Manĕu: s'aŭ prestăvit în zilele priaînnălțatuluĭ Domnu Io Scarlatu Ghica Vvd., de la H[risto]s leat 1766, Noem[vrie] 13.

E ctitorul însuși.

4. Pomelnicul vechiŭ are numaĭ nume fără însemnătate.

XXXVII. Biserica Popa-Chițu.

756. Pe icoana Sf. Spiridon se arată că s'a făcut «cu ajutorul isnafuluĭ, al colporații, cavafilor», la 1856, în Decembre.

XXXVIII. Biserica Precupețiĭ-Vechĭ.

757. Pe o piatră în zidul de afară:

† Ăča[s]tă sfântă și dumnezeiască biserică din îndemnarea D[u]huluĭ aŭ început-o popa Gheorghe călugărul și

www.dacoromanica.ro

cu ajutoru a creștinilor ia aŭ isprăvit-o Năstase Siimeanul Mojucul, i cu soțiia luĭ Milca, i snă ego [fiiĭ luĭ] Tudor, Ionna, Tudorŭ, pentru večnica pomenire sufletelor lor i aŭ roste *(sic ?!)*; i ctitorĭ aŭ fostu popa Grigorie și cu popa Gheorghe. Av[gust] 15, leat 1773, Maria i Estera.

XXXIX. Biserica Silivestru.

1. Pe un mormînt: 758.

Aič dedesuptul aceștiĭ pietri odihnescu oasel[e] robilor luĭ D[u]mn[e]zeŭ jupanuluĭ Părvan Boiangiul i ale jupănesiĭ dumnealuĭ Stanca, ctitoriĭ acestiĭ sfinte besearič și ą copiilorŭ dumnealorŭ Dumitrana, Ilinca, Scarlat, Ioaną, Mănăilă, Mariia, Costandin; veačnica lor pomenire, D[u]mn[e]zeŭ să-ĭ iarte. Nica.

Alăturia cu ačastă piatră să odihnesc și oasele popi Ioan, Mariia prez[vitera]; 7298 [1790].

2. Pe piatra de de-asupra ușiĭ: 759.

Sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca biserica ačasta, care să prăznuește hramul Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ, fost-aŭ de lemn maĭ nainte vreme. făcută mică, și acum în urmă, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ și cu silința d-lor epitropi și ctitori: Ilie, Dimitrie, frați, și Ioan, Stoica, Gheorghie, Radu, Ioan, și din mila a maĭ multor creștinĭ s'aŭ făcut de izнovă după cum să vede, ca să fie acelor care aŭ miluit spre sufletească mîntuire și de vecĭnica pomenire, în zilile Mării Sale D: Alecsandru Ghica VV., și otcărmuitorĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ și episcopĭ: Neofit, Chesarie, Ilarion; leat 1839, Mar[tie] 15.

Mitropolitul, Grigore, era încă în Rusia, surgunit.

Pietrele eraŭ zvîrlite în curte, fiind în prefacere din noŭ biserica.

www.dacoromanica.ro

XL. Biserica Kalinderu.

760. De-asupra uşiĭ:

Aşa să lumineze lumina voastră înnaiutea oamenilor ca să vază faptele voastre cele bune şi să slăvească pre tatăl nostru cel din ceruri. Drept aceea şi eŭ Lazăr Calenderoglu, împreună cu alţĭ ajutătorĭ, aŭ rădicat din temelie această sf. biserică, puind hramurĭ pe Sf. pr[ooroc] Ilie, Învierea Sf. Lazăr şi Sf. iera[r]h Alexandru, spre pomenirea de vecĭ, în zilele prea-înnălţatuluĭ nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica VV. şi a preaosfinţituluĭ Mitropolit a toată Ungro-Vlahieĭ, chir Neofit, la anul de la Hr[istos] 1841, Avg[ust] 30.

XLI. Biserica Sf. Gheorghe Noŭ.

761. 1. Pe moaştele Sf. Nicolae:

Сїю рѫкѫ стомѫ Николае шкова съ златомь гн. Іѡ Михаи Воевод и гжда Станга и снь ихъ Іѡ Некѫла Воевода, в лѣт ҂зри, и с Митрополит Евдиміе.

Adecă:

«Această mînă a Sf. Nicolae a ferecat-o cu aur Domnul Io Mihaĭ Voevod şi Doamna luĭ Stanca şi fiul lor Io Necula Voevod, în anul 7108 [1599—1600], şi cu Mitropolitul Eftimie.»

Lucrul acestuĭ prinos al luĭ Mihaĭ Viteazul e deosebit de frumos. Cutia moaştelor, făcută de o Văcărească, e nouă şi n'are nicĭ-o însemnătate.

762. 2. Pe ripide:

Aceste repide le-aŭ făcut Io Costandin B[asarab] V[oevod] z[emli] Ugrovlahii, şi le-aŭ dat la s. monastire S. Ghiorghi m[u]č[enic]; Apr[ilie] 1, 7217 [1709].

www.dacoromanica.ro

Chipurĭ:

Io Costandin i gospodjda e[g] Mariia.
Io Costandin V. Io Ștefan V.
Io Costandin V.
Io Mateĭ V.

Pe alta, fiul domnese Radu iea locul luĭ Costandin.

3. Pe o piatră depusă în pridvor: 763.

Ačastă curte aceștiĭ sf[i]nte bisericĭ, hramul mareluĭ muč[e]nic Gheorghie, ce iaste închinată prea-sf[ă]ntuluĭ și de viiață dătătoriuluĭ Mormăntŭ al Domnuluĭ și spăsitoriuluĭ nostru Is[us] H[risto]s, carea să veade înprejur zidită și tocmită într'acesta chip, cu chiliĭ dedesupt și altele pre de-asupra, cu toate odihnele și trebuințele lor, întâiŭ și den temeliia lor sănt începúte și până la un loc zidite cu cheltuiala luĭ Panaghiotachi [1] carele oarecândŭ Tălmaciŭ-Mare la Poarta Turčască aŭ fost, domnind pre aceale vremĭ bl[a]gocestivul Domn Io Antonie Voevod, fiindŭ cursul anilor de la Hr[istos] 1670, și ispravnic făcându pre dumnealuĭ Șerban Cantacuzino, Vel Spăt[ar] fiind atunce: aŭ rădicat rândul cel de jos de chiliĭ, și încă în toate deplin; dupre aceaia, murindu Panaghiotachi, și cheltuiala de la dânsul s'aŭ curmat, și așa aŭ stătut până acum, în zilele luminatuluĭ și înnălțatuluĭ Io Costandin B[răncoveanu] Băsărab Voevod. Decĭ iară s'aŭ început a să zidi și a să lucra, întâiŭ ceale de jos chiliĭ ce rămăsease neisprăvite, dupre aceaia și casele patrierșăștĭ, cu tot rândul celor dupre de-asupra, până s'aŭ și sfârșitŭ precum să și văd, cheltuiala puind parte prea-fericitul, prea-înnălțatul și prea-știutul părintele Dositheĭ, patriarhul Sfinteĭ cetățiĭ Ierusalimuluĭ, carele patrierșià încă [din] începutul aceștiĭ zidirĭ, parte și maĭ mare, înnălțatul Domnu dându. Ajutat-aŭ la ačastă mare cheltuială ce s'aŭ

[1] Nikussios.

www.dacoromanica.ro

făcut, și boerimea, și [alte] mănăstirĭ ale țărăĭ, și neguțătoriĭ, cine cu ce aŭ putut și s'a înduratŭ, pentru sufletele și bună pomenirea lor, ca să fie preasfinteĭ și mareĭ a Ierusalimuluĭ Case ačastă zidire, de mult ajutoriŭ și folos, ispravnicu luminatul Domnu puindu pre Ianache Văcărescul Vel Agă, și cheltuitoriŭ lucruluĭ acestuia Aposto[l] neguțătoriul, fiindu egumen Malahia ieromonahul pre acea vreame, până o aŭ și isprăvitŭ, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7207, și de la Spăseniia eĭ 1699, mesița Septemvrie 20, într'al unsprăzeacelea an al Domnii bl[a]gocestivuluĭ și înnălțatuluĭ, maĭ sus pomenituluĭ Io Costandin B[asarab] Voevod, carele și astăzĭ stăpăneaște, a căruia anĭ și norocirea înnmulțească-ĭ a tot țiitorul și putearnicul Dumnezeŭ! Și am scris eŭ, Isar Log[ofătul].

764. 4. Pe un mormînt frumos, de marmură albă, cu florĭ și vulturul țeriĭ sînt săpate litere foarte șterse de călcarea picioarelor, din care se deslușesc cele ce urmează, arătînd că avem înnaintea noastră mormîntul luĭ Ioan-Vodă, fratele luĭ Nicolae Mavrocordat:

Sea (?) prea-creștin, necruțându . . .

Supt ačastă piatră . . . cu mu[ltă] . . . pe nu . . . cu . . . rudă . . . Ioan împodobit cu Voevozia, care cu pravoslavie, cu mult[ă] înțălepciune Domnŭ Țărăĭ-Rumănești cărmuind prea bine, pre Alexandru cel numit avănd firescu părinte, pre tainicul împărătescŭ [ἐξ ἀποῤῥήτων], cela cu multă minte, iar frate bun pre înțeleptul pre Domnul Nicolae Voevod Țărăĭ-Rumănești, care m . . . n'are pre Dumnezeŭ dreptul (?) cuv . . . că . . .lu 7227 [1719].

Cf. Cronica luĭ Radu Popescu, în *Magazin*, IV, p. 101: «În luna luĭ Fevruarie l-aŭ ajuns o boală grea, lingoare, și, zăcînd zile —, s'aŭ săvîrșit, și s'aŭ îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfîntuluĭ Gheorghe, în Bucureștĭ, fiind de vîrstă de anĭ —,» și maĭ sus, p. 74.

765. 5. În față, tot la dreapta, în pronaos, un alt mormînt, aproape întru toate asemenea, dar fără inscripție. El cuprinde, de sigur, pe vre-o altă rudă a luĭ Nicolae Mavrocordat.

www.dacoromanica.ro

TABLA CUPRINSULUĬ [1].

I.

Moldova Şeasă.

	Pag.
Biserica din Burdujenĭ (*mănăstirea Todirenĭ*)	3
Mănăstirea Păpăuţĭ (lîngă Botoşanĭ)	3
Biserica din Plopenĭ (jud. Botoşanĭ)	4
Hîrlăŭ	4
Biserica luĭ Ştefan-cel-Mare	4
Biserica Sf. Dimitrie	8
Delenĭ	8
Sf. Nicolae din Lacurĭ; mănăstire părăsită	8
Biserica Satuluĭ	11
Cotnarĭ	12
Biserica Ortodoxă	12
Mănăstirea Cetăţuia (lîngă Iaşĭ)	13
Mănăstirea Frumoasa (lîngă Iaşĭ)	14
Mănăstirea Galata	15
Mănăstirea Socola	17
Podul de la Căntălăreştĭ (jud. Vasluiŭ)	17
Biserica din Vălenĭ (jud. Roman)	18

II.

Moldova Muntoasă.

Mănăstirea Miera	23
Mănăstirea Soveja	24
Mănăstirea Caşinul	25
Borzeştĭ (jud. Bacăŭ)	26
Biserica Satuluĭ	26
Tîrgu-Ocneĭ	28
Bisericile Răducanu şi Precista	28
Biserica Domnească (de lemn)	28
Agapia din deal	29

[1] Tabla numelor va fi dată la sfîrşitul lucrăriĭ.

www.dacoromanica.ro

Pag.

Mănăstirea Secul 29
Mănastirea Bistrița (din Moldova). 37
Mănăstirea Bisericanĭ 42
Biserica din Brusturĭ (T.-Neamț) 43
Biserica din Războienĭ. 43
Mănăstirea Slatina. 45
Mănăstirea Rîșca 51
Mănăstirea Pobrata 56
Biserica din Dolhasca 62
Biserica din Dolheștĭ. 62
Baia 63
Biserica luĭ Petru Rareș 63
Biserica din Horodniceni 74

III.

Țara-Românească.

Schitul Barbu (jud. Buzăŭ) 68
Mănăstirea Ciolanul 68
Biserica cea Mare. 68
Schitul Rătești 69
Mănăstirea Pantelimon 70
Mănăstirea Paserea 73
Mănăstirea Văcărești 73
Mănăstirea Cotrocenĭ 79
Mănăstirea Plumbuita 81
Mănăstirea Mărcuța 83
Mănăstirea Comana 84
Biserica din Coenĭ (lîngă Comana) 88
Biserica din Dobrenĭ (jud. Vlașca) 89
Biserica din Fierăștĭ (jud. Ilfov) 90
Mănăstirea Mărginenĭ 92
Mănăstirea Viforîta 97
Mănăstirea Dealuluĭ 97
Tîrgoviște 102
Biserica Domnească 102
Biserica Sfînta Vinerĭ 109
Bissrica Stelea 112
Biserica Sf. Constantin 116
Mitropolia 116
La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Tîrgoviște). 123
Pe o cruce din drum. 123
Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița). 124
Biserica din Mihăieștĭ (pietre depuse la mănăstirea din Cîmpulung). 124
Biserica de la Hîrtești 126

www.dacoromanica.ro

Pag.

Mănăstirea din Cîmpulung. 126
Sf. Troiță (biserică dărîmată) 136
Biserica din Băjeștĭ 137
Biserica din Dragoslavele. 138
Biserica din Rucăr 139
Crucea din Posada 140
Mănăstirea Nămăieștĭ 140
Schitul Trivale 140
Mănăstirea Vieroș (Viereș) 141
Mănăstirea Argeșuluĭ 146
Mănăstirea Snagovul. 156

IV.

Oltenia.

Schitul Șerbănești. 165
Schitul Dobrușa 166
Biserica din Stănești. 168
Mănăstirea Mamul (Lungești) 172
Biserica din Străjeștiĭ-de-sus. 173
Mănăstirea Cozia 173
Paraclisul Bolniței. 173
Biserica cea mare 175
Paraclisul din mijlocul chiliilor 176
Biserica din Cetățuia (lîngă Rîmnicul-Vîlceĭ) 177
Mănăstirea Govora 178
Mănăstirea dintr'un lemn 181
Mănăstirea Surpatele 182
Mănăstirea Horezul 183
Mănăstirea Bistrița 193
Biserica Bolniței 201
Mănăstirea Arnota 203
Cerneți 206
Biserica Sf. Troiță 206
Biserica Sf. Ioan Botezătorul 206
Biserica Sf. Nicolae 207
Mănăstirea Topolnița 208
Mănăstirea Strehaia 210
Biserica din Corcova 212
Biserica din Jirov. 213
Mănăstirea Bucovăț 213
Cel nou 213
Cel vechiu. 215

www.dacoromanica.ro

Pag.

V.

Oraşul Botoşanĭ.

Biserica Ospenia 219
Biserica Sf. Gheorghe 220
Biserica Sf. Nicolae 222
Biserica Sf. Spiridon. 223
Biserica Vovidenia. 224
Biserica Sf. Dumitru 225
Biserica Treĭ-Ierarhĭ. 225
Biserica Dumineca-Mare 226
Biserica Sf. Ilie 226
Biserica Sf. Nicolae 226
Biserica Roset 227
Bisericile armeneştĭ 228
Biserica din Stănceştĭ (lingă Botoşanĭ) 236

VI.

Oraşul Bucureştĭ.

Mitropolia 239
Biserica Radu-Vodă 245
Biserica Mihaĭ-Vodă 255
Biserica Slobozia 258
Biserica Curtea Domnească (Veche) 260
Biserica Sf. Spiridon 262
Biserica Sf. Gheorghe Vechiŭ. 264
Biserica Ieneĭ 265
Biserica Sf. Apostolĭ. 266
Biserica Sf. Spiridon (lingă Sf. Apostolĭ) 267
Biserica dintr'o zi. 268
Biserica de la Teiŭ (Colintina) saŭ a Doamneĭ 270
Biserica Colţeĭ 272
Biserica Doamneĭ 277
Biserica Sf. Ecaterina 279
Biserica Toţĭ-Sfinţiĭ 279
Biserica Antim 280
Biserica Mavrogheni 282
Biserica Icoaneĭ 283
Mănăstirea Icoaneĭ 285
Biserica Olarĭ 287
Biserica Popa-Rusu 289
Biserica Popa-Tatu 289
Biserica Cuibu-cu-Barză 290
Biserica Udricanĭ 290
Biserica Lucacĭ 291

www.dacoromanica.ro

Pag.

Biserica Boteanu 292
Biserica Brezoianu 293
Biserica Sf. Ionică 294
Biserica Creţulescu 294
Biserica Sf. Vinere a Hereştilor 295
Biserica Schitu-Măgureanu. 297
Biserica Sf. Constantin 298
Biserica Sf. Nicolae din Gorganĭ 298
Biserica Batişte 301
Biserica Popa-Chiţu 302
Biserica Precupeţiĭ-Vechĭ 302
Biserica Silivestru. 303
Biserica Kalinderu 304
Biserica Sf. Gheorghe Noŭ. 304

www.dacoromanica.ro

ERATA ŞI OBSERVAŢII

La p. 46, no. 3. Pagina din *Raport* trebuie să fie 89.

La p. 74, r. 7 de jos trebue a se ceti: Sf. Gheorghe *Nou*, în loc de *Vechiu*.

La p. 90, r. 2 de sus, anul din *Convorbiri* e. 1901. Mama lui Constantin Şerban a fost fata unui preot din Bucureşti

La pag. 90, no. XLIII, r. de jos, ceteşte «*nu* era».

La pag. 188, ultimele rînduri: Ancuţa Brîncoveanu a luat pe *Nicolae* Roset, iar Balaşa pe Lambrino. V. şi *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 409—10.

La p. 286, r. 2 de sus, data e 7 208. deci: 1680—90.

*

Pentru raţiuni de uşurinţă tipografică s'a pus ѧ chiar atunci cînd în inscripţia slavonă forma începe a se apropia de ѫ, care a fost totdeauna mai mult un caracter, tipografic.

www.dacoromanica.ro

PREŢUL 5 LEI

www.dacoromanica.ro